

Premiul NOBEL pentru literatură

THOMAS MANN

ALESUL

roman

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

THOMAS MANN

ALESUL

Traducere din germană de
CORNELIU PAPADOPOL

Îngrijire de ediție, traducere revăzută și prefață de
IOANA PÂRVULESCU

HUMANITAS
fiction

Coperta: Angela Rotaru
Ilustrație supracopertă:
Raffaello Sanzio, Portretul lui Leon al X-lea (detaliu)
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Iuliana Glăvan
DTP: Radu Dobreci, Carmen Petrescu

ISBN 978-973-689-722-1 (pdf)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

PREFAȚĂ
Când viața e necrutătoare și destinul clement

O poveste groaznică și totodată înălțătoare

La publicarea romanului *Alesul* (*Der Erwählte*), editorii se străduiesc să-l prezinte în așa fel încât să cucerească publicul de azi, care-și cumpără cărțile de la supermarket odată cu mâncarea și le consumă în aceeași viteză. Pentru mulți cititori, numele lui Thomas Mann se leagă de prejudecata că el ar scrie cărți grele, eseistice, o afirmație discutabilă. Oricum, romanul *Alesul* numai eseistic nu e. Am avut curiozitatea să parcurg asemenea prezentări de coperta a 4-a în germană, engleză și franceză, întărindu-mi, cu o anume melancolie, convingerea că, în zilele noastre, chiar o capodoperă clasică, fără un fir de praf pe ea, are nevoie de reclamă facilă. De pildă, o ediție engleză din 1997 spune că *The Holy Sinner* e o carte despre „originea răului și legăturile lui cu magicul", iar una franceză din 1991 oferă romanului *L'Élu* o descriere zglobie, cu tonul folosit pentru cărțile debutanților: „*Alesul* este povestea unei genealogii pervertite, cu secrete de alcov, scandaluri mușamalizate, tot soiul de încălcări ale regulilor, acumulare de incesturi. Să te-apuce amețeala, cum spune unul dintre personaje". Ediția germană cea mai recentă, din 2012, a 29-a de la S. Fischer – prin tradiție editura lui Thomas Mann – este mai subtilă, aruncând cu mâna autorului

însuși o sământă de scandal: un fragment dintr-o scrisoare, în care acesta se plânge de acuza unui critic evlavios că, prin povestea lui, l-ar fi tachinat pe Dumnezeu. Replica lui Thomas Mann este: „Sunt convins că Dumnezeu știe de glumă". Culmea e că toate acestea, chiar dacă sună publicistic, sunt într-un sens justificate de subiectul cărții lui Thomas Mann, însă diferența față de cărți cu temă asemănătoare din ziua de azi stă în ceea ce, aici, lipsește: orice urmă de vulgaritate, prost gust, facilitate.

Până la urmă, așadar, cum stau lucrurile cu această carte, povestea păcătosului bun, povestea unui papă? Este una dintre ultimele scrise de Thomas Mann, publicată când autorul avea 76 de ani și, fără îndoială, face concurență celor mai îndrăznețe romane contemporane, încălcând simultan tabuul erotic și pe cel religios. Cel mai bine o definește călugărul Clemens, povestitorul: „o poveste groaznică și totodată înălțătoare". Trebuie adăugat că e vorba de o poveste medievală și că tot rafinamentul trubadurilor, truverilor și minnesängerilor se topește în acest adevărat poem, dându-i frumuseți în măsură să-l satisfacă pe cel mai *citit cititor*. Ironia plină de înțelegere pe care autorul și-ar putea-o plasa pe scut, ca semn de noblețe, atinge și ea nivelul cel mai înalt din toată creația thomasmanniană. Luminează pur și simplu toată povestea. Și, nu în ultimul rând, deși libertină, *Alesul* e, totuși, o carte morală, chiar cu morală explicită. Acest lucru, atât de comun pe vremea fabuliștilor, ar putea părea antipatic azi, dacă morala romanului n-ar fi din cale-afară de stratificată și, de altfel, înșelătoare. Aparent, povestea spusă de Clemens te învață să ai o enormă toleranță (clemență!) față de tot ce-i omenesc. Dacă te uiți bine însă, sub această primă morală se ascunde conștiința necruțătoare că fapta și răsplata/pedeapsa sunt întotdeauna legate: cândva

binele va aduce răsplata, răul – pedeapsa, în gradele în care au fost făcute. Și abia sub această a doua morală necruțătoare este splendoarea celei de-a treia: iertarea celui mai mare rău e posibilă, iar dacă și căința e deplină, te poate nu numai salva, dar chiar „despăgubi“, recompensa pentru fapta urâtă, astfel că adesea e bine să-i întrevedem în păcătoși pe aleși.

Să spui o poveste sau s-o înnoiești

Ca în multe dintre cărțile lui, Thomas Mann pornește de la fapte știute, face o poveste la mâna a doua. Nu inventează, asemănându-se cu pictorii care reiau după imaginația lor și cu alte culori un tablou pictat deja de alții, păstrându-i însă personajele și recuzita. Thomas Mann este un maestru în a crea tensiune și așteptare în privința dinainte-știutului. El deschide curiozitatea cititorilor „asupra amănuntelor“ (cum spune în *Iosif și frații săi*) și, în plus, mizează pe psihologia celui care, deși știe, nu e mulțumit până când nu i se confirmă așteptările. Într-un fel, situația seamănă cu îmbinarea de vechi și nou din existența fiecăruia: „Viața omului se scurge în tipare învechite, dar veche și tradițională este numai în vorbe, în sine și pentru sine e mereu tânără și nouă, chiar dacă povestitorului nu-i mai rămâne nimic altceva de făcut decât să-i dea vechile vorbe“. Iar vechile vorbe, în cazul *Alesului*, provin dintr-o legendă medievală, pe care, la sfârșitul secolului XII, minnesängerul Hartmann von Aue a preluat-o, la rândul său, de la un truver francez. Așadar *Vie de Saint Grégoire* a devenit germanul *Gregorius* sau *Păcătosul cel bun*, care a devenit *Alesul*. De altfel, cititorul familiarizat cu opera prozatorului german va recunoaște și motive din nuvela *Sânge ales* (sau *Stirpe aleasă – Wälsungenblut*), egalitatea

întru noblețe și mândrie a fraților incestuoși, comicul identității incerte și al relațiilor de rudenie de nedescurcat din *Capetele schimbate*, ecouri din *Muntele vrăjit* și din *Doctor Faustus*, unde povestea există *in nuce*, preluată din *Gesta Romanorum* (*Faptele romanilor – Die Taten der Römer*).

Firul poveștii poate fi dezvăluit deja, pe scurt, dat fiind că în credoul artistic al lui Thomas Mann intră reluarea bine-cunoscutului: un nou-născut, rodul incestului între doi nobili gemeni, frate și soră, e pus într-un butoi și dat valurilor. El va fi salvat și, plecând să-și ispășească păcatul nașterii prin fapte cavalerești, ajunge soțul mamei lui. Când se vădește cu cine s-a însurat își asumă o ispășire cumplită, care durează tot atât câți ani are în momentul aflării adevărului. Fostul păcătos va ajunge apoi un „foarte mare papă". Biografia din poemul medieval e fantezistă, ea nu se suprapune în nici un fel peste viața Papei Grigore, zis cel Mare. Thomas Mann transformă versurile lui Hartmann von Aue în proză, dar o proză atât de rafinată, încât depășește cu mult „țopăiala pe trei, patru picioare iambice, pe lângă care se ajunge în orice clipă la tot felul de poticneli dactilice și anapestice și un fel de asonanță caraghioasă a cuvintelor finale". Iată cum sună începutul amplului poem al lui Hartmann von Aue:

Mîn herze hât betwungen
dicke mîne zungen,
daz si des vil gesprochen hât
daz nâch der werlde lône stât[1]…

Proza pe care o scrie Thomas Mann reprezintă, cum o și spune Clemens, o formă mult mai exigentă, mai „bine potrivită, cu constrângerile ei ritmice mult mai fine și mai tainice".

1 Textul lui Hartmann von Aue este în întregime de găsit pe internet, în *Bibliotheca Augustana*.

Este, de departe, cel mai poematic roman thomasmannian, iar uneori, în momente de mare intensitate, proza devine chiar ritmată și rimată. Călugărul Clemens nu spune exact când scrie, în ce an, preferând să fie atemporal ca povestea care dăinuie în epoci diferite.

Iar peste limbi este Limba

La impresia de poem contribuie și limba acestei cărți care se transformă în sonoritate pură, ca muzica. Germana se combină cu franceza medievală, cu latina, cu câteva cuvinte englezești și, pe-alocuri, cu vorbe dintr-o limbă nouă, hibridă, inventată de Thomas Mann. Ele nu cer neapărat explicații, pentru că fie se deduc din context, fie o minimă cultură clasică le limpezește. Autorul însuși, care își subliniază întotdeauna trucurile, arătând o impecabilă politețe narativă față de cititor, își definește, prin vocea lui Clemens, demersul: „Dar este cu totul incert în ce limbă scriu, dacă în latină, franceză, germană, ori anglo-saxonă și de altfel este totuna, căci dacă scriu de pildă în tedescă, cum grăiesc alemanii ce sălășluiesc în Helvetia, mâine apare pe hârtie în brită și deci am scris o carte bretonă. Nu susțin nicidecum că aș stăpâni toate limbile acestea, însă ele curg una-ntr-alta în scrisul meu și devin una, și anume Limba. Căci așa stau lucrurile cu spiritul povestirii, care este un spirit independent până la abstracție, al cărui instrument este Limba ca atare și în sine, Limba însăși, ce se impune în mod absolut și nu prea întreabă de dialecte și de divinități lingvistice provinciale. Ar fi și politeism, și păgânism. Dumnezeu este spirit, iar peste limbi este Limba“.

De parcă asta n-ar fi fost o probă de virtuozitate suficientă, autorul are jocuri de cuvinte, rime interioare, armonii

sonore speciale, aproape la fiecare frază. Este o delectare să-l citești, dar o probă să-l traduci. În mod absolut, pe acest Thomas Mann nu l-ar fi putut traduce decât Thomas Mann. Cu toate acestea, traducerea *Alesului* oferă o experiență de armonie rar întâlnită, o rigoare care numai în prozodia clasică și-ar avea echivalentul. Vorba naratorului: „De altfel, nici n-a fost un lucru de nimic să rânduiesc cum se cuvine și să strunesc gramatical atâta splendoare". Laitmotivele, jocurile de cuvinte mereu reluate cu alte nuanțe, în alte contexte, sunt ca o verificare matematică a alegerilor făcute în traducere. Dacă greșești alegând un sinonim nepotrivit, din multele care stau la îndemâna traducătorului, jocul următor nu mai iese sau laitmotivul te obligă să revii și să corectezi. *Alesul* rămâne, stilistic, una dintre cărțile cele mai rafinate din literatura germană, care, desigur, nu de rafinament duce lipsă.

Clemens, cel ce-a dus legenda până la capăt,
[...] *primește cu plăcere mulțumirile voastre*
pentru osteneala ce și-a dat...

Pentru povestirea unor păcate trupești cumplite, Thomas Mann își alege ca narator un ignorant în materie de trup, mai mult, unul căruia bucuriile cărnii îi sunt străine, un călugăr. O alegere ingenioasă, care, *mutatis mutandis*, amintește de inocentele naratoare ale Marchizului de Sade, fecioare abuzate, obligate să povestească în detaliu cele mai cumplite perversiuni care li s-au întâmplat, deși ele nu le înțeleg. Călugărul thomasmannian spune și el poveștile trupului fără a evita amănuntele. Și nu pentru că ar fi pradă ispitirilor, ca Sfântul Anton, nu pentru că mănăstirile sunt locuri în care, spun cărțile, diavolul intră cu foarte mare plăcere, ci fiindcă, în felul acesta, jocul lui Clemens

cu cititorul e mai pasionant. Poate relata orice la adăpostul propriei inocențe și, în același timp, se poate opri oricând, sub cuvânt că nu se pricepe la asemenea lucruri și nici nu-i plac. Păcătoșii despre care scrie vor avea o soartă *bună* ieșită din comun, unul va deveni papă, așadar Clemens nu face decât să povestească o biografie până la urmă exemplară. E serios – în modul acela îndoielnic în care apare seriozitatea la Thomas Mann – când vorbește despre carnea din care suntem făcuți, dar provoacă zâmbetul: „Trupul trebuie numit un rău necesar. Aceasta este aprecierea ce i se cuvine, alta mai acătării nu merită, pentru cât este de nevoiaș și de necuviincios". Drept care, adaugă el, scandalizându-i pe rigoriști, „cum ai putea să mai fii tentat să faci vâlvă cum că ești o întrupare!". Se poate pune și altfel problema vinovăției lui Grigors, „cel mai mare păcătos". Asemenea lui Oedip, el nu știe că se căsătorește cu propria lui mamă. Nu știe ? Și aici, Thomas Mann își permite un mic joc psihologic, iar cititorii îl vor descoperi abia în discuția finală.

Dincolo de volutele și anluminurile narative ale textului, prezența lui Clemens are un rost mai adânc: el citește destinul într-o înșiruire strict biografică. Respectă chiar forma clasică a biografiei, cea cronologică, strămoși, părinți, copilărie, tinerețe, fapte demne de semnalat și ajunge până la moarte, dar o împinge spre sensuri noi, găsește tâlcul unor fapte grotești sau doar absurde, transformă intolerabilul (moarte, chin, vinovăție) în tolerabil și chiar necesar. În limba străină, niciodată bine știută, care e viața fiecăruia, totul e hazard, în limba maternă, care e destinul, totul e știut, e înțeles deplin și e necesitate. Clemens nu face decât să traducă limba vieții lui Grigors în limba destinului. De unde un dublu plan al cărții: Grigors, Gregor sau Gregorius își trăiește viața ca hazard, naratorul

știe dinainte rostul dezordinii ei și nu se poate abține să nu spună și cititorilor câte ceva, printr-un învăluitor joc de anticipări. Protagonistul nu vede (deși, spre deosebire de Oedip, nu-și va plăti greșelile cu lumina ochilor), naratorul vede bine ordinea finală. De aceea numele de Clemens capătă o încărcătură care trece dincolo de modesta lui persoană (în manuscrisul medieval francez *senhal*-ul, semnătura, era *mestre Jehan*): nu el este cel care iartă, ci destinul, adică Dumnezeu. Așadar viața poate fi crudă, destinul nu, acesta e indulgent cu toată lumea. Poate că fiecare om, pare să sugereze autorul, ar avea nevoie de un Clemens care să-i traducă viața proprie în termenii destinului și să-i arate că nici un necaz și nici o disperare n-au fost zadarnice.

Și pentru că misiunea asta e prea grea pentru un om obișnuit, el, la rândul lui, își mai ia un narator omniprezent și omnipotent ca marele Creator, îl întrupează, iar acesta e Spiritul povestirii, *der Geist der Erzählung*. De aici începutul neobișnuit al romanului, devenit celebru în naratologie: clopotele Romei se aud bătând toate deodată, deși nimeni nu le trage. De fapt însă, clopotarul nevăzut e spiritul povestirii. E o sărbătoare al cărei rost va fi explicat abia în final, când scena clopotelor care bat singure se reia. Încadrată de glasul clopotelor de sărbătoare e întreaga poveste. Iar dacă Clemens este cel mai puternic narator thomasmannian, în rivalitate serioasă cu Serenus Zeitblom din *Doctor Faustus*, atunci Grigors e frate bun cu toți „aleșii“ lui: Iosif, Tadzio, Hanno, Hans Castorp, Adrian Leverkühn, Felix Krull, Klaus-Heinrich, Goethe, Tonio Kröger.

Cu toate că se ascunde în semiobscuritatea din culisele narațiunii, Clemens, prin îndoielile lui, prin preferințele și antipatiile exprimate fățiș, prin îndurerarea și bucuria

pe care le trăiește și le spune tuturor, este și el un ales, doar că unul care trăiește omenescul prin procură. Personajele cele mai atașante și reușite sunt totuși, în această carte, unele secundare: abatele Gregorius din Saint Dunstan (pentru acesta și povestitorul Clemens nutrește o mare simpatie) și cei doi prelați romani, Probus și Liberius, care au, simultan, o revelație, astfel că pornesc împreună în căutarea viitorului papă. Și personajele feminine secundare sunt parcă mai reușite decât oriunde: ticăloasa servitoare Jeschuta, care nu suportă binele, Frau Eisengrein cu pasiunea ei pentru moșit și soția lui Probus, schițată din câteva trăsături de condei, dar incredibil de bine conturată. Capitolele în care apar toți aceștia sunt adevărate bijuterii literare și îndrăznesc să-i atrag atenția cititorului asupra celui numit „Revelația“, în care ironia tandră e în fiecare cuvințel și fiecare tăcere, de o puritate a râsului cum rareori am văzut în întreaga istorie a literaturii. La fel, discursul pe patul de moarte al tatălui fraților păcătoși, și el exemplar, depășește cu măreție toate categoriile știute ale comicului.

Clemens și Gregorius par inițial personaje între care doar rezonanța latină a numelor ar putea crea o punte. Viețile și firile lor nu se aseamănă și nu se ating, unul și-a „dezbrăcat trupul de carne“ și numele de acasă, celălalt, dimpotrivă, este la început numai ispită a cărnii și păcat al ei. Dar Grigors va face o penitență pe care cel mai sfânt călugăr nici nu și-o poate închipui, dezbrăcându-și și el, mai deplin decât Clemens, trupul de carne. Clemens îl însoțește pe Gregorius ca o umbră, pas cu pas, deși nu-l poate ajuta cu nimic și nu-i poate schimba soarta. Însă, îl poate ajuta pe cititor să îndure ce i se întâmplă lui Grigors, prin consolări, meditații despre toate prin câte trece omul pe pământ și, nu în ultimul rând, prin felul în

care îl face să râdă chiar și-n cele mai cumplite, critice momente.

Opera lui este mai mare decât suma romanelor, povestirilor și eseurilor sale[1]

German dintr-o veche familie hanseatică, după tată, cu amestec de sânge romanic, după mamă, căsătorit cu o evreică botezată dintr-o respectată familie a marii burghezii, una cu femei emancipate și pline de talent, Thomas Mann și-a scris romanul *Alesul* în ultima parte a vieții. Tema despre vină (nuanță importantă: știută sau nu?) și ispășire apare în aceste pagini după ce istoria germanilor trecuse prin cel mai crunt și mai păcătos moment al ei. Nu trebuie să se înțeleagă, desigur, că ar fi vorba de vreo cheie sau de o suprapunere de orice fel între istoria recentă și personajele romanului, ci numai de o difuză apăsare și preocupare pentru această temă.

Prozatorul a scris opt romane, dintre care unul e o tetralogie, și n-a ratat niciodată. Este, de altfel, unul dintre puținii autori care țintesc întotdeauna drept în inima literaturii, indiferent dacă e vorba de povestiri, nuvele sau romane. *Der Erwählte* (*Alesul*) a fost scris în doi ani și jumătate, în preajma vârstei de 75 de ani.

Circumstanțele biografice ale perioadei scrierii *Alesului* sunt complicate nu numai istoric, ci și biografic sau sufletește. Să privim puțin în urmă, la evenimentele vieții autorului: la numai patru ani de la triumful primirii Pre-

1 Marcel Reich-Ranicki, *apud* Gottfried Bermann Fischer, în „*Die Welt ist meine Vorstellung*“. *Eine Einführung in die* Große kommentierte Frankfurter Ausgabe *der Werke von Thomas Mann*, Frankfurt a. M., S. Fischer Verlag, 2001.

miului Nobel pentru literatură, părăsește Germania pentru că, după 1933, soția lui, Katia, s-ar fi aflat, odată cu el și cu cei șase copii, în pericol. Exilul începe în Olanda, la 11 februarie 1933 și continuă, în toamna aceluiași an, la Küsnacht, lângă Zürich, cu emoția și aventura recuperării manuscriselor. În mai-iunie 1934, soții Mann fac prima călătorie în America, apoi renunță la cetățenia germană în 1936, iar din 1938 se stabilesc în America. Din aprilie 1941, adresa scriitorului va fi *Pacific Palisades California*. Deși locuiau într-o casă încăpătoare, soții Mann se simt singuri, iar lui Thomas îi lipsește sonoritatea limbii materne. În 1944, prozatorul, care era despărțit de țara lui de un ocean și de o *Weltanschauung*, devine cetățean al Statelor Unite. După încheierea războiului, suferă o operație de a cărei gravitate (posibil cancer la plămân) familia e mai conștientă decât bolnavul însuși, în genere menajat de toți. Soția, cele trei fete și cei trei băieți sunt chemați să-i fie prin preajmă, pentru orice eventualitate. Însă vindecarea e completă. Urmează revenirile „de probă" în Europa, cea dintâi în 1947.

Anul 1949, în care scrie începutul *Alesului* este unul dintre cei mai tragici și cu trăiri intense pentru prozator. În 21 aprilie moare fratele lui Viktor, în aceeași zi a lunii următoare își ia viața fiul lui Klaus, care se lupta de multă vreme cu drogurile și depresia, pe care înrolarea în armata americană doar le-a temporizat. Vestea îl ajunge pe tată la Stockholm fără a-l face să-și întrerupă șirul de conferințe. Nu trebuie să ne grăbim să-l judecăm, la un scriitor reacția este de adâncime, nu de suprafață. În aceeași vară, prima dată după exil, se întoarce și în Germania, acum divizată. Experiența nu e simplă din nici un punct de vedere. La contextul personal al ideii de vină și ispășire se adaugă și cel social. În anul următor, 1950, îl pierde pe

fratele Heinrich (autorul romanului *Profesorul Unrat* din 1905, devenit celebru, în 1930, grație filmului *Îngerul albastru* al lui Josef von Sternberg, cu Marlene Dietrich în rolul Lola-Lola și cu Emil Jannings în rolul nefericitului profesor). *Alesul* este scris într-o perioadă în care limba germană are o funcție regeneratoare pentru prozator, lucru care se vede în bucuria plină de prospețime a jocurilor de cuvinte. După publicarea romanului, în iunie 1952, cuplul Mann se întoarce definitiv în Europa și se stabilește în Elveția. Încă o dată, la 77 de ani ai scriitorului și 69 ai soției lui, viața este luată de la capăt, în alt decor.

Deși, stilistic vorbind, *Alesul* este cel mai bun roman al său, proba virtuozității maxime, este ciudat cât de mult seamănă tânărul Thomas Mann cu el însuși, de-a lungul celor opt romane, cu teme atât de diferite, de la povești hanseatice la povești biblice, de la episoade goetheene la episoade din viața unui escroc care are un model real românesc: *Casa Buddenbrook* (1901), *Alteță regală* (1909), *Muntele vrăjit* (1924), *Iosif și frații săi* (cu patru volume publicate de-a lungul unui deceniu: în 1933, 1934, 1936 și 1943), *Lotte la Weimar* (1939), *Doctor Faustus* (1947), *Alesul* (1951), *Mărturisirile escrocului Felix Krull* (1954), roman neterminat, al cărui prim volum e publicat cu un an înaintea morții. A fost, fără îndoială, un prozator matur încă de la început, unul dintre puținii al căror scris contrazice ideea că pentru roman e nevoie de multă experiență de viață.

Și pentru că există și o parte materială a unui roman, care dă seama de munca pur fizică a autorului la o vârstă, cum am spus, la care alții își permit să se odihnească, merită reprodusă descrierea manuscrisului aflat în bogata arhivă Thomas Mann: are 322 de pagini, scrise cu cerneală albastră până la pagina 132, iar restul cu cerneală neagră. Într-o mapă care ține de laboratorul autorului se află peste

100 de ciorne cu notițe, într-o alta, un manuscris bătut la mașină cu *Gregorius* de Hartmann von Aue, care a stat la baza poveștii, provenit de la profesorul S. Singer, scrisori ale acestuia către Thomas Mann, în care-i răspunde la întrebări lingvistice, articole și fotografii din ziare și reviste, o hartă schițată *manu propria* a Canalului Mânecii cu insulele anglo-normande desenate și un plan al traseelor de tramvai și autobuz din Roma, pe care, cu siguranță, Thomas Mann le-a păstrat din propriile drumuri. În franceză, poemul despre viața lui Grégoire are 2378 de versuri octosilabice, iar varianta germană e mai lungă, are 4006 versuri. Romanul lui Thomas Mann e relativ scurt, dar nu ratează nimic.

Să-i oferim astfel lui Dumnezeu un divertisment

Nicăieri în opera lui Thomas Mann nu există, ca în *Alesul*, o mai puternică senzație de spectacol narativ, lingvistic și de idei în dialog menit delectării și amuzamentului. Este îndeobște cunoscut obiceiul prozatorului de a le citi membrilor familiei capitole din cărțile la care lucra, astfel încât uneori își permite mici aluzii la reacția ascultătorilor, le face cu ochiul și îi ia părtași. În felul acesta se amuza regește și îi amuza pe cei din jur. Păcătosul cel bun, tema lui Hartmann von Aue, în atingere cu tema faustică, goetheană, a diavolului bun, construiesc laolaltă „o poveste ce dă pe-afară de orori trupești și oferă o dovadă înfricoșătoare despre tot ce este în stare să facă trupul, fără șovăială sau refuz“. Emoției i se opune ironia, dusă până la limita-limitelor. Un singur exemplu: fiul, care devine soțul mamei și tatăl copiilor ei, se reîntâlnește, în final, cu ea. Dar acum el îi spune „fiica mea“, întrucât, ca papă, e tatăl spiritual al tuturor.

Cazuist de o finețe demnă de un teolog medieval, Thomas Mann face din poveste și un turnir cavaleresc al argumentelor și contraargumentelor, al învăluirii și dezvăluirii, al paradoxurilor credinței. De data aceasta el nu mai pare să dea spectacolul pentru membrii familiei și public. Așa cum, la un moment dat, o spune chiar păcătosul devenit papă, divertismentul (*die Unterhaltung*) e făcut pentru cu totul altă instanță: „Wir gedachten, Gott eine Unterhaltung damit zu bieten“, „Ne-am gândit să-i oferim astfel lui Dumnezeu un divertisment“. Dacă până și Dumnezeu s-ar putea delecta cu o asemenea carte, cum am putea noi, muritorii, să nu fim încântați de ea?

Ioana Pârvulescu

Notă

În loc de nenumărate note de subsol cu traduceri și explicații ale cuvintelor din franceza medievală, din latină, precum și ale formelor hibride create de autor, care ar fi transformat textul literar într-o lucrare academică, am alcătuit la sfârșitul romanului o anexă alfabetică. Cititorul este liber s-o consulte sau nu. De menționat este că în edițiile germane ale romanului (ca reper am avut-o pe cea mai recentă: S. Fischer Verlag, Frankfurt a.M., 2012) nu se dă nici o explicație, textul fiind conceput în așa fel, încât ar trebui să-și fie suficient. (I.P.)

ALESUL

Cine trage clopotele?

Dangăt de clopote, susur de clopote, *supra urbem*, peste-orașul tot, în văzduhu-i de sunet umplut! Clopote, clopote, oscilează și se clatină-n zbor, unduiesc și se leagănă înălțându-se-n grinzi, în lăcașurile lor, pe sute de voci, într-o babilonie deplină. Greu și-avântat, tunător și cântat – n-au măsură, nici acord, glăsuiesc deodată toate și se amestecă-n vorbă, din vorbă întrerupându-se singure: limbile bat bubuind și nu dau timp metalului în vibrație să se potolească, ci bubuie pendulând la marginea cealaltă, izbesc din nou în propriul bubuit, încât, atunci când sună încă *In te Domine speravi*, răsună deja și *Beati, quorum tecta sunt peccata,* iar înlăuntru se aude și clinchet limpede din alte sălașuri, ca și cum ministrantul ar scutura clopoțelul transsubstanțierii.

Sună de pe înălțimi și din vale, de la cele șapte preasfinte lăcașuri de pelerinaj și de la toate bisericile parohiale ale celor șapte dioceze de pe malurile de două ori șerpuite ale Tibrului. Sună de pe Aventin, de la sanctuarele de pe colina Palatinului și de la San Giovanni Laterano, sună peste mormântul celui care are cheile, pe colina Vaticanului, de la Santa Maria Maggiore, de la cea din for, din Domnica, din Cosmedin și din Trastevere, de la Ara Celi, de la Sfântul Paul din afara zidurilor, de

la Sfântul Petru în Lanțuri și de la bazilica Preasfintei Cruci din Ierusalim. Dar sună și de la capelele din cimitire, de pe acoperișurile caselor de rugăciune și de la oratoriile de pe ulițe. Cine să le mai spună tuturor pe nume și să le știe hramurile? Așa cum sună când vântul, când furtuna ciupește strunele harfei lui Eol și-i trezită întreaga lume a sunetelor, când tot ce este depărtat și apropiat se contopește într-o vuitoare armonie universală; la fel, dar transpus în bronz, se întâmplă în văzduhul gata să crape, căci totul sună la marea sărbătoare și grandioasa intrare.

Cine trage clopotele? Clopotarii nu! Au dat și ei năvală în stradă, ca toată lumea, din moment ce clopotele bat așa de înspăimântător de mult. Convingeți-vă singuri: clopotnițele sunt părăsite. Funiile atârnă moale și totuși clopotele se balansează, limbile izbesc bubuind. Se va spune oare că le trage *nimeni*? Nu, numai o minte negramaticală, lipsită de logică, ar fi în stare să se exprime astfel. „Sună clopotele“, asta înseamnă: ele sunt trase, chiar dacă clopotnițele sunt goale. Cine trage așadar clopotele Romei? *Spiritul povestirii*. Poate fi el oare pretutindeni, *hic et ubique*, de pildă deopotrivă în turnul de la San Giorgio in Velabro și dincolo, în Santa Sabina, cea care adăpostește coloane din cumplitul templu al Dianei? În sute de lăcașuri sfinte deodată? Negreșit, este în stare de asta. E străveziu, lipsit de trup, omniprezent și nu e obligat să se supună deosebirii dintre aici și acolo. El este cel care grăiește: „Toate clopotele sunau“ și, prin urmare, el este cel care le trage. Atât de spiritual e spiritul acesta și atât de abstract, încât despre el nu se poate vorbi corect gramatical decât la persoana a treia, putându-se spune doar: „Iată-l“. Și totuși el se poate aduna într-o persoană, și anume într-a-ntâia, și să se întrupeze în cineva care grăiește în felul acesta și poate spune: „Iată-mă. Eu sunt spiritul

povestirii, acela care, șezând la locul său de-acum – și anume în biblioteca mănăstirii Sankt Gallen din Țara Alemană, unde sălășluia odinioară Notker Gângavul – spun această poveste întru desfătare și neasemuită întărire sufletească, începând cu preamilostivul ei sfârșit și trăgând clopotele Romei, *id est*: relatez că în ziua acelei intrări solemne toate fără excepție au început să sune de la sine".

Dar pentru ca și persoana a doua să-și capete partea cuvenită, se pune întrebarea: cine ești tu, cel ce spunând „Eu", șezi la pupitrul lui Notker, întruchipând spiritul povestirii?

— Eu sunt Clemens irlandezul, *ordinis divi Benedicti*, în vizită aici ca oaspete și având parte de o primire frățească. Sunt trimis al abatelui meu Kilian de la mănăstirea Clonmacnois, casa mea din Irlanda, ca să cultiv vechile legături, dăinuind încă din vremea lui Columbanus și Gallus, dintre patria mea și această trainică cetate a lui Cristos. În călătoria mea, am vizitat un mare număr de lăcașuri ale învățăturii pioase și focare ale muzelor, precum Fulda, Reichenau și Gandersheim, Sankt Emmeram din Regensburg, Lorsch, Echternach și Corvey. Aici însă, unde ochiul se desfată în evangheliarele și psaltirile cu anluminuri atât de prețioase, cu aur și argint pe fond purpuriu, cu înflorituri de cinabru, de verde și de albastru, unde frații psalmodiază atât de dulce sub conducerea maestrului de cânt, cum n-am mai pomenit nicăieri, unde revigorarea trupului este strașnică, blândul vinișor servit alături, de neuitat, iar după masă poți face o bine-venită plimbare în jurul fântânii săritoare din curte, tocmai aici am poposit, pentru ceva mai multă vreme, locuind într-una din chiliile de oaspeți, întotdeauna pregătită, unde Preasfinția Sa abatele, Gozbert pe numele lui, a avut delicata atenție de a-mi pune o cruce irlandeză pe care se văd zugrăvite un

miel cu șerpi încolăcindu-l, un *arbor vitae*, un cap de balaur cu crucea în bot și *Ecclesia* strângând într-un potir sângele lui Cristos, în timp ce diavolul se străduiește să apuce o îmbucătură și-un gâlgâit. Piesa dovedește nivelul atins, încă de timpuriu, de arta noastră artizanală irlandeză.

Mă simt foarte legat de patria mea, insula plină de golfuri a Sfântului Patrick, de pajiștile, tufărișurile și smârcurile ei. Acolo adierile sunt umede și blânde și la fel de blândă este atmosfera mănăstirii noastre Clonmancnois, adică: prielnică unei educații strunite de o asceză moderată. Mă asociez părerii verificate a abatelui nostru Kilian că religia lui Isus și cultivarea studiului Antichității trebuie să meargă mână în mână spre a înfrunta barbaria care nu știe nimic nici de una, nici de cealaltă și care s-a răspândit acolo unde oricare din ele a prins rădăcini. Într-adevăr, nivelul de educație al confreriei noastre este considerabil și, după experiența mea, chiar superior celui din clerul roman, adesea prea puțin interesat de înțelepciunea Antichității și printre ai cărui membri sunt unii care scriu într-o latină de-a dreptul deplorabilă – chiar dacă nu atât de proastă ca la călugării germani, dintre care unul, desigur un augustin, îmi scria recent: „*Habeo tibi aliqua secreta dicere. Robustissimus in corpore sum et saepe propterea temptationibus Diaboli succumbo*“[1]. Așa ceva este greu de îndurat, atât stilistic cât și altminteri, și niciodată un lucru atât de necioplit n-ar fi putut apărea dintr-o pană romană. Ar fi întru totul greșit să se creadă că aș dori să ponegresc Roma și supremația ei, al căror adept credincios mărturisesc a fi. Pesemne că noi, călugării irlandezi, am ținut totdeauna la independență în fapte și am propovăduit primii Învățătura Creștină pe multe meleaguri

1 Am a-ți spune o taină. Sunt foarte zdravăn la trup și tocmai de asta cad adesea pradă ispitirilor Diavolului (lat.).

de pe continent și ne-am cucerit merite deosebite ridicând pretutindeni mănăstiri, în Burgundia și Frigia, Turingia și Alemania, ca bastioane ale credinței și ale misiunii. Asta nu a împiedicat ca, încă din vechime, să-l recunoaștem drept cap al Bisericii pe episcopul din Lateran și să vedem în el o făptură aproape divină, socotind cel mult locul Învierii Domnului mai sfânt decât biserica Sfântu Petru. Se poate spune fără a minți, că bisericile din Ierusalim, Efes și Antiohia sunt mai vechi decât cele romane și, dacă Petru, al cărui renume de nezdruncinat se asociază în mod neplăcut cu un anume cântat de cocoș, a întemeiat Episcopatul Romei (el l-a întemeiat), atunci la fel se poate spune și despre comunitatea Antiohia. Dar aceste lucruri pot juca numai rol de observații fugitive pe marginea adevărului, căci, în primul rând, Domnul și Mântuitorul nostru, așa cum se poate citi la Matei, de altfel numai la el, l-a numit pe Petru vasal al său aici, pe pământ, acesta însă și-a transmis vicariatul episcopului roman, iar supremația sa peste toate episcopatele lumii. În scrisorile papale și în protocoalele din vremuri vechi putem citi chiar cuvântarea pe care apostolul însuși a ținut-o la hirotonirea succesorului său, a Papei Linus, ceea ce socotesc că este un adevărat examen al credinței și o provocare a spiritului de a-și dovedi puterea și de a arăta tot ce-i în stare să creadă.

În calitatea mea, mult mai modestă, de încarnare a spiritului povestirii, am tot interesul ca numirea în *Sella gestatoria* să fie considerată odată cu mine drept cea mai înaltă și mai plină de har dintre alegeri. Iar un semn al devotamentului meu față de Roma este deja faptul că port numele Clemens. De fapt, acasă mă cheamă Morhold. Nu mi-a plăcut însă niciodată acest nume, pentru că mă arăta sălbatic și păgân și, odată cu rasa, l-am îmbrăcat pe cel al succesorului al treilea al lui Petru, astfel că în tunica

încinsă și scapular nu se mai află un Morhold de rând, ci un mai rafinat Clemens s-a preschimbat și s-a împlinit aici, și s-a întâmplat ceea ce Sfântul Paul ad Ephesus numește, cu o vorbă așa de fericită, „înveșmântarea unui om nou“. Da, nu mai este trupul de carne care alerga de colo-colo în tunica acelui Morhold, ci este un trup bisericesc cel încins de *cingulum*, acum un trup spiritual – un trup deci, nu în asemenea măsură încât spusele mele de mai înainte „se întrupează“ ceva în mine, și anume spiritul povestirii, să nu fi fost cu totul demne de a fi crezute. Nu prea îmi place vorba „întrupare“ deoarece vine de la trupul de carne dezbrăcat de mine împreună cu numele de Morhold, și care oriunde și oricând rămâne un domeniu al Satanei, capabil și dispus, din această pricină, la grozăvii, față de care este de neînțeles cum de nu se împotrivește. Pe de altă parte, el este purtătorul sufletului și al rațiunii divine, fără de care acestea ar fi lipsite de temei, astfel încât trupul trebuie numit un rău necesar. Aceasta este aprecierea ce i se cuvine, alta mai acătării nu merită, pentru cât este de nevoiaș și de necuviincios. Și cum ai putea oare, tocmai când ești pe cale să spui o poveste sau s-o înnoiești (căci ea a mai fost povestită, chiar de mai multe ori, deși nu îndeajuns), o poveste ce dă pe-afară de orori trupești și oferă o dovadă înfricoșătoare despre tot ce este în stare să facă trupul, fără șovăială sau refuz – cum ai putea atunci să mai fii tentat să faci vâlvă cum că ești o întrupare!

Nu, fiindcă adunându-se în făptura mea monahicească, pe nume Clemens Irlandezul, spiritul povestirii și-a păstrat totuși, în mare măsură, acea abstracție ce-l face capabil să tragă deodată clopotele din toate bisericile orașului și în acest sens voi da îndată două indicații. În primul rând, se prea poate să-i fi scăpat cititorului acestui ma-

nuscris, dar este totuși demn de observat că, într-adevăr, m-am îngrijit să numesc locul unde mă aflu, anume în Sankt Gallen, la pupitrul lui Notker, dar nu am spus la care ceas, în al câtelea an și veac după nașterea Mântuitorului nostru șed aici și acopăr pergamentul cu scrisul meu mărunt, îngrijit și împodobit. Pentru asta nu-i nici un punct de reper ferm, precum nu este nici numele Gozbert al abatelui nostru. El se repetă prea adesea în acea epocă și se schimbă cu multă ușurință, dacă scormonești după el, în Fridolin sau Hartmut. Întrebat în glumă ori răutăcios dacă eu însumi știu în fond *unde* sunt, dar nu și *când*, răspund prietenește: aici nu este absolut nimic de știut, deoarece, ca personificare a spiritului povestirii, mă bucur de acea abstracție despre care dau acum a doua indicație.

Căci iată că scriu aici și sunt gata să istorisesc o poveste groaznică și totodată înălțătoare. Dar este cu totul incert în ce limbă scriu, dacă în latină, franceză, germană, sau anglo-saxonă și de altfel este totuna, căci dacă scriu de pildă în tedescă, cum grăiesc alemanii ce sălășluiesc în Helvetia, mâine apare pe hârtie în brită și deci am scris o carte bretonă. Nu susțin nicidecum că aș stăpâni toate limbile acestea, însă ele curg una-ntr-alta în scrisul meu și devin un singur tot, și anume Limba. Căci așa stau lucrurile cu spiritul povestirii, care este un spirit independent până la abstracție, al cărui instrument este Limba ca atare și în sine, Limba însăși, ce se impune în mod absolut și nu prea întreabă de dialecte și de divinități lingvistice provinciale. Ar fi și politeism, și păgânism. Dumnezeu este spirit, iar peste limbi este Limba.

Un lucru este sigur și anume: scriu proză, și nu versulețe, față de care, îndeobște, nu nutresc un respect exagerat. În această privință mă situez mai degrabă în tradiția Împăratului Carol, care n-a fost numai un mare legiuitor

și judecător al popoarelor, ci și protectorul gramaticii și un zelos binefăcător al prozei corecte și pure. Aud, ce-i drept, spunându-se că abia metrica și rima dau o formă riguroasă, dar aș dori să știu, mă rog, de ce țopăiala pe trei, patru picioare iambice, pe lângă care se ajunge în orice clipă la tot felul de poticneli dactilice și anapestice și un fel de asonanță caraghioasă a cuvintelor finale, ar reprezenta o formă mai exigentă față de proza bine potrivită, cu constrângerile ei ritmice mult mai fine și mai tainice, și dacă aș vrea să încep:

Un prinț *nommé* Grimald a fost odat',
Damblaua îl lovi și rece fu pe dat'.
Lăsă în urmă-i doi copii frumoși,
Ehei! ce mai pereche fu de păcătoși!

sau cam așa ceva – ar fi asta o formă mai exigentă decât proza temeinic tocmită gramatical, în care voi prezenta de îndată legenda mea plină de îndurare și pe care o s-o înfățișez atât de pilduitor și de veridic, încât mai târziu mulți francezi, briți și germani vor putea s-o modeleze și să-și facă micile lor rime pe seama ei. Acestea fiind zise, încep precum urmează.

Grimald și Baduhenna

Era pe vremuri, în Flandra și Artois, un duce, Grimald pe numele său. Sabia lui se chema Eckesachs. Calul lui castilian favorit era numit Guverjors. Nici un alt principe nu părea mai ocrotit de mare mila Domnului decât acesta, și cu mândrie își lăsa privirea să treacă peste țara moștenită de la strămoși, cu orașe îmbelșugate și cetăți puternice, oprindu-și-o apoi, cu asprimea prețuirii de sine, asupra *maisniei* și scutierilor săi, pe lângă emisari, bucătari, ajutoare de bucătar, gorniști, toboșari, scripcari și fluierari, asupra servilor lui personali, doisprezece feciori de viță nobilă și cu purtări alese, printre care și doi fii de sarazini, însă el nu le îngăduia camarazilor creștini să-i zeflemisească din pricina idolului lor Mohamed. Când, împreună cu soția sa, Baduhenna, Nobila Doamnă, mergeau la biserică ori la ospețe sărbătorești, acești paji țopăiau înaintea lor ținându-se de mână, doi câte doi, încrucișându-și picioarele îmbrăcate în ciorapi pestriți.

Cetatea strămoșească, unde se afla îndeobște curtea ducelui, era Chastel Belrapeire și se afla pe înălțimile din Artois, hrănitorul de oi, arătând de departe ca și cum ar fi fost dăltuit, cu acoperișurile, foișoarele, bastioanele și incintele zidurilor întărite cu turnuri, un refugiu gata de

luptă, așa cum, firește, îi trebuie unui principe: atât împotriva aprigilor vrăjmași din afară, cât și împotriva pornirilor rele ale supușilor proprii; dar cât se poate de comod și totodată plăcut simțurilor. Mijlocul lui era un impozant donjon dreptunghiular, cu interioare de mare gală, ce nu se aflau numai în locuința din turn, ci erau ascunse și în unele clădiri separate și pe aripile interioare ale zidurilor. De la sala donjonului cobora, pe dinafară, o scară dreaptă, în curtea cetății și în grădina cu răzoare unde, bine-ncercuit de ziduri, se afla un tei cu umbră generoasă. Pe banca rotundă de sub el, îi plăcea perechii ducale să șadă în după-amiezile de vară, pe perne de mătase brodată din Alep și Damasc, în timp ce împrejur, la picioarele lor, pe covoarele desfășurate de scutieri în iarba îngrijită, curtenii se rânduiau în grupuri plăcute, ascultând multe povești adevărate și mincinoase, ale menestrelilor care, ciupind corzile, vorbeau despre Arthur, domnitorul tuturor briților, despre regele vremurilor bune, Orendel, cum trecut-a el prin amarnic naufragiu la sfârșit de toamnă și ajuns-a sluga uriașului ghețurilor, despre lupta cavalerilor creștini cu neamuri înfricoșător de străine, în țări atât de depărtate ca Ethnise, Gylstram sau Rankulat: cu stârcocefali, ciclopi palmipezi, pigmei și giganți; despre primejdiile nemaipomenite ale muntelui magnetic și cum fost-au prădați grifonii de aurul lor roșu; despre disputa religioasă dintre Sfântul Silvestru și un evreu, în fața Împăratului Constantin, și cum evreul șopti la urechea unui taur numele Dumnezeului său și răpus căzu taurul, la pământ. Silvestru însă chemă numele lui Cristos: atunci taurul se ridică din nou, vestind cu muget tunător superioritatea credinței adevărate.

Toate astea doar cu titlu de exemplu. În rest, își mai puneau unii altora și ghicitori subtile sau purtau conversații

ușoare, pline de curtenie și miez, astfel că uneori râsete voioase de domni și doamne, amestecate laolaltă, umpleau văzduhul.

Cât despre mine, îmi vine a râde când mă gândesc că unii și-ar putea închipui sala de sus luminată de făclii fumegânde din paie și așchii de brad. O, nu! Candelabre pline de lumânări cu flacără jucăușă atârnau din tavan, iar consolele de lângă pereți susțineau mănunchiuri de câte zece lumânări, răspândind în încăpere înzecită lumină. Se găseau aici și două cămine de marmură, în care ardeau aloe și lemn de santal, iar lespezile pardoselii erau acoperite cu covoare mari, pe care, dacă se întâmpla ca prințul de Kanvoleis sau regele din Anchouve – *bien soi venu, beau Sire!* – să fie oaspeții ducelui, erau presărate cetină, papură verde și flori. La masă, Domnul Grimald și Doamna Baduhenna ședeau pe scaune cu perne din ahmardi arăbesc și în fața lor se afla diaconul. Jonglerii aveau loc la coada mesei sau ședeau la o măsuță joasă, separată, iar societatea, la mese de câte patru, de-a lungul pereților și acoperite cu fețe albe, în timp ce câte patru scutieri aduceau cupe aurite și ștergare colorate de mătase și îngenunchind, tăiau feliile de carne. Pe potriva curții erau bucatele: bâtlan și pește și cotlet de oaie și păsări prinse-n laț și crapi grași. Pentru fiecare fel erau zemuri, piper și agriș (prin care înțeleg un sos de fructe). Și, harnici, cu fețele aprinse (căci beau și ei în spatele ușilor), scutierii umpleau cupele cu vin de dude și sinopel roșu și cu o băutură limpede, aromată, vreau să spun clairet, cu care Domnul Grimald își uda gâtlejul, cu nespusă plăcere și fără încetare.

Nu vreau să mai fac prea multă vâlvă cu viața bună de la Belrapeire, însă ar fi necinstit și să trec sub tăcere că sipetele erau ticsite de pânzeturi și damasc, mătăsuri și

catifele din cele mai rare, precum și de blănuri de vidră și de zibelină parfumată, că pe etajere și în bufete străluceau lucruri scumpe de Assagau, de pildă vase șlefuite din pietre prețioase și pocale de aur, că în sertare abia mai puteau încăpea proviziile de mirodenii cu care se înmiresma aerul, se presărau covoarele și se pudrau canapelele: ierburi și lemn mirositor, ambră, anghelică, cuișoare, nuc tămâios și cardamon, că în tainițe zăceau mulțime de galbeni caucazieni smulși din gheare de grifoni și încă alte giuvaeruri și geme făcătoare de minuni: granat, onix, calcedoniu, mărgean și cum s-or mai numi, agat, sardonix, perle, malachite și diamante, că depozitele și arsenalele erau doldora de arme alese, cămăși de zale, herseniere și scuturi de Toledo din Țara Spaniolă, armuri pentru cal și călăreț, cuverturi, hamuri cu pieptar, șei și căpestre cu zurgălăi, că grajdurile, țarcurile și cuștile și coliviile erau cu prisosință pline cu cai și câini, momeli, șoimi-șoricari și păsări vorbitoare.

Dar destul cu laudele! De altfel, nici n-a fost un lucru de nimic să rânduiesc cum se cuvine și să strunesc gramatical atâta splendoare. Cât se poate de curtenește, precum se vede, își duceau zilele Domnul Grimald și Doamna Baduhenna, admirați pretutindeni în creștinătate, binecuvântați din plin cu toate bunurile pământești. Așa se spune în basme, firește, și apoi se spune, mai departe: „Un singur lucru însă le mai lipsea ca să fie fericiți". Viața omului se scurge în tipare învechite, dar veche și tradițională este numai în vorbe, în sine și pentru sine e mereu tânără și nouă, chiar dacă povestitorului nu-i mai rămâne nimic altceva de făcut decât să-i dea vechile vorbe. Un singur lucru însă, spune el constrâns de împrejurări, le mai lipsea ca să fie pe deplin fericiți: copiii și foarte adesea soții erau văzuți îngenunchind unul lângă altul, pe perne de

catifea, implorând cu mâinile împreunate cerul să nu-i mai oropsească. Și fiindcă asta nu era de-ajuns, în fiecare duminică, din amvoanele bisericilor din Flandra și Artois se înălțau rugi către Domnul și totuși El părea că este hotărât, o dată pentru totdeauna, să nu-și plece urechea, căci amândoi aveau de-acum patruzeci de ani și speranța în urmași și moștenitori direcți se tot amâna, încât, până la urmă și moșia avea să fie sfâșiată în lupta dintre succesorii rivali.

Să fi fost oare pentru că însuși arhiepiscopul de Köln, Utrecht, Maasricht și Lüttich a intervenit cu liturghii solemne și procesiuni? Așa cred, căci, după multă șovăială a Atotputernicului, în cele din urmă, vraja fu dezlegată și principesa întrezări bucuriile maternității. Bucurii destinate, din păcate, să o piardă în chinurile unei nașteri atât de grele, încât mai dovedea și marea îndoială a Atotștiutorului față de împlinirea acestei dorințe. O, vai! Doamnei nu-i fu dat să se bucure de gemenii pe care îi aduse pe lume printre țipete neobișnuite. Doamna Baduhenna se stinse și ducele Grimald deveni tată, numai ca să se trezească totodată și văduv.

Cât de ciudat ne amestecă providența, nouă, muritorilor, bucuria și suferința într-*un singur* pahar! Arhiepiscopul, penibil impresionat de succesul ambiguu pe care-l dobândise prin presiunea exercitată asupra Atotputernicului, lăsă în grija episcopului din Cambrey celebrarea înmormântării, jos, în domul din Ypern. După ce lespedea de piatră acoperi cripta în care Doamna Baduhenna își găsi patul rece de lăuză, ducele Grimald se întoarse la Belrapeire, ca să se bucure de ceea ce îi fusese dat, după ce plânsese, potrivit tuturor canoanelor, ceea ce îi fusese luat. Nou-născuții, dulcile vlăstare ale morții, un băiat și o fetișoară, carnea și sângele său, moștenitorii casei sale, doar ei îi erau desfătarea întru suferință și desfătarea întregii

cetăți, drept care, împreună, li se spunea și Joydelacurt, asta înseamnă bucuria curții, căci într-adevăr, nou-născuți mai încântători lumea nici că mai văzuse și nici un pictor din Köln și Maastricht n-ar fi putut zugrăvi cu vopsele alții mai fermecători: cu forme atât de pure, învăluiți în grație, cu perișorul ca puful de pui, cu ochii deocamdată plini de lumină cerească, scâncind doar arareori, gata mereu să zâmbească îngerește, de-ți topeau inima, nu numai către ceilalți, ci și atunci când se vedeau pe masa de înfășat și își întindeau palmele unul către celălalt și rosteau: „Da, da! Du, du!“

Joydelacurt, se înțelege, erau numiți numai împreună, în glumă și în lingușitor alint. La sfântul botez, oficiat de vicarul cetății, primiră numele de Wiligis și Sybilla; și chiar dacă iuncherul Willo dădea mult mai tare din palme la „Da, da“ decât Sybilla, căci el era moștenitorul țării și personajul principal, totuși asupra ei, ca și asupra tuturor femeilor, se răsfrângea o rază din gloria Împărătesei Cerului, iar Ducele Grimald își privea cu ochi mai drăgăstoși fetița decât pe atât de importantul și la fel de chipeșul băiat. Acesta avea să fie un cavaler asemenea lui, viteaz și puternic, păi da, pe placul femeilor, după ce avea să-și spele de pe trup rugina armelor și sudoarea, iubitor de clairet, păi da, asta se știa prea bine. Dar dulcea stranietate, de sus iluminată, a gingașei feminități, emoționează cu totul altfel o inimă aspră, deopotrivă pe cea de părinte, și de aceea Domnul Grimald îi spunea fiului său doar Löli și „bădărănuțu“, femeiuștii însă *„ma charmante“* și-o săruta, în timp ce pe băiat doar îl mângâia, dându-i să-i țină degetul.

Copiii

Cu ce grijă fu crescută mica pereche nobilă de către doamne pricepute, cu fruntea și bărbia acoperite de scufă și năframă și care le dădeau să mănânce miere și terci, îi îmbăiau în apă cu tărâțe și le ștergeau gingiile știrbe cu vin, ca să le iasă mai ușor dinții de lapte și să le-mpodobească zâmbetul! Asta se petrecu lesne, fără multe scâncete, și dinții erau ca perlele, însă foarte tăioși. Dar pentru că, de-acum, cei doi nu mai erau copii în fașă și nici preagingași nou-sosiți pe astă lume, se pierdu și lumina dulce pe care o aduseseră cu ei de dincolo, și norii parcă-și aruncară umbra asupra lor, întunecându-i și dându-le treptat chip pământean, nespus de grațios, rog să mi se dea crezare. Puful de pui de pe căpșoare li se preschimbă în păr castaniu, lins; se potrivea încântător cu paloarea exotică, de fildeș, pe care o aveau acum obrăjorii foarte delicați și pielea trupurilor în creștere, moștenire vădită de la unii strămoși mai de departe, nu de la părinți, căci Doamna Baduhenna fusese albă și rumenă ca mărul, iar Domnul Grimald avea cinabru roșu în obraji. Ochii copiilor, ce radiaseră la început azur, se întunecară tot mai mult spre negru, cu reflexe albastre, cum rar se pot vedea și deveniră aproape misterioși, chiar dacă nu mai erau cerești, deși nu s-ar putea spune de ce unii îngerași n-ar avea astfel de priviri, ca

siniliul nopții. Și mai aveau amândoi un fel de a căta cu coada ochiului, într-o parte, de parcă ar fi pândit și așteptat ceva. Dacă de bine ori de rău, n-am cum să știu.

La șapte ani, în timpul schimbării dinților, s-au molipsit de vărsat de vânt și, pentru că s-au scărpinat, a rămas fiecare cu câte un semn pe frunte, o cicatrice și o cavernă plată, în același loc și cu aceeași înfățișare la amândoi, adică în formă de seceră. Părul castaniu, mătăsos, o acoperea, dar Domnul Grimald îl dădea uneori la o parte, necăjindu-i în glumă și prefăcându-se mirat, o dată pe zi, când, la un anume ceas, doamnele cu scufă aduceau copiii în fața taburetului pe care ședea, cu un pocal de clairet în mâna dreaptă. Zâmbind, cu capetele plecate, îngrijitoarele se retrăgeau apoi câțiva pași, ca să nu tulbure cu apropierea lor umilă înalta fericire a familiei. Ori se opreau chiar la ușă, lăsându-i pe micuți, Sibylla în rochiță cu fireturi (sau cum li s-or fi spunând modelelor țesute măestrit cu fir de aur), Wiligis în tunică de catifea tivită cu blană de biber, și amândoi cu părul pân-la umeri, să meargă singuri la tatăl lor, în fața căruia Wiligis știa deja să îndoaie genunchiul, așa cum se cuvine.

— *Deu vus sal!* iubite și cinstite Domn, spuneau cu glăscioare cam voalate de sfială. Și apoi tatăl conversa și glumea cu ei, le zicea „*gent mignote de soris*“ și „jupâneasă“ și întreba cum le-a mers azi, le ura să-i apere *Saint Esprit* și în cele din urmă pe Willo îl bătea ușor cu palma pe obraz, dar pe Sibylla o săruta. Le grăia:

— Purtați-vă cum se cuvine! La care ei răspundeau împreună, cu glăscioare răgușite:

— Vă răsplătească Domnu'! și se depărtau de el mergând de-a-ndăratelea, după cum o cere buna-cuviință, iar femeile de la ușă îi întâmpinau și îi luau de mâini, de-o parte și de alta, de cele de care nu se țineau.

Ei însă se țineau de mână pas cu pas, chiar la opt și la zece ani, și erau ca o pereche de papagali pitici, inseparabili, zi și noapte împreună, căci împărțeau dormitorul de sus, din turnul înconjurat de bufnițe cobitoare, unde se aflau paturile lor cu chingi din piele de salamandră peste care erau puse pernele, și cu picioare în formă de năpârci. Salteaua de sub perne era din palmat.

Pe doamna cu scufă, ce încă mai dormea cu ei, pe așternut modest, ca să-i îngrijească și să le țină companie, o întrebau adesea:

— Nu-i așa că suntem încă mici?

— Mici, două turturele drăgălașe, dar de neam mare.

— Și o să fim încă multă vreme mici, i-adevărat, *n'est-ce voir*?

— Da, cum de nu, *seurement*, copiii mei dulci, încă o bună bucată de vreme și-o clipeală!

— Ci noi vrem să rămânem mereu mici, pe lumea asta, spuneau ei. Așa ne-am vorbit noi. Ne-om face mai lesne îngerași în ceruri, pe urmă. Trebuie că-i tare greu, cu burtă și cu barbă și cu sâni, să te prefaci în îngeraș, când mori.

— Ah, năzdrăvanilor, *que Deus dispose.* Și El nu vrea să rămâi mereu copil, oricât v-oți fi înțeles voi așa. *Deus ne volt.*

— Da' dacă ne canonim, și trei nopți întregi nu închidem ochii, ci doar ne rugăm Domnului să ne țină mici?

— Auzi colo, sfântă naivitate! Pe legea mea, o să vă culcați frumușel chiar acum, și-n somn o să creșteți mari și drăgălași.

Așa s-a și întâmplat. Nu știu dacă într-adevăr au încercat povestea cu canonul, aș vrea să cred că spusele dădacei i-au descurajat. Dar, oricum, anii trecură peste cetate și peste țară, încununați cu flori, apoi ruginii și

cenușii, de gheață, și iar primăvăratici, ei împliniră nouă și zece și unsprezece ani, doi muguri ce voiau să se deschidă, sau, dacă nu voiau, erau totuși pe cale s-o facă, fiindcă nu mai erau copilași, ci tineri-tinerei, frumoși de pus în ramă, cu fața palǎ, gene mătăsoase, ochi ageri, nări înguste și buzele de sus prelungi, un pic arcuite-n jos, conturând gura fină și serioasă, împlinindu-se trupește după cum le era menirea, dar nu tocmai desăvârșiți ca proporții, cam în felul cățelușilor cu labele prea grele, așa că dimineața, când Wiligis, plin de neastâmpăr după somn, gol ca un zeu păgân, cu semnul-seceră în părul ciufulit de pe frunte, țopăia în jurul ciubărului de îmbăiere din fața patului, în care înotau petale de trandafiri, ceea ce-l deosebea de soră-sa, partea lui bărbătească, arăta prea mare și maturizată față de trupul subțire, de culoarea fildeșului. Această priveliște, într-un fel, mă încurcă. Atât de gingaș și de isteț căpșorul de copil, sus, pe umerii firavi, iar în părțile de jos un asemenea mișel! Dar doicile plescăiau din limbă cu luare-aminte, își făceau cu ochiul și spuneau: „*L'espoirs des dames!*"

Domnișoara, în ce-o privește, mugure abia deschis pe jumătate, ședea pe marginea patului, și ea cu semnul de pe frunte complet descoperit, întrucât pentru noapte își dăduse părul deoparte, și se uita, aproape încruntată, cu coada ochiului, la el și la admiratoare. Știu ce gândea. Gândea așa:

— Vă dau io vouă – l'espoirs! I-al meu, fârtatul. Domniței care-i trage clopotele îi scot ochii și osândă n-am să iau pentru asta, eu, fiica dragă a ducelui!

Acum ea avea drept doamnă de onoare o văduvă nobilă, o contesă de Cleve, cu care cânta psaltirea în nișa ferestrei și care o învăța cum se țes stofele din fire scumpe. Iuncherul, în schimb, avea un preceptor numit Dom-

nul Eisengrein, *Cons du Chatel*, adică stăpânul unei cetăți întărite, înconjurată de apă, cu șanțuri de apărare late și adânci și cu un foișor de unde se putea vedea până departe, în larg, căci cetatea se afla pe câmpia de jos, numită Rousselaere și Thorhout, chiar lângă mare! (Luați aminte și rețineți această cetate înconjurată de apă, aproape de marea care se izbește de maluri! O să mai apară în poveste.) De acolo era Domnul Eisengrein, unul dintre fruntașii țării și vasal credincios, venit anume, sus, la Belrapeire, cu toate că avea familie, să-i fie iuncherului domn de onoare și *maistre de corteisie*. Pe lângă el, pentru lucruri mai grele, era repartizat meșterul scutier Patafrid. Căci dacă ducele Grimald o preferase întotdeauna fiului pe domniță, datorită luminii din ceruri, iar cu cât mugurele se deschidea, cu-atât era el mai drăgăstos și mai galant cu ea, în schimb însă, cu cât iuncherul creștea, cu atât mai aspru se purta cu el, dar se îngrijea, cu toate acestea, părintește, de buna creștere a moștenitorului, poruncind să devină un om de *gentilesce*, să fie *afeitié*, *bien parlant et anseignié*. Astfel învăță Wiligis de la fiecare dintre cei doi cavalerismul și moralitatea fină. De la Patafrid, fie că o făcea cu plăcere ori nu, învăță să sară pe calul fără scări, iar de la Domnul Eisengrein cum se pune *légèrement* un picior în față, pe cal, la plimbarea de plăcere, în veșminte moi. Cu comandantul scutierilor trebuia să lupte o *tjoste* în armură din oțel de Soissons și să învețe cum se țintește cu sulița între cele patru piroane de pe scutul adversarului, la care Patafrid, ca să-i fie pe plac, cădea de pe cal și se declara învins, cerându-i protecție. Învăță atât cum se zvârle *gabylot*-ul scurt, cât și cum se ține lancea lungă, la atac. Cu *guvernalul* său și șoimarii, călărea la vânătoare în pădurea verde, învăța să arunce din mână pasărea cu zurgălăi, să boncăluiască și să imite atât de iscusit strigătele sălbăticiunilor, încât orice vânat credea că-și aude perechea.

Ce știu eu, biet călugăr, despre cavalerism și vânătoare! În fond, toate astea îmi sunt necunoscute și, la drept vorbind, mă cam tem de ele. N-am doborât nicicând un mistreț, nici n-am făcut să-mi sune în urechi semnal de corn la căderea cerbului, nici n-am spintecat vânatul ca să-mi pun pe jar bucățile cele mai fragede, ca stăpân al celor vânate. Mă prefac doar că aș ști să povestesc cum a fost crescut iuncherul Wiligis și înșir cuvinte. N-am ținut niciodată un gabylot în mână, nici n-am pus lancia lungă sub braț; și niciodată n-am înșelat jivinele pădurii suflând în frunză, iar vorba „boncăluit", pe care o folosesc cu aparentă ușurință, am prins-o doar din întâmplare.

Dar așa e felul spiritului povestirii, cel pe care-l întrupez, să se prefacă a fi la el acasă și foarte priceput în tot ce spune. Și *buhurdul*, veselul joc cavaleresc, pe care Wiligis îl practica în fundul văii cu pământ moale de la picioarele cetății, împreună cu domnii și scutierii, când se ciocnește ceată cu ceată în *carrière* și caută să se scoată una pe cealaltă din joc (doamnele însă ședeau împărțind ironii sau aplauze înamorate, în balcoane de lemn, în jurul câmpului de luptă), dar și acest fel de joc îmi e străin și mai degrabă neplăcut; totuși, povestesc cu iscusință cum Willo venea în goană cu ceata lui, răscolind pământul, cel mai frumos adolescent de cincisprezece ani ce se poate închipui, pe pagul lui, fără armură, numai cu apărători din zale ușoare de oțel, la gât și pe umeri, încadrându-i fața palidă și fină, în tunică cu blazoane și corset din mătase roșie din Alexandria și cum ceilalți se dădeau curtenitori în lături, îl lăsau să străpungă, aparent, toată ceata adversă, deoarece era fiul ducelui, și cum doamnele o felicitau pe Sibylla, sora-i drăgălașă, ce respira năvalnic și râdea, bucuroasă de victoria lui.

Că era o izbândă simulată, mă consolează întrucâtva de faptul că și eu vorbesc cu o astfel de iscusință simulată

despre lucruri ce nu-mi sunt deloc la-ndemână. Dar și o victorie părelnică te înfierbântă, și înfierbântat se întorcea Wiligis în cetate, mândru că fuseseră atât de curtenitori cu el, înfățișându-se surorii sale, care știa tot atât de bine că totul fusese pus la cale din respect și totuși, sau poate tocmai de aceea, era la fel de înfierbântată și mândră ca el. De vreți să știți cum era îmbrăcată domnița în acea zi festivă, atunci aflați că purta o rochie verde ca iarba, din catifea de Assagau, foarte largă și lungă și somptuos drapată, iar în fața, unde avea cute largi, se vedea căptușeala din mătase roșie și cămășuța de corp din mătase albă. Rochia se încheia în jurul gâtului de fildeș și era tivită pe poale și la încheieturile mâinilor cu perle și pietre scumpe, adunate mai jos, pe piepți, într-o podoabă lătăreață. Bogat ornată cu pietre scumpe era și cingătoarea, iar cununa de fecioară, din părul neacoperit, era de asemenea lucrată din mici rubine și granate verzi și roșii. S-ar prea putea să nasc invidie în unele fetișcane prin descrierea ce o fac fiicei ducelui și din cauza genelor ei lungi, între care jucau privirile ei negre-albăstrii, dar mai ales deoarece, închizându-mi ochii călugărește, povestesc că, sub catifea și pietre unduia deja pieptul înfloritor, fără a uita frumusețea cu totul neobișnuită a mâinilor – cu puțin mai mici decât ale fratelui ei, dar cu încheieturi nespus de gingașe, cu degetele subțiri spre vârf, pe unele scânteind inele, câte unul pe falanga superioară și pe cea inferioară. Era zveltă, cu linia șoldurilor grațioasă, și tot așa ca la el, buza de sus era mult depărtată de năsuc și arcuită. Pe lângă asta nările-i subțiri fremătau întocmai ca ale lui.

— Ah, stăpâne și frate, zicea ea scoțându-i coiful și netezindu-i părul negru, ai fost strălucit când au fost nevoiți să te lase să străpungi întreaga ceată! Cum îți țineai picioarele în scări, la asalt, văzut-am cu bucurie. Ale tale

sunt cele mai frumoase picioare dintre toți cei de-aici. Doar ale mele, în felul lor diferit, mai sunt așa de frumoase. Mai ales genunchii tăi mă impresionează, când *jambelezi* și strângi calul între coapse.

— Strălucită, îi răspundea el, ești tu, Sibylla, de la sine și fără împunsături de buhurd! Neamul meu bărbătesc trebuie să se urnească din loc și să înfăptuiască ceva, ca să fie strălucit. Al tău, femeiesc, ajunge să fie și să înflorească, și e deja strălucit. Asta-i deosebirea cea mai generală dintre bărbat și femeie, lăsându-le deoparte pe cele de amănunt.

— Noi vă invidiem, spunea ea, pentru deosebirile voastre, le admirăm, și rușinea ne năpădește, că suntem mai late în șolduri decât în umeri și, prin urmare, avem un pântece prea întins și un *derrière* prea voluminos. Dar îmi pot îngădui a spune, totuși, că picioarele mele sunt atât de lungi și de zvelte încât nu lasă nimic de dorit în această privință.

— Îți poți îngădui a spune asta, răspunse el, și n-ai voie să uiți că, pe de altă parte, și noi, dacă nu cu invidie, totuși cu dulce plăcere, ne uităm la deosebirile voastre. Ba chiar și de invidie poate fi vorba, de asemenea, căci unde-i floarea noastră? Nu avem nimic, nici aici, nici dincolo, doar ceva putere, în orice caz, ca să ne descurcăm la nevoie cu dezavantajul nostru cu tot.

— Nu zice cum că tu n-ai avea nimic. Dar hai să ne-așezăm sub arcada ferestrei și să mai povestim un pic despre buhurdul de azi, cât de ridicol arăta contele Kynewulf von Niederlahngau, poreclit „bondocel“, pentru că e atât de mic, pe uriașa iapă murgă și cum domnul Klamidê, *fils du comte* Ulterlec, s-a poticnit și a rămas lungit sub cal, din care pricină doamna Garchiloye de la Beafontane era cât pe-aci să leșine.

Făcură așa cum propusese ea, șezură ținându-se pe după umeri, cu brațele îmbrăcate în catifea și mătase, pe banca

de sub arcadă, rezemându-și din când în când unul de altul căpșoarele drăgălașe. La picioare li se culcase, cu capul pe labe, câinele lor de Englitera, un scenter, pe nume Hanegiff, o creatură foarte simpatică, albă, cu o pată neagră în jurul unui ochi și pe urechea clăpăugă. Și câinele avea un loc în dormitorul lor și dormea acolo totdeauna, între paturile lor, pe o salteluță umplută cu păr de cal. De la fereastră, privirea cobora peste acoperișurile și crenelurile cetății, în jos, către un drum din vale, mărginit de pajiști și de tufe cu flori galbene, pe care trecea, în pas domol, o turmă de oi cu lână deasă. Sibylla întrebă:

— Nu-i așa c-ai avut ochi pentru Alisse de Poitou, în rochia aia caraghioasă cu care se tot fudulea, pe jumătate din mătase cu fir de aur, pe jumătate din horbotă de Ninive, cu jupa din cute împestrițate? Mulți au găsit-o tare impozantă.

La acestea el răspunse:

— N-am avut ochi pentru pretinsa-i impozanță. Am ochi numai pentru tine, perechea-mi femeiască de pe lume. Celelalte-s doar făpturi străine și nu sunt pe potriva ta, ce te-ai născut cu mine odată. De Poitou, după cum știu, se împestrițează așa pentru bărbați de felul uriașului Hugebold și pentru hodorogi ca domnul Rassalig de Lothringen, de două ori mai solid ca mine, care nu-s cu mult mai gros decât o nuia. Dar de când a-nceput să-mi mijească pe buză o umbră de mustață, se întâmplă să i se topească ochii câte unei dame, când mă privește. Eu, dimpotrivă, rece spatele-i întorc, *que plus n'i quiers veoir* decât pe tine.

Grăi domnița:

— Regele de Escavalon a-ndreptat scrisoare către Grimald, al nostru Domn, cerându-i mâna mea, căci sunt de măritat, și acela încă neînsurat. O știu de la *maistressa* mea, von Cleve. Nu trebuie să te aprinzi, căci ducele l-a luat

cu binișorul, dându-i să-nțeleagă că, deși de măritat, mai sunt totuși prea mică, necoaptă, spre a fi regină, chiar și într-un regat atât de mic ca Ascalonul și să facă bine să-și îndrepte privirile către alte fiice de principi ai creștinătății. Ce-i drept, nu de dragul tău și ca să rămânem împreună l-a refuzat al nostru Domn pe Rege. Ci: „Voiesc încă o vreme“ scrise el, „a sta la masă cu copiii-mi amândoi, cu fiica mea în dreapta și fiul meu în stânga, nu numai cu băiatul și-apoi față-n față doar cu preotul“. Ăsta a fost motivul pentru-al său *refus*.

— Fie motivul, spuse el, în timp ce se juca cu mâna ei admirându-i inelele, oricare ar fi, din moment ce nu vrea să ne despartă în timpul dulcii noastre tinereți, înaintea sorocului de care nici nu vreau să știu când va să vină. Căci nimeni nu e vrednic de noi doi, nici de mine, nici de tine, ci numai noi, unul de altul, deoarece suntem niște copii cu totul excepționali, nobili din naștere, astfel că toată lumea trebuie să se poarte cu noi cu *dévotement* amabil, căci împreună ne-am născut din moarte, amândoi cu semne adâncite pe frunte, ce-i drept, doar de la vărsatul de vânt, ce nu-i mai pricopsit decât pojarul, gâlcile, oreionul și bubele, dar nu despre proveniența semnelor e vorba, ele ne sunt caracteristice *tout de même,* în adânca lor paloare. După ce Dumnezeu va fi prelungit viața dragului nostru Domn și tată preascump, dincolo de orice măsură omenească, cum s-ar putea să vrea s-o facă, eu voi fi duce peste Artois și Flandra, un ținut mănos, căci aici grâul unduiește pe ogoare grase iar sus, pe dealuri, pasc zece mii și chiar mai multe oi, purtându-și lâna pentru postavuri bune; jos însă, colo, către mare, inul crește pe câmpii atât de-mbelșugat, încât țăranii, după cum aud, dănțuiesc prin cârciumi în bucuria lor greoaie, și țara e-mpodobită cu orașe splendide, precum mâna ta cu inele: vesel e Ypern, și-apoi

Gent, Löwen și Anvers cel doldora de mărfuri, și Bruges-la-Vive lângă golful adânc, în care sosesc și pleacă fără contenire corăbii gemând de comori din mările de miazăzi și miazănoapte și răsărit. Burghezii umblă înveșmântați în catifele și blănuri, dar n-au învățat să sară pe cal fără ajutorul mâinilor, nici să țintească cu lancea între cele patru piroane ale scutului, nici să conducă un buhurd călare, de aceea au nevoie de un duce care să-i apere, și ăsta-s eu. Pe tine însă, desăvârșită între toate fecioarele și singura ce mi-este pe potrivă, voiesc ca, în vreme ce ei și-aruncă scufiile-n văzduh, să te conduc de mână printre oameni, ca soră-ducesă.

Și o sărută.

— Mai mult îmi place, spuse ea, când mă săruți tu, decât când al nostru drag Domn preascump îmi zgârie gâtul și obrazul cu mustața-i ruginie. Și din inimă bucuroși ar trebui să fim dac-ar veni să ne viziteze, ceea ce se poate întâmpla în orice clipă.

Într-adevăr, adesea, când stăteau ei așa, sporovăind despre câte și mai câte, venea și ducele Grimald, nu ca să li se alăture, ci mai degrabă ca să-l alunge pe iuncher, cu vorbe aspre și să șadă doar el la vorbă cu domnița.

— *Fils du duc* Grimald grăia el, te găsesc, fante ce ești, cu această chipeșă copilă, sora ta? Că te-ngrijești de ea e lăudabil și te laud că-ți dai toată silința pentru ea, că o ajuți, o aperi și îi ții de urât, atât cât te pricepi, vulpoiule. Dar cât oi trăi, pe legea mea, înaintea tuturor sunt eu apărătorul ei și încă îndeajuns de bărbat ca să-i port de grijă întotdeauna; și dacă tu te amăgești crezând că astă copilă drăgălașă e mai aproape de al ei frate decât de tatăl ei vânjos, atunci te poți alege cu vreo câteva scatoalce de la mine. *Allez avant* și ia-o din loc! Trage la țintă cu maestrul Patafrid. Ducele voiește să täifăsuiască cu fetița lui!

Apoi se așeza alăturea de ea în nișa ferestrei și îi făcea *corteisia*, bătrânul cavaler, cum un călugăr cu greu își poate închipui.

— *Beau corps* i-al tău, așa grăia el, și ceea ce francul numește *florie*, a înfloririi strălucire, plutește asupra ta, și de curând ai împlinit-o încântător. *Hélas*, timpul se arată prielnic tinereții, o face să-nflorească și mai dulce, zi de zi, în vreme ce pe noi, bătrânii, mai mult ne urâțește și părul de pe pielea capului ni-l ia, iar barba ne-o presară cu cenușă. Da, da, în fața tânărului, moșneagul trebuie să se rușineze, că tare-i hâd! Dar, cu încetul, *pourtant*, demnitatea ia locul frumuseții și tu, preaiubito, nu trebuie să uiți că Grimald este tatăl tău, căruia îi ești datoare duioșie și mare mulțumire pentru că te-a adus pe lume și care atât de timpuriu și-a pierdut soața-i scumpă. În ce te privește, trebuie să ne îngrijim a primi cât mai curând pețitorii, căci multe semne dulci vestesc nubilitatea ta. Gândul mi-e numai la fericirea ta. Dar, firește, nu zic că primul pretendent mi-e și cel mai bun pentru tine și nu numai ție trebuie să-ți placă, ci eu trebuie să te cedez lui și, pe legea mea, nu te cedez nimănui atât de lesne, eu, bătrânul cavaler.

Cam așa erau vorbele Domnului Grimald pe când ședea cu ea sub arcadă, eu le redau așa cum poate să și le închipuie un călugăr. În anul următor, când copiii împliniră șaisprezece ani, pentru tânărul Wiligis veni vremea sărbătorii loviturii cavalerești – ce să știu eu despre ea, dar în graiul lumii asta înseamnă dreptul iuncherului de a-și încinge sabia de cavaler. Așa făcu ducele Grimald cu fiul său, dându-i lovitura de învestire cavalerească, în strigăte de vivat și zarvă mare, după înaltul serviciu divin în Sankt Vaast, la Arras, în cetate, în prezența multor rubedenii și vasali și coborî apoi peronul de onoare al înaltului edifi-

ciu, între copiii săi, ținându-și fiul cu dreapta, și cu stânga pe tânăra domniță, în fața gloatei bucuroase, în timp ce proaspătul *chevelier*, deprins până atunci să poarte la șold numai pumnalul de vânătoare, trebuia să fie cu băgare de seamă ca spada ce-i atârna în față, la cingătoare, să nu-i ajungă între picioare. Dar pe amândoi copiii îi bătea gândul că ar fi fost mult mai frumos dacă numai ei doi, mână în mână, ar fi coborât rampa, fără ca tatăl să mai fie între ei.

Dar acum, când Wiligis primise sărbătorește lovitura de sabie, odată cu el, în ochii tuturor devenise și Sibylla mare, bună de măritat, și mâna ei era tot mai mult pețită de unii mândri principi ai creștinătății ce se puteau încumeta la o asemenea cerere. Parte o făceau în scris, parte trimiteau pețitori nobili la Belrapeire, parte veneau ei înșiși acolo să o ceară: bătrânul rege din Anchouve îl aduse pe fiul său Chafillor, un prostănac, firește. Contele Chiolars de Ipotente, ducele gasconilor Obilot, Plihopliheri, principe de Waleis, ca și domnii de Hennegau și Haspengau veniră toți, făcând pe amabilii, în veșminte tivite cu zibelină și hermină, cu alai nobil și cuvântări împodobite, pe care le citeau, în parte, de pe hrisov. Domnul Grimald însă îi refuza pe toți, căci nu o hărăzea nici unuia pe Sibylla și abia dacă își ascundea ura mânioasă pe care o nutrea față de pretendenți, și cu un *nu*, spus apăsat, îi trimitea pe toți, oricât de aleși ar fi fost, s-apuce calea-ntoarsă spre-mpărățiile lor. Asta aduse multă înveninare pe la curțile creștine din preajmă.

Dar tânărul Wiligis avu, la vremea aceea, un vis înspăimântător din care se trezi cu tot trupul scăldat în sudoare. Visase că tatăl său plutește deasupră-i, întins, cu picioarele depărtate, în văzduh, cu obrazul stacojiu de mânie și

mustața zbârlită și îl amenință tăcut cu pumnii, de parcă ar vrea neapărat să-l apuce de beregată. Era neînchipuit mai fioros decât reiese din cuvinte și, din grozavă teamă că ar putea să-l mai viseze o dată, îl visă într-adevăr din nou, a doua oară, nespus de înfricoșător, chiar în noaptea următoare.

Copiii răi

Domnul Grimald mai trăi încă șaptesprezece ani după moartea nevestei lui, Baduhenna, nici mai mult, nici mai puțin; apoi ajunse lângă ea, sub lespedea domului din Ypern, dar pe lespede erau ciopliți încă o dată amândoi, culcați și țepeni, ca miri creștini, în fața Domnului, cu mâinile încrucișate pe piept. Căci acest prinț, după pierderea soției lui, se dedase tot mai mult și mai fără de măsură clairetului, și într-o zi se făcu atât de-ntunecat și stacojiu la față, cum îl văzuse Wiligis în vis, dar apoi cenușiu: damblaua îi dăduse o lovitură-n tâmplă și mort a fost, deocamdată doar pe jumătatea dreaptă, astfel că nu putea mișca nici mâna, nici piciorul și, în parte, își pierduse graiul: numai din colțul stâng al gurii mai putea scoate vorbele, bolborosindu-le ca pe niște bășici. Medicul său din Löwen însă, ca și grecul Klias, ce sosiră la poruncă, nu-i ascunseră nici unul că, lesne și curând, damblaua l-ar putea lovi încă o dată și că atunci va fi negreșit mort și pe stânga.

Asta i-o spuseseră ca el să se îngrijească încă din vreme de țara lui. Prevenindu-l, îl îndreptaseră spre acest gând, și atunci el îi chemă pe toți fruntașii țării, pe veri, vasali și slujitori, ca să le încredințeze sufletul și pe copiii lui, și să le ceară păstrarea jurământului de credință, dacă de-acuma

moartea avea să-i fie tovarăşă de drum. După ce toţi verii şi seniorii, pe lângă copii, se adunară în jurul patului pe care zăcea, foarte schimonosit, căci unul dintre ochi era închis şi obrazul damblagit îi atârna, grăi către ei, pe cât putu:

— *Seignurs barons*, luaţi vorbele mele ca şi cum le-aş spune cu toată gura, când, din păcate, nu le pot scoate decât din colţul ei, fie-mi cu iertare. Moartea m-a-nhăţat şi sună chiar acum deasupra mea din a ei *cornure de prise*, pentru îngropăciunea nobilului cerb. Prin mijlocirea damblalei ea m-a-nţepenit pe jumătate, şi-n orice clipă mă poate doborî de tot, aşa mă-ncredinţează medicii, fără ocolişuri, dovedindu-şi astfel arta de vindecători. Deci trebuie să părăsesc ăst cuib de năpârci, astă nemernică vale a lupilor, în care am fost azvârliţi de păcatul lui Adam şi pe care ţin neapărat s-o mai fac de ocară şi acum, când trebuie s-o părăsesc, şi, prin voinţa rănilor de mucenic ale Domnului, nădăjduiesc să intru pe *porta Paradyses* unde îngerii se vor îngriji de mine şi ziua, şi noaptea, pe când voi mai trebuie să adăstaţi încă o bucăţică de vreme aci, în ăst cuib de năpârci. Dar să n-aud cârteli în jurul meu! Amintiţi-vă, *Seignurs barons*, de clipa când v-aţi pus mâinile voastre împreunate într-ale mele, la jurământul feudal! La fel să faceţi şi cu fiul meu când eu voi fi mort pe de-a-ntregul şi puneţi-vă mâinile într-ale lui, chiar de v-ar părea ridicol ca el să fie cel ce vă apără, când mai degrabă fantele are nevoie de apărarea voastră. Încredinţaţi-vă lui, voi, veri şi domni, ca bărbaţi de nădejde, şi fiţi credincioşi casei mele întru statornicie şi pace!

După ce îi îndemnă astfel pe domnii din ţinuturi, se întoarse către Wiligis şi spuse:

— Tu, fiule, ai cel mai puţin pricină de tânguire, întrucât coroana, sceptrul, ţara ce mie mi-au fost lăsate din moşi-strămoşi, ţi le las acuma ţie moştenire, deşi fără nici

o plăcere, iar tu te vei bucura de cinste în astă vale a lupilor, de care mă despart acum. Griji îmi fac puține cu tine, dar cu atât mai vârtos cu astă chipeșă copilă, ție soră. Văd prea târziu că nu m-am îngrijit cum se cuvine de viitorul ei, și din această pricină mă copleșesc părerile de rău. *Vere, vere*, un tată n-ar trebui să se poarte așa! Și față de tine, o știu, m-am făcut vinovat, într-o oarecare măsură, prin pretențiile mult prea mari în alegerea unui soț pentru astă dulce copilă, iscând la curți multă înverșunare împotriva casei noastre. Nu-mi pot răscumpăra vina decât prin a-ți da, în clipa cea din urmă, de față cu baronii țării, cele mai bune povețe părintești, cât încă mai pot vorbi pe stânga.

Și îi spuse tot ceea ce odinioară îi spusese tatăl lui, ce-nseamnă a te ști purta și ce socotea că se cuvine să fie rostit într-un astfel de ceas:

— Fii om de nădejde și statornic, grăi el, nici lacom de arginți, dar nici mână-spartă, smerit în mândrie, iubitor de oameni, dar cu băgare de seamă doar și negreșit la nobila moralitate, față de cei bogați cu tărie, și blând cu cei care cerșesc o pâine la poartă! Pe-ai tăi să ți-i cinstești, dar și pe străini să ți-i faci devotați și îndatorați. Pune tovărășia înțelepciunii vârstnice înaintea celei a tinerilor bezmetici! Mai presus de toate iubește-L pe Dumnezeu și judecă după dreptatea Lui. Asta e tot, în mare. Dar ca pe sufletul meu ți-o încredințez pe această frumoasă soră a ta, ca frate cavaler să te arăți față de ea și necontenit să-i fii alături, până ce – și cât mai curând –, va fi cu putință să-i găsești un soț pe potrivă, ceea ce, din păcate, ți-am îngreunat prin pretențiile mele păcătoase. Principii care-au și cerut-o nu vor mai reveni, nici contele Chiolars, nici prințul Plihopliheri, nici ceilalți, căci fost-am prea neprimitor cu ei. Dar mai sunt o mulțime de împărății creștine ai căror capi n-au cerut-o încă, și ochii ei negri, frumoși, cu licăriri

albastre, nările-i ademenitoare și trupu-i înfloritor, fără a uita zestrea bogată pe care i-am lăsat-o, vor atrage încă o seamă de nobili pretendenți, asta mi-e mângâierea. Dar ai și tu grijă să te însori curând și zămislește-ți fiul căruia să-i poți lăsa cândva moștenire domnia peste Flandra și Artois. E pe-aici un verișor, îl văd cu ochiul rămas, cum trage nădejde la frângerea moștenirii pe linie dreaptă. Grăiesc așa căci celui ce moare nu-i poate fi oprit a spune o vorbă adevărată. La curțile pe care le-am jignit cu păcat, nu mai poți întreba. Dar sunt încă atât de multe în Britania, Parmenia, Aquitania, Brabant și Țările Germane. Acum însă, de atâta vorbă, mă doare colțul stâng al gurii și trebuie să mă odihnesc. Domnul să vă cruțe de suferință. *Adieu.*

După ce Grimald grăi acestea mai trăi doar câteva zile, apoi damblaua îl lovi a doua oară și-acum era pe de-a-ntregul mort: țeapăn și galben, aidoma făcliilor de ceară ce ardeau de-o parte și de alta la năsălia lui înaltă, în ținuta de duce, chiar dacă nepăsător la asta cât și la viața pământească în general, trecut în veșnicie, zăcea în capela cetății – până ce avea să fie dus la Ypern, în dom, lângă soția lui –, iar alături călugării cântau litanii și rugi fierbinți pentru sufletul lui, noaptea-ntreagă. Acuma însă strig vai și of povestind de noaptea asta blestemată, căci abia murise ducele Grimald și cadavrul lui era încă prezent, dar deja departe și împăcat, iar între cei doi frați ca tată n-a mai fost. Căci după povața răutăcioasă a lui Mamona și spre bucuria sa spurcată, pe care, amăgindu-se, o socoteau a lor, chiar în aceeași noapte fratele se-mpreună cu sora, precum bărbatul cu femeia, iar iatacul lor de sus, din donjonul în jurul căruia se roteau cucuvele, a fost atât de plin de dezmierdări și pângărire, mânie, sânge și mârșăvie, că mi se rupe inima de milă, rușine și necaz, și abia de le mai pot spune pe toate.

Zăceau amândoi culcați, goi, sub plăpumile de samur moale, la lumina slabă a candelei și în mireasma de ambră cu care le erau pudrate paturile – stăteau, cum o cere buna cuviință, departe unul de altul, și între ei dormita făcut covrig, Hanegiff, bunul lor câine. Ei însă nu puteau dormi, ci zăceau cu ochii deschiși, ori îi închideau uneori doar în silă. Cum se simțea domnița nici nu vreau să știu, dar Wiligis, agitat de moartea tatălui și de propria-i viață, gemea cu ghimpele înfipt în inimă și sub imboldul lui Mamona, așa că, până la urmă, nu se mai putu stăpâni, coborî din pat, cu tălpile goale, îl ocoli pe Hanegiff, săltă ușor plapuma Sibyllei și, uitat de Dumnezeu, cu mii de sărutări neîngăduite, lângă a lui soră se furișă.

Ea spuse, glumind cu glas sugrumat, defel glumeț:

— Nu zău, Domnule Duce, prea multă cinste-mi arătați prin vizita voastră nesperată! Cum de am privilegiul să simt pielea voastră dragă lângă a mea? Ar fi o bucurie pentru mine dacă în jurul turnului n-ar mai vrea să strige cucuvăile atât de înfricoșat.

— Totdeauna strigă.

— Dar nu atât de înfricoșat. Pesemne o fi din pricină că nu vă puteți ține mâinile liniștite și vă luptați atât de năstrușnic cu mine. Ce înseamnă lupta asta, frate? Acum am umărul tău dulce la buzele mele. De ce nu? Îmi place. Numai că n-ar trebui să te gândești a-mi despărți unul de altul genunchii ce vor cu orice preț și neapărat să rămână alăturați.

Deodată, ridicându-se pe jumătate, câinele Hanegiff scoase un schelălăit jalnic și începu să urle în sus, către grinzile tavanului, întocmai cum latră câinii la lună, prelung, sfâșietor și din rărunchi.

— Hanegiff, taci! strigă Wiligis. O să scoale lumea! Taci, lighioană, și culcă-te! O, bestia dracului, dacă nu-n-cetezi, te-amuțesc!

Dar Hanegiff, altminteri atât de-ascultător, urla mai departe.

Atunci iuncherul sări furios din pat, așa cum era, și scos din minți apucă pumnalul, prinse câinele și îi tăie beregata astfel că acesta muri horcăind, aruncă cuțitul pe leșul al cărui sânge era băut de nisipul pardoselii, apoi se întoarse ca beat la locul mișeliei celeilalte.

O vai, frumosul și bunul câine! Pe cât socot, a fost cel mai urât lucru care s-a întâmplat în noaptea aceea și mai degrabă îl iert pe celălalt, oricât de neîngăduit. Dar, se-nțelege, toate erau prinse laolaltă și nu era ici mai rău, dincoace mai bine, ci un ghemotoc spurcat de dragoste, crimă și rătăcire a cărnii, Doamne, fie-ți milă! Mie, oricum, mi-e tare milă.

Sybilla șopti:

— Ce-ai făcut? Nu m-am uitat, mi-am tras pătura peste cap. E-atâta liniște deodată și tu ești un pic ud.

El spuse, gâfâind:

— Până una-alta-i bine. Anaclet, scutierul meu, mi-e binevoitor și credincios. Va deretica devreme, îl va-ngropa și va șterge orice urmă. Pe noi n-are nimeni dreptul să ne-ntrebe. De când a murit Grimald, nimeni, soră-Ducesă, dulcele meu eu însumi, iubito!

— Gândește-te, șopti ea, că abia a murit, chiar azi, și zace țeapăn, jos, pe catafalc. Las', noaptea aparține morții!

— Din moarte, bâigui el, ne-am născut și-i suntem copii. În numele ei, tu, mireasă dulce, supune-te fratelui întru moarte și-ngăduie ce iubirea râvnește să-i fie iubirii țel!

Apoi murmurară șoapte fără de-nțeles, ce nici nu trebuie să se-nțeleagă:

— *N'en frais pas. J'en duit.*

— *Fai le! Manjue, ne sez que est. Pernum ço bien que nus est prest!*

— *Est il tant bon?*

— *Tu le saveras. Nel poez saver sin gusteras.*[1]

— O, Willo, ce mai paloș! *Ouwê, mais tu me tues*[2]. O, să-ți fie rușine! Ca un armăsar, un țap, un cocoș! O, haide! O, hai, încă, haide! O, băiat îngeresc! O flăcăiaș divin!

Bieții copii! Tare mă bucur că n-am nimic de-a face cu amorul, flăcăruie rătăcitoare dănțuind deasupra mlaștinei, cazná dulce a Diavolului. Așa se zoriră până la capăt, făcând pe pofta Satanei. Acesta-și șterse botul și grăi:

— Ei da, de-acum s-a și petrecut. Puteți s-o faceți tot așa de bine înc-odat' – și chiar mai des.

Așa obișnuiește să vorbească.

De dimineață, junele Anaclet, supus orbește stăpânului, făcu ordine-n iatac și-ndepărtă, nevăzut de nimeni, leșul credinciosului Hanegiff. Dar cât de exterioară era ordinea aceasta și în ce dezordine se găsea perechea rătăcită, făpturile drăgălașe pe care, cu toată bunăvoința, nu le pot dezvinovăți și care, prin plăcere, firește, erau acum și mai strâns înlănțuite decât fuseseră vreodată – căci se iubeau nemăsurat și asta e pricina din care, ajută-i, Doamne, bunăvoința pentru ei nu mi-o pot alunga de tot.

Bine se zice: „Cine a ajuns în pat, dreptu-l are câștigat“; dar ce câștigaseră ei aici era numai nelegiuire și destrăbălare amețitoare! Căci, după rânduială, logodna are întâietate față de cununie și de nuntire, dar să te gândești aici la cununie și la sărbătoarea nunții, în urma celor săvârșite, ar fi fost o greșeală nebunească, iar Sibylla, ce nu mai era fecioară, nu putea totuși să-și strângă părul dimineața și să și-l acopere precum femeile măritate, ci trebuia

---

1 — N-o fac. Mi-e frică.

— Fă-o! Mănâncă, nu știi ce e. Să luăm bunul ce ne e dat.

— Așa de bun e?

— O să afli. N-ai cum să știi dacă nu guști. (Adaptare după un text medieval despre păcatul originar.)

2 — O, vai, dar mă omori (fr. med.).

să poarte mai departe, în minciună, cununa ruptă de al ei frate, în părul descoperit, când pășea înaintea slujitorilor țării, cu el de mână, la îngropăciunea domnului Grimald și la serbarea jurământului de credință. Aici, pe malul Arrasului, în luncă, se înălțaseră mulțime de corturi arătoase, cu catifele în trei culori deasupra (când se scotea învelișul de piele ce le acoperea pe vreme ploioasă) și de jur-împrejur, pe plai, erau înfipte prăjini mai multe decât are copaci pădurea Spessart, împodobite cu blazoane și flamuri din belșug. Și câte un bătrân cavaler își punea mâinile între cele păcătoase ale ducelui Wiligis și se pleca în fața fecioarei-ducese, ce s-ar fi cuvenit să se plece-n țărână și să se acopere cu cenușă. Ea însă socotea, în chip ciudat, și tot așa-i vorbea soțului întru rătăcire, că, dacă nu s-a dăruit decât fratelui, atunci nici nu se putea spune, în înțeles obișnuit, că ar fi femeie, ci încă tot fecioară și deci cununa pe drept o poartă.

Și așa trăiau încă și încă în unire nelegiuită, lună de lună, și nici vorbă nu era ca vreunul să se gândească la căsătorie, așa cum le poruncise tatăl. Prea înfocată era legătura dintre ei; se duceau la masă mână-n mână, ca pereche ducală, și pajii țopăiau înaintea lor. Dar aceștia începuseră să-și facă cu ochiul, chiar și sarazinii, și cum nici moartea lui Hanegiff nu rămăsese neluată-n seamă, se șușotea în jurul lor, la curte, și uneori se scăpau chiar vorbe deșucheate. Căci domnul Wittich, un cavaler cu un umăr strâmb și gură spurcată, spuse la masă că ducele Wiligis cu siguranță își va dobândi odată faima prinzând inorogul adormit în poala surorii sale caste. Atunci paloarea exotică a tinerei domnițe deveni cu o umbră și mai pală, iar fratele uită să-și ascundă la timp pumnul sub masă. Toți văzură cum își strânse pumnii pe damasc, atât de tare că i se albiră încheieturile.

Domnul Eisengrein

Dar după ce trecură câteva luni peste țară, ducele observă că iubita lui este foarte încurcată și uimită, precum și întristată, iar obiceiul ei, care era și al lui, de a privi uneori cu coada ochiului, într-o parte, parcă ciulind urechea, se îndesi și deveni permanent, încât părea că nici nu mai poate privi altfel, în timp ce buzele-i fine erau întredeschise de frică.

— Ce-i cu tine, porumbiță scumpă, neasemuită, iubită, ce te sperie?

— Nimic, lasă-mă!

Apoi o găsi aplecată peste masă, cu fața îngropată în palme, scăldată toată-n lacrimi.

— Sibylla, acum trebuie să-mi spui totul! Nu mai pot răbda să te văd supărată, și-mi căznesc mintea să descopăr pricina pe care n-o aflu și căreia, cu toată străduința, nu-i pot da de capăt. Rogu-te fierbinte, mărturisește-mi-o!

— Ah, nebun ce ești! spuse ea printre suspine, abia ridicându-și fața de pe brațe. Ah, cap-sec, dulce noaptea, dar ziua prost de-a binele! Ce mai întrebi? Un singur lucru mă poate duce la așa o disperare și o spaimă infernală, iar tu nu ești în stare să-l înțelegi. O, Willo, cum de mi-ai putut ascunde că propriu-ți frate e în stare cu-adevărat să te facă să devii femeie și mamă? N-am știut-o și

n-am crezut deloc că-i cu putință. Acuma iese la lumină, sau dacă nu încă la lumină, se va zvoni cât de curând, chiar și cu rochiile astea atât de largi și de bogate în falduri, și amândoi suntem, toți trei suntem pierduți!

— Cum, chiar ai putea fi…

— Firește, chiar sunt! Ce mai întrebi! De mult sunt așa și anevoie îmi duc taina mea și rodul tău. Ei! *Deus, si forz pechiez m'appresset!* Willo, Willo, de-ai știut că o fată poate fi binecuvântată cu rod fără soț și cununie, numai de la al ei frate, mult rău mi-ai făcut și mie, și ție, și copilului nostru, pentru care nu-i loc în lumea asta mare a lui Dumnezeu, ci doar în iubirea mea. Căci îl și iubesc, în toată nemernicia și nevinovăția lui, mai presus de toate, deși el, bietul, e pedeapsa noastră. Dar așa cum n-am știut că de la frate trupu-ți poate fi binecuvântat, vreau să spun blestemat, n-am știut nici că-ți poți iubi într-atâta pedeapsa. De-acu-nainte nu voi mai face altceva decât să mă rog ca Dumnezeu să se îndure de copilul nostru, fie și dacă noi amândoi vom fi pradă flăcărilor iadului!

Palid și tremurând, tânărul păcătos căzu-n genunchi lângă ea și își amestecă lacrimile cu ale ei. Îi acoperi mâinile cu sărutări, cerând iertare, își lipi obrazul ud de al ei și, pentru că glasu-i tânăr era încă-n schimbare, spusele-i sunau de-a dreptul jalnic când plângea.

— O, biata de tine, cea mai iubită, cea mai scumpă, așa plângea, cum mi se rupe inima pentru tine, pentru jalea ta și vina mea cea mare! Mă iartă, iartă-mă! Dar și de mă ierți, ce-nseamnă asta și cui i-ajută? De nu ne-am fi născut niciodată n-ar mai fi fost nici ăst copil neîngăduit și fără loc pe pământ, ce face să ne fugă pământul de sub picioare, și să nu ne mai găsim nici noi locul pe lume. De dragul tău, iubito, inima mi se sfâșie, deși, în toată deznădejdea, tu stai oarecum mai bine decât mine. Căci tu

poți iubi pedeapsa noastră cu iubire de mamă, în timp ce eu n-o pot iubi deloc, ci doar s-o blestem. Ce nenoroc! Douăzeci de ani și mai bine a trebuit să ne aștepte Baduhenna, căsătorită după lege cu Grimald, iar noi suntem binecuvântați de îndată, atât de groaznic! Se grăbește păcatul atât de tare să fie rodnic? N-am știut că păcatul este așa îngrozitor de roditor, și eu la fel! Și că păcatul trufiei va rodi îndată, i-adevărat, n-am luat seama că asta-i stă în fire! Trufia însă, nefericito, iubito, acesta a fost păcatul nostru și că n-am vrut să știm de nimeni altcineva pe lume decât de noi, copiii extraordinari. Dar o oarecare vină, o spun cu toată venerația, poartă și Domnul Grimald, răposatul, nu numai pentru că ne-a făcut, ci și pentru că era prea cavaler cu tine, dulcea mea, și adesea mă gonea gelos de lângă tine –, asta m-a împins la tine-n pat. Ah, dar la ce bun toate astea? Pierduți suntem amândoi, chiar dacă vina-i împărțită, aici rușinii, iar dincolo flăcărilor iadului!

Și plânse iar, fără grai.

Atunci ea se opri din plâns și spuse:

— Duce Wiligis, nu vă văd cu plăcere așa. Noaptea puteți fi bărbat, prea bine, atunci fiți și ziua! Aceste văicăreli femeiești nu ne ajută să ieșim din starea noastră atât de înspăimântătoare, încât, firește, nimic nu ne mai poate ajuta, dar ceva tot trebuie să se-ntâmple cu starea noastră, fie și numai în ce-l privește pe copilul nostru neprihănit blestemat, acest biet rod al trufiei, pentru care trebuie să se găsească loc pe acest pământ și-n cer, chiar dacă noi suntem pierduți și-aici, și-acolo. Așa că, îmbărbătează-te și chibzuiește!

Cel astfel dojenit își șterse ochii și obrajii cu batista și răspunse:

— Sunt gata și pun mare preț pe a fi bărbat și ziua. Am plâns cu tine, am spus vrute și nevrute despre vina împărțită și rodnicia rău împărțită. Dar prea bine poți să

plângi și totodată să gândești, și eu, în timp ce îți vorbeam, am căutat o ieșire, ori, fiindcă așa ceva pentru noi cu greu se poate găsi, ce consecințe trebuie trase din groaznica noastră situație fără de ieșire. Ele nu pot fi decât grave, dar trebuie să le tragem și nu le putem trage singuri decât de ne-am arunca toți trei de-a dreptul în iad, de pe cel mai înalt post de strajă al donjonului nostru. Ești de părere să procedăm așa, noi singuri?

— Nicidecum. Ți-am spus că pentru micuțul pe care îl hrănesc aici, trebuie găsit un loc pe-acest pământ și în cer, nu în iad.

— Atunci se cuvine să vorbim deschis, și chiar dacă vorbele nu vor să vină pe buzele noastre, ce-n pat au fost atât de fatal unite, să le silim să vină și să mărturisim totul. M-am mai gândit că ar fi trebuit să i-o șoptim preotului la ureche, gemând și poticnindu-ne, la spovedanie, ca el să ne dea îndreptare cerească. Dar asta poate rămâne în al doilea rând, căci socotesc mai degrabă trebuincioasă îndreptarea lumească decât pe cea preoțească. Cunosc în țara mea un bărbat statornic, puternic și-nțelept, pe Domnul Eisengrein, *cons du Chatel*, preceptorul meu și *maistre de corteisie*, de la care am învățat vânătoarea și călăritul ușor și toată moralitatea cavalerească. Dar, pe lângă asta, mi-a dat și o seamă de povețe bune, loiale, și nu l-aș fi pus la loc de cinste numai prin statornicia și loialitatea lui, ci mai ales pentru că tatăl nostru, Domnul Grimald, îi cerea deseori sfatul. Dar făr-a ține seamă că marea lui onestitate mă cam scotea din fire, încrederea mea în el a fost întotdeauna la fel de puternică precum e propria-i persoană. Are ochii cenușii, ca gheața, cătând cu istețime și bunătate de sub sprâncenele stufoase, și-o barbă scurtă, sură, și umblă cu pas mândru în haina cu blazon pe care e brodată leoaica – o are și pe scut –, care alăptează la țâțele ei un miel, semnul puterii și al crești-

nătății. Lui să ne spovedim, în restriștea noastră. El să tragă urmările grave ale situației noastre și, ca sfetnic și judecător, să ne spună ce trebuie să se întâmple în astă lume, cu noi, nenorociții. Dacă-l trimit pe Anaclet al meu la el, la cetatea lui înconjurată de ape, cu grabnică chemare, atunci negreșit că vine.

E de necrezut cât de mult s-a simțit Sibylla mângâiată, pentru moment, de propunerea asta. Deocamdată, prin ea, starea disperată a fraților nu se schimbase, nici nu se îmbunătățise câtuși de puțin, dar fecioarei groaznic binecuvântate i se părea totuși că numai prin trimiterea scutierului se găsise o ieșire din nenorocirea lor și tot așa-i părea și mult preaapropiatului ei frate, astfel că mergeau la masă, cu capul sus, mână-n mână, în urma pajilor ce țopăiau înainte. Într-adevăr, nu se înșelaseră în privința loialității de vasal a Domnului Eisengrein, și nu trecuseră nici paisprezece zile, în timpul cărora micuțul rod rău creștea hrănindu-se în pântecul domniței, când cavalerul trecu călare, împreună cu Anaclet, pe podul basculant de la Belrapeire, lăsă în curte armele și urcă în iatacul unde păcătoșii îl așteptau cu nădejdi și sfială.

Arăta întocmai așa cum îl zugrăvise din amintire Wiligis iubitei lui și purta leoaica ce alăptează mielul pe tunica cu blazon. Cu pas apăsat înaintă și salută cu respect părintesc, apoi întrebă de ale ducelui porunci. Acesta însă spuse, bâlbâindu-se cu glas stins:

— Preascump baron și preceptor, nu am a-ți da nici o poruncă, ci eu și dânsa, frumoasa mea soră, avem doar să te rugăm, ba chiar cu umilință să-ți cerem povață și îndrumare înțeleaptă ca, din situația noastră și nemaipomenitul bucluc în care ne găsim, să trageți cu asprime concluziile pe care tinerețea noastră înfricoșată nu mai știe să le tragă. Căci încurcătura este atât de mare, încât cinstea noastră e ca și pierdută, afară numai dacă Dumnezeu v-ar lumina

loialitatea cu o povață bună și v-ar învăța să luați o hotărâre pentru noi, spre izbăvirea noastră. Iată-ne aci!

Și se aruncară amândoi în genunchi în fața lui, așa cum se înțeleseseră mai înainte, plângând, cu mâinile întinse către el.

— Dragi copii de sânge-ales, grăi cavalerul, pentru Dumnezeu, ce faceți! Acest fel de-a mă întâmpina m-ar pune în încurcătură chiar și dac-aș fi de-o seamă cu voi. Vă rog puneți un capăt acestei scene! Tu însă, duce, arată-ți voința și împotrivă ei n-oi cuteza să mă ridic nicicând. Dacă ea înclină către mărturisirea necazului vostru, ei bine, eu sunt vasalul tău și de am o povață, în orișice privință, o vei primi și tu, fii sigur! Deci vorbește!

— Dar nu ne ridicăm, răspunse tânărul, înainte de a mărturisi, căci în picioare nicicum nu se poate spune.

Și drept, cavalerește, luă asupra sa cuvântarea, pentru amândoi, astfel că Sibylla nu mai avea nimic de spus, ci doar stătea îngenuncheată lângă el, cu capul plecat tare –, iar el spuse totul, așa cum era și cum, chiar în genunchi, era atât de greu de spus: cu poticneli și uneori abia șoptite-i treceau vorbele de buzele ce parcă se împotriveau, și Domnul Eisengrein trebuia adesea să-și țină plecată urechea, din care creștea un smoc de păr mare, sur, ca să-l înțeleagă pe băiat. Și după ce acesta tăcu, bătrânul viteaz se purtă de-a dreptul minunat. Nu pot să-l laud îndeajuns și să-i mulțumesc aci, anume, pentru purtarea lui. Ăsta da om dintr-o bucată! Nici *au*, nici *vai* nu scoase, nu ocărî deloc și nu se prăbuși pe-un scaun, ci doar:

— Ce rău, ce rău! așa grăi. O, dragi copii de sânge-ales, ce rău e asta! V-ați culcat chiar de-adevăratelea-mpreună, astfel că surorii îi crește în pântece rodul fratelui și l-ați făcut pe răposatul vostru tată să fie tată-socru și de-o parte, și de alta, precum și tată-mare, într-un fel cu totul necu-

viincios. Căci ceea ce tu păstrezi aici înlăuntru, domniță, este nepotul lui în linie mult prea dreaptă și-oricât de mult ar fi ținut să aibă moștenire neîntreruptă aceasta este neîntreruptă într-așa măsură, încât nici vorbă nu mai poate fi de moștenire. Pentru că vă temeți de rușinea ce v-amenință, văd că plângeți. Dar că vă dați cu adevărat seama ce-ați săvârșit în lume, tare m-aș mira să aflu. Ați pricinuit cea mai grozavă neorânduială și o poticneală a firii din care aceasta nu mai știe cum să iasă, la fel ca voi. E vrerea Domnului ca viața să se-nsămânțeze mai departe, dar voi ați făcut-o să bată pasul pe loc, și sămânță ați pus unui al treilea frate, sau cum i-o fi zicând acestei vieți poticnite. Căci din moment ce tatăl frate-al mamei este, copilului i-e unchi, iar mama, sora tatălui fiind, e mătușa lui și-și poartă fără rost în pântec nepoțelul sau nepoțica. O asemenea dezordine și tulburare ați adus, nesăbuiților, în lumea Domnului!

Wiligis, care între timp se ridicase, ajutându-i și surorii sale să se ridice, răspunse:

— Preceptorule, ne dăm seama. Ne dăm seama singuri, dar și mai bine, cu ajutorul cuvintelor voastre, de tot răul faptei. Acum însă, domnule, pentru numele lui Dumnezeu, vino cu o povață, căci e nespusă graba! Curând sosește vremea ca soră-mea să se întindă în pat, și unde oare va să nască copilul fără să ne pomenim că am bătut pasul pe loc? Cât despre mine, mă gândesc, fără să vreau să v-o iau înainte, dacă, între timp, n-ar trebui cumva, spre a sta retras, să locuiesc departe de ea, în afara țării.

— În afara țării? întrebă Domnul Eisengrein. Asta, domnule duce, e chiar foarte blând spus, căci, după cum sunt împrejurările, în împărățiile creștinătății din vecinătate nu va fi loc pentru voi. Îngăduiți-mi să chibzuiesc la asta.

Și chibzui un timp cu o figură tare încordată.

— Ce am să vă povățuiesc, știu, grăi apoi. Dar povața v-o pot spune numai cu condiția să-mi făgăduiți dinainte că o veți urma, fără să vă codiți și să vă târguiți.

Ei spuseră:

— Hotărât, o s-o facem.

— Domnia-voastră, duce, grăi atunci cavalerul, ar trebui să-i cheme îndată la curte pe toți cei ce cârmuiesc țara voastră, tineri și bătrâni, rude și vasali și pe cei ce i-au fost sfetnici tatălui vostru, într-un cuvânt, pe noi, toți cei de frunte, și să ne înștiințeze că prin voia Domnului și a păcatelor voastre, (zic „păcate“ și nu „păcat“), ați hotărât să vă duceți crucea și să călătoriți la Sfântul Mormânt. Cereți-ne apoi, cu rugăminte, să îi jurăm credință surorii voastre, astfel ca ea să cârmuiască țara câtă vreme veți fi plecat, fie și pentru totdeauna. Căci plecarea și primejdia sunt rude apropiate și este cu putință să nu vă mai întoarceți acasă, ci să vă jertfiți trupul ce a păcătuit împotriva Domnului, pentru ca sufletul vostru să-și găsească, cu atât mai curând, iertarea. În cazul acesta, pe care pe jumătate l-aș saluta, pe jumătate l-aș deplânge (de fapt, un pic mai mult l-aș deplânge), jurământul de credință este cu atât mai trebuincios pentru ca dânsa să ne fie Doamnă și stăpână. În fața tuturor baronilor veți cere ca dânsa să-mi fie dată în grijă și sub ocrotire, ceea ce va trebui să vi se încuviințeze; căci între ei sunt cel mai respectat și mai bogat, fiindcă toate lanurile de in de pe lângă Rousselaire și Thourhout sunt ale mele, lucru pentru care toată slava se cuvine lui Dumnezeu. Iar pe fecioară o voi lua acasă la mine și la nevastă-mea și, asta pot făgădui, îi voi oferi toate înlesnirile ca să-și poată naște nepoțelul, sau nepoțica, fără nici un fel de vâlvă. Luați seama, nu dau povața ca, de pe urma păcatului, să se despartă de lume, să renunțe la avere și să se închidă într-o mănăstire. Nicidecum. Ca să se pocăiască

pentru păcatul și rușinea ei, i se vor oferi înlesniri cu mult mai mari dacă bunătatea și bunurile ei vor rămâne la un loc și cu amândouă va putea să-i întâmpine pe săraci. De nu va mai avea bunuri, îi va rămâne numai bunătatea și la ce servește bunătatea fără bunuri? Aproape la fel de puțin ca bunurile fără bunătate. Bun lucru mi se pare, mai degrabă, să-și păstreze bunătatea și bunurile, căci astfel va fi în stare să-și împlinească prin bunuri bunătatea. Vă este pe plac povața mea?

— Ne este, răspunse tânărul. Din situația noastră ați tras concluzii pe-atât de aspre, pe cât trebuiau să fie, și pe-atât de blânde, pe cât puteau să fie, cu mână puternică. Veșnică recunoștință.

— Ce se va-ntâmpla însă, întrebă Sibylla, cu scumpa mea pedeapsă, copilul fratelui meu, după ce-l voi fi născut sub ocrotirea voastră?

— Asta-i o-ntrebare pentru mai târziu, răspunse Domnul Eisengrein, și puntea o vom trece când vom izbuti s-ajungem la ea. V-am dat pe nepregătite o grămadă de povețe. Nu-mi puteți cere să descurc dintr-odată tot ce mi-ați pus înainte.

— Firește că n-o facem, întăriră amândoi. Ați și descurcat atât de multe, bunule Domn, și sunteți cu adevărat ca leoaica la ale cărei țâțe sugem noi, mielușeii.

— Da, voi îmi sunteți tocmai mielușeii potriviți, spuse el, nu fără amărăciune. Dar fie și așa! La fapte! Duce, trimiteți mesagerii! Cât mai curând voința și cerința voastră trebuie să fie cunoscute seniorilor. N-aveți, n-avem, toți trei sau patru, vreme de pierdut.

Doamna Eisengrein

De câte ori, povestind despre copiii aceștia răi, n-a trebuit să mă gândesc și la alți doi frați: la maestrul nostru, *divum Benedictum*, fiul lui Euprobus, și la a sa iubită soră Scolastica, cum trăiră împreună, atât de fericiți și sfinți, în vale la Sublacus, până ce Satana îi goni de-acolo, cu josnică viclenie. Căci aduse la ei în mănăstire șapte hetaire de-o frumusețe rară, din pricina cărora unii dintre învățăceii săi (nu toți, dar o bună parte) căzură pradă simțurilor. Atunci frații fugiră, firește, și, însoțiți de trei corbi, porniră la drum lung și greu, biruind întru dragoste toate încercările, creștinară împreună toți păgânii pe care-i mai găsiră, dărâmară altarele idolilor, iar sfântul însuși, în aplauzele Scolasticei, distruse ultimul templu al cântărețului din liră, Apollo. Asta zic și eu iubire frățească, creștină, inseparabilă și angelică! Iar eu trebuie să povestesc despre alta, atât de păcătoasă! N-ar fi fost mai bine să zugrăvesc, cu smerită amănunțime, povestea lui Benedict și a Scolasticei? Nu, ci de bunăvoie am ales-o pe cea de față, întrucât cealaltă aduce mărturie numai despre sfințenie, asta însă dovedește nemărginita și nemăsurata milă a Domnului. Și mă recunosc vinovat de slăbiciune – nu pentru păcat (Doamne păzește!), ci pentru păcătoși, da,

cutez a crede că nici maestrul nostru, chiar dacă, firește, a fugit din valea Sublacus din pricina pângăririi, n-ar fi putut să-și stăpânească totuși o oarecare milă față de ei. Căci el a putut să plece împreună cu sora lui iubită la drum lung și greu, dar păcătosul meu a trebuit (după cum bine îmi dau seama, era inevitabil) să se despartă de păcătoasa lui –, cu toate că erau încă de mici atât de strâns legați unul de altul, și-apoi plăcerea ticăloasă îi contopise și mai tare împreună, ceea ce n-ar trebui să-mi sporească mila, dar o face totuși – și el a trebuit de unul singur, doar cu Anaclet, scutierul său, să pornească pe calea sfintei nesiguranțe, atât de tare pândit de primejdii de pretutindeni, încât întoarcerea lui era cu adevărat în sfântă nesiguranță.

Erau mai albi ca varul și tremurau din tot trupul când își luară rămas-bun.

— *Adieu*, te du cu bine! așa spuseră și nu îndrăzniră să se mai sărute-o dat'. De n-ar fi păcătuit mai-nainte împreună, s-ar fi putut săruta, dar atunci nici Wiligis n-ar fi trebuit să plece. El spuse:

— Pe cel mic, al treilea frate al nostru, aș fi dorit mult să-l văd cu ochii mei. Nu mă pot opri să mi-l închipui plin de farmec.

— Dumnezeu știe, îi răspunse ea, ce va hotărî în privința asta îngerul nostru păzitor, baronul Eisengrein, când vom sosi la punte. Un singur lucru, Willo, îți făgăduiesc: nu voi mai fi niciodată a unui alt bărbat în afară de tine. Poate că nici nu mi-e îngăduit, dar, mai presus de toate, nici n-o vreau.

Mai-nainte, se-nțelege, avu loc întâlnirea baronilor la cetatea Belrapeire și cuvântarea ducelui, dinainte ticluită, către acești domni. Deși atât de tânăr, la el s-au adunat mulțime de păcate, încât călătoria la Sfântul Mormânt este de cea mai mare trebuință sufletului său și în răstimpul

cât va fi departe, scurt ori lung, ei să depună jurământul de credință în fața surorii sale, ca să le fie Doamnă. El însă o încredințează preceptorului său, baronul Eisengrein, o dă în mâna acestui credincios fruntaș, să-i fie sfetnic și ea să cârmuiască țara din castelul lui înconjurat de ape.

Dară cu jurământul de credință n-a fost chiar așa de lin și ușor, căci mai scăpaseră o seamă de șușoteli și de clipiri din coada ochiului despre cum stăteau lucrurile cu tânăra domniță și al ei frate, iar unii dintre domni nu erau tocmai încântați să dea urmare cererii și s-o recunoască pe tânăra fecioară ca Doamnă. Dar Domnul Eisengrein făcu să se răspândească pe-ascuns zvonul că pe oricine s-ar împotrivi dorinței ducelui îl va provoca la *tjost* cu lăncii lungi și săbii scurte și nimeni nu va fi iertat. Cum avea un trup de fier și nu fusese doborât vreodată cu lancia de pe cal, se răzgândiră și jurară toți. Iar el își duse copila protejată, prin țară, jos, la mare, cu călăreți înarmați înainte-le și-n urmă, pe când Sibylla, palidă, văduvită și orfană, zbura într-o lectică moale, între doi cai, iar Domnul Eisengrein, în armură, galopa alături privind în jurul său de-a dreptul amenințător și cu pumnul de cavaler semeț proptit pe coapsă.

Pentru că Dumnezeu îi trimisese acest domn păzitor vânjos și înțelept, pentru asta trebuia ea să-i mulțumească, oricâtă suferință-i mai stătea înainte și oricât de necăjită era de pe-acum. Biata făptură! Sunt călugăr și nu mi-am legat inima de nimic pe acest pământ, ci rămân, ca să spun așa, tare împotriva fericirii și-a suferinței, și încins cu un *cingulum*, n-arăt nici o slăbiciune în fața sorții. Tocmai de aceea spiritul povestirii m-a ales să-i fiu potir, ca să mă umplu cu jalea acestei făpturi nenorocite și prin povestire să cinstesc palida ei suferință, fie și dacă cinstea însăși e așa de puțină. Despărțirea celor doi frați a fost din

cale-afară de grea. Cu semnul lor de seceră pe frunte și una purtând copilul celuilalt, numai pentru despărțire nu erau făcuți. Fata era palidă, parte din pricina copilului, parte însă și mai cu seamă, pentru că își pierduse inima, căci inima ei era la cel ce pleca. A lui, în schimb, era la ea, cu toate că îi era de mare trebuință lui însuși, ca împreună cu Anaclet să-și croiască drum printre tâlhari, fiare sălbatice, mlaștini ce te-nghit, păduri cu faimă înfricoșătoare, stânci gata să se prăvălească, ape vijelioase ce umblă prin lume ca să ajungă în portul Massilia, unde ei aveau de gând să tocmească o corabie spre Țara Sfântă. Tânărul și fata erau mai amărâți decât îmi poate fi dat vreodată mie, celui încins la brâu. Ceva mai bine însă, trebuie s-o mărturisesc, se simțea totuși fata mea, căci ea avea să nască și deci, într-un fel, privea totuși în ochi viața, el însă numai moartea.

În castelul înconjurat de apă al lui Eisengrein, deci la șes, aproape de marea ce se izbește de stânci, Sibylla fu primită atât de bine și binevoitor și de plăcut, cu atâta discreție și, dacă pot spune, cu o simpatie înțelegătoare pentru starea ei, cum greu se poate închipui. Domnul Eisengrein știa el foarte bine la cine o aduce pe frumoasa păcătoasă, vreau să spun: la nevasta lui, Doamna Eisengrein, o matroană, pe care, în felul ei, trebuie s-o laud tot atât de mult ca și pe Domnul ei. Căci era o femeie cu totul deosebită și totodată exemplară: dacă el era o pildă eminentă de bărbăție statornică și vânjoasă, ea era iar și iarăși feminină prin caracter și fire, cu tot sufletul dedicat și îndreptat către cele femeiești – da, în afara lui Dumnezeu (era foarte credincioasă și purta o cruce mare de chihlimbar negru pe sânii ei cât munții), nu se interesa de nimic altceva decât de ce ține de viața femeii, în sensul cel mai grav-cucernic, deci mai ales de povara și nevoile

femeii și de preadureroasa sfântă rodnicie a ei, de sângerarea oprită, trupul rămas greu, greața și poftele ciudate, micile lovituri în pântece, durerile, muncile, strigătul triumfător de durere, nașterea, și căița, și suspinul fericit, și cârpele fierbinți și îmbăierea rodului bălos, pe care îl atingea zdravăn cu nuiaua, ținându-l de picioare, cu capu-n jos, de nu voia să strige-ndată și să trăiască.

Astea toate erau așadar pasiunea Doamnei Eisengrein și nu-i era îndeajuns oricâte de-acestea se întâmplau în castel, la femeile ce-o serveau, dar castelana ieșea și se ducea chiar în sate, printre țărănci, ca să le ajute cu pricepere când le venea sorocul. De șase ori fusese ea însăși mamă. Patru dintre copii muriseră foarte timpuriu, pentru care (și asta mă uimește) tristețea ei fusese mult mai mică decât bucuria de a-i fi adus pe lume. Adusul pe lume, așa îmi pare, era totul pentru ea. Dintre fiii ajunși oameni în toată firea, unul căzuse-ntr-o încăierare, celălalt trăia căsătorit, la casa lui. Așadar, cea care nu mai putea de mult să zămislească, rămăsese singură cu Domnul Eisengrein, amintindu-și cu tristețe de vremurile când, în starea ce-i face cinste femeii, își îngăduia să umble cu mâna rezemată pe bolta pântecelui. Pieptul ei era bombat, dar pântecele nu, deci cu atât mai mult destoinica femeie se îngrijea de rodnicia altora și, de îndată ce afla de ea, ochii ei albaștri ca marea (era o domniță din Țara Șvabă) se umpleau de o lumină caldă, și o roșeață ușoară i se aprindea în obrajii buni, pufoși. De multă vreme această bucurie devenise tot mai rară pentru ea, ba chiar îi lipsise cu totul, de luni de zile, și de aceea sosirea Sibyllei și destăinuirile secrete ce i le făcu soțul și Domnul ei despre tânără o răscoliră, și nu puțin. Cum s-a-mpăcat evlavia ei cu starea nechibzuită și cu totul necuviincioasă a vizitatoarei lor, nu știu. Pesemne că pentru ea orice maternitate,

oricât de rătăcit ar fi fost felul în care s-a înfăptuit, însemna o sfântă binecuvântare și o faptă dumnezeiască, o alianță cu cauza comună a întregii feminități și cu plăcerea ei aproape lacomă de a ajuta. Aidoma unei mame, dar mai plină de râvnă și cu încă mai multă temeinicie, Doamna Eisengrein o primi pe cea atât de mâhnită, o separă îndată de tot castelul și de toată lumea, închizând-o într-o odaie unde nu ducea lipsă de nimic și unde o făcu scumpa ei prizonieră; o vizita doar ea singură, o hrănea și o îngrijea, asculta, pipăia, și căuta s-o mângâie pe femeia palidă, din ce în ce mai rotunjită, când plângea după cel pierdut, peregrinul, unicul ei iubit.

— Ah, mamă Eisengrein, unde o fi ajuns oare al meu drag și neasemuit, fratele meu? Cum să pricep eu că suntem despărțiți în astă lume! Nu pot răbda și mi-e cu neputință să mă deprind. Îmi sporesc păcatul și-mi întăresc osânda oare, dacă plâng după el? Ah, port totuși sămânța trupului și vieții lui și port sub inimă ceea ce mi-a dat îmbrățișarea lui! Cucuvelele strigau, Hanegiff zăcea în sângele lui și-nsângerat era și patul. Dar cât de nespus de dulce era totuși, când el era una cu mine, când aveam la buze umăru-i drag și când m-a făcut, dacă nu soție, măcar femeie, totuși!

— Liniștește-te îi spuse Doamna și îngrijitoarea, și lasă-l să se ducă! După ce ne-au făcut femei și ne-au dat ce-i al lor, pot foarte bine să se ducă, nu ne mai sunt de nici un folos, și totul rămâne doar o ispravă femeiască. Acum să ne bucurăm că suntem între noi, femeile! Vom avea o naștere minunată și nu suntem departe de clipa când te voi vârî într-o baie fierbinte – asta eliberează și grăbește. De la prima durere, oricât de domoală, nu mai plec de lângă tine, ci dorm, dacă-i nevoie, aci, pe scaun drept, veghez la patul tău, până când vin adevăratele

dureri. Ia seama, va fi foarte frumos și-n fond e mult mai frumos decât flecuștețul ăla de-mbrățișare.

Însă Sibylla avusese și-un vis rău, pe care, firește, trebui să-l povestească Doamnei. I se năzărise că naște un balaur ce-i sfâșie îngrozitor pântecele. Apoi acesta se-ndepărtă în zbor, pricinuindu-i o mare durere sufletească, dar se întoarse și se îndesă la loc, spre durerea-i și mai mare, în pântecele matern sfâșiat.

— De aci se vede că ți-e frică, copilă, și altceva nimic. Ce balaur? Un mândru pui de om o s-aducem pe lume, așa cum se cuvine, și-aș dori să fie o femeiușcă. Nici o grijă! Eu îl ridic și-i tai buricul și dacă nu vrea să scâncească de-ndată, o să-l bat.

Lepădarea

N-a fost deloc nevoie, căci copilașul pe care fecioara-mamă îl aduse la lumină în dureri scânci îndată, întocmai așa cum se dorise, și era băiat, atât de curat alcătuit și bine făcut, că te minunai, cu gene lungi și capul lunguieț, păr castaniu și trăsături plăcute, semănându-i mamei, deci și unchiului, pe scurt, atât de drăgălaș, încât Doamna Eisengrein recunoscu:

— Ce-i drept e drept, mi-aș fi dorit o fetiță, dar și ăsta de-aci mi-e pe plac.

Șase luni scumpa-i prizonieră stătuse în odaie, ca gâsca în coteț, la îngrășat, apoi intrase în dureri și născuse numai cu castelana drept ajutor, căci totul trebuia făcut fără vâlvă, iar moașa nu lăsa pe nimeni să se apropie. Era o muncă înfierbântată, pentru că, deși era vară, Doamna Eisengrein, ațâțase în cămin un foc ce ardea cu vâlvătăi (așa credea ea că e bine) și-amândouă aveau fețe aprinse și umflate, scăldate în sudoare, la munca lor de sub pologul patului. Dar totul merse după legea firii și atât de priincios și netulburat, ca și cum copilul nici n-ar fi fost zămislit în asemenea păcate, din aceeași carne și același sânge, ci așa cum se cuvine, cu un bărbat străin. Femeile, de altfel, uitaseră cu totul de păcat, iar că pentru acest

copil drăgălaș și îmbucurător nu era loc pe pământ nici nu le mai trecea prin minte, căci amândouă ardeau numai de dorința ca, după ce era spălat și înfășat, numai după aceea, să-l arate Domnului Eisengrein, ca să le împărtășească bucuria. Deci el veni, chemat de gazdă, îl cercetă pe cel nou-născut și zise:

— Da, este un copil zdravăn și mai princiar, trebuie s-o recunosc, decât ar fi îngăduit, ținând seama că s-a născut cu atât de mari păcate. Ce mai atâta vorbă, îmi pare rău, am și eu ochi și inimă, și nu neg. Dar întreb numai: ce facem cu el acum?

— Facem? strigă pe dată tânăra mamă, îngrozită.

— Nu care cumva vrei să-l omori, Iroade? întrebă Doamna Eisengrein.

— Eu – omor? se răsti el. Femeie, vrei să-mi pui în seamă omorârea ăstui copil frumos? Mort, grăi el, a venit pe lume, cu toate că trăiește, asta-i dezbinarea și nici un loc nu are, cu toate că-i aici. Asta-i contrazicerea pe care mi-o dați mie spre dezlegare și, pe deasupra, îmi mai dați și tot felul de porecle. Nu cumva băiatul o să crească aici, în odaie? Căci afară nici un om nu trebuie să dea ochii cu el. Nu i-am pus pe toți seniorii să jure credință acestei fecioare, să fie ea stăpâna noastră, pentru ca acum fapta ei rea și ocara să fie la vedere și să-mi pierd onoarea laolaltă cu-a ei? Dar voi, femeile, aveți creier de vrabie și gândul vă stă numai la ale cărnii și la copii frumoși, defel însă la onoare și politică.

Amândouă femeile se puseră pe plâns: Sibylla cu fața în palmele-i palide, sub pologul patului, pe când Doamna Eisengrein, care ținea copilul în brațe, îl stropi cu lacrimile ei.

— Vreau să mă gândesc, spuse el, să chibzuiesc cu grijă cum e cel mai bine să facem. Dar porecle, precum acelea

cu care m-ați numit, nu permit. Apoi scărpină puțin copilașul cu degetul, sub bărbie.

— Măi, drăgălașule, măi boț zâmbăreț, biet păcătos micuț, nu fi necăjit, s-o mai găsi scăpare și pentru tine, pe calea de mijloc.

Nevestei sale însă îi spuse a doua zi, pe coridor:

— Doamnă Eisengrein, cel mai bine este să avem cât mai puțin de-a face cu ăst copil frumos și să-l dăm cu totul în mâna Domnului. El trebuie să știe ce are de gând să facă cu cel fără de adăpost și, dacă se cuvine să trăiască sau să moară, cu smerenie să lăsăm toate acestea la voia Lui. Hotărăsc să facem numai cât trebuie ca pe băiat să-l dăm cu totul în mâna lui Dumnezeu, nici mai mult, nici mai puțin. De aceea am hotărât să-l lepăd pe mare, dar prin grija cu care o fac, să-i dau de înțeles lui Dumnezeu că, în ce ne privește, noi ne-am bucura dacă El ar salva copilul. Vreau să-l pun într-un butoiaș, pe care l-am și ochit, unul foarte bun și trainic, și pe acesta într-o barcă, iar pe asta o lăsăm în voia valurilor. Dacă e înghițit de ape – cu atât mai rău, asta a fost hotărârea dumnezeiască, și nu a noastră, care am avut toată grija. Dar dacă mâna Lui poartă bărcuța și butoiașul încotrova, la un țărm locuit de oameni, atunci micuțul va fi crescut acolo ca un copil găsit și se va bucura de viață după felul țării și a stării lui. Ce crezi?

— Cred că Dumnezeu v-a dat, Domnule, o blândețe nemiloasă, spuse doamna și-i repetă Sibyllei, stând la patul ei, tot ce-i împărtășise domnul și stăpânul. Aceasta ținea copilul la sân și când izbucni în hohote de plâns micuțul se sperie, scăpă țâța și își strâmbă mutrișoara, scâncind amărât.

— O, vai, vai, dulcea mea pedeapsă pe care o iubesc atât, de când a mișcat prima oară în mine. Tot ce mi-a

rămas de la dragul meu iubit, al trupului său dar, pe care-n mine l-am crescut în suferință și l-am adus pe lume într-o arșiță așa de mare! O, Cavalere Eisengrein, neomule ce ești, asta ți-e credința de vasal? O, *tu es mult de pute foi!* L-ai mai și numit „boț zâmbăreț“ și i-ai promis ajutor, acum însă vrei să-l lepezi pe marea sălbatică, într-un butoi, dară eu, ori că moare, ori că trăiește ca un copil găsit, eu în nici un caz să nu-l mai văd cu ochii mei? Nu, nu, nu suport! Ci mai degrabă să mă-nchidă pe mine în butoi, să fiu și eu cu el, ca să ne-nghită unda sălbatică pe mine și pe copilul meu, zălogul meu iubit! Ah, moașă Eisengrein, care m-ai ajutat în durerile facerii, ajută-mă și-acum, căci sunt deznădăjduită!

— Ei, ia ascultă Doamnă, până la urmă trebuie să ai și judecată, o povățui bătrâna, îmbunând-o. Ce fel de butoi poate fi acela în care să-ncăpeți amândoi, ca să călătoriți pe valuri? Cel pe care a pus omul meu ochii, cel bun și trainic, e mult prea mic pentru voi amândoi. Pe lângă asta, trebuie să te îngrijești de țară, ca Stăpână, în locul fratelui tău, așa e hotărârea și ce s-ar întâmpla cu fratele, de s-ar întoarce și ar găsi că ai plecat și tu de aici împreună cu copilul? Uită-te la mine, mie mi-au murit de timpuriu patru dintre copiii pe care i-am născut, și unul a căzut în încăierare, și mi-am pierdut oare mințile pentru asta? Noi am avut o sarcină ușoară, o naștere strașnică, dar că pruncul ăsta nu va avea loc pe pământ, asta – din păcate! – nu ne era necunoscut. Cel mult, și-ar putea găsi unul pornind pe mare, în privința asta Eisengrein are toată dreptatea. Dar cum trebuie s-o facem, asta el a stabilit doar în linii mari. Mai departe, amănuntele mai delicate trebuie să le gândim, noi, femeile. Vrea să-l închidă pe boțișorul zâmbăreț, pur și simplu, așa, în butoiaș, Doamne păzește! Ci mătăsurile cele mai bune pentru veșminte îi vom

așterne dedesubt, dintre cele mai bogate, și le vom întinde din belșug și peste el. Ce să mai adăugăm? Bani de aur, o sumă nu mai mică decât princiară, ca să poată fi crescut cu ajutorul ei cât mai bine, dacă Dumnezeu se va îndura să-l ducă pe uscat. Ce zici? A mai îmbunătățit un stropșor Doamna Eisengrein, în felul ăsta, povața Domnului Eisengrein? Dar dacă crezi c-am isprăvit cu povețele, greșești. Căci îi mai punem alături încă ce-o să spun. Îi mai punem o tăbliță scrisă alături – ca un hrisov – și pe ea scriem, pe ocolite, fără să pomenim de vreun om sau de vreo țară, cum stau lucrurile cu copilul. Că este de neam mare, scriem, dar, vai! s-a potrivit așa, că este al părinților săi frate și nepot al mamei sale și prin urmare pe tatăl său îl are unchi. De aceea și ca să se ascundă asta, a fost pus pe mare, iar găsitorul să se poarte creștinește (căci e de sperat să fie creștin), să-i dea sfântul botez și, pentru creșterea lui, să se despăgubească luând din aur. Mai trebuie și să-i sporească avutul, creștinește, să i-l înmulțească, iar tăblița s-o păstreze cu statornicie, dar mai presus de toate, să-l deprindă cu meșteșugul scrisului, pentru ca odată, când va fi bărbat, să poată citi toată povestea asta de pe tăbliță. Astfel va afla că este de obârșie-naltă, dar foarte, foarte păcătoasă, nu ca să se fălească, ci ca să-și îndrepte gândurile către cer și să răscumpere păcatul părinților săi printr-o viață evlavioasă, așa ca să ajungeți toți trei la Domnul. Ia zi acu', de nu-i adevărat că mama Eisengrein, devreme sau la asfințit, dă totdeauna sfatul potrivit?

Lăuza își strânse copilul în brațe și oftă doar, însă nu mai spuse nimic, arătând astfel o întristată înțelegere. Nici nu putea să nu se bucure deloc de zestrea de mătăsuri scumpe ce avea de gând să le aștearnă castelana dedesubt și peste copilaș și încă de comoara pe care i-o arătă, douăzeci de monede de aur: ea le ascunse în două pâini pe

care avea să le așeze la picioarele copilului. Dar cea mai grozavă era tăblița – deie Domnul să am și eu noroc de o tăbliță pentru scris atât de frumoasă! Îmi plac mult și scrisul și uneltele bune de scris, dar sunt un biet călugăr și o asemenea tăbliță, din fildeș foarte fin, înrămată cu aur și bătută de jur-împrejur cu fel și fel de pietre scumpe, nu voi avea nicicând. Nu pot decât să povestesc despre asta și să mă despăgubesc de sărăcia mea lăudând și slăvind. Pe această tăbliță aleasă, mama însemnă cu cerneală galică toată situația copilului, întocmai așa cum îi spusese mai-nainte gazda și scrise printre lacrimi: „Gândește-te, de vei trăi, tu, cel pe care nu-l pot chema pe nume, la părinții tăi, fără ură și amărăciune! S-au iubit atât de mult unul pe altul, pe ei înșiși unul în celălalt, acesta fu păcatul lor și zămislirea ta. Iartă-i și fii bun în fața Domnului, îndreptându-ți toată iubirea către alt sânge și luptând cavalerește pentru asta, de va fi nevoie…“ Ar fi vrut să mai scrie și pe margini și să umple orice colțișor, dar Doamna Eisengrein îi luă tăblița.

Sosi apoi ceasul când îi luă și copilul, cu blândețe și vorbe de mângâiere. N-avea decât șaptesprezece zile, când castelanul socoti că nu-l mai poate găzdui și că trebuie, cu toată grija, dat în mâna Domnului. Mai supsese încă o dată pe-ndelete la sânul mamei și era sătul, roșu și dolofan. Atunci gazda îl luă de-acolo, și-n mâinile ei și ale domnului ei, în taină, butoiașul ajunse să-i fie casă, un nou pântece matern, din a cărui întunecime, dacă Dumnezeu voia, avea să renască împreună cu zestrea de mătăsuri, pâinile umplute cu bani și lămurirea pusă-n slove. Totul se făcu iute și pe-ascuns, iar după ce fundul butoiașului fu din nou smolit, avu loc un transport ciudat, noaptea și pe ceață, de la castel în jos, spre mare: Domnul Eisengrein, îmbrăcat în vizitiu, mână el însuși calul prin

nisipurile și iarba de pe dune, iar în spatele lui, în paza unui servitor tăcut, sicriașul pântecos, cu cercurile vopsite, vrană și toarte de fier: acestea erau de trebuință căci și barca ce aștepta pregătită, jos, pe țărmul pustiu, avea înăuntru asemenea urechi și, lucrând pe tăcute, butoiașul fu strâns legat în ea, cu funii, sub norii grăbiți care ba acopereau luna, ba o lăsau să apară. Apoi, stăpân și slugă, împinseră în apă barca cu gingașul ei barcagiu, și bunul Isus dădu vânt prielnic și curent potrivit – barca se-ndepărtă de țărm legănându-se ușor, copilul lunecă în depărtări – și era în mâna Domnului.

De la crenelul donjonului însă – de-acolo unde, părăsind prea vreme patul lehuziei, urcase cu ajutorul castelanei scara în spirală – Sibylla întrezărea încă, la lumina lunii prea grăbite, căruța clătinându-se pe dune. Ba și pe țărm, afară, voi să-i urmărească pe bărbații trebăluind cu butoiașul, și barca depărtându-se s-o vadă. Dar când nici ea nu mai putea crede că ar mai vedea ceva, își ascunse fața la pieptul însoțitoarei și jeli:

— Uite-l cum se duce-n zbor, balaurul meu, vai, vai și-amar!

— Las' să zboare! o mângâie Doamna Eisengrein. Așa zboară ei totdeauna și noi, îndurerate, îi urmărim cu privirea. Hai, vino, vreau să te sprijin, să cobori din turn în sfântul pat al lehuziei, căci acolo ți-este locul.

Cele cinci săbii

Spiritul povestirii, pe care-l întrupez, este un spirit hâtru și isteț, ce știe să-și vadă de ale lui și nu satisface orice curiozitate îndată și de-a dreptul, ci, trezind mai multe, potolește una, în timp ce pe alta o pune la gheață, ca să zic așa, să mai dureze și chiar să se mai întărească. De este vreunul ce vrea să știe fără zăbavă ce s-a ales de copil pe marea mânioasă a Domnului, acesta va fi abătut și desfătat cum se cuvine cu altă povestire, pe care de asemenea trebuie s-o știe, fie și de-i va-ntrista inima. Dar tocmai prin tristețea ei atât de mare, ea poate să-i sporească și nădejdea că afară, în largul mării, se vor petrece lucruri fericite, căci spiritul povestirii nu-i atât de nechibzuit încât să vestească numai întristare.

Vestea următoare este despre mama păcătoasă și cât de rău i-a mers ei mai departe. Într-adevăr, femeia avea de suferit într-atât, încât nici nu mai știu de gura-mi e-n stare să facă față cu dreptate acestei suferințe și s-o cuprindă în cuvinte. Simt prea bine că-mi lipsește experiența. N-am avut parte nici de fericire, nici de nenorocire adevărată. Trăiesc așa, la mijloc, între ele, călugăria mă desparte și de una, și de alta. Asta poate fi pricina pentru care chem în ajutor alegoria, ca să înfățișez durerea Doamnei mele

și spun că inima îi era străpunsă de cinci săbii, nu mai puține de atât. O să lămuresc metafora îndată și-o să spun numele fiecăreia dintre cele cinci săbii. Prima era mâhnirea sufletească ce o înfricoșa pentru păcatul săvârșit cu al ei frate, când carnea și sângele își aminteau din nou de el cu voluptate și se simțea legată cu ardoare de speranța reîntoarcerii soțului ei.

A doua era slăbiciunea dată de lehuzie, pentru că, în ciuda îngrijirii devotate a moașei, își revenea după nașterea băiatului numai foarte încet și greu. Laptele i se opri dându-i fierbințeli și după șase săptămâni, cât mi se spune că este sorocul la femei să se ridice din patul de lehuză și să meargă la biserică pentru prima oară, era încă atât de slăbită, încât abia se putea ține pe picioare. Venea asta oare numai de la febra laptelui? Ah, nu, căci acum numesc a treia sabie: asta erau frica, amărăciunea și jelania pentru micul marinar rătăcitor – afară, în vântul sălbatic, dat cu totul în mână Domnului – care nu-i mai bea laptele și despre care nu știa dacă era salvat sau poate-l înghițise marea. Cum mai durea sabia asta! Dar cea de-a patra, asta era cu două tăișuri, înfiptă în inima ei cu groaznică mână, încât mă minunez cum de i-a supraviețuit și a mai putut să-și ducă zilele, nu pentru izbăvirea ei, sau numai în ultimul rând pentru izbăvirea ei, cum mă încumet să vestesc. Ce-i drept, de două ori a căzut în nesimțire: o dată când a primit-o-n inimă și-apoi la trezire, când și-a dat seama că mai era încă acolo, iarăși. Apoi a trăit cu ea și a purtat-o – cum? Întrebați-i firea de gingașă femeie tare, eu nu v-o pot spune.

Da, tocmai cu trei zile înainte de ziua în care palida domniță se cuvenea să meargă la biserică, se întâmplă că Anaclet, scutierul, sosi sus, la cetate, cu scutul întors, în semn de veste rea. Ce fel de veste ar fi putut să fie? Abia

de mai trebuia s-o înveșmânteze în cuvinte, ba nici măcar nu era nevoie să vină cu scutul întors, spre a putea fi-nțeles. Că se întorcea singur era de-ajuns. Stăpânul lui drag murise.

Ah, cât de nemângâiat sunt de această pierdere! Scrisul îmi oferă acum o durere adevărată, precum, în realitate, vieții mele de călugăr fericirea adevărată îi este atât de puțin îngăduită. Se prea poate să scriu numai ca să-mi însușesc câte ceva din amândouă, din fericirea și suferința omenească. Abia-mi pot opri lacrimile la vederea scutului întors al lui Anaclet și de n-ar fi afară, pe unde, ceva nădejde de-nlocuire și prietenoasă viață nouă, nu mi-aș fi călcat pe inimă să-l ucid pe bietul Wiligis. Căci tot așa cum spiritul povestirii este cel ce trage clopotele când ele sună de la sine, pe cei ce mor aici, în cântarea asta, tot el îi ucide.

Mort, tânărul Wiligis, atât de mlădios și gingaș! I-adevărat că nu luase-n seamă pe nimeni, în afară de sora lui, la fel de gingașă, născută odată cu el și apoi păcătuise cu ea de neiertat. Doar foarte greu mi-e și să-i iert uciderea lui Hanegiff, un câine atât de bun. Dar, fără a pregeta, fusese gata de ispășire, cavalerește, de unde se și văzuse că nu era copt. Nu știu, tânărul ăsta, deși înzestrat pentru păcat și slab de înger, nu avusese niciodată o inimă puternică. Pălea mult prea ușor și tremura la fel de ușor, era viteaz, dar fragil. Despărțirea de dulcea-i soră, femeia lui, îl zdruncinase tare și pentru aspra călătorie de cruciat nu era bine înarmat sufletește. Hoți, jivine, mlaștini, păduri, stânci și ape biruise de mai multe ori, cu Anaclet alături, dar nu avea să ajungă nicidecum în portul Massilia: înainte de a sosi acolo își duse mâna la piept, își ridică fața schimonosită către cer și se prăbuși pe mușchi, unde calul îl adulmecă compătimitor. Ce iute coborî din șa

Anaclet! Îl purtă pe brațe până la o cetate, nu departe de acolo, al cărei stăpân îl primi cu bunăvoință și îl culcă cu grijă pe călătorul bolnav. Dar lui inima i se rupsese. A doua zi își dădu duhul și, după ce i se trase giulgiul peste față, pământul, oricât i-ar fi fost dat să-mbătrânească, nu avea să mai revadă niciodată aidoma această față de frate cu totul deosebită, această buză de sus al cărei arc forma o gură mirată, acești ochi negri-albăstrii, acest năsuc fremătător, fruntea cu semnul de sub părul negru, sprâncenele frumoase.

La acest gând o lacrimă-mi strivesc, lăudându-l pe castelanul străin care a poruncit ducerea cu alai a rămășițelor pământești ale peregrinului princiar în țara lui. Cu o zi înaintea cortegiului, Anaclet porni călare și se-nfățișă Sibyllei, cu scutu-ntors, cu privirile-n pământ. Ea fusese gata să leșine când i se spuse numele lui, numai al lui. Zărindu-l, se pierdu și-i căzu în brațe. De lacrima mea trebuie să mă rușinez, căci doar din melancolie am vărsat-o, pe când ale ei erau dintr-o durere pe care nici o lacrimă n-o mai alină și, când se trezi a doua oară, ochii îi erau uscați și chipul împietrit. Lăsă scutierul să-i vorbească despre cele întâmplate cu stăpânul lui și-apoi grăi doar:

— Bine.

Dar acest „bine“ nu era deloc bine. Un astfel de „bine“ nu este nicidecum supunere la hotărârea dumnezeiască, ci mai curând un semn al îndărătniciei și veșnicei negații și vrea să spună: „Facă-se voia Ta, Doamne Dumnezeule, eu trag acum ponoasele poruncii tale, căreia nu mă pot supune. Aveai în mine o femeie, una păcătoasă, se-nțelege. De-acum însă nu vei mai avea în mine nici o femeie, ci pentru totdeauna o împietrită mireasă a durerii, ferecată și-ndărătnică, de-o să Te minunezi!“

Feri-m-ar Domnul de așa o sabie și de-așa o-mpietrire! Eu, unul, nici nu-i arăt vreo slăbiciune! Dar, cu toate astea,

sunt bucuros că povestind pot gusta din ea și, într-un fel, chiar s-o cunosc. Domnul Eisengrein grăi către ea:

— Racla fratelui vostru a sosit și se află în capela din cetatea mea. El și-a dat Domnului trupul în schimbul sufletului său și-acum Voi sunteți Doamna noastră. Iată că-mi îndoiesc genunchiul în fața voastră! Totodată, cu respect vă pun în vedere, în numele onoarei voastre și cu a mea voință, ca, atunci când îl vom duce la mormânt, să arătați o durere așa cum se cuvine numai unui frate și nimănui altcuiva. Orice durere mai fierbinte decât este drept și pe măsură unei surori trebuie să rămână cu strășnicie tăinuită.

— Pentru îndrumare și delicată aluzie, Domnule Cavaler, mulțumirile mele. Gândesc că nu arăt ca și cum aș vrea să compromit onoarea voastră, a protectorului meu, printr-o exprimare a unei dureri ce-i dusă prea departe. Sunteți chiar lipsit de experiență într-ale durerii dacă vă închipuiți că cea mai adâncă este zgomotoasă. Acum gândesc să mă rog trei ceasuri la sicriul scumpului meu frate. Asta n-ar trebui să treacă de limita bunei-cuviințe. Apoi puteți să-l duceți, cu doliu măsurat, la locul lui. Iar al meu, pe mai departe, nu mai este în castelul vostru înconjurat de apă și nu de aici vreau să cârmuiesc țara. Nădăjduiesc că și de acum înainte vă voi avea vasal credincios. *Cons du chatel*, totuși nu-mi plăceți, și, cu toate că m-ați făcut stăpâna voastră, tot nu-mi intrați în grații, aflați-o de la mine acum. Voi mi l-ați luat pe dulcele copil de frate, l-ați îmbarcat pe marea mânioasă, iar pe-al lui tată, fratele meu scump, la moarte l-ați trimis – desigur, toate acestea au trebuit să fie așa, de dragul onoarei și al artei guvernării, totuși eu vă port pică și sunt sătulă până peste cap de nemiloasa-vă blândețe. Nu vă vreau nici seneșal, nici vistiernic, nu vreau să vă am deloc prin preajmă când mă

voi așeza în capitala mea, sus, în cetatea Bruges, la portul adânc. De ați mai fi pe lângă mine, ați vrea să ticluiți planuri iscusite de conducere a țării, de dragul succesiunii directe și să mă căsătoriți neapărat cu un principe creștin de rang egal, când pentru mine unul singur a fost egal, cel căruia îi port veșnic doliu. De măritiș nici nu vreau s-aud, ci *celui je tiendrai ad espous qui nos redemst de son sanc precious*. Pomeni, post, priveghi și rugăciune pe pietre goale, pe lângă tot ce este cărnii potrivnic și neplăcut, asta să fie viața mea de Doamnă a țării, ca Dumnezeu să vadă că nu mai are în mine o femeie păcătoasă, ba chiar n-are nici una, ci doar o principesă-călugăriță cu inima moartă. Hotărârea e luată.

Așa a fost și așa a rămas și n-a fost, Domnul știe de ce, hotărârea bună. Pentru că, vai, ea a adus a cincea sabie asupra Doamnei și asupra întregii țări, cum veți afla îndată. Sibylla nu se-ntoarse la Belrapeire, locul tinereții și al păcatului ei, cetatea zăcea în părăsire, păzită numai de un castelan și de o mică trupă de ostași. Prințesa ținea curte la palatul din Bruges, la țărmul mării, o curte austeră, unde nu era râs decât dacă Doamna nu se arăta, ci rămânea în rugăciune, singură sau între doi călugări, pe pietre goale. În rochie albă, cobora din cetate însoțită numai de două femei cu panere și împărțea pomeni săracilor din oraș, care o venerau ca pe o sfântă. La bucurie și la tihnă nu lua parte, ci numai la slujbe nocturne, canoane și post, dar toate acestea nu din iubire pentru Dumnezeu, ci în ciuda lui, să-l sfideze și să se sperie. Astfel trăi câțiva ani, însă penitența n-o făcu să-și piardă frumusețea cum, desigur, Domnul ar fi dorit. Chiar dacă adesea avea cearcăne vinete în jurul ochilor, de la priveghi, totuși se împlinea de la an la an, păstrând pe pământ trăsăturile fratelui mort și deveni cea mai frumoasă dintre femei, ceea ce, presupun,

era tot din voința ei, ca Dumnezeu să se mâhnească văzând că nu dăruiește un trup atât de chipeș nici unui soț, ci rămâne văduva ispășitoare a fratelui ei. Și totuși, la fel ca în anii tineri, mai mulți principi creștini o căutau și îi cereau mâna, în scris și prin solie, ba uneori venind chiar ei. Dar orișicare era refuzat. Asta întristase curtea, orașul și țara, așa cum îl întristase și pe Dumnezeu, care trebuia să se-ntristeze, cu toate că nici față de atâta înfrânare și căință nu avea de ce să fie împotrivă. Ea punea dezbinarea în seama lui.

În al șaselea an, un principe tare nobil, Roger-Phillipus, regele din Arelat, începu s-o ceară pentru fiul lui bun de-nsurat, pe nume Roger, fără Phillip. Acesta era un prinț cum n-aș putea suferi nici mort – un nerușinat. La numai cincisprezece ani avea o țăcălie neagră, la fel cu ochii ce dogoreau asemeni tăciunilor încinși, sprâncene stufoase și mustața-n furculiță și era lung, păros, certăreț și galant, un cocoș, fărâmător de inimi, spadasin și dat naibii, mie de tot insuportabil. Că tatăl lui îi voia binele, asta o pot înțelege, precum și că socotea înțelept să-l potolească cât mai iute prin căsătorie.

Fiica nobilă și evlavioasă a Domnului Grimald i se părea alegerea cea mai potrivită, iar planul mai cuprindea și considerații politicești, căci nu numai pe femeia frumoasă o dorea regele moștenitorului său, ci să mai adauge Artois și Flandra la Arelat și Burgundia, asta-i dorea fiului, mai presus de toate.

De aceea soliile și rugămințile, propunerile delicate și darurile ispititoare treceau de la țară la țară, iar regele Roger-Phillipus vizită el însuși, cu fiul său și o suită impozantă de cavaleri burgunzi, curtea de la Bruges, unde Roger seduse de îndată trei doamne de onoare, dar de Doamnă fu primit cu răceală. Dânsa avu un fel anume de a-i mă-

sura statura, cât se poate de cavalerească, în lungime, cu ochii batjocoritori, de sus în jos și iar în sus, făcându-i cocoșului mult sânge rău și-l înfierbântă definitiv, încât credea că onoarea lui ar fi pierdută dacă n-ar poseda-o. Și curtea toată (inclusiv cele trei doamne căzute în doar câteva zile) era favorabilă pețirii, căci toți doreau ca Sibylla să dea țării un duce și, în sfârșit, să pună capăt castității sale. Ea însă se feri curtenitoare de cererea regelui, nu spuse *nu*, dar nici pe departe *da*, și își rezervă un timp nehotărât de gândire, după ce burgunzii plecară acasă la ei. De-acolo reînnoiră soliile, somațiile și rugămințile, dar fură amânați și îndestulați cu vorbe amăgitoare, care când se apropiau de *nu*, când, numai ca tribut plătit politeții, ceva mai mult de *da*, lăsându-le pe toate încurcate, cu gândul de a-i face pe tată și pe fiu, până-la urmă, să se lase păgubași.

Patru ani trecură astfel și regele Roger-Phillipus întinse mâna morții și trebui să plece cu ea, dar Roger, cel cu țăcălie, ajunse rege-n Arelat. Ce-i drept, acesta îndatorase toate doamnele de la curte sub cincizeci de ani și pe lângă acestea încă o mulțime de fiice ale târgoveților, dar nu-și uitase defel pofta nestăpânită pentru inaccesibila în rochie albă ce-l măsurase atât de jignitor și, de când ajunsese pe tron, patima de a o stăpâni se unea cu setea de a-și spori împărăția cu a ei, potrivit iscusitului testament politicesc al tatălui său. Și iată că amenințarea obraznică se amesteca în cererea dulce când îi scria și-i trimitea solii, cu înțelesul că mai curând vrea s-o cucerească cu armele decât să renunțe la cea mai bună dintre fecioare și să ia o alta. A ei ar fi vina că regatul lui rămâne fără regină, precum tot ea ar fi vinovată și pentru că al ei este lipsit de Domn și, împotriva atâtor rele, Dumnezeu îi va porunci, până la urmă, s-apuce sabia. Așa, sau asemănător, scria acest cocoș și armăsar. Dar cum Sibylla, ca să-l țină-n frâu,

apropia vorbele ei amăgitoare din nou mai mult de *da*, mai trecură trei ani până-și pierdu răbdarea. Dar apoi și-o pierdu, și, cu două mii de cavaleri și zece mii de *serjanți*, năvăli în țara Sibyllei și o trecu prin foc și sabie.

— Ajutor, Domnule Eisengrein! Uitați că, la supărare, v-am izgonit de la curtea noastră! Amintiți-vă de serviciile ce le-ați făcut tatălui nostru răposat întru Domnul! Chemați-mi cavalerii, adunați-mi pedestrașii, deschideți arsenalele, vajnice mareșal, și împotriviți-vă tâlharului obraznic, ce vrea, cu mână-nsângerată, să ne atragă cu sila în patul lui. Apărați-o pe Ducesa voastră, de Dumnezeu sfințită.

Așa-ncepu „războiul din amor", cum e numit de menestreli, între Burgundia și Flandra-Artois, și care cu izbândă schimbătoare, mereu reînnoit cu îndărătnicie, se înclină când de-o parte, când de cealaltă, timp de cinci ani.

— Dați, Doamnă, totuși țării pace, după atâta suferință și-ntindeți mâna, așadar, aceluia pe care voi l-ați pus pe jar, abrașul pețitor cum altul nu mai e! Dar neclintită ea grăi: „*Jamais*!"

Pescarii din Saint Dunstan

Eu, Clemens, laud înfăptuirile înțelepciunii Domnului. Cât de minunat și demn de admirație nu-i pare celui ce-a-nvățat puțină geografie faptul că este-o legătură între Oceanus și Marea Nordului, printr-un canal ce trece între Karolingia și Englitera și din pricina îngustimii sale este numit, în glumă, „mâneca“ dar și „canalul“, cu toate că, în sens strict, numai un șanț săpat de mâna omului ar trebui numit canal, nu însă și o alcătuire sărată a lui Dumnezeu ce nu vădește nimic din liniștea neclintită a unui canal, și adeseori este biciuit de furtuni și răscolit de valuri sălbatice, învățându-l pe corăbier să se roage. Asta se poate spune și pentru nave mai mari și mai trainice, precum aceea pe care eu însumi am traversat această apă, de curând. Dar dacă mă gândesc la hazardul căruia îi este încredințată o barcă șubredă, o luntre deschisă, simplă jucărie a valurilor, ce nu-i nici măcar echipată, sau totuși echipată la modul cel mai gingaș și mai neajutorat –, mă înfior de puținătatea nădejdii ce rămâne pentru o astfel de bărcuță de a ajunge vreodată cu bine la țărm și admir uimit îndemânarea Domnului, cu care El, dacă El vrea, știe s-o cârmuiască printre primejdii pe care El însuși le

îngrămădește înainte-i, ba cu acest prilej îmi vin pe buze vorbele: *Nemo contra Deum nisi Deus ipse.*

Insule sunt așezate pe această apă tocmai acolo unde cată deja să se deschidă către Oceanus: mai mari, mici și foarte mărunte, numite „cele normande“, firește, pentru că se află mai aproape de Francia și de Țara Normanzilor decât de Cornwall și Sussex; iar pe una dintre cele mai mărunte, depărtată de celelalte mai adânc în mare, către Englitera, sunt pe cale a mă muta în închipuire, dimpreună cu cititorul. Era un petic de pământ al Domnului, încins de valuri, ai cărui locuitori, spre mântuirea lor, ce-i drept, fuseseră ajunși de creștinism, dar altminteri duceau o viață foarte primitivă, prea puțin știutoare de cele ce se petrec în lume. Pe măsura numărului lor, se statorniciseră într-o așezare cu case răzlețite printre pășuni pentru vite și grădini de zarzavat, care, după cum știau, la fel cu întreaga insulă, se numea Saint Dunstan și se hrăneau cu ce le aducea creșterea vitelor, prepararea untului, grădinăritul și pescuitul. Mă-ndrept într-acolo, nu în ultimul rând, ci chiar înainte de toate, de dragul unui bărbat evlavios și foarte bun, căruia i se cuvine toată simpatia mea și vreau, chiar aici, să-i aduc muțumiri pentru foloasele deosebite ce, în marea-i bunătate, le-a adus povestirii cu a cărei reîmprospătare mă îndeletnicesc, într-un mod plăcut Domnului.

Este Preacinstitul Gregorius, abatele mănăstirii Agonia Dei, ce își are obârșia într-o străveche colonie de *laura* și *cenobiți* supuși regulei cisterciene, așezată în apropiere de malul dinspre asfințit al insulei, care reprezenta podoaba ei spirituală – cum, de altfel, nădăjduiesc că o mai reprezintă și astăzi. Dintre călugării ce depuseseră legământul, nu adăpostea între zidurile ei cu mult mai mulți decât avusese discipoli Domnul și Mântuitorul nostru, poate paisprezece, pe lângă un număr de frați mireni ce îngri-

jeau vitele mănăstirii și, în afară de asta, câțiva copii meniți călugăriei, dați în grija fraților de la Patimile Domnului pentru învățătură duhovnicească și care, în parte, proveneau din alte insule. Toți aceștia însă, cu mic, cu mare, bătrâni, bărbați și băieți, priveau în sus, ca spre un tată, cu unanimă și încrezătoare venerație, către abatele Gregorius, datorită bunătății, blândeții, spiritului de dreptate și destoiniciei sale treze; aceasta este, după cum cel învățat știe, chiar înțelesul numelui său.

Abatele Gregorius poate fi zugrăvit ca un bărbat plăcut, de statură mijlocie, a cărui față plină, rasă cu grijă, cu gura mică și buza de jos rotunjită și ieșită în afară, era încoronată în creștet de o strălucitoare chelie lucie. Pe la tâmple mai avea păr creț, cărunt. Sutana de călugăr, încinsă cu un șnur frumos împletit, prin care era tras rozariul, se rotunjea peste un pântece onorabil, ce părea mai degrabă o expresie a conștiinței curate decât a plictiselii; ținutei sale nu-i lipsea defel o agilitate plăcută, remarcabilă la cei cincizeci de ani ai săi. Că trândăvia și cruțarea molatică de sine nu-i stăteau în fire se dovedește totodată și prin aceea că îl găsim de unul singur, dis-de-dimineață, pe o vreme mai mult decât urâcioasă (căci picura din norii grei și un vânt turbat bătea dinspre nord-nord-vest), coborând spre plaja din jurul golfului în formă de potcoavă ce pătrunde în insulă pe această parte, și în care marea își rostogolește valurile, spărgându-se de lespezile de piatră puse-n calea lor. Lăsând îndărătul lui mănăstirea, ale cărei clădiri învăluite-n ploaie se conturau pe fondul unei fâșii de pădure întunecoasă, abatele pășea sprijinindu-se-n toiagul lung, cu sutana suflecată, prin nisipul ud, adesea printre felurite fărâmături de stâncă împrăștiate prin tot locul, bolovănoase și mari, de nu erau cumva mărunțite-n pietricele. Ca să-și apere umerii de umezeală purta o pătură de pâslă, pe care o ținea strânsă-mprejur cu mâna

și avea îndesată pe cap o pălărie deloc bisericească, cu boruri mari, lăsate, așa cum poartă pescarii de pe insulă, la îndeletnicirile lor. Ținea capul plecat împotriva vântului și clipea, dar își întorcea adesea fața udă într-o parte, ca să cerceteze, cu chipul îngrijorat, largul mării.

Gândurile lui erau după cum urmează:

„Urât, urât. Avem destulă vreme rea pe insula noastră, însă asta-i din cale-afară de dușmănoasă, dacă ne gândim la anotimp. Nu cârtesc, dar sunt neliniștit. Cum mai năvălesc talazurile, mult îmblânzite aici în golf și împroașcă furioase lespezile, le îneacă din când în când cu totul și se revărsă în bălțile sălcii din dreapta mea, silindu-mă să sar la o parte din fața lor cu o sprinteneală aproape necuviincioasă! Da' cum o fi afară, în larg, unde, la porunca mea, se află frații pescari Wiglaf și Ethelwulf? Cine m-ar vedea aici ar spune că am ieșit pe plajă *în ciuda* vremii ăsteia cumplite. Însă eu am ieșit aici din zorii zilei tocmai *din pricina* vremii cumplite, mânat de neliniște. Și tot neliniștea este cea care mă îndeamnă la cugetări atât de inutile și fără importanță cum sunt acestea despre «în ciuda» și «din pricina» care, în neliniștea mea, devin totuna. Dumnezeu nu vrea ca omul să fie prea liniștit, ci îl înzestrează, întru corectarea lui, cu neliniște, îndemnându-l să se înzestreze singur cu ea, așa cum am făcut eu trimițând pescarii afară, pe vremea asta, care oricum, ieri după-amiază, nu se putea ghici. Cât de liniștit aș fi putut să fiu fără grija asta pe care singur mi-am făcut-o! Căci altminteri toate sunt foarte bune, sau măcar bune, pe această insulă, care, după asigurările locuitorilor ei vârstnici, se numește Saint Dunstan și la mănăstirea mea de colo, din spate, numită, de data asta fără îndoială, Patimile Domnului, cunoscută sub numele ăsta și pe insulele vecine, precum și pe altele foarte îndepărtate. Te poți gândi la ea

numai cu umilință și mândria de a-i fi abate nu-i defel o ispită serioasă. Căci printre mănăstirile creștinătății este mică și nici măcar nu are capitulul ei, ci chiar refectoriul trebuie să fie în sala de întruniri, deși acolo dăinuie întotdeauna iz stătut de hrană pământească. Doar jumătate dintre frați au chilia lor, ceilalți trebuie să înnopteze în dormitorul comun și numai eu, firește, am pentru mine o odaie încăpătoare, la care nu ar trebui să mă gândesc cu trufie, ci să-mi amintesc numai cu recunoștință cât de *smoothly* merge totul în mica noastră gospodărie a Domnului, pe drum cucernic și intrat pe bun făgaș, și cât de plăcut este să găsești stratul pregătit din vreme, ca să nu mai trebuiască să sapi temelii și să desțelenești în sălbăticie, ci doar să protejezi și să ții totul în bună rânduială. De pionierat și desțelenit s-au îngrijit acum o sută și mai bine de ani frații vieții solitare și comunitare ce au venit aici prima oară, au mânuit hârlețul, sapa și mistria, au cărat piatră cu roaba și, în vreme ce își clădeau claustrul și prefăceau pământul nisipos în grădină de legume, lămureau și mințile întunecate ale locuitorilor insulei și îi luminau cu adevărul lui Isus. Ei știau bine că trândăvia este mlaștina tuturor ispitelor și de aceea nu se dedicau numai contemplației, din care nici n-ar fi putut trăi, ci trebăluiau și desțeleneau harnic, cum, la fel, și eu țin ca oițele mele, pe lângă cufundarea întru Domnul, să aibă totdeauna parte și de muncă grea, manuală și de grădinărie, ca să obosească zdravăn. Eu însumi sunt prea bătrân, firește, și venerabil pentru asta. Prea bătrân, dar nu prea venerabil. Cuvântul «venerabil» doar Diavolul mi l-a șoptit, ca să-mi facă de rușine smerenia care și altminterea este întotdeauna lăsată pradă primejdiei, pentru că, în mod îmbucurător, ca *abbot* învestit, sunt primul om de pe insulă spre a cărui mână se pleacă oricine îl întâlnește. Oare acești oameni

au fost cu adevărat convertiți la creștinism odinioară prin aceea că o fecioară iluminată, pe care voiau s-o jertfească unui balaur pustiitor al insulei, i-a ținut acestuia crucifixul înainte, încât el, după ce a mai scuipat o dată din gâtlej foc și pară, s-a-ntins la pământ și a murit? Zice-se că toți au fost atât de impresionați, încât cu toții s-au închinat pe dată la Isus. Nu prea pot să cred această poveste, căci cum ar fi putut ajunge pe insulă balaurul și din ce ou ar fi putut el să iasă? Nu sunt deloc în stare să-mi închipui pe-aici un balaur care ia zălog fecioare. Dar asta poate fi numită o păcătoasă lipsă de naivitate, dacă și mie, cu riscul de a ajunge în cazanul diavolului trufiei, mi se pare îndreptățită o anume deosebire între ceea ce trebuie să creadă un om învățat și credința în Dumnezeu a vulgului. În treacăt fie spus și cu îngrijorare, creștinismul oamenilor de aici nu poate susține cu prea multă siguranță dacă era în fond un balaur sau nu era, și tocmai de aceea este o mare binecuvântare că noi, frații, stăm de strajă credinței aici, la Agonia Dei. Căci ceea ce s-a câștigat se poate pierde iarăși; am auzit că în așa numita Țară Alemană, departe de aici, creștinismul prinsese rădăcini încă din vremea romanilor, dar că țara aceea a recăzut în beznă până la ivirea unor apostoli irlandezi, ce au aprins din nou lumina. Despărțirea de lume prin apă așa multă are avantaje, căci te păstrează simplu și ferit de unele încurcături. Pe de altă parte însă, nu este bine nici când marile ridicări ale popoarelor, mișcările și schimbările, cum s-au petrecut, din câte știu, demult, trec la mare depărtare de cel singuratic și închis în el și, dacă îmi este îngăduit să mă exprim astfel, marile întâmplări ale lumii nu-l iau cu ele, ci îl lasă neștiutor în urmă și deoparte, pe o treaptă învechită. Știu foarte bine că aici, în cugete și obiceiuri, sunt tot soiul de lucruri rămase-n urmă, care abia dacă merită un nume mai bun

decât cel al grozăviei druide și că împotriva răspândirii lor mica noastră cetate a Domnului reprezintă unicul zid de apărare. Acești oameni au stat mereu în același loc, ei între ei, pentru că nimeni nu i-a băgat în seamă, în timp ce aiurea, așa cred, nici o țară de pe pământ nu mai este locuită de băștinașii ei, ci toți s-au pus în mișcare și i-au împins pe alții înaintea lor, iar aceștia au trebuit să-și caute noi și noi locuri, ori că le găseau deja părăsite, ori că și le cucereau cu mână vârtoasă. Așa am auzit despre burgunzi, care au coborât de sus, din Thule, până la valul de graniță roman și s-au așezat, nu fără trufie, la fluviul Rhenus unde, între timp, au fost măcelăriți de huni, până ce s-au împuținat. Și asta nu-i tot; mai știu și despre Vortigern, principele briților, care a chemat în ajutor corăbierii germani împotriva picților sălbatici, cu care aceștia totuși, într-o clipită, au făcut corp comun împotriva celor ce-i chemaseră. Pe neașteptate haugii, anglii, euții și saxonii au format un imperiu britanic pe care apoi normandul a pus piciorul și l-a apucat bine cu mâinile-amândouă. Da, cunoștințele mele sunt uimitoare! Dar, Doamne, în loc să mă fălesc cu ele față de mine însumi, ar trebui să-mi amintesc de ce tot umblu acum prin vânt și ploaie rezemându-mă în toiag, și că toate gândurile lăturalnice, cu totul inutile, pe care le țes în minte, sunt iscate numai de neliniște, din pricina lipsei de grijă de care m-am făcut vinovat, fie și numai din prea multă grijă. Fiindcă m-am îngrijit de oițele mele ca un tată, vrând să le dau pentru astăzi, zi de post, o mâncare bună de pește, din belșug, pentru fiecare.

De aceea i-am îmboldit pe Wiglaf și Ethelwulf, bărbații pescari, să iasă pe mare înainte de ivirea zorilor și, pe deasupra, le-am promis o plată bună dacă îmi aduc pești mulți și gustoși. Dar punând la cale o vreme cum abia

toamna începe, diavolul mi-a întors toată grija în cea mai grosolană lipsă a ei. Căci, ispitiți de Mamona, cei doi s-au încumetat în larg, cine știe cât de departe, și, dacă la ceasul acesta i-a înghițit adâncul, Doamne ferește, sunt ucigașul lor. Ce-i drept, ei sunt învățați cu marea, țepeni ca pielea ungurească și nu se dau înapoi de la un mic dans cu undele sălbatice. Dar ce mă fac eu dacă totuși îi înhață, și cum dau ochii cu văduvele și orfanii lor? Ethelwulf, cel mai vârstnic, n-are, ce-i drept, decât o fiică măritată cu un bărbat de pe insula vecină, dinspre răsărit, numită Saint Aldhelm, cum cei mai mulți cred. Dar Wiglaf, fratele lui, hrănește cu trudă șase copii și femeia lui îl mai ține la sân pe cel mai mic. Neliniștea mea din pricina tuturor acestora crește neîncetat. Gata! Acum stau locului de parcă-am prins rădăcini și-mi ațintesc privirile către intrarea-n golf unde, cu ochii mei pătrunzători, ce încă merită recunoștință, îmi pare că deslușesc o pânză. Mi-e mai ușor să văd pentru că ploaia s-a oprit, chiar dacă vântul e încă vijelios. Da, slavă Domnului, este o pânză, este luntrea lui Wiglaf și Ethelwulf! Din moment ce-au ajuns iar în golful ocrotitor, pot fi socotiți salvați, ba poate că-mi aduc cu ei și peștii doriți. Asta chiar că-i culmea: abia se-nfiripă un strop de speranță-n mine că oamenii trăiesc, și mi-e gândul iar la pești, care de mult nu mai aveau nici o importanță, din pricina primejdiei! Cum se mai rostogolește inima omului în jocul dintre lipsa curajului și prisosul lui! Bine că virtutea prevederii mă aduce din nou cu gândul la pește… Dar ce-i cu mine? Oare mi se pare că, acolo, în depărtare, se leagănă *două* bărci pe valuri, una lângă alta? Se înșală cumva ochii mei în care, de obicei, pot să mă încred deplin? Nu, Cristoase!, văd o pânză și două luntri. Sau s-a văzut așa doar o clipă, fiindcă acum a doua pare a se topi în ceață ori a fi înghițită de

ceață, și numai cea cu pânză, de altfel singura care contează acum, se mai arată și cârmește sprintenă, cu vânt prielnic, înlăuntru, în golf. Cei doi frați murați au și experiență și măiestrie ca să ocolească lespezile de piatră, în privința asta grija mea este egală cu zero. Ei vin, tot vin, țâșnesc ca o săgeată, cu pânza în vânt, pieziș, din spate! Tare aș fi ispitit să strig către ei Oheo, o-he-o, prin mâinile făcute pâlnie, dacă nu ar fi o purtare necuviincioasă. Sosesc pe lângă promontoriul din partea cealaltă, după cum văd, și vor să-și facă intrarea în locul unde marea își taie drum îngust și puțin adânc, între stânci și coastă. Trebuie să mă întorc și eu acolo, cu inima plină de recunoștință, să-i primesc. Nu m-aș mira prea mult dacă ar aduce și o încărcătură de pește îmbelșugată!“

Așadar barca intră, întâmpinată de abate, care le făcea cu mâna, pânza fu lăsată jos, oamenii vâsliră cât mai aproape, la urmă coborâră în apă și traseră cu puterea brațelor luntrea pe nisip, în timp ce abatele îi salută cu vorbe pline de bucurie:

— Hei, hello, bravi Wiglaf și Ethelwulf, bun venit pe uscat, la fericit liman! Că sunteți iar înapoi, pe-o vreme ca asta, Domnul fie lăudat! Am face bine să îngenunchem toți trei pe loc și slavă să-I cântăm. Precum vedeți, abatele vostru și-a făcut griji amarnice pentru voi, de s-a ostenit să vină la țărm, prin ploaie și furtună. Cum vă merge? Da' pești aveți?

— Hello, hai, domnu', înc-odată-i cu bine, răspunseră ei. Dac'avem pești? Deh, littăl bit mult ne cam cereți, zău așa. Păi îi mare luck că nu ne-a avut peștii pă noi, că mi ți-a fost o vâjâială de te dădea jos. Niște *coups de vent* babane, de nu-ți vine să crezi. Unu' s-a muncit să dea apa din barcă ș-ăl'lalt să proptească cârma și nici gând să faci altă treabă.

„Cum vorbesc, își spuse abatele. Extrem de ordinar." (Fiindcă-și închipuia că îl supără felul lor de a vorbi, când în fond era totuși dezamăgit că nu aduseseră pește.) „Oricât de bucuros și ușurat aș fi că s-au întors – gândi el – nu pot trece însă cu vederea că sunt foarte înapoiați."

— Dacă Dumnezeu v-a salvat, spuse el, presupun că voi, voinicilor, v-ați rugat Lui din străfundul inimii, când erați în necaz?

— Da, da, domnu', o făcurăm și p-asta.

— Și n-ați amestecat nimic de-alt soi, sau ocări și tot felul de bazaconii de-altădată?

— Deh, dom'le, cum să facem așa ceva?

„Pesemne că totuși au făcut-o", gândi el. „Moderat. Ce mai bărbi roșii au și tot roșii și sărate le sunt trupurile vânjoase, musculoase, goale până la cingătoare. De ce or fi atât de despuiați și de ce își vor fi dezbrăcat tunicele și jupele pe-o vreme ca asta?" Ochii i se opriră la barca vopsită pe din afară în verde, dar de pe care culoarea se coșcovea, dând la iveală spoiala albă de dedesubt. În ea zăceau plase, două vâsle, o cange. În spate mai era stivuit ceva, iar deasupra își trântiseră hainele.

— Ce-aveți aici și ce-i mormanul ăla? întrebă el arătând cu toiagul lui într-acolo.

— Păi numa' niște bulendre, bălmăjiră ei. Domnii nici că se uită la așa ceva.

„Or fi având totuși pește, gândi el, și vor să-l mănânce doar ei? Sau ce altceva or fi ascunzând de mine sub hainele lor? Vădit că sunt încurcați. Trebuie să dăm de capăt trebii ăsteia." Și în timp ce spuse: Ei, ia să vedem, își întinse toiagul și împinse la o parte boarfele nădușite de pe ceea ce acopereau. Era un butoiaș, mititel și pântecos, cu doagele date cu gudron.

— Ia te uită! spuse el. Cum de-a ajuns, măi voinicilor, butoiașul ăsta arătos în luntrea voastră? Ce-i în el?

— Păi da’ ce să fie? răspunseră ei ferindu-și privirile. Marfă de pur pipăl. Fresh water in, catran e, ba-i vinars.

Și se contraziceau cât se poate de caraghios.

— Mințiți, spuse abatele mustrător. Să vorbești corect, asta nu trebuie neapărat. Dar să spui adevărul, trebuie.

Și, apropiindu-se mai mult, pipăi butoiașul și se plecă asupra lui, ca să-l cerceteze mai bine. Deodată se dădu înapoi, lovindu-și palmele una de alta. Dinăuntru, prin vrană, răzbătuse până la el un scâncet.

— O, Doamne-Dumnezeule! strigă el. Liniște! Nici o mișcare, nici un sunet, s-ascult.

Și se aplecă încă o dată peste el. Iar scânci.

— Voi spirite preafericite și soli ai strălucirii, vorbi abatele, de data asta nu așa tare, căci avea glasul sugrumat, și își făcu cruce de mai multe ori. Voi, voinicilor, fii ai aceleiași mame, Wiglaf și Ethelwulf, de unde aveți butoiul ăsta? Fiindcă, fie c-o știți, fie nu, în el e-ascuns un pui de om, vă jur.

— Numa’ un pui de om? întrebară ei.

Nu știau nimic despre așa ceva și ar fi fost dezamăgiți să nu fie mai mult. Pescuiseră butoiul din valuri, cu mâna-nghețată, la intrarea-n golf, căci acolo plutea de colocolo o barcă fără marinar și au urmărit-o pân-au legat-o de ei, și au luat butoiașul în luntrea lor, crezând că poate o avea ceva de trebuință pentru pur pipăl și că nimănui nu i-ar păsa de ar pune ei mâna pe el.

— Nici un cuvânt de prisos! îi întrerupse Gregorius. Nici o vorbă nu are rost și prețioasă-i fiecare clipă. Afară cu butoiul, chiar acum, și sus cu el, pe țărm, aici, unde întind pătura de pe propriii mei umeri. Fără șovăială și trăncăneală! Acest butoiaș minunat și tare tulburător să fie deschis pe loc, fără zăbavă. Vă spun: în el este un copilaș viu. Spargeți butoiul chiar acum, repede, dar cu mare

grijă! Luați toporișca, cuțitele. Răzuiți tot catranul care-l acoperă! O, deschideți, deschideți!

Așa făcură. Înflăcărați de râvna lui, ridicară iute butoiașul pe uscat și se pricepură, ca oamenii îndemânatici care știu să umble cu lucrurile, să-i dezlipească flancul, să-l despice și să-l deschidă. Abatele îngenunche lângă ei și, când adăpostul fu deschis, scoase din el, cu evlavie și rugându-se încetișor, ce ascundea: un bebeluș, culcat pe așternut de mătase din Alexandria și de-asemenea acoperit cu ea, la picioare cu două pâini și o tăbliță foarte scumpă, având pe ea scrisoare. Copilul însă clipea și strănuta din pricina luminii, chiar așa mohorâtă cum era ziua. Abatele era mulțumit că e deja îngenuncheat, și nu-i nevoit să o mai facă o dată acum.

— *Deus dedit, Deus dedit!* spuse el, cu mâinile împreunate. Această naștere din marea sălbatică este tot ce-am întâlnit mai ciudat de sfânt, de când mă știu. Ce ne spune tăblița asta?

O apucă apropiindu-și-o de ochi și trecu în fugă cu privirea peste cele scrise. Deocamdată nu-i prea ajungea la înțelegere ce citea, însă atâta pricepu pe loc, că, în ce privește obârșia copilului, aceasta, nobilă, într-adevăr, are însă o poveste înfricoșătoare. „La ce m-am așteptat?“ își spuse el. „Să fie un bebeluș cu o situație în bună rânduială, rătăcind de colo-colo în largul mării, într-un butoi?“ Cuprins de milă se aplecă asupra gingașei, păcătoasei descoperiri. Și iată că, văzându-i fața blândă atât de aproape deasupra lui, copilul îi zâmbi cu gura lui dulce.

Bunului om i se umeziră ochii. Brusc, sufletul i se umplu de râvnă și se ridică, gata pentru cele mai hotărâte porunci.

— Bărbați, spuse el, acest copil găsit, un băiat, cum mi se scrie, a fost atât de fericit așezat și totodată atât de

miraculos păzit de Dumnezeu în acest mic butoi, încât reiese limpede: trebuie să-l luăm asupra noastră discret și cu multă minte, din voia Domnului și după planul Lui dezvăluit fără greș. Se înțelege, copilașul, încă nebotezat, aparține mănăstirii. Dar deocamdată și numaidecât, tu, Wiglaf, o să-l iei la tine, în coliba ta de-aici, de-aproape, unde tot mișună plozii născuți din căsnicie binecuvântată și îl vei încredința femeii tale, Mahaute, care tocmai are din nou pieptul plin de lapte, iar ea îl va încălzi și alăpta, căci deși Dumnezeu s-a îndurat să-l țină în viață cât a călătorit, acum poate fi în primejdie de moarte din lipsă de îngrijire. *Credite mi!* Ce faceți pentru brotăcel n-o să vă păgubească. Situația lui, se-nțelege, e în dezordine, dar nici sărac nu este, după cum vedeți din țesăturile acestea rare, aduse cu el.

Chemă din nou în ajutor tăblița pe care o ascunsese deja sub veșminte și citi în ea. Apoi apucă o pâine, o frânse și se uită înăuntru.

— Dacă îți dau, se întoarse el către Wiglaf, două monezi de aur plată pentru hrană, o dată pentru totdeauna, te prinzi să crești copilul împreună cu ai tăi, ca și cum ar fi al tău, doar cu ceva mai multă grijă, pentru că, de fapt, de îndată ce va avea câțiva ani urmează să fie-al mănăstirii?

Cum două monezi de aur erau mai mult decăt văzuse Wiglaf vreodată la un loc, făgădui s-o facă.

— Hai, fugi acasă, strigă abatele. Stăm și ne gândim prea mult, față de nevoile atât de grabnice ale copilului. Wiglaf, înfășoară-l pe micuț în țesăturile puse dedesubt – sunt de la Alisaundre, din Orient, pricepi? – hai, ia-l în brațe și du-l, cât poți tu de lin. Pe cele puse deasupra le iau eu, precum și pâinile amândouă, copilul nu le poate mânca. Și ascultă: dacă vreun om te-ntreabă, și pe femeia ta, cum de s-a făcut să aveți deodată șapte copii în loc de

șase – dar cine să bage de seamă deosebirea! –, atunci îi spuneți că pe acesta-l aveți de la fiica fratelui vostru din Saint Aldhelm, sau cum îi spune insulei lor, ea l-ar fi născut, dar fiind suferindă de năduf, nu-l poate îngriji, de aceea l-ați fi luat, din iubire față de cei de-același sânge, și v-ați prins să-l creșteți.

— Păi astea-s gogoși și fidăl-fadăl, se amestecă acum Ethelwulf, îndărătnic. Fii-mea zău de are năduf, ba-i rotofeie și rumenă toată, ca măru', și poa' să crească vreo doișpe plozi numa' să-i facă. Astea-s gogorițe. Nu ne-ați tot bătut la cap, domnule, să spunem doar ce-i drept, chiar cu gura noastră proastă?

— Chiar trebuie să te rățoiești așa, Ethelwulf, întrebă abatele, la o deslușire atât de gingaș cumpănită și să dai nume oribile la ceea ce se apropie atât de mult de adevăr? Fiindcă așa cum ați sosit cu copilul în barcă, se putea prea bine, măcar din cât se părea, să veniți din insula Aldhelm și de la fiica ta, pe care n-o cunosc, dar pe care tu, cu tot dinadinsul, o zugrăvești peste măsură de robustă. Vreau să-ți spun ceva. Dacă îți dau un ban de aur, o dată pentru totdeauna, vrei să iei de bună minciuna asta cucernică pe care l-am învățat pe fratele tău s-o spună, și să-ți ții gura cu sfințenie despre cum am găsit copilul?

Pentru un ban de aur, Ethelwulf se învoi pe dată.

— Wiglaf, îi atrase luarea-aminte abatele, vezi să nu te împiedici cu copilul, de bucurie că ești bogat. Dar acum și Ethelwulf este de-a dreptul înstărit. El n-are nimic împotrivă ca voi, tu și Mahaute, imediat după prânz, după rugăciunea de la amiază, să-mi aduceți băiețelul la mănăstire și să mă înștiințați că este copilul fiicei fratelui vostru și că mamă-sa zace mai mereu pe patul de suferință, eu însă, așa să vă rugați cu toții, să-i fiu tată duhovnicesc și să-l botez de îndată, lucru de care încă n-a avut parte.

Vorbiți cuviincios și îngrijit! Vă voi primi în cercul fraților și ăsta nu este un motiv să vă lăsați gura slobodă, precum vă este obiceiul de fiecare zi. Frații v-ar lua în râs. Să nu spuneți: „Io-te-l, țâncu, ți l-am adus la botejune!“ Nu așa necuviincios. Reculegeți-vă și grăiți din vârful buzelor: „Onorate Domnule Abate, acest copilaș, de curând născut, este trimis de smeriții săi părinți, care ni l-au încredințat, și noi vă rugăm să-i dați sfânta creștinare cu propria voastră mână, ca să-i poată fi răscumpărată viața veșnică și mai cu seamă, dacă binevoiți, să-i dați chiar numele vostru, Gregorius.“ Wiglaf, spune după mine!

Și Wiglaf trebui să spună după el de trei ori, cu mare chin, rugămintea, din vârful buzelor, până ce abatele îl lăsă să se ducă la coliba lui. Aici îi dădu copilașul femeii lui, Mahaute, poruncindu-i sub amenințarea cu bătaie cruntă să nu-ntrebe niciodată de unde se trage, dar oamenilor, dacă e nevoie, să le spună una-alta, și să-l îngrijească ca și cum ar fi al ei, ba încă ceva mai bine. Dar ea gândi: „El și bătaia lui! Trebuie să fii bărbat ca să crezi că poți ține o taină ca asta, mai multă vreme, față de nevastă-ta. O scot eu la iveală!“

Sporirea banilor

Vedeți dar cum Dumnezeu a izbutit să se pună împotriva Lui însuși cu cea mai mare iscusință, astfel încât nepotul Domnului Grimald, copilul copiilor răi, să ajungă cu bine, în butoiaș, pe uscat. Un curent puternic făcuse bărcuța fără de cârmaci, această jucărie a vântului sălbatic, să treacă prin strâmtoarea unde-i doar un pas între uscaturi și apoi pe mâneca mării, în jos, până în apropierea insulei stinghere pe care, în înțelepciunea Sa, o hărăzise drept loc celui neîngăduit. Doar două nopți și o zi durase călătoria lui, iar uneia mai lungi, de asta-s foarte sigur, nu i-ar fi putut supraviețui nici chiar un copil ca acesta, puternic și până atunci bine hrănit. Cred că dormise aproape toată vremea, legănat de bătaia valurilor și totodată păzit de ele în bezna maternă a butoiului său, iar dacă la sosirea lui nu era chiar de tot uscat, nu era din vina mării. Aprigă primejdie îi amenințase chiar și-n ultimul ceas viața păcătoasă, cu stâncile-nspumate ale golfului spre a cărui intrare se-ndrepta bărcuța lui. Dar tocmai acolo îl găsiseră bărbații care pescuiau și nu putuseră să-i ascundă abatelui descoperirea lor. Deci s-a-ntâmplat precum am povestit.

Mahaute, femeia lui Wiglaf, altfel posacă și gâlcevitoare, era mereu blândă și voioasă când devenea mamă și toc-

mai de aceea, în ciuda sărăciei din coliba lui, bărbatul avea grijă s-o lase grea și binecuvântată oricât de des era cu putință. Ea avea lapte mai mult decât îndeajuns pentru sugarul ei, ba chiar din belșug și pentru cel adus, și-l potolea și încălzea cu toată bunătatea de care, pentru scurtă vreme, avea parte. Așa că era culcat, rumen și sătul, în scutece proaste și pe așternut de paie, alături de băiatul pescarului, Flann, ce-i era acum frate de lapte. Dar îndată ce soții își terminară prânzul, luară copilul și-l duseră dincolo, la mănăstire, potrivit poveței abatelui. Acesta-i reținuse pe frați în refectoriu și-i poruncise lectorului, fratele Fiakrius, un călugăr cu o voce de bas catifelată, să le mai citească încă un capitol excepțional din cartea *Summa Astesana*. Și tocmai se desfătau ascultând, când soții cerură să fie primiți, iar prietenul meu, abatele, se arătă cam prost dispus din pricina întreruperii.

— De ce trebuie să ne tulbure, spuse el, la acest capitol plin de spirit? Dar apoi se arătă plin de blândețe față de acei sărmani, deși uimit.

— Oameni buni, grăi el, ce vă aduce la noi, pe toți trei, cu copilul acesta bătător la ochi de frumos?

Acum veni rândul lui Wiglaf să-și țuguie buzele și să dea drumul celor învățate pe de rost despre cucernicii *parentes*, fiica suferindă a fratelui și creștinare, iar felul cum o făcu stârni mare veselie printre călugări. Fiindcă abatele se gândise că vor râde dacă pescarul va vorbi cu gură proastă, dar acum ei râdeau tocmai pentru că vorbea atât de ales, dar mai cu seamă când uita și mai spunea „țâncu'" și „botejune", în ciuda oprelișții.

— I-auziți-l pe mojic! strigau ei. Ce limbă-i în mintea lui și ce mai eloquentia!

Dar abatele le interzise, chiar dacă zâmbind un pic, zeflemeaua și luă băiețelul în brațe, cu admirație și gingășie.

— S-a mai văzut vreodată pe această insulă, Saint Dunstan, un alt copil care să ți se lipească așa bine de suflet? Uitați-vă la ochii aceștia negri-sinilii și la buzișoara asta de sus, atât de gingașă! Și la mânuțele deosebit de grațioase! Și dacă ating, cu dosul degetului acest obrăjor, se simte parcă spumă și mireasmă – aproape că nu e deloc *substantia*, sau numai una cerească. Mă doare să aud că este un fel de orfan, prin suferința mamei sale de departe, și pe soții Wiglaf și Mahaute nu pot decât să-i laud că vor să-l ia la ei și să-l țină ca și cum ar fi al lor. Dar mă întristează mai ales, *credite mi*, că pruncul acesta, atât de drăgălaș, nu a fost încă primit în rândurile creștinătății. Nu mai încape zăbavă! Să mergem numaidecât cu toții la baptisterium, în biserică, acolo vreau să îl creștinez, cu mâna mea, și, după dorință, voi fi duhovnicul lui, botezându-l cu numele meu, Gregorius.

Așa se și întâmplă, prietenul meu făcu precum a zis, iar băiatul fu numit cu numele lui sărbătoresc: Gregorius, dar îndeobște și zi de zi i se spunea Grigors. Cu acest nume crescu printre copiii mojicului și-o duse bine în mâinile Mahautei, chiar și după ce ea recăzuse de mult din starea de blândețe voioasă în cea posacă și gâlcevitoare. Căci abatele Gregorius o ținea sub ochi cu strictețe, să vadă cum își îndeplinește îndatoririle de mamă, și nu lăsa aproape nici o zi fără să treacă pe la coliba lui Wiglaf, ca să se asigure de sănătatea micului său fiu spiritual. Dar toți copiii pescarului, precum și cei doi părinți, o duceau cu mult mai bine decât înainte, căci cele două monezi pe care Wiglaf le primise de la abate îl înlesniră cu mult peste cât cheltuia pentru îngrijirea celui de-al șaptelea, și, dacă până atunci sărăcia cruntă îl ținuse în ghearele ei, acum îi scăpase, și putea să-și ducă traiul pe picior tot mai mare. Ogoarele lui stătuseră de-atâta vreme în udătură și sărătură, le lucrase cu mare cazně, iar cu pescuitul abia de

potolise foamea alor săi. De-acum totul era altfel. Cumpără trei vaci și doi porci, precum și dreptul de pășunat pe un islaz, adăugă la colibă un grajd, o cocină și încă o odaie și s-așeză acolo cu ai lui, la supa de zer, cârnat și varză creață. Căci ceva loc de grădină și ogor de sfeclă căpătă și de la obște, sădi, după ce îngrășă pământul cu gunoi de grajd, morcovi, varză și măzăriche, parte pentru hrana lui, parte pentru piață, iar curând se mai îndeletnici numai din când în când cu pescuitul cel amarnic – toate prin binecuvântarea copilului.

Când femeia lui, Mahaute, îl văzu pentru prima oară construind un grajd, ridică brațele mirându-se de nu mai putea ce făcea el acolo, în sărăcia lui, și pentru ce. Dar el nu-i spuse. Apoi, când sosiră două vaci, ceva mai târziu încă una, după aceea cocina și porcii, apoi odaia, mai târziu ogorul de sfeclă, ea se minuna la fiecare înnoire, grozav și-n gura mare:

— Bărbate, ești bătut în cap? Bărbate, pentru Dumnezeu, ce ți-o mai da prin scăfârlie și unde o s-ajungem cu sărăcia noastră? Doamne, Dumnezeule, bărbate, dă und' iei tu galbenii pentru toată prăpăduiala asta? Aveam numa' zeamă chioară, ș-acum avem cârnați și lapte covăsit și ne-am ajuns, ce mai. Bărbate, aiasta nu-i lucru curat, acu' mai pui și morcovi! De nu-mi spui de unde-ai banii, atunci sigură's că-ți vin chiar de la ghiavol!

— Nu te-am oprit, pe cureaua mea – amenință bărbatul –, să mă-ntrebi?

— Numa' de copil m-ai oprit, da' nu de bani!

— Ba te-am oprit să-ntrebi orișice, spuse bărbatul.

— N-am voie să-ntreb nimic? Aduni comori aicea și tot vrăjești încoa' vite cornute și porci, și io să nu-ntreb: cin' te-a ajutat?

— Muiere, spuse omul, înc-o vorbă și-mi scot cureaua și te fac io să țipi ca o apucată, da' din altă pricină.

Atunci ea tăcu. Dar într-o noapte, când lui îi veni pofta să se-nfrupte din trupul ei veșted, ea nu-l lăsă să se apropie, până nu-i destăinui cum fusese treaba cu copilul pe care el și fratele lui îl pescuiseră din valuri, cu mâinile-nghețate, iar abatele îl descoperise și-i dădu lui doi galbeni, ca ei să-l crească pentru mănăstire. Dar al cui era copilul și cine îl pusese în butoiaș, pe mare, asta n-o știe. Apoi, după ce își făcu pofta cu ea, grăi:

— Uf, n-a meritat ca să-ți zic taina! De n-o ții și te-apuci să trăncănești că Grigors îi copil găsit pă mare, te bat de te zvânt.

Și ea păstră secretul, nu trăncăni vreo câțiva ani, pentru că se temea să nu-și piardă cârnații și laptele covăsit, dacă nu tace. Dar pe copilul găsit nu-l îngrijea mai prost decât pe Flann, prâslea al ei și îi arăta abatelui, de câte ori venea să vadă dacă totul e în bună rânduială, doi frați de lapte înfloritori. El se prefăcea că înflorirea amândurora îi stătea la fel la inimă, îl lăuda pe grosolanul Flann nu mai puțin decât pe străin, care totuși se cunoștea că este cioplit dintr-un lemn mai bun și către care-și îndrepta toată atenția, pe tăcute; nu numai pentru că era gingaș și frumos pe lângă copiii de pescar, ci, înainte de toate, fiindcă știa că se născuse cu mari păcate, căci asta îl înduioșează pe creștin și îi îndeamnă inima către un fel de stimă.

Cum îi priau pescarului banii de mâncare, asta abatele o vedea zâmbind în sine. Dar îl făcu să ia aminte că tăblița îi cerea și lui să îngrijească zestrea copilului și s-o înmulțească. Mult de tot citise tăblița încă din prima zi. Orice s-ar spune, nici o tăbliță n-a mai fost vreodată atât de des citită ca asta. Abatele Gregorius se închidea în odaia lui când o studia și nu puțin timp îi lua la-nceput, ca din spusele ocolite și sfielnice despre înrudirile copilului (că ar fi al părinților săi frate și nepoțel) pline de păcat, să scoată adevărul înduioșător pentru o inimă de creștin.

Frate și soră – ce patimă! Dumnezeu făcuse din păcatul nostru patimile Lui! Păcatul și crucea erau una în El și El era, în primul rând, un Dumnezeu al păcătoșilor. De aceea El îi destinase micului rod fără loc – un loc în cetatea Lui, Patimile Domnului. Abatele o simțea profund și misiunea îi era scumpă. Primul îndemn al tăbliței îl și îndeplinise și botezase copilașul barbar. Următorul, să-l învețe scrisul, ca să-și poată citi cândva tăblița, voia să-l urmeze de îndată ce copilul crescut de pescari va fi ajuns la vârsta de școală. Și al treilea se cerea ascultat: adică celui lepădat să i se sporească avutul, cele șaptesprezece monezi de aur rămase, după ce dăduse trei pescarilor, din cele douăzeci găsite în pâini. Pentru asta își făcu oarecare scrupule căci nu-i oare, oricum, o comoară atât de însemnată, combustibilul focului din iad, fără a mai pomeni că trebuie să iei și dobândă și să te lași plătit pentru timpul lăsat de Dumnezeu? Dorea totuși tare mult s-o facă, pentru micul său fiu spiritual, după îndrumarea tăbliței.

De aceea îl chemă în chilia lui pe vistiernicul mănăstirii, fratele Chrysogonus, încuie ușa și grăi:

— Frate, eu, abatele tău, am aici un capital destul de bogat, bani de orfan, în monezi de aur, șaptesprezece la număr, transmise mie în mâini cinstite –, nu doar ca să-i ferec în sipet ca valoare moartă, ci ca să-i fac să dea profit. Doar se cere ca sluga evlavioasă să nu-și îngroape talantul pe care i-l încredințează Domnul, ci să-l înmulțească. Și totuși, dacă chibzuiești de două ori, camăta nu-i treabă creștinească și este un păcat. În această dilemă ce mă sfătuiești să fac?

— E foarte ușor, răspunse Chrysogonus. Îi dați suma evreului Timon din Damasc, cel cu barbă și pălărie țuguiată, un om exact și de încredere, cu bună experiență în cămătărie. El nu face negoț decât cu banii de la banca lui de schimb și are o privire cuprinzătoare în lumea banului,

de nici nu vă vine-a crede. Va trimite suma voastră, dacă se poate, chiar și până la Londinium în Essex, să lucreze și s-o sporească, să aducă dobândă și dobândă la dobândă, la suma de bază și, dacă-i lăsați destul timp, capitalul, din șaptesprezece mărci de aur vă face o sută cincizeci.

— Chiar așa o fi, întrebă abatele, și chiar știe să mulgă atât de mult timpul? E și de-ncredere?

— Nu există cămătar mai evlavios, răspunse fratele, decât evreul din Saint Dunstan.

— Bine, Chrysogonus, atunci, te rog, du-te, ia comoara orfanului și depune-o la Timon, cel cu pălărie galbenă, în banca lui! Du-te numaidecât ca banii să înceapă a spori cât mai curând și adu-mi chitanța!

Așa îl îndemnă abatele pe frate, dar, de la ușă îl mai chemă încă o dată îndărăt:

— Chrysogone, spuse el, eu, abatele tău, am parte de o cunoaștere cuprinzătoare, ce nu este întotdeauna lesne de purtat, *credemi*! Îmi umblă prin minte niște sinoade și niște concilii care au oprit afacerile cu dobânzi, atât pentru clerici cât și pentru mireni, ori dacă pentru aceștia nu, pentru noi, clericii, în orice caz. De aceea, după ce dai banii evreului, vei face bine să te prezinți jos, în camera de flagelare și, spre ispășire, să-ți aplici o pedeapsă moderată.

— Ba nu, răspunse fratele. Am peste șaizeci de ani și suport foarte prost loviturile de bici, chiar dacă mi le aplic eu însumi, cu destulă cruțare. Voi însă sunteți cu zece ani mai tânăr și banii sunt ai voștri. De aceea, dacă de ispășire-i vorba, ar trebui să coborâți singur în camera cu pricina și să vă dați măsura potrivită.

— Du-te cu Dumnezeu! spuse abatele și se apucă din nou să citească tăblița.

Întristatul

De astfel de griji și învârteli băiatul Grigors nu avea habar și nu știa nimic despre sine însuși și situația lui, în afară numai de ceea ce îi arăta fiece zi. Crescu printre copiii pescarului, ei îl țineau drept frate, cum și el îi socotea frații lui; iar pentru oamenii de pe insulă, dacă cumva se sinchiseau de asta, trecea drept mezinul lui Wiglaf și al Mahautei, căci ceea ce urzise de nevoie abatele, cum că ar fi din Saint Aldhelm și al fiicei suferinde de năduf a lui Ethelwulf, nu se arătase a fi de trebuință, ori dacă totuși vreodată da, amănuntul se pierduse de îndată din memoria oamenilor. Purta îmbrăcămintea grosolană a fraților săi, și când împlini trei ani, începu să vorbească la fel ca ei și ca părinții lor, spunând și: „Ce naiba-i ăsta?", și „Nu șăd acilea"; doar că-nvățase de la abate, nașul lui, care-i vizita atât de des, să adauge la spusa lui vorba „Credemi"; așa că zicea: „Flann, *credemi*, nu ți-am șerpelit io bila", din care pricină frații, iar până la urmă și părinții, mai întâi în glumă, dar apoi și fără, au prins să-l strige „Credemi". Și el răspundea la numele acesta.

Credemi-Grigors era chipeș la-nfățișare. Buzele lui nu păreau făcute pentru graiul necioplit folosit de ceilalți din colibă, părul lui castaniu și moale nu semăna cu galbenul-pai, ofilit, de pe capul plozilor pescarului, nici zâmbetul

lui cu rânjetul lor, iar lacrimile lui tăcute, când îl durea, n-aveau nimic a face cu smiorcăiala lor. La cinci ani se-nălță și membrele îi deveniră zvelte, deosebindu-se tot mai mult de ceilalți prin statură, prin mână și picior, ținută și mers, cu căpșorul lunguieț, chipul grav și plăcut, cu gură severă; încă de pe-atunci era deprins să-l țină aplecat pieziș spre umăr și să privească, cu brațul îndoit spre celălalt umăr, cu ochii adumbriți de gene negre, adânc, într-un vis.

La șase ani intră la mănăstire; abatele socoti că a sosit timpul. Fiindcă bunul om dorea ca Grigors să-nvețe cât mai grabnic scrisul – departe de el gândul de a-l pune să citească deja tăblița, era totuși nerăbdător să-l știe în stare s-o facă cât mai curând. Să se despartă de ai lui nu păru să fie mare lucru nici pentru ei, nici pentru băiat. Se mută doar la o bucățică de drum de la coliba părintească, dincolo, la călugări, aproape de tot. Și totuși, despărțirea era mai profundă, cotitura în viața lui mai însemnată decât credeau ambele părți, ținând seama de plecarea lui ușoară de-acasă, și chiar dacă își vedea frații și părinții adoptivi oricât de des voia, totuși, de la o lună la alta, prăpastia dintre ei se căsca din ce în ce, astfel că de cele mai multe ori, aceștia amuțeau când ședea împreună cu ei.

Era acum un școlar al mănăstirii, schimbase cămașa peticită cu un fel de stihar, purta părul mare peste urechi și tuns scurt la ceafă și avea mâinile și picioarele curate. Cititul și scrisul le învăță foarte repede de la Pater Petrus-et-Paulus, un frate blând, care ca învățat și poet se numea Galfried von Monmouth, și îi supraveghea și instruia pe cei cinci-șase elevi de la Agonia Dei; împreună cu ei, Grigors dormea într-un iatac boltit. Erau mai mari ca el și știau deja să scrie, când veni el acolo, dar îi ajunse repede din urmă cu condeiul și cu pana și, după un an, îi întrecu categoric, spre bucuria lui Petrus-et-Paulus, în micile *scien-*

tiae și arte ale cuvântului, socotit și cântare, căci băieții cântau imnuri latinești de slavă, compuse chiar de frate, care îi acompania ciupind corzile teorbei. Gregorius învă-ță le ciupească și el, precum și latinește.

Vorbirea-i era acum curată, la fel mâinile și picioarele, și curând uită graiul necioplit din colibă, dinadins nu, nici din îngâmfare. Când, pe la opt și pe la zece ani, ședea în vizită la familia de țărani sărmani, își dădea silința, din politețe, să întrebuințeze vorbele lor, dar acum acestea sunau fals în gura lui și nu i se mai potriveau defel, încât chipurile se crispau: al lui de rușine, ale lor de supărare, căci li se părea că vrea să-și bată joc de ei. Mai ales fratele lui de sân, Flann, un băietan cu cap rotund și gât scurt, cu ochi de asemenea rotunzi, asemenea castanelor descojite, îl privea cu dușmănie, în timp ce-și mușca buzele groase și-și strângea chiar pumnii.

Pe Gregors îl durea asta, căci el dorea să fie prietenos și nu-i plăcea să se fălească, poate doar cu totul fără voie. Progresele lui erau înaripate, spre bucuria lui Petru-și-Paul, ca și a celorlalți frați care îl învățau, iar când abatele îl asculta, se minuna. La unsprezece ani era un *grammaticus* priceput și-n anii următori inteligența lui se întări într-atât, încât *divinitas* îi deveni pe deplin limpede. Aceasta este știința despre dumnezeire. Mânuia multe cărți și orice i se punea în față pătrundea cu ușurință, prindea esența și devenea maestru în materie. La cincisprezece-șaisprezece ani asculta *de legibus,* o știință în care este vorba de legi și pentru care trebuie să ai o minte foarte deschisă. Tânărul Credemi însă și-o însuși ca-n joacă și curând era un jurist cum greu mai găsești. Vreau să mai spun, și știu cât este de adevărat, că în tot acest câștig de știință sufletul lui nu lua parte decât pe jumătate. Și vreau să adaug ceva ce poate suna enigmatic și anume că, dacă subtila învățătură era cea

care îl înstrăina de coliba lui din primii ani ai vieții, mai existau însă și alte lucruri, sentimente și imagini care îi stricau uneori plăcerea pentru cunoștințele monahicești și pentru cărți, și îi era ca și cum ar fi diferit, prin fire și alcătuire, nu numai de ai săi, ci, în fond, că nu s-ar potrivi nici cu călugării și colegii de școală, că nu i s-ar potrivi nici stiharul, nici starea, nici cursul vieții lui ce alterna îngenuncheatul cu aplecarea asupra cărților, și că, în taină, era străin aici, ca și acolo.

Era asta cumva trufie și-nfumurare păcătoasă? Dar dacă nu se mândrea cu reușita studiilor sale, socotind-o a fi măruntă și străină de adevăratul lui temei și de onoarea lui, atunci ce-i mai rămânea de luat în seamă? Poți oare să fii mândru pur și simplu de tine însuți, fără să ții seama deloc de talente, și deci să vezi erudiția ca fiind un lucru pentru oamenii cărora le e de folos ca să însemne ceva? El era totuși modest și se purta ales cu toată lumea, nu din lingușire, ci din bună-cuviință înnăscută. La cincisprezece-șaisprezece ani era de-acum un tânăr minunat, cu trupul mlădios și fața-ngustă, cu năsucul drept, gura fermecătoare, sprâncene frumoase, ușor umbrit de melancolie. Oamenii de pe insulă îl îndrăgeau. Când se ducea printre ei, trimis de mănăstire la Saint Dunstan, în sat, în față îi vorbeau zâmbind, iar pe la spate, cu subînțeles; lua în seamă vorbele lor, dacă nu bucuros, totuși cu extraordinară lăcomie. De pildă, atunci când stătea cu un om de vorbă despre un lucru oarecare și când, în același timp, trăgea și cu urechea în spatele lui, unde alți doi îl măruntțeau, nu tocmai cu grijă să nu-i audă.

— Ăsta-i – așa suna – Gregorius, un elev, finul abatelui, un tânăr de te minunezi, deși e doar fiul lui Wiglaf și al Mahautei, nici n-ai fi zis. *Grammatica* și *divinitas* sunt pentru el străvezii ca sticla și nici măcar nu se fălește cu asta, ci e prietenos cu lumea, chiar și cu capu' ăsta, de

rămâi cu gura căscată! O să ajungă el însuși abate, punem rămășag, foarte curând noi toți o să-i sărutăm mâna, în semn de salut. Mai că ai face-o și azi, fără să-ți cadă greu, căci (ori că-mi poate auzi spusele, ori nu) are un nu-știu-ce care ne face pe de-alde noi să ne plecăm ușor și cu plăcere, Dumnezeu știe de unde l-o lua! De n-aș ști că l-a născut coliba nici n-aș crede și, într-adevăr, nu-s bucuros s-o aflu. Mare păcat că nu i se poate găsi o obârșie nobilă, căci de-ar fi așa, zic eu, undeva, într-o țară bogată, ar putea prea bine să fie potrivit ca Domn – și-o țineau tot așa.

Cu inima bătându-i tare, Grigors asculta vorbăraia. Că îl desfăta n-ar fi tocmai bine zis: îl chinuia chiar, atât de însetat era s-audă, și-l lovea ca o defăimare că n-ar fi fost tocmai lucru curat, cu el. Îi întărea îngrijorarea privind adevărata lui obârșie, ascuțind și mai tare conflictul în care se afla cu sine însuși încă de mai multă vreme.

Când stătea așa cum l-am descris, cu capul plecat spre umăr și privind în jos, printre gene, în lăuntrul unui vis – închipuiți-vă – visa la cavalerism. Domeniul acesta, slujirea scutului, vasalitatea și mândra curtenie, îl găsise în cărțile ce se păstrau aici, la mănăstire, pe lângă cele de înțelepciune: cărți cu basme și aventuri despre Roland și Arthur bretonul, un rege care ținea curte sărbătorească la Dianasdrun. De îndată ce citea din ele, i se umfla, cum obișnuiesc să spună barzii, inima-n piept. Visa că e unul dintre aleșii lui Arthur și, când stătea culcat pe plajă, singuratic, cu capul pe o piatră, în veșmântul lui de băiat de cor, se și vedea în alt veșmânt, o mantie stacojie, grumăjer și *hersenier* și (în vis) sosea la un izvor din pădurea deasă unde, într-un falnic copac stătea agățat un vas de aur. De-l luai și-l umpleai cu apă de izvor, și-o turnai pe lespedea de smarald din apropiere, în codru se isca o furtună-ngrozitoare ce, fără milă, îi prefăcuse în mii de fărâme pe toți îndrăzneții. Pe el însă fulgerele și trunchiurile ce se prăbușeau

îl lăsau întreg și nevătămat, și fără a-și pierde cumpătul, văzu cum vine către el înzăuatul Domn al Izvorului ca să-i ceară, așa cum era de așteptat, socoteală. Mâniosul stăpân al izvorului era de două ori mai mare și mai tare decât el, dar nu știa să se stăpânească în fiecare clipă ca Grigors și de aceea el îl răpuse, nu fără să-și câștige bunăvoința fermecătoarei văduve a celui doborât.

De acest fel erau visele lui; dar dacă încercările la care se supunea în închipuire îl și ațâțau, totuși nu ele erau cele ce-l îngrijorau cu adevărat și-i împovărau sufletul. Era plămădit în așa fel, încât nu numai că visa, ci totodată își cerea socoteală sieși pentru visele avute, așa cum și stăpânul izvorului îi ceruse socoteală pentru îndrăzneala lui. *Că* era pradă visului, *că* dorea cavalerismul, *că* gândurile i se îndreptau necontenit spre scut, *că* atât de mult i-ar fi plăcut să-și ridice propriul scut la bărbie, și, cu coada suliței strânsă sub braț, să dea pinteni bidiviului să-l ducă-n salt – toate astea îl mirau și îl făceau să se gândească la el și la situația lui. E caraghios când cineva nu știe o limbă străină și totuși se fălește că lăuntric ar ști-o și-ar rosti-o ca nimeni altul, cu firească desăvârșire. Tocmai așa era la el, cu călăria. Oricât de bine ar fi stat în lumea asta cineva pe cal, ar fi rotit volta, pasul rar și trapul –, în sinea lui îi era ca și cum le-ar putea face tot atât de bine, dacă nu și mai și. Nu spunea asta nimănui, tocmai pentru că în mintea celorlalți ar fi părut vrednic de râs. În a lui însă nu era nicidecum așa, ci numai adevărul, și, cu ce mai auzea vorbindu-se despre el pe la spate – că nu se prea poate crede și dori ca el să fie fiul colibei –, inima i se împovăra, și el nu mai știa unde-i e locul ce i se cuvine de drept.

Asta putea fi și cauza pentru care asupra ființei lui tristețea adăsta asemeni unui văl care, de altfel, îl înveșmânta

bine și mai mult îi întărea farmecul tineresc decât i-l micșora. Sau, hai să trec mai departe și să pun întrebarea îndrăzneață: bănuia el oare cu adevărat, în fundul sufletului, în sângele și carnea lui, că, dacă ceva nu era drept cu viața lui, atunci era cu totul nedrept și cu locul lui de drept? Cum aș putea să dau răspuns la o astfel de întrebare îndrăzneață? Băiatul însă era umbrit de întristare și fraților de la Patimile Domnului, ca și tovarășilor lui la învățătură, le plăcea să-i spună „Întristatul“, ori, dacă erau din șesul normand, îl numeau „Tristan, îngrijoratul, *qui onques ne rist*“. Astfel i se dăduse încă o poreclă, pe lângă „Credemi“, și-ntr-adevăr el o purta fără să se rușineze, căci chiar dacă i se spunea „Întristatul“ nimeni nu gândea prin asta că ar fi un tânăr fără de vlagă și un fățarnic fără de bărbăție. Și cum s-ar mai fi potrivit toate astea cu visele lui tainice despre cavalerism? La trup era mai curând subțire, neînzestrat cu putere mare, cu brațe plăpânde și picioare zvelte. Dar la întreceri cu școlarii în curtea presărată cu prundiș a mănăstirii și pe imaș, când tineretul de pe insulă se-ncingea acolo, la disport, în lovitul mingii, lupte, sărituri, bastonade, aruncări cu sulița și alergări, avea mai mult câștig prin fragilitatea lui decât alții prin puterea lor – așa cum îl biruia pe stăpânul izvorului, vreau să spun: pentru că el, altfel decât ei, înțelegea să fie stăpân pe toate ale lui în fiecare clipă și nu lupta ca ei, numai cu puterile trupului, ci și cu altele încă.

Dacă Grigors, Întristatul, era întotdeauna plăcut la-nfățișare, atunci la întreceri era de-a dreptul frumos, tocmai din pricina de mai sus și nimeni n-avea cum să n-o remarce. Pe fruntea încordată-i cădea părul castaniu, mai moale decât al celorlalți și în acest obraz îngust, cu buza de sus mult prea arcuită, apăsată tare peste cea de jos și cu nările subțiri, fremătătoare – în acest obraz ce în timpul

efortului nu se umfla, nici nu se aprindea amarnic, ca al flăcăilor, ci mai degrabă pălea ușor, ochii albăstrii ardeau cu o putere tainică și erau pretutindeni: pândea orice mișcare sau fentă a adversarului și, ca-ntr-o fulgerare, cu brațe și picioare mlădioase îl întâmpina pe oricare, i-o zădărnicea și-și atrăgea avantajul și superioritatea de partea lui. Nu tăgăduia nimeni că în disport era cel mai bun dintre tinerii de pe insulă, în afară de Flann, fratele lui de lapte – acesta îi ținea piept.

Flann, cum spuneam, un băiețandru cu gâtul scurt, era foarte îndesat, cu pieptul lat și înzestrat din plin cu forță în tot trupul. Era deja de mult în stare să-și ajute tatăl la muncile țărănești pe câmp, în grajd și-n cocină, și-avea față de disport aceeași reținere, ca Grigors datorită studiilor sale. Dar ori de câte ori acesta intra acesta în joc, lua și el parte, și, cu puterea lui, făcea să-i fie îndoielnică întâietatea, astfel că nimeni n-ar fi putut să spună care dintre ei este cel mai bun. Grigors arunca sulița nemaipomenit de departe, mult mai departe decât ar fi fost de așteptat de la brațele lui plăpânde, dar, zbârnâind, sulița lui Flann se înfigea drept alături, nu mai departe în față, însă cu nici un țol în urmă – nici un arbitru nu putea măsura aici vreo întâietate, la fel de puțin ca atunci când se întreceau la fugă, sosind amândoi în aceeași clipită, cu sufletul la gură, unul pe picioare umflate de mușchi, celălalt pe picioare zvelte: împreună atingeau sfoara și trebuiau strigate două nume, învingătorul avea două. Băieții priveau toți cu încântare când Flann și Grigors luau parte la joc: atunci jocul era palpitant, căci se aflau față-n față doi inși încordați din cale-afară, care țineau încordate mințile și puterile tuturor. Niciodată, la lovitul mingii cu piciorul și capul, Flann n-ar fi jucat de partea lui Grigors, întotdeauna era de partea cealaltă și așa le și plăcea tuturor să fie, căci

fiecare ceată voia să-l aibă comandant de joc pe unul dintre frați, știind că prin iscusința lor erau și ei mai buni la înaintare, fugă, retragere și apărarea porții – *într-un trup* păreau a se topi atunci toți cei unsprezece, de amândouă părțile, și își treceau mingea de piele între ei cu precizia mașinăriei de ceasornic și astfel ea ajungea la fel de des între parii înfipți în pământ ai unora ca și între ai celorlalți.

Într-o zi, cei doi frați neasemănători, totuși asemenea pe câmpul de întreceri, au fost provocați să dea o luptă în fața tuturor tinerilor și asta avu un deznodământ ciudat. Flann, mai puternic, dar nu mai bun, îl trânti curând pe Grigors, însă acesta se ținea totuși deasupra solului proptindu-se în mâini și-ntr-un picior, dar mai ales în creștet; celălalt nu izbuti să-l răstoarne și să-i apese umerii în iarbă și, cum se vedea prea bine, cel pe jumătate învins mai curând ar fi lăsat să i se strivească țeasta decât să-și înmoaie rezistența. Asta dură minute-ntregi, spectatorilor li se părură multe și, după atâta timp, brațele lui Flann se umflaseră de caznă. Apoi se întâmplară două lucruri în același timp sau atât de iute unul după altul de parcă ar fi fost deodată. Căci într-o clipă anume, când această putere slăbi foarte puțin și se retrase numai cu o nimica toată, ca să-și reînnoiască strânsoarea, Grigors se desprinse de sol cu capul și piciorul de sprijin și-l răsturnă pe cel ce îl încolăcea, lateral, cu el și sub el, astfel că umărul acestuia atinse iarba – dar extrem de fugitiv și cu asemenea iuțeală, încât arbitrul care-i urmărea nu avu timp să rostească numele lui Grigors, iar Flann, ce nu slăbise strânsoarea, îl întoarse din nou pe învingător și-l puse cu umerii în iarbă: astfel, până la urmă, învinsese el și totuși celălalt mai întâi – dar învingătorului, pe bună dreptate, nu i se putea da numai un singur nume, de aceea se strigară două.

Nu mă interesează luptele din arenă deloc, disportul nici atât. Îmi pare chiar oarecum sub demnitatea mea, a

locului unde și a pupitrului la care scriu, să povestesc despre întrecerile unor oarecare tineri de pe o insulă din îndepărtatul Canal al Mânecii. Cu toate acestea mă încălzesc și, ciudat, mi-e gândul tot la întreceri. În fond, era mai uimitor că Flann se evidenția în acest fel la joc decât că Grigors era atât de bun, pentru că el era cioplit din alt lemn decât toți, Flann însă era obișnuit și puteri trupești ca ale lui mai aveau destui alții. Dar, fie vorba între noi, nici el nu lupta numai cu puterile trupești, ci și cu altele încă. Și dacă mă-ntrebați care erau aceste puteri suplimentare și însuflețitoare, atunci vă răspund: era ura. Ura față de Grigors, fratele său, era cea care îl însuflețea și-l făcea egal în joc. Da, ura asta era-n stare chiar de mai mult: ea făcea ca Flann să fie mânios și mâhnit că între el și Grigors jocul era numai joc, și nu crudă realitate.

Pumnul eliberator

De aceea se-ntâmplă după cum urmează. Se-ntâmplă o dată, pe când aveau de-acum aproape șaptesprezece ani, ca frații de lapte să adaste în același timp pe țărm, nu departe unul de altul, cam prin locul unde odinioară acostase norocos barca lui Wiglaf și Ethelwulf. Era vară, la începutul după-amiezii. Încet, soarele se cobora către mare, dar încă nu se înroșise și n-aprinsese încă valurile care, nu întru totul amorțite, dar liniștite, spărgându-se în șiruri lungi, domoale, în spatele stâncilor, se întindeau în largul albastru acoperite ici-colo cu fluturași strălucitori de-argint. Era bine să fii aici, la ceasul acesta. Gregorius venise primul, pentru că avea ora de răgaz. Ședea cu spatele rezemat de o piatră mare, cu sandale din curele late de piele în picioarele întinse pe nisip, și citea dintr-o carte, însă din când în când își ridica capul și privea cum se încrucișau și lunecau pe cer pescărușii, sau își lăsa ochii să cutreiere slobod marea până la orizontul limpede marcat, înaintea căruia culoarea apei se adumbrea întunecându-se, zăgăzuind perspectiva către țările lumii mari. În treacăt fie spus, el purta pe arătătorul mâinii drepte un inel cu pecete, dăruit nu cu mult în urmă de tatăl său întru Domnul, abatele, și pe a cărui piatră verde-nchis era gravat mielul cu crucea.

Ceva mai târziu sosi Flann. La treizeci de pași sau cam așa, de locul lui Grigors, își făcu de lucru la barca tatălui său, trasă pe uscat, care nu mai era cea după care se uitase cu atâta îngrijorare abatele Gregorius; era mai mare și mai trainică, burduhănoasă, cu bompres, catarg culcat și velă în patru colțuri, vopsită frumos pe dinafară în roșu-nchis și-mpodobită chiar și cu un nume, pe etravă. Căci dacă cea de dinainte nu avusese nici un nume, aceasta se chema „Regina Inguse“. Așa putea citi la proră cel ce știa să citească. Flann nu știa, ci cunoștea numele numai din auzite.

La sosire, îi aruncase lui Grigors o privire sumbră din ochii lui rotunzi, apoi își făcu de lucru cu plasele, ciocăni la o vâslă, până la urmă o aruncă cu un bocănit surd în barcă și plecă de acolo fluierând, plin de forță indolentă, pe țărm, către locul unde ședea fratele lui. Purta numai niște pantaloni scurți și o cămașă de pânză, deschisă la piept, cu mâneci care-i acopereau brațele pe jumătate. În trecere lovi tare cu piciorul stâng, fără să țină seamă dacă-l va durea și pe el sau nu, în picioarele întinse ale celuilalt, ca și cum ar fi fost vreun obiect nefolositor care zăcea pe-acolo din întâmplare, și trecu mai departe. Grigors îl urmări din ochi cu sprâncenele ridicate.

— Iertare, Flann, strigă în urma lui, că picioarele mele ți-au stat în drum!

Flann nu-l luă în seamă. După ce mai merse o bucată, făcu cale-ntoarsă. Văzându-l, Grigors își strânse picioarele și ridică genunchii, astfel că Flann avea drum liber, oricât de aproape ar fi trecut. De data asta el se opri însă în fața lui Grigors, așa că acesta lăsă cartea jos și își ridică întrebător privirea către el.

— Te-ocupi cu cititu'? întrebă Flann.

— Da, cu cititul, răspunse Grigors zâmbind și ridicând din umeri ca și cum cititul ar fi fost doar o toană de-a lui,

apoi adăugă: Iar tu, din câte-am văzut, te-ai uitat dacă-i totul în ordine pe „Regina Inguse“.

— Nu-i treaba ta, spuse Flann, în timp ce-și împingea un pic înainte grumazul scurt. Da’ ce citești?

— S-ar putea spune, răspunse Grigors roșind ușor, că nici asta n-ar fi tocmai treaba ta. Dar este o carte, *De laudibus sanctae crucis*, pe care sunt pe cale s-o citesc.

— E crecește? întrebă Flann împingându-și iar capul înainte.

— E latinește, spuse Grigors, și înseamnă *Despre proslăvirea Sfintei Cruci*. Așa trebuia să spun de la început. Mi-a dat-o fratele Petru-și-Paul, s-o citesc în timpul liber. Știi, sunt versuri, care au alături și lămuriri bune în proză.

— Nu te mai fandosi și izmeni în fața mea, se rățoi Flann către el, cu flecăreala ta de ditamai învățatu’ despre muriri bune în broză! Vrei cu tot dinadinsul să mă umilești cu bombăneala ta, și tot dondănești acolo, ca să mă faci să simt că ești tu ăla mai cu cap și mai de soi ca mine.

— Nicidecum, Flann, răspunse Grigors, îți jur că te-nșeli. Când m-ai întrebat ce citesc am simțit cum mi se încălzește un strop obrazul, ceea ce, fără îndoială că s-a putut vedea pe dinafară ca roșeață. Nu se putea să-ți scape. Am roșit ca o fetișcană, pentru că m-ai constrâns să-ți vorbesc despre citit și stihuri latinești. N-am făcut-o cu plăcere, mi-era rușine, nu mi-a fost la-ndemână că m-ai întrebat, și e departe de mine gândul de-a te provoca.

— O-ho, ți-era rușine! Ți-era rușine pentru mine, ți-e rușine cu mine! Nu vezi că asta-i cea mai obraznică înjosire și întărâtare? Io te-am întrebat numa’ ca să-ți arăt că o dată nu-ți deschizi fleanca fără să mă întărâți, ba nici măcar să fii acilea făr’ de asta! Da’ tu zici că nu vrei. Nu vrei nici măcar să te provoc io?

— N-o vei face.

— Am și făcut-o! Da' tu ți-ai tras genunchii-n sus. De ce ți-ai tras genunchii-n sus când am făcut cale-ntoarsă?

— Pentru că nu voiam să te lovești din nou de picioarele mele.

— Nu, c-atunci trebuia să te ridici, să-mi ceri socoteală și să te pui cu mine, ca un om și-un bărbat zdravăn. Da' tu-ți tragi ciolanele, bă papă-lapte, bă popă-ciucit, bun la pândit!

— N-ar fi trebuit să spui asta, grăi Grigors și se ridică încet în picioare.

— Ba o spun, răcni Flann. O spun, că tu nu vrei să pricepi și nu vrei să vezi și te tot furișezi popește de colo-colo, că trebui' să se hotărască treaba între noi, bine și-odată pentru todeauna, fie cum s-o isprăvi, bine de tot, mi-e tot aia oricum s-o isprăvi, pricepi sau nu? C-așa nu mai poa' să meargă! Ești născut în colibă la fel ca mine și ești odrasla lu' Wiglaf și-a lu' Mahaute, ca mine și ăilalți, și totuși nu, ci parcă ai fi ieșit din ou de cuc ș-altceva decât noi după trup și fel de-a fi, de neîndurat, numa' dracu' știe ce, ș-ai îndrăznit să te abați spre ceva mai bun și mai sus – parcă n-ai știi! Da' ești atâta de neobrăzat c-o știi și încă atâta de neobrăzat să mai fii și prietenos cu noi! Dac-ai fi obraznic cu noi, n-ai fi nici pe departe așa de neobrăzat! Finul abatelui ești tu, care te luă pe tine, bastardule, la șase ani din colibă ș-un îngâmfat te făcu la mănăstire, și te-a-nvățat slovele și ștința și trăncăneala popească, da' mai și vii la noi și ne faci să băgăm dă seamă că n-ai vrea să ne lași să băgăm de seamă – vorbești după limba noastră proastă cu gura ta subțire și asta-i de ne'ndurat, că obișnuit poți vorbi numai cu o fleancă obișnuită și dac-o faci cu alta subțire-i batjocură. O batjocură ești tu, în carne și oase, că tu aduci încurcătură-n lume și încâlcești deosebirile. Dac-ai fi un popă molâu, ofticos,

un fătălău bisericos, fără curaj și vlagă, păi atunci un băiat de treab-ar zice: bine, tu ești fin și eu îs tare, așa-i orânduit, nu m-ating de tine, fie-mi sfântă slăbiciunea ta. Da' tu îți furi de undeva vlaga și ești bun la disport, la fel de bun ca mine, întocmai ca mine, care-s puternic prin putere, dar tu ești prin finețe – asta-i de neîndurat pentru un băiat de treabă și de-aia-ți zic: trebuie să se hotărască în sfârșit treaba între noi, fără de joc și cât se poate de serios, aci, pe loc, cu pumnii goi și cât mai tare, pân-la capăt – la asta ești provocat cu vorbe și lovitura de picior și nu te poți fofila!

— Nu, sigur că nu pot, spuse Grigors și fața lui deveni aceea frumoasă, palid-smeadă, gravă, cu buza de sus petrecută puțin peste cea de jos. Vrei așadar să avem aici o bătaie cu pumnii, singuri-singurei, fără martori și judecător, fără condiții și până la capăt, până ce unul dintre noi nu mai poate lupta?

— Da, asta vreau! strigă Flann smulgându-și haina de pe el. Fii gata, gata, gata, ca să nu-ncep să dau pe nepregătitelea, că nu mai pot răbda și vreau să fiu dezlegat d'orice datorie de-a-ți cruța afurisita de finețe, hoț de puteri ce ești! Vreau să te fac praf, să-ți stâlcesc mutra, vreau să-ți zdrobesc stomacul, vreau să-ți rup splina, așa că fii odată gata, ca să te dau gata!

— Ia seama tu, la splina ta! spuse Grigors scoțându-și veșmântul și, lăsându-și cămașa în jos, îi înnodă mânecile în jurul mijlocului, cu privirea ațintită la locul de pe trupul lui Flann unde i se afla splina.

— Iată-mă, spuse el, și se înfățișă, cu trup slăbuț, băiețesc și brațe ușoare, în fața lui Flann, cel încărcat cu puteri. Acesta se repezi spre el cu capul plecat, ca un taur, și izbi tare cu pumnul în brațul fratelui ce se mișca în sus și-n jos, acoperindu-și fața și pieptul, pe când cu celălalt

braț dădea lovituri, dar nu prea grele; ceea ce el primea la gât, la tâmplă și în coaste era mai rău, chiar dacă adesea brațul lui Grigors, care în timpul ghemuirilor și răsucirilor își mai greșea ținta și se ducea în gol vâjâind, cu tot omul după el, trebuia să primească și el câteva de la celălalt, în drumul lui greșit. Era o-nvălmășeală de pumni ca ciocanele, capete ce se smuceau ferindu-se, picioare depărtate, pași mici și tropăieli pe loc, de apropieri în goană și încleștări de trupuri și din nou desprinderi, într-un vârtej, ajungându-se câteodată la opriri când se pândeau țopăind, apărându-se și țintindu-se, doar ca îndată iar să dea și să ia, să rateze și să nimerească, prăvălindu-se unul peste celălalt, însă nu prea mult timp.

Căci iată, se făcu așa că Flann, care, cred, se cam consumase în timpul întărâtării și era peste măsură de furios, auzea necontenit în urechi vorbele celui urât de el, să fie însuși atent la propria-i splină, și i se părea tot timpul că Grigors, cu fața lui nici o clipă schimonosită, cu aerul nemaipomenit de recules și ochii profund arzători, ținea cu tot dinadinsul să-l atingă în acel loc – mai ales într-o clipită ce puse vârf la toate, când acesta, mișcându-și brațul drept doar ca să se apere, cu stânga, pe care o folosea foarte bine, țintea vădit locul pomenit, spre care îi erau îndreptați ochii. Dar pentru că Flann luă măsuri iuți și cât se poate de potrivite contra loviturii, mâna dreaptă a lui Grigors, ce nu avusese deloc de gând să aibă un asemenea gând, se izbi de nasul adversarului, ca fulgerul și cu o asemenea forță cum în tot timpul rundei nu folosise și nici nu încercase să pună în joc, și-l sfărâmă. Fără glumă, nasul se făcu bucăți, zgârciul se rupse, lovitura fulgerătoare fusese întărită și de inelul cu pecete de la mâna lui Grigors, cu miel și cruce – nasul lui Flann se adânci și se lăți, îl podidi sângele și-i curse peste bărbie, nu mai era defel fața lui, ochii i se holbau pe deasupra umflăturii in-

forme și picurânde și o ridică spre cer, în timp ce pumnii i se tot bălăbăneau, întinși în gol. Grigors, speriat de brutalitatea lui, se retrăsese departe. Flann, se repezi la el și:

— Mai departe, gemu. Păzea, băi bastardule! și împroșca cu sânge de pe buze pân-la Grigors, pe trupul lui. Dar acesta se dădu înapoi și nu se apără, ci îl ținu doar la distanță pe cel acoperit de spumă roșie, de nerecunoscut, pe jumătate orb.

— Nu, Flann, spuse Grigors, el însuși cu răsuflarea tăiată, cu un ochi vânăt și nu puține vânătăi pe trup. Pentru nimic în lume, spune-mi laș, dar de data asta nu lupt mai departe, trebuie să amânăm hotărârea până data viitoare. Ți-ai rupt zgârciul nasului în luptă și atunci ea încetează, nu mai există *sparring*, ci doar comprese cu apă rece și ceva contra sângerării ce chiar aveți, în colibă. Lasă-mă să rup o bucată din cămașa mea și s-o înmoi în mare.

Și iată că, de îndată ce Grigors nu mai vru, renunță, șovăind, și Flann. Cum se întâmplă, ruperea unui os zdruncină foarte ciudat *systema* omului. Flann ar fi putut, tot atât de bine, să leșine, și bezna leșinului trecuse cu adevărat peste privirea lui, dar era prea puternic ca să-i cadă pradă. Se duse mai la o parte, acolo unde șezuse Grigors, își luă haina și se așeză ținându-și-o pe față.

Când Grigors veni cu un petec ud, rupt din cămașa lui, îl împinse sălbatic cu umărul, ba mai încercă așa, șezând, și să dea cu piciorul în el, dar izbucnirea asta făcu să-l doară atât de tare nasul sfărâmat, încât strigă: „Au! Au!“ în felul cel mai natural.

— Vezi, vezi? spuse Grigors compătimitor, dar nu mai îndrăzni să se apropie cu cârpa udă. Flann mai șezu așa un timp, apoi se ridică și, cu haina îmbibată de sânge peste față, merse încet, printre spice de ovăz sălbatic, iarba dunelor, spre coliba părintească.

Descoperirea

„Rău! gândi Gregorius, stând acolo și privind în urma fratelui. Rău s-a sfârșit, pentru mine ca și pentru el, dar pentru mine chiar mai rău! Acum eu sunt vinovatul, chiar dacă la-nceput a fost el, cu cheful lui nebun de ceartă. Coliba mă va blestema și abatele mă va pedepsi cu mătănii și post pentru că am pricinuit fratelui trupesc ceva ce mă tem că nu se mai poate îndrepta de tot. Și totuși, ce era să fac? El a vrut să se hotărască între noi amarnic de serios și cât se poate de temeinic, așa că, oricum, pentru mine se sfârșea rău, pentru trup ori pentru suflet, și poate că era mai bine să-mi sacrific trupul decât să mă fac veșnic vinovat de pe urma nasului său. Dar ce pot face dacă toate forțele vitale mi se strâng atât de neobișnuit, în luptă? Fratele Clamadex, de la mănăstire, care ispitește mult natura și, pe-ascuns, ajunge până la vrăjitorie, are o lentilă șlefuită ce adună în luciul ei razele soarelui în așa măsură, încât, dacă o ții deasupra mâinii, aceasta se retrage brusc, atinsă de arsura înțepăturii, iar dacă o ții peste hârtie sau iarbă uscată, aceasta se rumenește umflându-se și fumegă și ia foc – numai prin strângere laolaltă. Așa este și cu forțele mele în luptă și așa, din păcate, a ajuns să se rupă nasul lui Flann – eu am știut-o

dinainte, ba chiar de îndată ce m-a silit la runda cea grea am știut-o fără greș și, ce-i drept, ar fi trebuit să-l avertizez, dar la nebunia lui nici asta n-ar fi folosit. Și-acum ce să fac? Să mă spovedesc mai întâi abatelui? Nu, mai bine mă duc după el și să mă scuz, pe cât se poate, în fața părinților."

Și după ce-și îmbrăcă iar veșmântul, merse la oarecare depărtare după cel rănit în luptă, în sus, către colibă, și-și iuți pașii abia la urmă, când Flann trecuse deja de straturile de legume, ajunsese în fața casei și-i călcase pragul. Mahaute era înăuntru, se auzi imediat că Flann dăduse de ea. Firește, ea văzu sângele, firește, printre strigăte și întrebări, îi luase haina de pe față, contemplase nenorocirea, nasul, ce între timp desigur că se umflase și mai mult și oferea o priveliște cu totul imposibilă și izbucnise în hohote de plâns.

„Așa trebuie să fie", gândi Grigors, „întocmai așa trebuia să strige ca din gură de șarpe când el i s-a aruncat în brațe. Ar fi fost mai bine să fie și Wiglaf acasă. El ar privi chestiunea mai rațional. Dar el trebuie că o fi în grădina de morcovi sau la târg. Vreau mai întâi s-o mai las să-și termine țipetele și aștept ca Flann s-o lămurească, înainte de a mă arăta și eu". Și se așeză în spatele ușii deschise. Înăuntru se continua:

— Dar, în numele Cerului, Atotputernicule plin de îndurare! Flann, Flann, copilul meu, plin tot de sânge, scăldat în sânge? Ce-i cu tine, ce ai, cum arăți? Ia să văd, da' lasă-mă odată să văd, e nasu'? Auăleu! Vai de mine! O, zi blestemată! I-adevărat, cât se poate de adevărat! Nasu' s-a dus, nasu-i făr'mat, ăsta nu mai e nas, Flann, puiu' mamii, spune ce-ai pățit, vreun fisticuf, vreo cherelă, vreun scrambel? Cu cine, cu cine? Cine i-a făcut așa ceva copilului meu? Vreau să știu!

— Păi nu-i atât de important, până una-alta, cine-a făcut-o, se auzi Flann vorbind morocănos prin nasul lui distrus. Mai bine dă-mi niște bumbac din ăla roș' și apă, în loc să te vaiți.

— Să nu mă vait? Bumbac roșu, compresa cu apă! Sigur că da, acum așa, ici-așa! Da' cum să nu mă vait? Mama ta bună să nu se vaite nici să nu-ntrebe cin' te-a batjocorit, cine te-a sluțit pe viață? O, zi blestemată! Ce zi, ce mai zi! Chiar așa! Cine-a făcut-o? Cine-i ucigașu'?

— Blestematu' de Credemi, izbucni Flann, el a fost, ca s-o știi! A ochit splina și-a lovit nasu', trișoru', farsoru'! Am vrut să mă bat mai departe, da' s-a fofilat.

— Credemi? Grigors? Cum îndrăznește? Da' tu ce i-ai făcut?

— L-am întrebat că ce citește, iar el mi-a zis că vrea să-mi zdrobească splina și când mi-am apărat-o, m-a nimerit în nas. Dacă nasul nu-și mai vine-n sus și-o să umblu ca o capră câte zile-oi avea, să știi c-a făcut-o fiu' tău iubit, popa, frati-miu.

În această clipă zăgazul cedă, în această clipă se rupse stăvilarul, nu mai era nici o opreliște pentru puhoiul adunat.

— Ha, ha, ha, ha! Fi-miu, frati-tău? Nu-i fi-miu, nu l-am scos io din mine, nici tat'tu nu l-a făcut, ți-e frate tot atât cât porcu' din cocină, tu să nu crezi în măgăria asta, în bătaia asta de joc, în măsluiala aia! Vai de mine, femeie lovită ce sunt! El, veneticul, adus de ape, vântură-lume, vântură-mare, blestemat sfarmă-oase, călău' și schingiuitoru'. Asta i-e mulțumirea? Pentru asta l-am crescut cu ai mei dimpreună, un nimic, un nimenea, un adus de valuri, și i-am dat țâța ce se cuvenea ălorlalți, ca acu' să-mi nenorocească copiii, să mi-i facă chisăliță, copiii mei, oameni cumsecade, aici, la casa lor, pe lângă rubedenii, din

care el n-are nici măcar una în toată insula, e pui de cuc! Nimeni nu știe cine o fi, nici de-unde l-au adus valurile! Da' io, Cristos să mă aibă-n pază, o spun la toată lumea, așa să-mi ajute Dumnezeu, o spun că-i de găsit, oricât de sus s-a strecurat, copil găsit, un biet copil găsit, nimic altceva! Asta a uitat-o, asta nu i-a servit-o încă nimeni, ce jalnic a fost găsit atunci, într-un butoi, legat în barcă, pe marea goală! Dacă s-atinge de copilul meu, atunci o spun io, o strig în gura mare! Vai de mine, ce-și închipuie bastardu'? Numai dracu' l-a adus aci, să-mi facă mie necazuri! Îi știu bine obârșia, din butoi, de pe mare! Credea că o să i se ascundă veșnic rușinea? Ha, ha! Frumos ar mai fi fost s-o ducă așa, lăsat în voie în înfumurarea lui, apărat prin minciună! Blestemați fie peștii că nu l-au mâncat, lepădătura. A avut un noroc porcesc, cum au bastarzii. I-a înotat în brațe abatelui; dacă nu i l-ar fi luat lu' taică-tău ca s-ajungă călugăraș la mila lui, cu totul altfel ar fi servit la alde noi, Dumnezeu știe! Vitele și porcii-ar fi trebuit să-i mâne și să-i adune, să rânească grajdul cu mâinile lui! Unde i-o fi fost lu' taică-tău mintea să-l dea abatelui, după ce-l pescuise din valuri cu mâna-nghețată, și s-ajungă fin și obraznic, în loc să-l păstreze ca bun găsit, să ni-l țină ca slugă, ca slugoi jegos!

Așa a zis Mahaute. Țipetele și ocările ei se pierdeau înăuntrul colibei. Grigors stătea după ușă, respirând iute, cu ochii măriți. Nu-i scăpase nici o vorbă, fiecare îi răsuna în ureche, îi ardea în creier. Cum venea asta, ce era asta? Sminteală și mânie de mamă necăjită? Vorbe anapoda și mânjire fără rost? Nu, mintea de mamă nu putea născoci asta nici la mânie: din butoi, din valuri, un lepădat și adus de ape, copil găsit și venetic. Nu-i minciună! Cât se poate de-adevărat! Rămase-ncremenit încă o vreme, apoi fugi, dar nu la mănăstire, mănăstirea nu-i mai

era cămin celui necunoscut și neînrudit, găsitului și nelegiuitului; acoperiș se potrivea să-i fie numai cerul de unde seara cobora domol și care se acoperea cu stele. Prin nisip, prin mușchi Grigors o luă la drum înapoi, prin pâlcuri de pini îndoiți de vânt, până la mare și din nou înapoi, către uscat, înconjură întreaga insulă, ocoli satul, ocoli colibele, și în cele din urmă se trânti lângă un copac, ținându-și în palme obrazul de venetic. Nu știa totuși nimeni cine este – ce rușine! Oricare i-o putea zvârli în față, chiar și cel mai sărman: „Măi, necunoscutule!“ –, fără ca el să știe ce bucurie i-aducea aruncând ocara asta, bucuria ce-i zguduia lui Grigors pieptul când se gândea la rușinea lui. Lovitura adunată în nasul lui Flann, care desferecase gura femeii, doicii lui, fusese o lovitură eliberatoare, o lovitură zdrobitoare în poarta acum larg deschisă: poarta tuturor posibilităților. Era el necunoscut, dar era, și cineva trebuia să fie. Fusese el adus de ape, dar o algă a mării nu era, dintr-o țară trebuia să vină. Unde era țara lui, unde părinții lui și cine? Ei, sau cine oare, abia născut, îl dăduseră mării – și de ce? Era atât de nedrept locul lui de drept? De-acum înainte, întreaga-i viață trebuia oare să și-o dedice cercetării, ca să afle cum stau lucrurile cu viața lui? Era o taină, el însuși era una, dar taina este cupa tuturor dorințelor, speranțelor, bănuielilor, viselor și posibilităților. Lepădat din pricina unei prihane obscure? Dar unde e prihană, acolo e noblețe. Josnicia nu cunoaște prihana. Și cât de mult dorea să părăsească un loc de drept oarecare pentru o nobilă nedreptate!

Cu ăst gând adormi și dormi toată noaptea sub copac. Când se crăpă de ziuă se duse la mare, se spălă și se întoarse la mănăstire la ora când abatele, împreună cu frații și novicii, ieșea tocmai din biserică, de la misa de dimineață. În gangul boltit, bunul om își zări finul și fața i se

întunecă de asprime, deși dis-de-dimineață avea întotdeauna năsucul roșu, ce se reliefa foarte încrezător și nu voia deloc să se potrivească cu întunecarea și asprimea.

— Gregorius, grăi el, unde-ai fost?

Cu capul plecat stătea acesta oricum, și în loc de orice răspuns îl plecă și mai tare.

— Trebuie să descopăr, spuse abatele în continuare, acum, când te-ai făcut mare, că ești o haimana și un tânăr desfrânat? Ai lipsit la misa de seară și la cină, ai rămas toată noaptea pe-afară și ai pierdut și misa de dimineață! Ce necugetare! Ce s-a întâmplat cu tine, altminteri băiat evlavios?

— Tată, spuse Gregor cu umilință, *peccavi*.

— *Peccavisti?* Abatele era acum speriat de-a binele. Buza de jos, rotunjită, i se mișcă un răstimp fără să scoată vreo vorbă și sângele i se retrase din năsucul matinal.

— Urmează-mă, porunci el în cele din urmă. Urmează-mă chiar în acest moment în chilia mea!

Asta era ce voia și Grigors să se-ntâmple. Nu-și dorea decât să stea de vorbă, doar cu el, cel care-l cumpărase de la Wiglaf și-i dăduse numele lui. Cu mâinile ascunse în mâneci și capul plecat, îl urmă. Chilia abatelui îi primi pe amândoi. În fața scaunului de rugăciune se înălța un crucifix cu trup însângerat de martir; către acesta arătă abatele cu mâna.

Disputa

— *In nomine Domini*, porunci el, vorbește!

Gregorius îngenunche, cu mâinile împreunate.

— Asta vreau să fac, spuse el, oricât de nesatisfăcător mi-ar reuși. Fiindcă niciodată gura mea nu vă va putea mulțumi pe cât meritați, tată și Domn, pentru tot ce ați făcut pentru mine. Dar vă jur cu credință că toată viața mea îmi voi îndrepta ruga către acela ce nu lasă nerăsplătită nici o faptă bună, și fie să vă încunune cu coroana cerească, pentru că m-ați crescut, pe mine, băiat venetic, pe mine, biet copil găsit, cu atâta gingășie, mai presus de toți slujitorii voștri.

Din nou se sperie abatele și în alt fel. Ultimul rest de auroră matinală pieri de pe năsucul lui.

— Ce tot spui! șopti el agitat și-n șoaptă, în timp ce lua mâinile împreunate ale lui Grigors într-ale sale.

— Sunt înșelat, grăi acesta mai departe și se plecă adânc, ca și cum ar fi vrut să-și spovedească o înșelătorie proprie. Întru dragoste și bunătate sunt înșelat. Eu nu sunt cel care am fost învățat să mă cred a fi. Poarta adevărului, ce s-ar putea numi și poarta posibilităților, mi-a fost smulsă din țâțâni, dintr-o lovitură. Eu l-am lovit în luptă pe Flann, căruia îi spuneam frate, datorită unei capacități, prea puțin răspândite pe-aici, de a mă concentra extraordinar. De mânie că i-am pricinuit durere, doica

mea și mama lui a strigat în gura mare, și eu am auzit-o cu urechile mele, că sunt copil găsit, nimic mai mult, un Dumnezeu-știe-cine, pescuit din valuri cu mână-nghețată. Trupul și sufletul mi-l copleșește ocara dacă mai aud asta încă o dată, și, credemi!, n-o voi mai auzi niciodată iarăși.

Cu asta se ridică. Din îngenuncherea umilă se ridică, proptind cu hotărâre piciorul în față și stătu așa, palid la fața-i frumoasă în care ochii ardeau albăstrii.

— Spuneți-mi rămas-bun, scumpe Domn, căci nu mai rămân aici. Greutatea căutării trebuie s-o iau asupra mea ca slugă rătăcitoare și fără acoperiș deasupra capului, așa cum am fost deja și în noaptea asta fără acoperiș. Cu siguranță că voi găsi pe undeva țara necunoscută din care mă trag. Am îndemânare și rațiune și, credemi, nu mă voi pierde, dacă Dumnezeu n-o va voi cu tot dinadinsul. El trebuie că este ispitit spre asta, și vreau mai bine-a muri și putrezi în pustie, decât să mai trăiesc pe insula asta. Dezonoarea mă izgonește. Prea mult mă tem de batjocură. Cât de limbută poate fi o femeie! Dacă a apucat s-o spună unuia, curând o știu trei și patru și-apoi toți. De aceea binecuvântați-mă, Domnule, înainte de drumul rătăcirii prin lume!

Cât de întristat era prietenul meu, abatele, pe care, povestind, am învățat să-l prețuiesc tot mai mult. Acum năsucul i se înroșise iar, și-avea lacrimi în ochi.

— Copilul meu, grăi el, acum ascultă aici! Vreau să-ți dau o povață bună și din inimă, așa cum se cuvine s-o fac pentru un om drag, care a fost de timpuriu sub ocrotirea mea. Credemi, Dumnezeu s-a purtat cu tine plin de bunătate, căci El ți-a deschis ochii ca să nu mai bâjbâi în întuneric și să nu-ți duci zilele în neștiință, ci să alegi în voie. Această hotărâre a trebuit să o las în seama Lui, nu era îngăduit să o iau înaintea înțelepciunii Sale. M-ai văzut speriat, la primele tale vorbe – dar adevărul este că am

simțit o ușurare, prin intervenție dumnezeiască și prin aceea că ți-a dat libertatea să dispui după rațiune de viața ta, și să alegi între El și lume. Această luptă trebuie să se dea acum în pieptul tău și trebuie să arate cum să te folosești de libertate întru izbăvire sau pierzanie. Șaptesprezece ani a așteptat Dumnezeu până să te elibereze, dar și-așa mai ești încă mult prea tânăr ca libertatea ta să se lipsească de orice povață. Fiu iubit al inimii mele, fii binevoitor cu tine însuți și urmează-mi povața, ca să desparți ce-i sigur de ceea ce este din cale-afară de nesigur, ca mânia ta băiețească să nu fie pripită și să te ducă apoi la căință. Nu răspunde încă! N-ai ascultat tot. Ascultă aici: ești un tânăr eminent. Toate îți merg de minune, oamenii de aici îți sunt binevoitori, te văd cu ochi buni. Nu-i părăsi! Ești învățat cu evlavia, nu te abate de la calea ei blândă, împletită cu atâtea grații! Ești strălucit cunoscător al cărților, drumul ți-e dinainte însemnat. În ce mă privește, la vârsta mea, sunt un moșneag, am de-acum șaizeci și șapte de ani, *dear me*, cât îmi mai rămâne de trăit? Nu spun că dacă mâine închid ochii îți este dat să treci numaidecât în locul meu. Abatele trebuie să aibă o vârstă, chiar dacă vârsta pe prea puțini îi face mai înțelepți. Dar într-o zi, poți fi sigur, și eu am trecut-o în testamentul meu, vei fi abate la Agonia Dei, domn peste bătrâni și tineri, și paznic al credinței aici, pe insulă. Vrei să lași să-ți scape asta din pricina lătratului unei smintite? Odată tot avea și trebuia să latre; Dumnezeu a vrut-o, ca să-ți fie dată libertatea de a alege. Dar mă vei crede totuși că sunt omul care poate împiedica să-i mai iasă vreodată din gură astfel de palavre.

Grigors îi răspunse:

— Am aflat adevărul din spatele ușii colibei. Fiecare dintre cuvintele voastre mi-l adeverește, mai ales fiindcă, voi, Domnule, o numiți pe femeia asta o nebună care

latră, deoarece, dacă ar fi fost mama mea, cu totul altfel ați fi luat seama la cuvinte. Oricum, ea este totuși doica mea și chiar voi înșivă ați ales-o pentru asta, odinioară. Dacă ați fi văzut nasul lui Flann, al fostului meu frate, care, firește, a fost aranjat astfel în luptă dreaptă, ați fi înțeles că nici o mamă nu poate rezista la o asemenea vedenie. Nu sunt mâniat pe ea și mă feresc să scap cuvinte grele împotriva ei, care a fost mijlocul de a mă lumina. De voi, firește, sunt legat prin veșnică recunoștință. În bietul de mine L-ați proslăvit într-un fel pe Dumnezeu, sporindu-vă astfel șansa mântuirii, încât iubirea și venerația ar trebui să mă oprească a nu vă face pe plac. Și totuși nu sunt în stare, de unde în stare sunteți să măsurați cât de puternică din cale-afară este mânia tinereții mele numai la gândul că aș putea avea parte de bârfe disprețuitoare. Este inevitabil ca, de când știu că nu sunt copilul acestui pescar, eu să devin și mai sensibil decât eram, în privința onoarei. Și de ce? Pentru că faptul de a fi fost găsit poartă în el posibilități neînchipuite. Nimeni nu-mi cunoaște străbunii. Dar dacă au fost dintr-un astfel de neam încât mi-ar reveni rangul de cavaler? Domnule, iubite tată, toate visele mi-o spun, că asta și numai asta mi se cuvine! Adevărat, voi aveți viața cea mai bună. În ea se împletesc desfătător tihna cu lucrurile plăcute lui Dumnezeu, iar cel ce și-o alege după dreptate este preafericit. Eu însă n-o pot împărtăși, nici moșteni. Trebuie deci să plec căci, de când știu cine nu sunt, îmi mai rămâne de făcut doar una: călătoria în căutarea mea, descoperirea a cine sunt.

—Fiule, fiule, nu oricui îi servește să știe prea precis cine este, de-ar fi chiar să i se cuvină rangul de cavaler. Dacă m-ai crezut vreodată, atunci crede-mă și-acum: între aceste ziduri îți este locul. Dumnezeu te-a luat în paza Lui prin mine. Față de cine? Poate chiar față de tine însuți. Vrei să

fugi de sub ocrotirea Lui, fără să te temi că astfel te dai iadului? Căci nesiguranței legate de cine ești nu i se poate închipui o dezlegare mai bună și nimic nu-i mai potrivit pentru enigma ta decât să-ți sfârșești zilele ca abate mult iubit pe această insulă pașnică, izolată de lume. De aceea, fii avertizat, rugat și implorat de unul care te iubește: O, rămâi!

— Nu, Domnule, păstrați-mi iubirea voastră, cum și eu veșnic a mea pentru voi în inimă am s-o păstrez și-am s-o venerez, dar trebuie să plec. Toate gândurile mele se îndreaptă spre cavalerism și este mai bine să fii cu adevărat un cavaler al Domnului decât un monah șarlatan.

— Fiule, credemi, să știi că pentru un om bătrân nu este lucru ușor, ci o grea încercare a simpatiei și răbdării să audă pe cineva cu sânge tânăr și voce subțire de băiat aruncând la neghiobii în jur. Cavalerism! Și nici habar nu ai ce înseamnă, nici nu ești câtuși de puțin pregătit pentru asta. Știi măcar să călărești? Firește că nu. Cum ai putea să te ții pe cal? Dar ți-ai pus în gând să te faci de râs. Întreabă pe oricine se pricepe la cavalerism: „Dacă cineva se duce la școală, ți se va spune, și își face de lucru cu cărțile doisprezece ani, fără să călărească, acela rămâne popă pe viață, pentru cavalerism e pierdut". Ce înseamnă însă pierdut? Un asemenea călăreț și cocoș fălos, care n-a învățat să citească și, cu toată bunăvoința, n-ar fi în stare să descifreze nici lucrurile cele mai importante ce-l privesc îndeaproape, fiind scrise anume pentru el, nici acela n-o s-o mai învețe vreodată și este pierdut pentru preoție. Un titlu de onoare se pierde de dragul celuilalt, tu însă, tu ești născut să fii copil al Domnului, și când treci, să se spună: „Ia uitați ce grozav îi stă stiharul".

— Domnule, îmbracă un cavaler în rasă și, firește, vei avea un om neîndemânatic. Dar dați-mi ținută de cavaler

și vedeți dacă altcuiva i-ar sta mai bine! Dacă mă face de râs – vă jur! – mă strecor numaidecât din nou în haina Domnului!

„Maimuțoiul!“ își spuse abatele Gregorius cu duioșie. „Firește că veșmântul de cavaler l-ar îmbrăca bine, iar stofa să i se croiască unul ar fi la îndemână.“ Dar nu spuse nimic, ci doar clătină îngrijorat din cap.

— Nici nu știți, scumpe Domn, își continuă Gregorius discursul tineresc, cât sunt de pregătit lăuntric pentru cavalerism. Nu v-am mărturisit-o câtă vreme poarta posibilităților era ferecată. „Nu știi nici să călărești“, îmi spuneți părintește. Nu, trupește n-am făcut-o niciodată, dar în mintea mea, de multe mii de ori și oricare-ar fi acolo, afară, în Hennegau, în Haspengau sau în Brabant, să stea slăvit pe cal, în visele mele eu pot s-o fac mai bine și asta nu pur și simplu datorită îngâmfării, ci cu-adevărat, așa cum se cuvine. Ce cunosc din cărți nu regret, *grammaticam*, *divinitatem* și *leges*, pe toate le-am studiat cu plăcere și ușurință. Și totuși, când eram văzut aplecat deasupra cărților, cât de des mi se jucau gândurile în taină cu lancea și scutul! Adevărata mea dorință nu se potolea! Un cal, un cal! Și cât de vesel calul necheza, când pe stăpân pe dată-l cunoștea. Atunci îmi lăsam coapsele să joace, și atât de-ndemânatic îl strângeam pe dată, de nici nu-l mai împoldeam cu pinteni pe flancuri ori cu bătaie pe spată. Nu, mai la dos o făceam iscusit, lângă *sursangle* unde-i loc potrivit! Picioarele-i în zbor la coamă-ajungeau, și oricine mă vedea în șa, îi părea așa: ca-ntr-o tapiserie, ca-ntr-un tablou cu farmec rar, tocmai astfel trebuia să-i răsar! Nu-i vorba de stat doar drept în șa: de măiastra-mi degajare se vorbea. Firesc trupu-mi ager se purta ca-ntr-o joacă, ca și cum aș dori numai timpul să-mi treacă. Cu pinteni strânși, de voltă pregătit, pe adversar îl asaltam, în *poigneis* pornit, și-n aste

jocuri niciodată nu uitam să țintesc, ca-ntre piroanele din scut să nimeresc. O, tată, fie ca povața voastră cu mine să vină, ca visul meu de cavaler aievea să devină.

— Fiule, fiule, spuse abatele cutremurându-se de asemenea cunoștințe. Vorbești cu multă ușurință și ai la îndemână așa niște expresii! – sunt impresionat, nu tăgăduiesc. Sursangle? Poigneis? Credemi, nu pricep o iotă, la fel de bine aș putea asculta grecește. Nu fratele Petru-și-Pavel te-a învățat toate acestea. Dar orideunde le-ai fi aflat, văd bine că în inimă tu nu ești monah. Păcat, Gregorius, profund regretabil, drag copil. Dar tocmai de aceea vreau să-ți dau povață părintească și chibzuită, fiul meu. Bine, dezbracă straiele astea, renunță la cele bisericești! Pune-ți veșmânt mirean sau, pentru numele lui Dumnezeu, chiar cavaleresc, onorând posibilitățile, oricum incerte, ce decurg din faptul că nu ești fiul pescarului. Dar rămâi aici, Gregor, rămâi la noi! Nu pleca să rătăcești, nu te duce în lume! Te rog, nu ai nici o lețcaie, nici un bănuț, nici o para. Ești sărac lipit, dragul meu! Cum vrei să te prezinți în lumea mândră a cavalerilor, lipsit cu totul de *subsidia*? Păi, dacă ai avea, de pildă, o sută cincizeci de monezi de aur, ai putea să fii primit în rândul cavalerilor. Dar de unde să le ai? Nici gând de așa ceva. Așa că las' pe mine! Potrivesc eu lucrurile, nu te teme, să te însori cu o fată înstărită, cum nu este de găsit aici, pe Saint Dunstan, totuși poate pe Saint Aldhelm sau pe vreo altă insulă. Măcar atât înduplecă-ți inima, ca până urzesc asta să mai rămâi la noi!

Dar încăpățânarea lui Grigors era de neclintit și n-asculta de povețe.

— Tată, replică el, vă mulțumesc. Vă mulțumesc tot mai mult și tot mai din adâncul inimii, pentru toate cele de până acum și încă, peste toate, pentru propunerea de

a-mi urzi o însurătoare cu bani. Cu recunoștință trebuie totuși s-o refuz. Nici un tânăr de onoare nu se căsătorește înainte de a ști cine este, pentru că ar trebui să moară de rușine când copiii săi l-ar întreba despre străbunii lor. Nu îmi este dat să zac pe-aici în bunăstare și căsătorit, ci să-mi ispitesc norocul pe un drum anevoios, care-o vrea poate să-mi dezvăluie cine sunt. Cu un semn poruncitor mă cheamă norocul, ce nu l-a refuzat vreodat' pe cel plin de chibzuință l-a vânat. Domnule, binecuvântarea voastră, fiți bun! Sfârșită fie disputa, v-o spun!

Atunci bunul abate oftă adânc și spuse:

— Fie, deci a sosit ceasul. Mi-ar fi plăcut să-l mai amân câtăva vreme, dar încăpățânarea ta, pe care o respect și o deplâng, îl obligă să vină acum. Cum stau lucrurile cu tine, copilul meu, o vei afla. O vei citi în ceasul acesta, doar te-am făcut școlar al mănăstirii tocmai ca s-o poți citi cândva. Da, află deci: *grammatica*, *leges* și chiar *divinitas*, toate acestea sunt simple adaosuri și căi ajutătoare ca tu, într-adevăr, să înveți doar să citești, după cum s-a cerut și întru deschiderea ochilor tăi.

Spunând acestea se duse la pupitru, îl descuie și întinse mâna adânc, până la un sertar din fund, pe care de asemenea îl descuie cu o cheie secretă, și scoase un lucru împodobit și de rară valoare, din fildeș, ferecat în aur și cu pietre sclipitoare, acoperit cu scris mărunt și des.

— E a ta, grăi abatele Gregorius, proprietatea ta, cu toate că i-a fost scrisă găsitorului tău, care a dat Domnul să fiu eu. Copilăriei tale i-a fost pusă-n ajutor, în butoiaș, iar eu ți-am păstrat-o șaptesprezece ani. Acum așază-te, iubitule, pe scăunelul acesta, și folosește-ți dibăcia ce ți s-a orânduit numai în acest scop. În picioare, nu-i de citit asta. O să fii, sărman copil, năpădit de sentimente amestecate, la descifrarea ei.

Zăpăcit îi luă Grigors tăblița din mână, se uită la cele scrise, la abate, din nou la tăbliță, se așeză jos pe scăunel și citi, ridicând în răstimpuri capul, și privind în gol, cu ochi ficși și buze întredeschise. Iar pe el îl privea abatele, cu mâinile împreunate, cu năsucul roșu tot, și clipea peste lacrimi.

Tânărul citi îndelung. În cele din urmă lăsă tăblița să cadă și, cu capul dat pe spate, făcu un semn întinzând larg brațul către bătrân, se clătină către cel ce îi venea în întâmpinare și hohoti amarnic pe umărul lui, pe când abatele îl potolea bătându-l ușurel pe spate, ba chiar îl legăna un pic. Cât de des a fost așa! Se repetă iar și iar, pe lumea asta. Unul hohotește la pieptul celuilalt, iar acesta spune: „Hai, hai. Lasă, lasă. N-ai ce-i face. Liniștește-te. Nu-i chiar așa de rău. Nu-i vina ta. O să treci și peste asta. Dumnezeu o să-ți dea putere etc…“ Așa și abatele Gregorius, cu bătăi ușurele pe spate, deși lui însuși îi curgeau lacrimile pe obraji. Mai spuse oftând:

— Cine ești, nu este scris. Dar ce ești, sărman copil, asta o știi acum.

— Sunt o lepădătură! suspină Grigors. Sunt rodul groaznic al păcatului! Nici nu fac parte din rândul lumii! Sunt un neom, un monstru, un balaur, un vasilisc!

— Da' de unde, exagerezi, îl legănă consolator abatele. Ești și tu o ființă omenească și încă una foarte drăgălașă, chiar dacă nu în bună rânduială. Dumnezeu este plin de minuni. Se prea poate ca din rău să iasă frumosul și din neorânduială ceva cât se poate de bine rânduit.

— Am știut! se tânguia Grigors mai departe. În adâncul meu am bănuit eu că ceva nu-i în ordine cu mine. Nu degeaba-mi spuneau mereu băieții Întristatul. Dar că aș fi balaur și monstru, cu mătușă și unchi ca părinți, asta cu siguranță că n-am știut-o!

— Uiți cealaltă față a chestiunii care, spuse abatele, într-o anumită măsură, compensează totuși ceea ce tu numești, exagerând, monstruozitate, anume că ești de neam foarte ales.

— Și asta, spuse Grigors, dezlipindu-se de umărul abatelui și ridicându-se, și asta am știut-o și am simțit-o în sângele meu. Ah, tată, părinții mei, dulcii, păcătoșii mei părinți, care m-au zămislit întru păcat și ca păcătos! Trebuie să-i văd! Trebuie să-i caut în toată lumea, până îi voi găsi și le voi putea spune că îi iert. Atunci îi va ierta și Dumnezeu, poate că numai asta și așteaptă. Eu însă, după tot ce știu despre *divinitas*, eu, ce nu sunt decât un biet monstru, îmi voi câștiga prin iertare omenescul.

— Fiule, fiule, gândește-te bine! Chiar dacă părinții tăi mai trăiesc încă și i-ai găsi în lumea largă, cine spune că le-ai fi bine-venit? Că ei au fost cei ce te-au pus pe mare, nu-i tocmai sigur. Îi poți ierta și aici, iar prin asta să-ți câștigi omenescul și mântuirea. Aici și nu altundeva l-a făcut Dumnezeu să ajungă, printr-o minune, pe cel lepădat și i-a dat celui ce nu avea loc în lume un adăpost în astă mică Cetate a păcii Sale. Vrei s-o părăsești și să te-arunci în lume, în orice primejdie? Nădăjduisem în inima mea că, aflând cum stau lucrurile cu tine, vei recunoaște că ești la locul tău, aici.

— Tată, nicidecum! De când știu, hotărârea mea e mai tare ca niciodată. De câte ori mi-ați citit tăblița? Eu am citit-o cu ardoare și o voi mai citi de nenumărate ori, în fiecare zi, întru mortificarea mea. Aici este. Ce îmi scriu dulcii mei părinți? Prea mult s-au iubit, unul în celălalt, acesta a fost păcatul lor și zămislirea mea. Eu însă trebuie să aflu îndreptare în fața Domnului – nu îngrijindu-mă de sufletul meu la mănăstire, ci întorcându-mi toată dragostea către alt sânge și luptând cavalerește pentru trebuințele

lui. Așa că vreau să-mi croiesc drum prin lume luptând, către părinții mei.

— Fiule, așa e, văd bine, nu te opresc. Mult mi-ar fi plăcut să-mi mângâi bătrânețea știindu-te aici. Însă mă voi ruga lui Dumnezeu pentru tine și îi voi vorbi de tine, copilul meu. Este și acesta un fel de a te păstra. Hai să-ți destăinui și restul!

Zicând acestea, abatele îl duse pe tânăr la un sipet, îl deschise dând la o parte tot felul de odăjdii, patrafire și odoare bisericești și, de la fund, scoase câteva valuri de brocart și i le înmână cu vorbele:

— Sunt ale tale, pe lângă tăbliță. Au fost așternute peste tine și sub tine, în butoiaș, și-ți ajung sigur pentru un veșmânt de cavaler sau pentru două. Din Alexandria, la miazăzi, dragul meu, marfă din cea mai de soi. Cine ți le-a pus alături are dulapurile bine garnisite. Văd că te bucuri de zestre. Dar asta n-a fost și nu este singurul lucru pe care pari să-l fi luat mai puțin în seamă la citirea tăbliței. Când ți-am spus, copile, că nu ai nici para, nici sfanț, că ești sărac ca un șoarece de biserică, a fost doar un truc, nu este așa. Două pâini încă, în afară de stofe, au mai fost dăruite copilăriei tale, în ele era copt aur, douăzeci de galbeni, despăgubire pentru creșterea ta. Doar trei dintre ele le-am dat, contând dinainte pe aprobarea ta, pescarilor. Pe celelalte însă nu le-am îngropat, nu le-am lăsat să mucezească, nici să le roadă rugina, ci le-am încredințat unui zaraf destoinic, evreului Timon, care le-a pus să se înmulțească și, în șaptesprezece ani, ți-a făcut din ele o sută și cincizeci. De acum le ești stăpân, o sumă cu care poți prea bine să întâmpini lumea mândră, cavaler fiind.

Uluit și fericit stătea Grigors. Firește, este monstruos și o grea povară să te fi născut copil din frați. Dar pentru că

trupește nu doare, conștiința acestui fapt este ușor de împins la spate, dacă-i pică unuia-n brațe daruri aduse de noroc tocmai atunci când o descoperă.

— Zâmbești, spuse abatele. Zâmbești, deși ești plâns și palid. Doar ți-am spus c-o să fie sentimente amestecate, atunci când vei afla despre originea ta.

Domnul Poitewin

Sentimente amestecate! Eu, Clemens, șezând la pupitrul lui Notker, ca oaspete la Saint Gall, pot pomeni, firește, și despre așa ceva, în povestea mea. Recunosc deschis că, în argumentația dintre Grigors și Gregorius, am fost cu totul și cu totul de partea prietenului meu, abatele, iar motivele lui le-am găsit excelente, pe când, după părerea mea, elevul său vorbea ca un copilandru cu caș la gură. Ceea ce aflase despre starea lui păcătoasă, în loc să-l mâne în lume, ar fi trebuit, dimpotrivă, să-l hotărască să-și păstreze, cu recunoștință, refugiul ce-i fusese pregătit și să rămână credincios cinului monahicesc. În această privință, după apreciere omenească, tatăl său întru Domnul avea perfectă dreptate și drept era avertismentul său că imboldul către cercetare al tânărului și călătoria lui prin lume nu puteau să-i atragă nimic bun, ba, poate, chiar ceva îngrozitor. Dar aprecierea omenească nu ajunge prea departe, în afară de cazul povestitorului, care cunoaște povestea întreagă, până la deznodământu-i minunat și are parte, oarecum, de pronia dumnezeiască – un privilegiu unic, la drept vorbind necuvenit omului. Mă simt înclinat să mă rușinez și eu de asta, să dau cinstire aprecierii omenești și-n stadiul actual al povestirii să dezaprob ceea ce mai târziu, copleșit de hotărârea Domnului, voi fi nevoit să proslăvesc.

Așadar, se face că povestesc cu oarece nemulțumire cum Grigors, luându-și în stăpânire toată zestrea, tăblița, aurul și mătasea scumpă, se despărți în grabă de insula lui, ca să intre în rândul cavalerilor, pe meleaguri străine. Își lepădă veșmântul de novice mănăstiresc și-l schimbă cu cel mirean, pe jumătate cavaler sau scutier: o cămașă de zale încinsă la mijloc, cu scufă, iar picioarele până la genunchi protejate și ele. Portul nu era prea arătos. Pe lângă acestea totuși, comandă pe sub mână fraților-croitori de la mănăstire un strai cât se poate de aristocratic, să i-l croiască din țesăturile ce îi fuseseră date zestre: o tunică sau mantie din mătase grea, în culori închise, cu mânecuțe ușoare din voal, ce se poartă cu unul din capete atârnat peste braț; pe lângă acestea, pulpare din stofă moale și o beretă. Dar tunica era una cu blazon, căci pe piept avea prins un petic oval, pe care era brodată silueta unui pește. Acesta trebuia să fie, după cum tânărul își închipuia, blazonul lui pentru rătăcire și trebuie să spun că-i singurul lucru ce-mi place cu adevărat dintre toate pregătirile lui. Dacă peștele arată că peregrinul pornise dintr-o colibă de pescar, el era totodată simbolul lui Cristos și dovedea că purtătorul lui crescuse între ziduri mănăstirești. Asta o laud.

Haina lumească, alături de toate cele de trebuință în călătorie, merindele, apa dulce și averea în aur, le încărcă deci pe corabia din scânduri curbate, întărită cu scuturi, cu prora mult înălțată, pe care o pregătise și pentru care, cu bani și vorbe bune, angajase un mic echipaj. Pe pânza ei dungată era țesut tot peștele. Grigors se întreba prea puțin dacă nava lui e-n stare să-nfrunte oceanul sau măcar apa restrânsă, dar năbădăioasă, numită-n glumă „canal“ și „mânecă“. Cândva ajunsese aici pe o înjghebare mult mai șubredă, iar hotărârea lui de a se arunca în calea primejdiei și a nevoilor izvora din dorința de a-și ispăși

grozăvia nașterii, a cărei noblețe o prețuia totuși atât de mult. Că marinarii lui, de neam prost și drept născuți, cum erau, nu aveau ce să li se pună în seamă ca să ispășească, peste asta trecea nepăsător, căci doar în el însuși îl vedea pe eroul legendar, în aceia însă numai niște ornamente secundare. Involuntar fac și eu așa, mustrându-mă totodată pentru asta – pe mine, dar nu pe el –, căci cine vrea să intre în conflict cu providența?

În sfârșit – începuse deja toamna – sosi și ziua plecării lui, departe de insula ce-l crescuse și care, din pricina onoarei și rușinii, nu-l mai îndura; desigur, vărsă din inimă lacrimi ale despărțirii la pieptul abatelui, care-l însoți până la corabie, împreună cu câtiva frați, și-l binecuvântă de mai multe ori la rând pentru drumul rătăcirii.

— Încotro, copile, încotro? întrebă el îngrijorat.

— Îmi urmez tăblița, răspunse Grigors arătând spre partea stângă a pieptului, și încotro bat vânturile Domnului. Ne lăsăm pânza în voia lor.

Și așa, pe ceață, se desprinseră de țărmul unde odinioară acostase copilul, iar tatăl, și fiul, plini de tristețe, prelungiră despărțirea cu priviri și fluturări de mână, până ce întinderea mării și ceața nu le mai îngăduiră să se vadă. Dar de îndată se întâmplă așa: abia desprinsă de mal, barca dispăru într-o pâclă pufoasă, și aburul învolburat adăstă asupra lor împiedicându-i să vadă pe toată durata călătoriei, îi învălui zi și noapte cu o îndărătnicie rar întâlnită, ca să-i ascundă parcă și să-i pună la adăpost. Cine-a prezis furtună și naufragiu și eșuare violentă în rătăcire află contrariul: marea era oglindă și vânt mai deloc. O adiere foarte slabă din nord-vest le umfla pânza, dar zile întregi se oprea de tot, astfel că se căzneau să înainteze fără spor, ajutându-se cu vâslele, fără să știe încotro, abia ghicind soarele, nevăzând stelele și niciodată vreo corabie,

fără a mai pomeni de vreo coastă. Ar fi preferat, credeți-mă, izbituri puternice de valuri și mare agitată nemișcării de moarte, orbecăielii de zi cu zi prin ceața nepătrunsă. Apreciez dinainte la vreo șaptesprezece zile drumul lor sub cețuri. Apa dulce se împuțină, hrana li se terminase. Liniștea rea a mării îi cuprinse, iar echipajul lâncezea trist pe corabie, care lenevind, care moțăind, căci o asemenea vreme, dimpreună cu un stomac gol, cheamă somnul. La catarg stătea Grigors, marinarul, scrutând nedeslușitul de care orice privire se prinde și se cuprinde.

Dar tocmai de aceea el fu primul să zărească minunea, care, pentru că trecuseră cele șaptesprezece zile, se întâmplă îndată după-amiază. O, ce încântare, ceața se risipi. O briză, întâi susurândă, curând șuierândă, o rupse, o prefăcu pe toată în zdrențe, iar un mănunchi strălucitor de raze căzu drept și cuprinzător pe un tablou – să fi fost orbire a ochilor, amăgire de Fata Morgana? Nu, port, țărm, oraș cu turnuri, creneluri și porți se dezvăluiau aici, toate cărora le fuseseră atât de apropiați din învăluirea lor. Cine să descrie bucuria celor întristați în fața acestei dezvăluiri? Sus, cu cârma și toate pânzele îndreptate către orașul scăldat în soare, încoronat de cetățuie, la golf adânc, clătinându-se pe valurile lui acum agitate! Vântul nou le era potrivnic. Nu fără caznă navigară împotriva lui, spre țintă.

Și de-ar fi fost numai vânt și val împotriva acostării lor! Dar, din păcate, și orașul se opunea, căci ridicarea ceții îi dezvăluise lui apropierea lor, la fel cum și ei descoperiseră măreața-i imagine. Oamenii, pe cât se pare, se pregăteau de apărare împotriva apropierii corabiei străine. Pietre zburau și bile de fier, zvârlite departe de catapulte. Foc grecesc căzu în fața lor ca să închidă calea pe mare. Abia după ce dădură mai multe semne de reținere și intenții pașnic-prietenești, apărarea încetă și fură lăsați să

acosteze. Barca era înnegrită de flăcări și doi oameni din echipaj aveau capetele însângerate de proiectile. Dar erau doar personaje secundare.

Lui Grigors îi veni în întâmpinare, la chei, acolo unde descărcătorii goleau de mărfuri pântecele câtorva corăbii, înconjurați de reprezentanți ai puterii, cu haine vărgate și lăncii, un bărbat chipeș, cu fața mai degrabă îngrijorată decât severă, purtând pe cap o pălărie de al cărei bor atârna, peste urechi, până pe piept, o fâșie de stofă, cu brațe și picioare protejate de jambiere și mânecare. Întrebările lui despre persoana străină și locul ei de baștină porniră brutal și își domoliră repede tonul privind-o mai de-aproape, ba, după ce își puse întrebările, nici nu mai așteptă răspunsul, ci, parcă spre a-și cere scuze, se prezentă el însuși, cu următoarele vorbe:

— Aflați că sunt unul dintre fruntașii acestei *quemune*, mai precis spus chiar cel din frunte, căci sunt al ei cap și *maire*. Am fost înștiințat de apropierea voastră, presupusă dușmănoasă. Atunci am venit să văd dacă este așa și, dându-mi seama că nu este, am poruncit încetarea apărării. Nu trebuie să vă mirați de primirea aspră. Acest oraș, odinioară vesel, e plin de jale și de n-ar fi deschisă ușa din dos, adică dinspre mare, de unde, fie lăudate cele ce nu-s dictate de rușine, poate primi oarecari ajutoare, ar fi pierit de mult. În ce vă privește, n-am știut ce să credem. Regi ai mării fac apele nesigure și se ivesc tâlhărește pe coastă, ba ici, ba colo. Înainte de a vă vedea chipul, puteam bănui în voi pe unul dintre aceștia. Cât de depărtată vă este îndeletnicirea față de cea temută, voi auzi acum.

— Tare depărtată, domnule *maire*, răspunse tânărul. Și de departe vin, în lunga călătorie prin ceață, din Outremer și mi-am luat numele de Cavaler al Peștelui, numele meu însă este Gregorius.

— Al meu, Domnul Poitewin, interveni primarul.

— Vă mulțumesc, replică Grigors. Slujirea scutului mi-e îndeletnicirea, continuă el, și după fapte cavalerești călătoresc pe meleaguri străine, pe propria-mi cheltuială, fără a fi câtuși de puțin ispitit de tâlhărie, pentru că am aur îndeajuns.

— Foarte frumos, spuse domnul Poitewin înclinându-se.

— Pe tăblița vieții mele însă, adăugă Gregorius, stă scris că eu, cel ce sunt, trebuie să-mi închin viața pentru sânge străin și pentru el să lupt cavalerește, când este în nevoie. Acesta-mi este țelul în rătăcire.

— Este întru totul admirabil, *beau Sire*, domnule Cavaler al Peștelui, replică orășeanul. V-a adus pe lume cu siguranță o femeie pură, căci trăsăturile voastre sunt ferme și plăcute și purtarea voastră elegantă. Sunteți normand?

— Nu greșiți prea tare, răspunse Grigors.

— Ochiul meu are oarecare discernământ, spuse mulțumit *maire*-ul. Dacă vă e pe plac, urmați-mă în casa mea de văduv, la o *collacie* și-apoi o băutură bună, din care pivnița mea mai poate oferi un strop. Să nu se spună că că orașul acesta, chiar copleșit de jale, nu mai știe să primească-n ospeție.

— Grația cu care știe să-l primească, prin voi, pe călător, răspunse Grigors, spune foarte mult în favoarea lui. Vă însoțesc cu plăcere. Dar de ce oare, întrebă el, după ce dregătorul îi făcuse pe amândoi să se suie pe catâri și să călărească peste un pod din trei bârne și printr-o poartă, pe niște străduțe, de ce ați pomenit de mai multe ori că orașul vostru este plin de jale, ceea ce, de altfel, se poate citi chiar de pe fețele puținilor oameni pe care-i întâlnim? Și de ce pare că o bună parte dintre ei, lăsând la o parte bătrânii și copiii, cu armele în mână, se află sus, pe ziduri și pe înaltele creneluri?

— De departe, răspunse Domnul Poitewin, trebuie că veniți, Outreterre și mer, dacă, după cum se pare, n-ați auzit nimic de tulburarea țării noastre și a acestei capitale a ei, Bruges, ce odinioară se numea *la vive* și acum aproape că se poate numi cea moartă. Dar ce să ne mai mirăm! Oamenii trăiesc răzlețiți unii de alții, puterea auzului e limitată, și chiar vestea despre cele mai cumplite întâmplări se oprește aici, aproape, în văzduh – mai departe ajunge târziu sau niciodată. Eu însumi știu prea puțin, ca să nu spun: nimic, despre ce fac și înfăptuiesc popoare străine ca aquitanii, gasconii, anglii, lotringii, turcii și scoțienii. Și de asemenea nici voi n-ați avut știre vreodată de *Războiul din amor*, cum fără îndoială că într-o zi menestrelii vor numi jalea noastră, de vreme ce așa se cheamă de pe-acum în gura tuturor! De cinci ani tot bântuie. Roger-Țăcălie, regele din Arelat și Burgundia de Sus, ne-a nimicit țara și cetățile, Artois, în întregime, și Flandra sunt pustiite de mâna lui, iar Doamnei noastre, ducesa țării – deie Domnul să-i vină îngerii mai aproape –, nu i-a mai rămas nimic decât această a dânsei capitală, de ale cărei ziduri, deocamdată, furtuna încă se mai fărâmă. Cât timp, știe numai Îndurătorul, și fie să-și amintească de mare îndurarea Lui până nu-i prea târziu. Mă tem însă că ne asuprește înadins, pentru că este mâniat, iar Doamna noastră, în ciuda vieții celei mai evlavioase, nu este în cele mai bune relații cu El. Căci ea este castă din cale-afară, tăgăduindu-și, spre întristarea Domnului, feminitatea, și s-a împotrivit mereu să dea țării un Domn și Duce – pentru asta ispășim cu așa-numitul *Război din amor*, un nume despre al cărui înțeles pe drept vă întrebați. Căci Roger-Țăcălie, îi poartă amor Doamnei noastre și tânjește după ea, avid după frumusețea ei, de doisprezece ani deja, dintre care șapte îi duse pețind-o pașnic, chiar dacă, pe măsură ce trecea

vremea, tot mai nărăvaș și amenințător. Apoi declară război pentru că a jurat, aprigul păros, ca mândrul trup al Doamnei să-l învingă în patul lui, cu orice preț. Cum i-am mai respins atacul, o dată și de două ori, și cum i-am izgonit biruindu-i pe burgunzi, pierzând pe câțiva dintre cei mai buni, de pildă pe Domnul Eisengrein, cel loial! Vouă, ca străin, acest nume nu vă spune nimic, dar nouă până la lacrimi de mult. Ah, degeaba! Însuflețiți de îndărătnicia suveranului lor, ei și-au reînnoit mereu avântul, trei ani au bântuit, au dat foc, ne-au luat turmele, ne-au pustiit lanurile de in, ne-au siluit țara, iar în al patrulea au ajuns până la acest oraș puternic, ultimul în stare să li se împotrivească și pe care de mult îl împresoară, asaltându-i zidurile cu tot felul de mașini de luptă, prepeleacuri, țepușe, pisici, scări nerușinate și grozave mașini de aruncat proiectile. Dar acolo sus, în cetate, ultimul ei refugiu, șade ea, cea care reprezintă prețul acestei silnicii și întru toată astă suferință a noastră, spune necontenit: „*Jamais*". Să vă mai mirați oare că ici și colo se ridică voci, chiar dacă șoptite, care nu-s prea departe de a se întreba dacă Domnița noastră, ce s-a păstrat atâta vreme neatinsă, n-ar face mai bine să-i dea, în sfârșit, mâna ei lui Țăcălie ăla și astfel să pună capăt blestematului război din amor? În cetate, la curte chiar, există o clică, nu tocmai neînsemnată ca număr și rang, care sprijină pe față această propunere. Dar Doamna, totuși, ce grăi? *Niemalen de la vie!*

Era în casa și odaia domnului Poitewin – la o bine-venită gustare cu carne afumată și bere caldă, cu cuișoare, servită de menajera și chelăreasa lui, tăcută din fire, dar și ea cu chip îngrijorat – unde Grigors primi aceste lămuriri și se-arătă extraordinar de mișcat.

— Domnule preaprimitor, cinstite primar, răspunse el, parcă ceața mi se risipește din fața ochilor la vorbele

voastre, și-mi dezvăluie de ce, după o călătorie atât de lungă și de învăluită, mi s-a dezvăluit deodată priveliștea acestui oraș. Am ajuns la țintă. Încoace mi-a îndreptat Dumnezeu cârma, și văd limpede ca-n lumina soarelui că am sosit la timp. Asta a fost tot ce L-am rugat întruna: să mă ducă într-acolo unde, pentru mine, ar fi ceva de înfăptuit, astfel ca tinerețea mea să nu se irosească, ci să se arunce în luptă dreaptă, când e primejduită nevinovăția. Dacă îi va fi pe plac cinstitei mele Doamne, atunci voi vrea să-i fiu serv și cavaler, iar dacă prea-ncercata deviza asta luat-a, atunci și-a mea va fi: „Niemalen de la vie!" Căci împotriva acestui duce, pe care îl numiți Țăcălie, pe cât se pare pentru că poartă o astfel de barbă și-i tare păros, ceea ce poate fi, din partea mea, și un semn deosebit de bărbăție – împotriva lui, zic, se îndreaptă toată aversiunea mea și tot aceeași se îndreaptă și împotriva acelei clici care, în șoaptă sau tare, o sfătuiește și-ar vrea s-o convingă pe cea pură să-i dea mâna ei întru măritiș neobrăzatului pretendent și jefuitorului detestat al țării. Nădăjduiesc din inimă că la Curte nerușinații ăștia reprezintă doar o mică parte și că în jurul celei sacre cavaleri cu simțire mai înaltă se adună, nu-i așa?

— Ah, replică dregătorul, tocmai din cauza neclintirii ei numărul lor tot scade. De ce – vă spun și asta în cuvinte puține, încărcate de fatalitate. Ducele Roger are obiceiul să se arate călare în fața porții și să-i provoace pe cei mai buni viteji ai noștri la un duel, în care încă nici unul nu i-a rezistat. Căci arta lui cavalerească de a se bate este mare și vestită până departe, în toate țările. Îmboldiți de onoare, ai noștri, unul după altul, răspund provocării sale, dar pe fiecare îl doboară și, când acesta cere *siguranță*, îl ia prizonier, sub ochii noștri, dacă nu cumva îl ucide. Astfel nobilul anturaj al Stăpânei noastre s-a rărit rușinos.

— Acest bărbat, chibzui Grigors, desigur că stăpânește darul de a se concentra în luptă peste măsura obișnuită și totodată de a-și aduna forțele vitale într-un punct arzător?

— Nu înțeleg întru totul, răspunse gazda, tâlcul cuvintelor Voastre. Propria mea opinie este că luptătorii noștri cad pradă faimei de invincibil a ducelui. Onoarea îi scoate afară din luptă, nu credința în victorie, de care, cu sau fără știința lor, în ciuda vitejiei, se îndoiesc dinainte.

— Sunteți foarte perspicace, Domnule preaprimitor, observă Grigors cu respect.

— Sunt, răspunse acesta. Cum aș fi ajuns altfel primar în Bruges? Și în plus perspicacitatea mea ia forma desăvârșitei clarități și este pe înțelesul tuturor.

— Și pe când, fu întrebarea lui Grigors, este de așteptat următoarea provocare, sigură de victorie, a acestui rege al oștirilor?

— El nu se află în fața orașului, răspunse dregătorul. Cortul îi e strâns. Odată cu toamna, se-ntoarce prin ținuturile noastre pustiite, acasă, în imperiul lui, care se vrea și el cârmuit, până la primăvara următoare. Sărmanul nostru oraș, se-nțelege, rămâne tot împresurat. Dar în timpul iernii au loc numai mici lupte sau hărțuieli.

— Iar la primăvară, întregi Grigors, se-ntoarce din nou, ca prin iscusința sa cavalerească de a se bate să-i răpească Doamnei apărătorii, și ea să fie silită să i se predea, ceea ce, în acest caz, vrea să însemne: să i se dea. Este, fără îndoială, tânără și frumoasă?

— Ea ar putea, răspunse gazda, să aibă acum de două ori vârsta voastră, pe care o socotesc la vreo șaptesprezece, optsprezece ani, dar s-a menținut, în ciuda tuturor slujbelor de noapte și canoanelor, foarte frumoasă – spre nemulțumirea Domnului, presupun eu, de vreme ce își refuză frumosul trup oricărui bărbat.

— Să i-l dea acelui Țăcălie, replică Grigors, cu siguranță că nu-i voința Lui. Atâta mă încumet și eu să-I ghicesc gândurile, deoarece odinioară m-am îndeletnicit cu *divinitas*.

— Cum adică, sunteți și cărturar?

— Puțin. Și prea puțin m-ajută în aceste împrejurări. Ceea ce mă ajută și pentru care vă implor ajutorul, cinstită și înțeleaptă gazdă primitoare, ar fi numai să ajung în fața ochilor Doamnei voastre spre a mă oferi scutier și să-mi îngăduie, pentru libertatea ei, a-mi pune viața-n joc, și refugiul purității ei să-l apăr împotriva ticăloșilor păroși.

— Râvna voastră vă onorează, spuse burghezul după oarecare chibzuință, și în orice caz nu fac o taină din afecțiunea ce mi-o inspirați. Nu am aproape nici o îndoială că veți avea izbândă, în ciuda tinereții voastre, în ochii Doamnei, potrivit manierelor și turnurii voastre normande. Totuși, nu-mi pare deloc ușor, căci ea este foarte scumpă la vedere și nu se arată decât la prea puțini – oricum, numai la mănăstire, când stă în fața Domnului și atunci poți vedea din ea numai ceea ce este de văzut la cel cufundat în rugăciune. Voi încerca cu dragă inimă să vă servesc. Domnul Feierfitz von Bealzenan, majordomul ducesei, este prietenul și protectorul meu – un om cizelat, un bărbat cu cea mai fină școală a curteniei. Închipuiți-vi-l: lat în partea de sus și subțire la picioare, înveșmântat în mătase înflorată de culoare deschisă și cu bărbuța blondă împărțită-n două, tot ca mătasea. Aceasta-i doar o schiță sumară a exteriorului său. Lui îi voi vorbi despre voi, îi voi lăuda mintea și dorințele voastre și gândesc că-l pot convinge, cu dexteritatea șireată ce-i este proprie, să îndrepte ochii Doamnei către voi. Până atunci, rămâneți oaspetele meu! Vreau să spun: locuiți la mine, chiriaș și comesean! Cu simpatie am auzit că sunteți avut în aur. Aceasta este o excepție îmbucurătoare. Cavalerii rătăcitori obișnuiesc

să aibă gânduri înalte, dar să fie *poveri*, o combinație către care am înclinat cu inima totdeauna îndoită. Voi însă plătiți pentru acoperiș și subzistență, corect, din banii voștri. Hrana voastră trebuie să fie îmbelșugată și totuși rațională, ca să nu dăuneze deloc mlădierii și să nu vă adoarmă în grăsime virtutea. Vă convine?

— Îmi convine, spuse Grigors, și ei întăriră cele spuse cu bere aromată, o băutură foarte bună, cu cuișoare, pe care eu însumi n-am gustat-o niciodată, dar pe care cu plăcere o las să lunece pe gâtlejurile celor doi. Foarte adesea povestirea e doar un substitut pentru plăceri pe care noi înșine ni le refuzăm sau Cerul.

Întâlnirea

Știam prea bine că domnul Poitewin își va ține promisiunea și că, la cea dintâi ocazie, va vorbi cu majordomul pe care-l descrisese minunat, despre Grigors și dorințele lui – de asta nu m-am îndoit nicicând. Prea mult îi plăcea dregătorului tânărul său oaspete, aerul hotărât și fin al acestuia, buna lui cuviință și plata generoasă pentru masă și pat, ca să nu-și țină cuvântul. O făcu, la numai paisprezece zile după sosirea tânărului, la a sa *mairie*, unde, coborând călare din cetate, îl vizită von Bealzenan, ca să discute despre situația războiului din amor care iarna lâncezea, iar la vremea aceea era purtat pe jumătate în batjocură, precum și despre aprovizionarea curții cu anumite necesități și comodități, sarcina domnului Poitewin fiind să hotărască, pe cât posibil, deosebirea între una și cealaltă, nu fără să fi dat drept pildă, în ceea ce privește simplele comodități, felul de viață plin de aspră renunțare, plin de post și veghe, al Doamnei înseși.

În replica lui, Domnul Feierfitz aminti că în oraș și-n țară cumpăna mâhnirii față de acest fel de viață e-n echilibru cu admirația. La această convorbire nu era înveșmântat în mătase înflorată, într-aceasta portretul său se deosebea de cel pe care-l descrisese dregătorul. Mai mult, bustul lui lat avea ca pavăză, împotriva pietrelor zburătoare ce ar fi

putut să-l lovească, o platoșă la care purta un guler scrobit, iar capul îi era acoperit cu un coif de asalt cu creastă bombată. Picioarele subțirele, în schimb, erau îmbrăcate doar cu un postav colant, în culori diferite de fiecare parte, sfârșind cu încălțări cu cioc, ale căror vârfuri, când călărea, se ridicau mult peste scările șeii. Dar și așa, pe jumătate-n fier, curteanul nu-și pierdea nimic din mlădiere și la negocieri reuși să câștige rangul de urgență al necesităților pentru mai multe comodități. După aceea dregătorul spuse:

— *Au reste,* domnule majordom, *incidemment* și *à propos*, un drumeț rătăcitor foarte avut, tânăr încă, a debarcat de curând aici și l-am luat la mine în gazdă și sub protecția mea, Gregorius din Outreterre, un cavaler vrednic. Poartă peștele drept blazon și jură pe toți sfinții că însuși Dumnezeu i-a scos în cale acest oraș plin de necazuri, ca să-și dovedească în el cavalerismul, dându-i o mână de ajutor împotriva asupritorilor noștri. Dar mai presus de toate, este foarte dornic să se apropie de Doamna noastră cea aflată la mare strâmtoare și să i se ofere el însuși ca vasal. Ați vrea, așa iscusit cum sunteți, să mijlociți asta?

— Ar fi o bagatelă petru mine, replică domnul Feirefitz. Dar sunteți oare atât de sigur și de puritatea nobleței sale? Să atrag privirea Doamnei într-o direcție greșită ar fi un *faux pas* de neiertat din partea mea. Outreterre, trebuie să mărturisesc, este o denumire cam vagă căci oricine poate veni de peste țări și mări. V-aș fi îndatorat dacă ați putea produce dovezi ceva mai precise ale cavalerismului său.

Aici uimirea domnului Poitewin se văzu bine, întrucât aceste spuse îl făceau să-și dea seama, cu întârziere, că el însuși nu se străduise deloc să afle lucruri mai precise despre originea tânărului (ar fi vrut ca asta să-l mire, dar spre mirarea lui nu se miră), iar puținul pe care i-l spusese acela și care, la o privire mai atentă, nu însemna mai nimic îl

mulțumise pe de-a-ntregul. Așadar își vorbi tot atât de mult lui însuși ca și celui care-l întrebase, când răspunse:

— Nu știu de mă pot bizui că mi-ați urmărit vorbele cu atâta atenție și le-ați acordat atâta luare-aminte încât să vă amintiți cum că am pomenit despre acest tânăr spadasin că poartă sabia și peștele pe blazon. Trecând sub tăcere ce e mai sfânt (dar iarăși fără să tac de tot, deoarece am știre că oaspetele meu a trăit un timp între ziduri cucernice și a studiat *divinitatem*), acest semn, după cum știți, e încărcat cu un anume înțeles. Este simbolul apei – așa cum, în fapt, tânărul a și venit la noi, pe apă, cu peștele țesut pe vela corabiei sale. Mai este apoi și semnul bărbăției și al unei însușiri și virtuți deosebite, inclusă în ea, numită discreție. Deci nu s-ar putea spune că-i surprinzător dacă purtătorul acestui semn se comportă cu o discreție bărbătească. Dacă însă cavalerismul este o bărbăție rafinată, atunci ochii voștri spun dintr-o ochire mai mult decât avea de gând să-ntrebe gura, astfel încât ați preferat să v-o țineți. Pe lângă asta, vreau să vă mai mărturisesc numai că străinul ne-a lăsat să-i vedem virtutea curajului cu grăbire, înainte de a-i deveni vasal Doamnei, spre emoția inimilor noastre. Îndată s-a urcat pe metereze, la cei ce stau de strajă, căci voia să aibă o priveliște cuprinzătoare a taberei burgunde și a nesuferitei împresurări a orașului. Pe sub sprâncene încruntate și cu buze strânse a privit corturi, mașini de asalt, pământ și oameni. Cum a vorbit apoi cu comandantul turnului porții de răsărit, ce gânduri avea și cum l-a cucerit pe războinic pentru planul său temerar, asta nu mai știu. Că l-a înduplecat pun mai mult pe seama ținutei și a ochilor săi decât a spuselor sale. Pe scurt, veți putea auzi minuni și povești nemaipomenite: a treia zi chiar, la timpul stabilit, contele mercenar porunci să se tragă zăvoarele, să se coboare podul peste șanț și să se deschidă canaturile porții și, singur-singurel, străinul din

Outreterre ieși – noi toți credeam că moartea de-a dreptul va-ntâlni. Cu peștele pe scutu-i, el spada goală-și flutura, cu ale ei tăișuri două, unic tovarăș îi era. Atunci vasali fideli de-ai lui Roger veniră-n goană mare, văzând că poarta-i larg deschisă și arma-i scânteiază-n soare. Ocazia era chiar foarte bună ca pe cel singur acuma să-l răpună; dar cum veți auzi de-ndată, pofta le-a fost pe loc tăiată. Ce-o fi cu mine, nu vreau deloc să mai rimez și nici să mint, dar naiba știe ce mi-e dat! Din ritmul de baladă zău că nu știu de-o să mai ies vreodat'! Gregorius al Peștelui iute era-ndeajuns. Din oastea lui Roger, vreo trei dibaci a străpuns. Ca fulgerul de tare, prin coif, îi despică. Doi zac în șanț de-a valma, al treilea la picioare-i stă. La dracu', domnule majordom, trebuie să fiu în stare să povestesc serios și fără să cânt cum i-a făcut să-și pună pofta-n cui. Ei crezuseră că ar fi o glumă, dar flacăra albastră din ochii lui, pe fața palidă, le-a tăiat veselia. Vă spun: curând, cu săbiile nu mai putură să răzbească și-atunci o mulțime de lăncii pe scut i-au aruncat, mânerul i s-a rupt de greutate și vrând-nevrând din mână l-a lăsat. Văzând asta-ncercară să-l încolțească, dar el, precum în codru mistrețul în fața haitei de câini, le taie calea și-i lovi spărgând o platoșă pe loc, ce se acoperi îndată cu stropi mari, roșii, ca de foc. Balada nu-i minciună: în fața lui, dușmanul căzu mort. Domnule majordom, mă stăpânesc și nu mai cânt. Noi toți văzurăm: luă de jos o lance care-i fusese lui menită și-o-nfipse în capul unuia dintre burgunzi –, prăjina îi ieșea din coif și acesta se târî pe pod, mult nici nu mai avu de trăit. Vă jur că pe-altul îl taie în două, taman de-a curmezișul. Acela nici nu mai simți ce iute-l străbătu tăișul. Abia când se-aplecă după spada ce din mână-i căzu, partea de sus din trup de el se desfăcu. Pe scurt, majordoame, săvârșind aceste fapte, pas cu pas, viteazul se trase-napoi spre poarta ce-o păzise mândru, și-n nasul lor, huruind,

canaturile-și-nchise, când el fu-năuntru. Vă-nchipuiți ce râset pe ziduri, ce chiot, ce-ncântare. Fu ridicat pe umeri, sosii și eu, în goana mare. Veșmântul lui era de sânge năclăit, la fel și arma cea tăioasă, ce-atât de tare-n mâna lui s-a dovedit. „Voinice drag, îmi spuneți, ce-i roșul ăsta încă? Mă tem că vă doare, că-i rană adâncă." „Să nu-mi purtați de grijă", zise nepăsător. „Nu-s eu rănitul. Ăsta e sângele lor."

— Întru totul remarcabil, îl opri domnul Feirefitz. În asemenea împrejurări, dregătorule, înclinația voastră spre cântări îmi este cu atât mai de-nțeles.

— Dacă n-am fost în stare s-o strunesc cum se cuvine, spuse ospitaliera gazdă a lui Grigors, asta are de-a face în principal cu flacăra albăstruie a ochilor, pe fața lui palidă. De altfel, m-am lăsat purtat de închipuire, vreau să v-o mărturisesc. Că l-a tăiat pe unul de-a curmezișul și acesta, fără să-și dea seama, abia mai târziu s-a desfăcut în două și-a căzut, pe jumătate, am pus-o în cântec de la mine: în realitate nu s-a întâmplat.

— Oricum, răspunse majordomul, *diversiunea* rămâne impresionantă și fără acest amănunt. Cavalerismul junelui vostru precum și faptul că ne poate fi util nu mai lasă vreo îndoială.

— Vreau să vă încredințez o teorie, continuă dregătorul, care, la nevoie, poate explica proba neobișnuită de noblețe a caracterului pe care a dat-o oaspetele meu. Trebuie că are însușirea de a se concentra în luptă, în fiece moment, peste măsura obișnuită, și de a-și aduna forțele vitale ca într-un focar. Obișnuiesc să dau altminteri gândurilor mele o formă mai clară, pe înțelesul tuturor, dar în acest caz sunt nevoit să mă exprim nițel cam alambicat.

— Fie cum o fi, răspunse majordomul, oricum nu mai stau pe gânduri ca să îndrept ochii Doamnei către oaspetele vostru și să i-l prezint pentru a i se oferi el însuși

drept vasal. Ocaziile sunt rare, dar până la sărbătoarea credinței noastre, Bunavestire a Mariei, nu mai e mult. În această zi, după cum știți, suverana noastră se arată și coboară călare, cu toată curtea, jos, la catedrală, ca să se desfete la misă. Atunci voinicul vostru își va putea satisface pofta de-a privi, iar ca să-i atrag atenția Doamnei asupra lui la momentul potrivit, lăsați pe mine.

Așa se și-ntâmplă. În ziua când Preacurata, trandafir făr-de spin, trup de carne, dar totodată, prin pătrunderea Duhului Sfânt fără de păcat (această probă a credinței noastre depline), fu binecuvântată între femei, prințesa, călare pe un buiestraș asturian căruia doi paji îi țineau hățurile, intră în cetate, urmată de toată nobilimea casei și coborî drumul șerpuit, în orașul ei din urmă și-n fața catedralei învăluite-n zvon de clopote; aici descălecă, în mijlocul poporenilor îngenuncheați și descoperiți ce o priveau cu ochii roșii de lacrimi, îmbulzindu-se în urma ei, când, împreună cu domnii și doamnele, trecu prin portalul larg deschis, bogat sculptat, și, cu priviri plecate, cu mâna stângă în deschizătura mantiei căptușite cu blăniță albă de pe burta veveriței, ridicând-o puțin, cu două degete, și se îndreptă, prin sala sărbătorii divine, către scaunul și perna cu ciucuri, brodată cu aur, pregătită pentru genunchii ei. Așa o văzu Grigors, de la locul lui de pe cealaltă parte a navei, alături de majordom și printre cântece, scânteieri și miresme tari, zări din ea atât cât se poate zări dintr-o femeie cufundată-n rugăciune. Profilul i-l zări lucind mat, ca fildeșul, în penumbra colorată, sub banda diademei și bentițele ce-i atârnau pe obraji, iar când își înălță capul, cu ochii către boltă, așa cum îi înălță ea, la fel se înălță înflăcărată și inima tânără a celui ce-o privea.

— Ea este, rosti în sine, Doamna mea, prea-ncercata, pe care am fost călăuzit aici s-o eliberez din strâmtoarea în care o ține un fante păros.

Și încleștându-și degetele împreunate, înălță spre cer un jurământ ce ar fi trebuit, sau așa credea el, să fie o deviză a tuturor, în apriga luptă pentru ea: *„Niemalen de la vie!“*

În spatele prințesei îngenunchea majordomul ce îmbrăcase astăzi tunica de mătase cu flori mărunte și arăta deci întocmai cum îl descrisese prietenoasa gazdă a lui Grigors. Când sfânta ceremonie luă sfârșit, el își plecă bărbuța mătăsoasă către urechea Doamnei și îi șopti câteva cuvinte – cum să fi sunat oare? O fi spus: „Doamnă, salutați-l pe bărbatul de-acolo! Vă poate aduce mari servicii“? Foarte de temut putea fi că nu spusese „bărbatul“, ci „tinerelul“, ba chiar ceva și mai necopt. Dar nu, el spusese cu siguranță „bărbat“, pentru că voia să i-l recomande. Și totuși, la sugestia majordomului, ea abia dacă-și plecă fruntea, fără să se întoarcă câtuși de puțin în partea spre care o îndreptaseră cuvintele lui, își făcu încă o dată semnul crucii după *„Ite, missa est“* și ieși prin nava din mijloc.

Doamne o precedau și cavaleri o urmau. Majordomul însă îl luă de mână pe Grigors și îl conduse în urma ei, sub bolta de piatră, în fleșă, a vestibulului. Aici rosti cuvinte dinainte alese:

— Acesta, Stăpână, este Domnul Gregorius, un cavaler din Outremer. La onoare aspiră și, înainte de orice, genunchiul să și-l plece în fața voastră dorește.

Grigors făcu asta; cu bereta-n mână, se lăsă pe un genunchi, cu capul plecat. Prințesa se opri, înconjurată de suita ei în semicerc, și privi jos, în creștetul lui.

— Ridicați-vă, domnul meu, așa se auzi deasupra lui glasul ce avea un sunet grav, plăcut și matur și nu semăna cu gânguritul de codană. Numai în fața lui Dumnezeu și a Reginei Rozariului se cuvine a îngenunchea aici.

Dar când Grigors se ridică în fața ei se întâmplă tocmai lucrul de care se temuse el: gura ei roșie nu-și putu

ascunde un zâmbet, căci îl găsea atât de tânăr. Era un zâmbet îngăduitor și moale, aproape milostiv, cu sprâncenele ironic ridicate, dar de pe buze i se șterse-ndată: nu pentru că el tresărise roșind, ea nu văzu asta, căci ochii-i coborau măsurându-l și se opriseră iscoditori asupra veșmântului său. Grigors îmbrăcase astăzi tunica cu blazon, cea frumoasă, din stofa zestrei sale: era mătase din Orient, în culori întunecate, brodată cu fir de aur, iar brocartul îi reținu ochii într-atât, încât buzele i se întredeschiseră și sprâncenele i se strânseră-n contemplare. Dar chiar în timp ce-l cerceta, privirea i se frânse, îndurerată.

— O, sabie, cât de cumplit îmi treci iar prin inimă! Luatu-mi-au, luatu-mi-au copilașul, moștenirea lăsată de iubitul meu, al trupului său dulce dar, în butoiaș dat pradă mării sălbatice –, ierta-i-ar El, cel pe care-n sufletul meu nu-L iert! O asemenea mătase, la fel, i-am așternut, cu lacrimi, dedesubt și deasupra sărmanului mic corăbier, într-adevăr asta este aidoma cu aceea, ca finețe și culoare, la asta ar trebui să mă pricep, pe Dumnezeul meu că s-ar putea să fie țesută de aceeași mână și poate că și este. Înfricoșare și durere și mii de amintiri păcătoase, pline de încântare mă străfulgeră la vederea acestei țesături întru totul asemănătoare, și totodată nu pot să nu socot că trebuie să fie o casă nobilă, cu dulapurile ticsite de lucruri rare, ce i-a dăruit băiatului acest brocart.

Sânul îi săltă neliniștit în strânsoarea din partea de sus a rochiei, care, de la talie, îi cobora în falduri largi de catifea albă până la picioare și era acoperită de mantia purpurie. A cărei margine o ridică spre talie cu mâna-i frumoasă, subțire. Ochii ei sinilii, cu umbre vinete dedesubt, de la privegheri, se cufundară într-ai lui. Fermecătoare-i apărea această față serioasă, cu tinerețea îndreptată hotărât spre bărbăție și o mișca până-n străfundul sufletului; el însă se

simțea întocmai ca și cum ar fi avut în față imaginea pământească a Reginei Cerurilor.

Ea grăi blând:

— Aveți o rugăminte către mine?

— Una singură, da, răspunse el cu mare entuziasm. Pe voi, Doamnă, sârguincios a vă servi cutez cu supunere. Primiți-mă vasal, asta vă rog, și îngăduiți-mi ca să mă arunc, cu tot ce sunt și pot, împotriva tâlharului, și să lupt pentru domnia voastră, până la moarte.

Ea spuse:

— Am auzit de voi, cavalere și de anume nesăbuințe vrednice de cinstire, care trebuie mustrate, totodată. Se spune că ați fi mai cutezător decât ar putea cineva să fie. Știți la care diversiune, nebunește temerară, fac aluzie. Aveți o mamă pe acest pământ?

— N-am cunoscut-o niciodată.

— Atunci lăsați-mă să vă dojenesc în locul ei. L-ați ispitit pe Domnul. Dacă ați fi chibzuit mai bine, v-ați fi abținut de la năzbâtia asta.

— Stăpână, amănuntele ieșirii mele au fost înflorite mult, ca-n povești. Însă amorțeala și ațipeala iernatică a războiului din amor m-au supărat. Am auzit în mine poruncă să le tulbur și să-l învăț, înfricoșându-l, pe leneșul vrăjmaș, că în acest oraș trăiește un suflet care, pentru onoarea voastră, nu se dă îndărăt de la fapte ce nu sunt de văzut în fiece zi.

— Atunci vă mulțumesc, fără să-mi retrag dojana. Devotamentul care cutează să intre în luptă cu nenorocirea noastră este pentru mine, biată femeie, o grea trebuință. Dar nu doresc ca tinerețea nobilă să se irosească nechibzuit din pricina mea. Făgăduiți-mi că nu veți mai face niciodată asemenea ispravă și că veți ocoli semeția nesocotită!

Numindu-se „biată femeie“ îi rupse inima, și el căzu îndată iar în genunchi, cu fața aprinsă, îndreptată-n sus, spre ea.

— Să vă dau ascultare, Stăpână, făgăduiesc, așa cum numai dorința fierbinte de a vă sluji mi-o îngăduie.

Ea luă o sabie de la unul dintre nobili și îi atinse umărul cu ea.

— Fiți vasalul meu! Primiți, în luptă pentru acest oraș, pentru țara călcată în picioare, o onoare bine chibzuită. Domnule majordom, vi-l încredințez pe acest cavaler, sub a voastră ocrotire.

Când el se ridică beat de fericire, ea se mai uită încă o dată la veșmântul lui, îl mai privi în față încă o dată și se îndepărtă, alături de curtea care se închise iute-n jurul ei. Grigors însă rămăsese locului, privind pierdut în urma ei, până îl trase de mânecă gazda lui, dregătorul. Asemenea femeie nu cunoscuse niciodată și niciodată nu mai auzise dulceața matură a glasului cu care pusese o vorbă bună pentru tinerețea lui. Ciudat de străine experienței sale erau chipul și purtarea ei și ciudat de-apropiate, totuși, firii sale.

Duelul

Mă bucură, cu toată groaza mută ce-mi sălășluiește-n inimă din pricina urmării poveștii că, la acele tratative cu domnul Poitewin, domnul Feirefitz voise să capete asigurări asupra autenticității cavalerismului lui Gregor, dezlegând limba primarului și convingându-l să-i dea mai multe deslușiri despre cutezătorul asalt al oaspetelui său, pe pod, de unul singur. Altfel n-am fi auzit niciodată de această aventură. Renunțând de bunăvoie la cântatele exagerări ce i-au scăpat vestitorului în focul povestirii și care, până la urmă, celui nedeprins cu relatări credibile nu i se iau în nume de rău –, tot mai rămâne destul ca să ne asigure că visele de cavaler ale școlarului mănăstirii din coliba pescărească nu fuseseră pură amăgire, ci că limba isprăvilor cavalerești, pe care susținuse că o vorbește lăuntric fără cusur, era într-adevăr familiară gurii și brațului său, chiar dacă avea nevoie a se mai desăvârși în tot ce era în ea mai bun și mai adevărat, înainte de a îndrăzni ceea ce deja, de la prima convorbire cu domnul Poitewin, dar în special de când o văzuse pe Stăpână cu ochii lui, îi intrase-n inimă, ca hotărâre de neclintit.

De-ntreabă cineva acum naiv și cu o anume nedumerire despre ce fel de hotărâre ar putea să fie vorba, să facă bine

să asculte crâmpeiele răzlețe de gânduri pe care, câteodată, Grigors le murmura pentru sine, când era singur. Sunau așa: „De-ar fi oricât de groaznic ar fi, tot îl provoc!“ Sau: „Și de-ar fi să fie însuși Mamona, tot aș vrea să-l biruiesc!“

La cine se gândea, nu-i însă nimeni chiar așa naiv ca să mai întrebe. Dar când îl aud murmurând în felul ăsta, mă bucur cu-adevărat pentru hotărârea Domnului, ca Grigors să sosească în oraș pe vremea iernii și a războiului din amor lăsat în amorțire. Asta i-a dat răgazul să se pregătească cu sârguință în reala (și nu numai lăuntrica) limbă a limbii cavalerilor, pentru care războiul de iarnă îi dădea prilejul aproape zi de zi. Pentru că tot soiul de hărțuieli, aventuri ușoare și ciocniri, pe jumătate de luptă serioasă, pe jumătate doar de dragul trecerii timpului, se întâmplau aproape zilnic în fața orașului, călare sau pe jos, iar la astea el nu stătea degeaba – atât de puțin, pe legea mea, încât cetățenii vânjoși, cavalerii și serjanții spuneau că la atac ar fi fruntea, iar la retragere coada. Redau vorbirea bărbaților așa cum am auzit-o. Mie îmi sună nepotrivit, la fel și când spuneau că el ar fi „grindină peste dușman“. Și asta e o metaforă stângace pentru urechea mea, dar lor purtarea lui le trezea asemenea imagini.

Cel mai bine se simțea călare, căci prea adesea și întocmai exersase-n vis strânsul coapselor, mersul în pas ușor și volta, ca realitatea să nu-i pară de mult cunoscută și primitoare. Măiestria îi era, cum se spune, înnăscută, el o aflase în sine însuși și ea îi stătea în putere nemijlocit, încât nimeni n-ar fi gândit că până atunci nu mai șezuse pe spinarea unui cal. În grajdul Domnului Poitewin avea un bidiviu bun, cumpărat din aurul său, un armăsar pursânge, pătat, din soiul Brabant, cu ochi frumoși ca de veveriță și plin de înfocată prietenie pentru stăpânul lui; când acesta intra la el, își întorcea gâtul lucios și necheza viu,

cu bucurie și nerăbdare, pătrunzător precum cântecul cocoșului în zori. Șturmi se numea. Chiar și mie îmi place să mă gândesc la el, lăudându-i voinicia, coada alburie, la fel precum coama de pe frunte și gât – chișița puternică, dar subțire, și copita mică, ce merită și ele lăudate. Aidoma mătăsii era părul lui țesălat, sub care, plini de putere, îi tresăreau și-i jucau mușchii. Cât de bine îl îmbrăca pe Sturmi țesătura din inele fine, dese, de oțel, cu care-l înzestra argatul, iar deasupra cuvertura de-achmardi verde, arăbesc! Îi atârna pe spate pân-la copite și pe amândouă laturile avea brodat peștele. Astfel călărea Grigors pe armăsaru-i drag – și toate îi erau bine-cunoscute din visare și din născare –, el însuși avea cap, trup și picior frumos acoperite, spada încinsă la șold, brațul și mâna în curelele scutului – astfel, zic, călărea adesea pe Șturmi, însoțit de un car plin cu lăncii pentru turnir, fără vârf. Căci, credeți-mă, felul glumeț și pe jumătate amical în care era purtat pe timp de iarnă războiul din amor, mergea atât de departe, încât orășenii și asediatorii ofereau întreceri pașnice, iar cavalerii Doamnei Sibylla ca și cei burgunzi, unii în fața ochilor celorlalți, organizau reciproc, în glumă, turniruri cu prăjini boante, parte ca să se veselească ei înșiși, parte ca să-și dea de gândit unii altora, arătându-și iscusința la călărit și la împuns. La acestea Grigors cuceri mult visata onoare, precum și ovațiile dușmanilor.

Pe mine trebuie să mă bucure că i s-a dat acest răgaz prielnic să exerseze de-adevăratelea: căci trebuie să doresc ca hotărârea ce-i stătea în inimă atât de neclintită și tăcută să poată avea reușită, cu toate că eu, fiind povestitorul, prevăd și știu totul, adică ce grozăvie greu de spus și de închipuit i s-a tras tocmai din reușită. Dacă în atoateștiința mea limitată n-aș vedea și dincolo de grozăvie, până la sfârșit, ar trebui să doresc ca băiatul, oricât de rău mi-ar

părea de el, mai bine, de dragul lui, să-și găsească moartea la-nfăptuirea planului său (întrucât cele ce vor urma sunt de nespus, mă simt totuși ispitit să doresc asta, în ciuda întregii mele prevederi), deși, pe de altă parte, știu că dorința mea n-ar avea nici un sens, pentru că povestea îmi este cunoscută și trebuie s-o povestesc, așa cum Dumnezeu, întru slava Lui, a făcut să se petreacă. Aș dori numai, cu toată umilința, să atrag luarea-aminte asupra conflictelor cărora le cade pradă sufletul povestitorului unor asemenea istorii.

Vedeți, prin mare păcat, anume cel al nașterii sale, și prin năzuința fierbinte de a se curăți de el, tânărul nostru a fost împins la altele mai îngrozitoare! Mult citea în tăblița lui și chiar cu lacrimi –, de i se întâmpla ca odinioară, în insulă: se dovedea brav și cu prezență de spirit arzătoare în disportul cavaleresc, dar în același timp era un îngrijorat și-un întristat, *Tristan le preux, lequel fut né en tristesse*, cum spunea clătinând din cap domnul Poitewin, când îl vedea venind, cu ochii plânși, din odaia lui. Căci era obiceiul lui Grigors să se-ncuie acolo cu tăblița pe care o ținea bine ascunsă, ca să citească și să răscitească de pe ea, pentru a mia oară, natura nașterii sale: că mamă-sa îi este mătușă și tatăl îi este unchi și că, așa-zicând, ar fi al treilea frate al părinților săi, care în păcat și întru păcat și ocară înnăscută pe el l-au zămislit. Trupul lui era întocmai ca și al celorlalți oameni, din carne, era normal și bine făcut, și totuși, din cap până-n picioare, lucru de păcat și ocară. Amare lacrimi îi storcea răul nașterii lui, când îi apărea din nou scris în fața ochilor și-l întărea foarte mult în hotărârea lui tăcută. Voia să-și pună în primejdie acest trup tânăr făcut numai din păcat, să-l pună-n joc la îndrăzneața aruncare de zaruri și atunci: fie să moară (asta îi convenea deplin), fie să răscumpere existența lui anapoda eliberând țara de balaur. Dar asta nu era tot.

Căci în inima lui purta, sfințind chiar și această inimă făcută numai din păcat, chipul femeii, pe cea al cărei glas sunase atât de dulce și matur, și cu atâta bunătate îl oprise să se mai semețească, și i se rugase lui pentru el, ca o mamă. Cum puteai da ascultare unei asemenea porunci și aduce mulțumire unei asemenea rugăminți? Jertfindu-te pentru stăpână, ori biruind pentru ea și scăpând-o de balaur! Balaurul era un bărbat pe care ea nu-l putea suferi, și un bărbat, chiar dacă tânăr de stârnea zâmbete, era și el. Să lupte cu celălalt, bărbat cu bărbat, nu însemna să lupte numai *de dragul ei*, însemna să lupte *pentru ea* și dacă în felul ăsta își sacrifica trupul, sau dacă biruia, pe oricare din aceste două căi trebuia să-i câștige bunăvoința, și anume tot atât de multă, bunăvoința, câtă era și aversiunea ei față de celălalt. Da, vreau numai să spun și să notez aici tot ce gândea Grigors: dacă ar birui acela pe care îl ura pentru că o dorea pe Doamnă și dacă cel urât ar duce-o departe, atunci, în timpul silnicei îmbrățișări, ea se va gândi și-l va striga pe el, cel care a luptat pentru ea și de dragul ei, prin urmare chiar învins fiind, ar birui. Aruncarea de zar, gândi el, ar fi norocoasă în oricare împrejurare, și mai mult decât un trup păcătos n-avea de pierdut.

Dar nu se gândea deloc să se dea bătut. Nicidecum, se gândea să-nvingă în duelul pentru Doamnă, iar când primăvara se-ntoarse, ciocârlia se-nălță-n văzduh, gâsca sălbatică reveni, ca și barza albă, din Țara Maurilor, și când răzbi zvonul că Roger-Țăcălie a sosit din nou la oastea lui de asediu din fața amorțitului Bruges, oaspetele îi destăinui gazdei hotărârea ascunsă-n inimă de a-l birui pe păros, cu orice preț, de-ndată ce acesta își va rosti iar provocarea sigură de izbândă.

— Nu v-aș sfătui, răspunse magistratul. Credeți-mă, vă vreau numai binele, de altfel, ca toți cei de aici, țin la

onoarea voastră. Dar dacă atunci, pe pod, ați spintecat strașnic și v-ați dovedit de mai multe ori, așa-zicând, a cădea ca grindina peste dușmani, nu văd totuși cum v-ar putea reuși nesăbuința asta. Ce-i drept, aveți curaj, pricepere și ținută bună în șa, iar Șturmi e mobil și abil sub voi. Totuși, la urma urmei, sunteți încă nesigur și necopt și experiența voastră-n luptă nu se compară cu a regelui războinic, cocoș la fel de sigur de izbândă pe câmpul de turnir, ca și în paturile femeilor. Scoateți-vă gărgăunii din cap! Să ne uităm rușinați și îndurerați, de pe zid, cum vă învinge și vă ia prizonier, să trăiți mai departe la cheremul lui?

— Asta nu se va întâmpla niciodată, îl întrerupse năvalnic Grigors. Niciodată nu-i voi da *fianze*, ci voi învinge sau voi muri. Dar ceea ce mai spuneți, pe lângă asta, despre câmpul de turnir și paturi e mai degrabă făcut să mă întărească în hotărârea mea decât să mă întoarcă din drum. Pe timp mai îndelungat mi-ar fi chiar *ennuyant* să lupt pentru Doamnă ca unul printre atâția alții. La duelul pentru ea îmi stă gândul și atunci va trebui să se arate dacă nu luptă mai bine cel ce este de partea libertății ei decât cel ce în luptă îi hărăzește silnicia și rușinea.

— Ah, prietene, oftă primarul; pân-la urmă nu-i rușinea cea mai mare să ajungi soția regelui din Arelat și Burgundia de Sus, astfel că în unele minți se înrădăcinează îndoiala dacă temeiul stăpânei este chiar fără de cusur, când nu vrea nicidecum să dea un duce țării ei și din această pricină o ține sub blestemul nenorocitului de război din amor.

— În inima mea, răspunse Grigors, iar chipul îi deveni și mai frumos, cauza ei e sfântă.

Primarul îl privi o vreme pe tânăr și, dacă ochii i se-necară în lacrimi, asta se întâmplă fiindcă în gândurile lui

vorbele *pentru ea* și *de dragul ei* se amestecau într-un fel ciudat.

— Eu vă urez, spuse el în cele din urmă, Domnule Suspus, ca Țăcălie să nu-și mai reia obiceiul și să nu-și mai rostească deloc provocarea.

— Urăsc urarea voastră! strigă Grigors, mereu foarte frumos la chip. Și se-ntâmplă după ura lui.

Căci cât de curând veniră sub ziduri doi cavaleri, unul cu un corn de luptă în care suflă mugind, celălalt cu leul-stindard al Arelatului și Burgundiei. Acesta strigă în sus: dacă ducesa mai are vreun cavaler destul de îndrăzneț spre a se măsura serios în duel și în turnir cu Roger, neînvinsul lui stăpân, sub zidurile orașului, în ziua următoare, ca tuturor cetățenilor să le fie spectacol și-nvățătură, acela să iasă în față și să se prezinte: libertatea de a călări printre asediatori și condiții echitabile de luptă îi sunt asigurate. Spre uluirea lor, li se aduse la cunoștință că acel cavaler va veni și speră, cu voia lui Dumnezeu, să-l biruie pe duce.

În dimineața următoare, înainte de-a se crăpa de ziuă, Grigors asistă la misa de dimineață și apoi se pregăti ca unul ce pleacă pe câmpul de luptă: îmbrăcă armura, iar domnul Poitewin, deși clătinând mereu din cap, îl ajută el însuși să fie protejat în luptă, cu pantaloni din fier, platoșă, scufă, coif cu vizieră, sabie, scut și lance înaltă. Fanionul ei, asemenea mantiei, era însemnat cu peștele, și dreapta lui, în mănușă de fier cu degete, îi cuprinse tija, probând de mai multe ori tăria strânsoarei. În timpul înarmării, Grigors îi spuse celui ce îl ajuta:

— Fiți plin de încredere și nu clătinați prea mult din cap! Așa este dat, așa stă scris pe tăblița vieții mele, că trebuie să-l înfrunt pe acest bărbat, ori că înving ori cad răpus. Dacă-s răpus – cui îi pasă? Nu prețuiesc prea mult.

Acest oraș puternic se va putea împotrivi și mai departe lui Țăcălie la fel de bine ca și înainte de venirea mea. Dar de-l dobor – țara este eliberată de balaur și izbăvită de războiul din amor. Gândiți-vă la asta. Ducele este dezavantajat, căci riscă mai mult decât mine și totuși, tocmai de aceea, este și avantajat, căci mai bine luptă cel ce cutează mai mult decât celălalt. Dezavantajat este însă, iarăși, fiindcă el luptă pentru răpirea și constrângerea Doamnei, pe când eu pentru onoarea ei. Cumpănind totul, avantajele sunt mai mult de partea mea decât de a lui. De aceea nădăjduiesc să-l dobor, cu voia Domnului, dar, în ce mă privește, n-am de gând a-i lua viața. Pețirea lacomă și haină a acestui fante îmi este într-adevăr nesuferită și mi-l face și mie dușman de moarte; dar că el socotește pe ea drept bunul cel mai de preț și care merită un război de atâția ani, sunt în stare să înțeleg și nu îl pot urî chiar de moarte.

— Ah, iunchere, îl contrazise gazda primitoare, mai bine să-l urâți cu mânie deplină, căci de ea aveți nevoie ca să înfruntați iscusința-i matură și încercată în luptă!

— Îmi dau seama de șovăiala tinereții mele, răspunse Grigors, și socotesc chiar că s-ar putea să mă încerce ispita de a da înapoi și a-mi salva viața tânără dacă, cu groază, voi recunoaște superioritatea lui. Ba, s-ar putea chiar să se vadă că mi-am prețuit prea mult bărbăția și că sub amenințarea lui îmi piere tot curajul și, din pură tinerețe, o iau la sănătoasa pe Șturmi, și cel puțin îmi mai câștig ceva îngăduință prin priceperea la fugă.

— Asta nu v-ar prea semăna, fu de părere domnul Poitewin.

— O semăna sau nu, dar cuprins de frica tinerească faci și ce nu-ți seamănă. De aceea, eu vă rog să luați seama la poartă când voi fi pe câmp, să puneți luptători în spate

și să-i țineți treji, pregătiți pentru reîntoarcere, fie că mă voi apropia de ea în pas biruitor, fie în goană mare de fugar!

— De asta, făgădui buna gazdă, am eu grijă. Dar nu încetă să clatine din cap nici când i se aduse iuncherului, în fața casei, calul, acest animal drăgălaș – sunt de-a dreptul bucuros să-l văd iar, echipat de luptă, cu frâu frumos, în împletitură de zale și cuvertură, și cum își mai azvârlea mândru capul sforăind îndrăzneț. Domnul Poitewin, plin de-ngrijorare, își cuprinse-n brațe oaspetele, la despărțire, și grăi:

— Dumnezeu cu voi, prietene, noroc bun cavaleresc, *bonne chance*! Și faceți neapărat ce spuneați: de observați că nu vă puteți măsura cu el, mai bine luați-o la sănătoasă și arătați-vă priceperea la fugă! Poarta o să fie pregătită, iar din râsete, bună parte vor fi de partea Voastră.

— Întocmai, rămâneți cu bine, amintiți-vă de mine cu prietenie, de-o fi să pier, răspunse Grigors. Totuși primejdie prea mare nu-i, căci am două căi de a mă întoarce teafăr, doborându-l sau scăpându-i la timp.

Spunând acestea își săltă piciorul de fier peste spinarea lui Șturmi, împinse scutul înapoi, apucă frâul cu mâna acoperită și ieși afară din oraș pe bătătoritul câmp al nimănui, sub ochii nenumăraților orășeni, bărbați și femei, care, din dorința de a privi, ocupaseră zidurile și meterezele cetății, călări la pas printre burgunzi veniți și ei în goană, cu duiumul, să vadă cum unul dintre vasalii ducesei se va face de rușine în fața stăpânului lor.

— Găliganule! îi strigară ei când îl recunoscură pe Cavalerul Peștelui. Nu-ți vezi lungul nasului, obrăznicătură! Vrea să se măsoare cu Roger neînvinsul! Ce neobrăzare! Ți-a venit cheful să-ți găsești nașul? Mai înțelept ar fi să-i ceri *siguranță*-ndată, ar fi mai bine pentru tine!

Asta auzi Grigors și călări drept către cortul ducelui, până ce-l văzu venindu-i în întâmpinare, arătând cât se

poate de cavalerește. Pe un murg cu picioare lungi în platoșă până la copite, călărea strălucitorul pretendent al Sibyllei și, peste acoperământul de fier al bidiviului, era așternută o pătură roșie, de catifea. Pe ea ședea cel învățat să-nvingă, și el în fier de sus până jos, și scăpăra fulgere din lucrătura scutului împodobit cu pietre scumpe în jurul mijlocului bombat de aur roșu, aprins ca jarul. De-acolo veneau fulgerele. Coiful celui temut îi acoperea tot capul și se ițea în afară ascuțit, în fața obrazului, cu găuri pentru ochi. (Grigors însă avea fața descoperită, în grumăjer.) O lance lungă ducea preafiorosul, era chiar un copac tânăr cu coajă, înfricoșător la vedere, mai cu seamă aceasta.

Era ca și cum temerarul de pe Șturmi n-ar suporta vederea potrivnicului, căci la apropierea acestuia întoarse calul dintr-o smucitură și goni-napoi cam tot drumul străbătut, aproape până sub poartă; în urma lui, cu coada nedescojită a lănciei, scânteietorul striga din coif:

— Stai, țângăule! Stai puișorul mamii, vierme fricos ce ești! Ai fost destul de neobrăzat să ieși, acu' stai să-ți încasezi pedeapsa!

Asta stârni râs mare printre cavalerii și pedestrașii burgunzi, Grigors însă, întorcându-se din nou, strigă:

— Râdeți, firește, de ducele vostru ce, pare-se, nu știe că trebuie să te-ngrijești de un *puneiz* lung pe câmpul de turnir? Sunați deci semnalul ca să fie după voia lui, fără condiții și până la sfârșit, când unul dintre noi n-o să mai poată lupta.

Atunci cornul de război sună și lupta-n doi începu.

Inima-mi de monah nu are nici o chemare către astfel de nesăbuințe bărbătești și apucături cavalerești, mie nu-mi plac și de n-ar fi deznodământul foarte neobișnuit, iar pentru acel moment atât de fericit, dar groaznic prin

urmări, nici n-aș fi pomenit mai înainte despre asta. Sunt sigur că nu voi da nici în cântec, nici în ritm muzical, cum i s-a întâmplat domnului Poitewin când a povestit îndrăznelile lui Grigors. Simțul meu religios rămâne lucid față de încăierarea festivă. Pe lângă asta, oricine știe cum are loc așa ceva și cum o duc ei la capăt. Își luară lănciile la subsuoară, săltară scuturile, și-n goana mare, cu multă zornăială și huruială, se năpustiră unul către altul, ca să se izbească cu trosnet, fiecare căutând să-l ajungă pe celălalt cu lancia în aceeași clipă și să-l doboare din șa. Nici unul nu reuși. Lănciile se făcură țăndări de scut și platoșă, bucățile zburară sus, în văzduh, printre ele și copacul lui Roger, și nu se făcuse nici o ispravă. Dacă și Grigors ședea neclintit pe Șturmi al lui, cu cât mai semeț ședea însă ducele pe roibul său împlătoșat! Puțin, ar spune un poet, își uitaseră săbiile! Cum să le uite, când rămăseseră fără lăncii? Pentru săbii sosise clipa acum. Le traseră din tecile late și-ncepură să le izbească între ele, astfel că loviturile răsunau până departe, peste câmp și până la urechile acelor gură-cască de pe zid și scăpărau și scânteiau avan, când fierul nimerea pe fier. Într-adevăr, erau la fel de buni, și de mai multe ori fiecare se simți pe jumătate buimăcit de zbârnâitul coifului său izbit de sabia celuilalt. Bidiviii tropăiau și săltau dându-și înconjur, după cum luptau călăreții, căutând să câștige avantaj pentru lovitură; ba erau unul lângă altul, pe-o parte, ba cap la cap. Atacul ducelui însă părea, întocmai cum erau încredințați orășenii, mai puternic totuși decât al tânărului adversar: încet, Grigors începu să dea-napoi sub loviturile măiestre, tot mai aproape de poartă și veni o clipă înfricoșătoare pentru cel ce, nădăjduind, ținea cu tânărul – iată-l dezarmat! Da, acum se arăta superioritatea matură a ducelui; acesta lovi sabia lui Grigors pe neașteptate de-i zbură din mână descriind în văzduh un arc și strigăte de triumf puternice

izbucniră printre burgunzi și mulțime de vaiete la cei din cetate. Dar în timp ce sabia mai zbura încă, se întâmplă altceva, fulgerător, care, cu toată repulsia mea față de răfuielile bărbătești, îmi înveselește sufletul și pe care nimeni n-a-nțeles-o imediat: Grigors, cu mâna dreaptă fără sabie în mănușă de fier, apucă de căpăstru calul lui Țăcălie și cu aceeași mișcare fermă și nestrămutată prinse și sabia acestuia care, după lovitura victorioasă, rămăsese încă-n jos. Acum le ținea pe-amândouă, frâul și sabia, și în același moment Șturmi începu, din toate puterile trupului său scurt, drăgălaș și îndesat, să meargă înapoi și să tragă șargul cel înalt, cu duce cu tot, căruia pentru nimic în lume nu voia să-i reușească să-și scape arma din strânsoarea asta nestrămutată, îndărăt, spre pod și poartă. Dumnezeu știe dacă animalul auriu exersase această ispravă mai-nainte sau dacă doar înțelegea atât de bine, în acel moment, îndemnul pulpelor stăpânului, destul că el trăgea, iar ducele Roger, ocărând în coif, putea el să smucească mult și bine de căpăstru și totodată să mai dea și pinteni gloabei: ea făcea atunci doar un salt înainte, astfel că Șturmi trebuia să facă un pas înapoi –, nu fără plăcere pentru micul animal. În ce-l privește pe Grigors – mai știu și azi cum, în luptă cu fratele lui la fel de iscusit, era în stare mai degrabă să-și strivească țeasta decât să părăsească poziția de sprijin. La fel și-acum, ba chiar mai ferm, căci el ar fi suportat mai curând ca Flann să-l pună atunci cu umerii la pământ decât să slăbească acum din strânsoare sabia și frâul. Sabia străpunsese mănușa de fier și îl tăie la sânge, dar asta nu-l făcu să slăbească strânsoarea, iar cu scutu-i solid para loviturile pe care Roger, furios, încerca să i le dea cu al lui, în cap și peste braț. Însă Sturmi trăgea.

Scurtă fu uluirea tuturor în fața celor întâmplate. Apoi ostașii ducelui îi săriră-n ajutor cu strigăte mânioase, însă asupra lor se năpusti, prin poarta ce se deschidea, trupa

orașului, astfel că pe pod se iscă una dintre cele mai crunte lupte corp la corp ce s-a văzut vreodată. O lance zvârlită de la distanță îi pătrunse lui Grigors în gât, lângă claviculă, prin apărătoarea de umăr, astfel că, grav rănit, abia mai fu în stare să se scape de arma sosită în zbor; Șturmi sângera și el în mai multe locuri. Dar acum erau destul de aproape de poartă ca să i se poată striga ducelui:

— Descalecă, omule! Spune *valet* sabiei tale prizoniere, care și-așa este-ntr-o strânsoare nestrămutată și lasă-te jos de pe cal, în brațele apărătorilor tăi! Însă asta voinicul nu voia și nu putea s-o facă. Să-și dea sabia cu care-l dezarmase pe fante? Să coboare el de pe cal, ca un învins? Nici în ruptul capului! Sigur că și din cauza coifului ce-i acoperea fața nu putea vedea prea bine-n jurul lui și nu știa tot ce i se întâmplase. Dădea lovituri răsunătoare cu scutul în scutul răpitorului însângerat. Însă, deodată, trosni cu totul altfel. Erau canaturile ferecate-n fier ale porții, care se trântiră după cal și călăreț, și călăreț și cal, iar în lăcașuri intrară scrâșnind zăvoarele din bârne.

Nu puțini luptători din oraș rămăseseră, din păcate, încuiați pe dinafară și fură doborâți. Dar ei erau doar personaje secundare, și Roger, Țăcălie, era prins.

Sărutarea mâinii

Dac-aș putea să iau parte, fără șovăire și apăsătoare preștiință, la revărsarea de bucurie, la chiotele de fericire și mulțumire ale orășenilor, ce umpleau tot văzduhul, căci prin fermitatea lui Grigors țara fusese izbăvită de balaur, iar pustiitorul, dezarmat și legat, zăcea în temnița din turnul porții! Aș dori să-l îmbrățișez pe învingătorul atât de tânăr, iar pe vânjosul Șturmi l-aș săruta drept pe bot, însă, în primul rând, gândul la grozăvia ce-a urmat mă oprește de la asemenea manifestări și, în al doilea rând, Grigors nu avea voie să fie îmbrățișat, căci era rănit de lance și sabie, cu straiele șiroindu-i, de data asta, chiar de sângele lui, iar după ce poporul îl duse în triumf până în fața locuinței sale, la casa dregătorului, căzu fără cunoștință de pe spinarea calului. De leacuri și bună îngrijire aveau amândoi nevoie și avură din plin. Orășenii mai aveau însă multe altele de făcut în ziua aceea, nu doar să chiuie lovindu-și coapsele, căci dușmanii, înrăiți, nu renunțară la un asalt general ca să-și elibereze crăiescul duce, și zbaterea lor plină de mânie ținu până către seară. Cu berbeci din bârne izbiră tunător porțile, împinseră turnuri de asalt cu luptători peste șanțul cu apă, către ziduri, proptiră scări înalte și azvârliră pietre și ghiulele cu grămada, în cetate. Așa că

destui orășeni și burgunzi trebuiră să-și dea viața. Pe seară însă iureșul se domoli, iar când orășenii îi înștiințară pe cei de-afară că, dacă mai ridică mâna împotriva orașului, domnul și principele lor va plăti pe loc cu viața, atacul nu mai fu reluat.

Tratativele porniseră, așa se dădu de veste, între Flandra-Artois și Arelat-Burgundia în vederea prestării jurământului de nerăzbunare și a încheierii războiului din amor, iar în acest timp cei de afară erau rugați să binevoiască a se purta frumos și liniștit. Foarte potrivită era această înștiințare căci Roger Țăcălie se găsea pus în fața alegerii: ori să fie scurtat cu un cap, ori să părăsească țara și cetățile, să se retragă pentru totdeauna între hotarele sale, iar pe lângă asta să mai plătească și răscumpărare timp de zece ani, o sumă bine socotită, ca despăgubire pentru toate stricăciunile de care se făcuse vinovat amorul lui îndărătnic. El dădu un răspuns mândru, chiar dacă după o luptă lăuntrică. Puse să se spună că năzuise cavalerește la favoarea Doamnei mai mulți ani și făcuse tot ce-i stătuse în putință ca să-i cucerească inima. Dacă ea se împotrivește astfel cererii sale, a cărei seriozitate a dovedit-o în toate împrejurările, ba în cele din urmă îi mai și trimite pe câmp un biet băietan pe care l-a și învins în joacă, dar care, nesocotind orice regulă de luptă, l-a atras în capcană, așa că el se declară ofensat, își retrage cererea și îi refuză mâna, fără să-i lase nădejde că se va mai osteni vreodată pentru ea. Să jure că nu se va răzbuna și să părăsească țara era gata, fiind și îndeajuns de bogat să plătească răscumpărare pentru ce-a făcut, fără ca prin asta să se coboare cu ceva. Doamna însă, adăugă el batjocoritor, nu are decât să-și ia, în locul persoanei sale nobile, ca soț în patul conjugal, pe bietul băietan pe care l-a trimis afară, ca să facă de rușine tradiția sfântă a duelului, prin mârșave șiretlicuri.

El nu știa la ce grozăvie o îndemna cu batjocura lui și pe care o implora parcă să coboare din cer – mai bine aș spune: să se înalțe din infern. Dacă ar fi știut, poate că i-ar fi răcorit inima. Cred însă că el însuși s-ar fi înfricoșat creștinește să facă, chiar și-n batjocură, un asemenea îndemn. Dar nu era cazul să te sinchisești de ornamentele prin care căuta să-și facă-ngenuncherea ceva mai suportabilă. Numai ea conta; și în piața catedralei, în ceremonie solemnă, în fața mărimilor burgunde lăsate să intre în cetate, printre binecuvântările clericilor și strigătele „da, da, așa să fie" ale întregului popor, fu prestat jurământul de pace, în prezența ducesei precum și în prezența lui, a lui Grigors, eliberatorul, care, cu gâtul încă bandajat și legat la mână, o revedea în acel ceas pentru prima oară pe Doamna, ale cărei fermecătoare maturitate și bunătate le păstrase necontenit în inimă, în ochi și în auz. Și ea îl revedea și se bucura pentru onoarea lui, căci fie spus doar că imaginea lui tinerească îi plutise și ei tot timpu-n față și o grijă tandră, gingașă, cum viața n-o mai învățase încă niciodată să aibă, o cuprinse față de paloarea lui de rănit, dar totodată și mândria fremătătoare că fusese cu atâta fermitate de partea ei. Abia, zic eu, dacă dădea atenție cum se cuvine ceremoniei, deoarece știa că, după aceea, tânărul va fi prezent sus, în cetate, ca să-i mulțumească, și la acest gând, pot depune mărturie, Doamna se bucura.

Depun mărturie: era în semicercul doamnelor și îl vedea de la distanță, în sala tapiseriilor, cu grinzi sprijinite pe stâlpi împodobiți cu blazoane, venind către ea, pe picioare zvelte, în stofă colantă; dar și de mersul lui mlădios, mărturisesc, era mândră. O, Doamne, Dumnezeule prea bun, el îi semăna, așa cum pășea în fața ei, lui Wiligis, tatălui său îi semăna, și prin urmare cum să nu-i pară asemănător! Ei însă această asemănare îi spunea cu totul

altceva decât nouă, adică numai plăcere și dacă se gândea la asemănare, asta era doar în legătură cu cel dispărut, nicidecum și cu ea însăși. Nu putea oare un bărbat tânăr să-i amintească de fratele-iubit și să-i miște sufletul, fără ca pentru asta să se simtă obligată să cadă la bănuieli exagerate? Dar că era atât de mândră de el, chiar și de mersul lui, asta, după mine, trebuia să-i dea Doamnei de gândit.

El îngenunche și ea grăi:

— Cavalere, am spus să vă ridicați atunci când ați îngenuncheat în fața mea în sfânt lăcaș, deoarece acolo cinstirea se cuvenea Maicii Preacurate. Astăzi și aici, toată cinstea vi se cuvine vouă și de aceea spun din nou: ridicați-vă! De n-aș fi femeie și-atât de tânăr de n-ați fi – atât de tânăr sângele vărsat pentru noi –, cu adevărat s-ar fi cuvenit să îngenunchez eu în fața voastră, căci ați săvârșit minune pentru țara ducelui Grimald și a fiicei sale. Unde este mâna ce a ținut ferm și fără șovăire frâul și sabia tăioasă, până ce tâlharul a fost pus în lanțuri? Dați-mi-o, ca buzele-mi să-i mulțumească!

Și ea îi luă dreapta, încă nevindecată, pe care el o ținea la cingătoare și și-o duse la buze.

Asta n-a fost deloc bine. Doamnele de onoare socotiră că-i exagerat, iar eu sunt încă și mai aspru în judecata mea. Căci ce-o îndemna să-i sărute mâna? Că făptuise cu ea salvarea, sau că-i amintea de Wiligis, care, cu-a lui mână păcătoasă, îi mângâiase trupul? Vă spun: Doamna nu se controla destul și nu făcea deosebire între recunoștință și tandrețe cu luarea-aminte ce se cuvine. Pentru prima oară avea temei adevărat, atât de adevărat încât se socotea scutită să mai cerceteze dacă recunoștința nu era totuși numai un prilej pentru tandrețe. Era o prințesă evlavioasă și ținea priveghiuri multe; cu toate acestea, discernământul ei se dovedea insuficient. A săruta o mână rănită, în nu-

mele rănilor de martir ale lui Cristos, este, ce-i drept, lăudabil; dar a ține seama dacă se întâmplă din smerenie și iubire pentru suferință sau din plăcerea de a săruta, asta-i subtilitate creștină, iar Doamnei îi lipsea așa ceva.

Grigors se ridică, cu paloarea de rănit invadată de sânge.

— Stăpână, ce faceți! Această atingere îmi va arde mâna și o va îndemna la fapte nobile cât voi trăi, vă jur! Dar prin ce-am meritat favoarea asta? Din păcat este făcut trupul nostru. La ce-i oare bun, dacă nu este pus în joc și jertfit pentru nevinovăția asuprită?

Ea coborî ochii, cu genele lor frumoase, și nu-i ridică din nou spre el nici când, cu glas încet, abia mișcându-și vârful buzelor, spuse:

— Copii ai păcatului suntem cu toții. Mie însă mi se pare adesea că de fapt ar fi o contradicție între păcătoșenie și curajul nobil, între mizeria trupului și mândria lui. Dacă este nemernic, cum poate să se arate liber și cutezător și să se încumete la un mers atât de plin de noblețe încât să-l umple de mândrie chiar și pe cel care doar îl privește? Spiritul cunoaște nevrednicia noastră, dar, nepăsătoare față de știința lui, natura se socotește vrednică. Vorbirea voastră a fost a unui cavaler creștin. Chiar între acest nume și atributul său mi se pare că se cască o contradicție. De unde iau smerenia și nimicnicia creștinului – curajul, noblețea și trufia cavalerului?

— Stăpână, întreg curajul și fiecare acțiune îndrăzneață căreia ne consacrăm și în care ne angajăm cu totul, până la capăt, se trag numai din cunoașterea vinovăției noastre, se trag din fierbintea dorință de îndreptățire a vieții noastre ca, după aceea, în fața Domnului, să compensăm în mică parte vina păcatelor noastre.

— Deci ați luptat pentru Dumnezeu și din voința îndreptățirii vieții voastre?

— Am luptat, Doamnă, pentru voi și onoarea voastră! Prea nedrept o despărțiți pe una de cealaltă!

— Ați luptat ciudat. Vreți să-mi spuneți adevărul și să mărturisiți dacă arta ducelui a fost cea care v-a doborât sabia din mână?

— Nu tocmai. Vă spun adevărul. Trebuia să se întâmple astfel ca, luând în ajutor dibăcia lui, eu să pot face ce îmi pusesem în gând.

— Ați vrut să arătați, cu aroganță, cum se câștigă jocul pe tabla de șah, după sacrificarea reginei?

— Nu, Stăpână, ci prevăzusem că prizonierul v-ar fi mai de preț decât un cadavru.

— Atât de tânăr și deja atât de priceput într-ale guvernării? Nu l-ați urât deloc?

— L-am urât din tot sufletul. Dar nu urii mele voiam să-i dau satisfacție. Nu știu dacă aș fi putut să-l ucid pe tâlhar. Poate numai într-un moment atât de concentrat ca acela în care am apucat sabia și frâul. Dar nu pornisem la această luptă pentru ura mea, ci pentru voi.

— Prea nedrept, îmi pare, o despărțiți pe una de cealaltă. Omul pe care l-ați cruțat îmi hărăzise silnicia și rușinea.

— Să vă posede, Stăpână, era țelul acestui bărbat. El a luptat *de dragul* vostru și a făcut-o în duel cu mine, servitorul vostru, pe care nici un duel nu îl putea face să uite că luptă numai *pentru* voi.

— Cu înțelepciune faceți deosebire, de astă dată, dându-i, cu ușurință, potrivnicului dreptul la țeluri mai înalte. Ați luptat tot atât de chibzuit pe cât de eroic, l-ați prins pe balaur, care lupta de dragul meu. Respirând cu ușurare, vă mulțumește țara, căreia, prin voi, i-a fost dăruită o nouă viață și vă sărută această mână neobișnuit de fermă și nestrămutată. Ea va dori, așa gândesc, noi strânsori ferme, după ce va fi complet vindecată. Această frumoasă

aventură trece pentru voi, bănuiesc, ca una printre multe altele. Plecați acum, mai departe, spre noi fapte cavalerești?

— M-ar ierta, Stăpână, grația voastră, dacă mi-ar părea că locul acesta a fost dinainte hărăzit rătăcirii mele și dacă, după inima mea, ar trebui să rămân și-ntreaga viață s-o dedic slujirii voastre?

— Cum aș putea, cavalere, să vă refuz ceva? De dorința voastră sunt cât se poate de plăcut mișcată. Așadar, rămâneți. Și nu trebuie să mai locuiți la *mairie*. Locul vostru este la curtea mea. Vă înalț la rang de seneșal al meu, încrezătoare că nimeni nu mă va certa pentru că v-am înveșmântat tinerețea în această slujbă. Meritul vostru vă onorează tinerețea și înlătură orice obiecție. Nu există nici o înălțare pe care meritul să n-o îndreptățească. Nu îngenuncheați, n-o vreau! Acum vă puteți retrage. Vă voi revedea în anturajul meu.

Și trecu printre doamnele care o urmară.

Această convorbire trebuie închipuită ca purtată foarte iute, asta îi era caracteristic. În câteva minute, cu voce joasă, fără pauze și ezitări. În fața martorilor avusese loc și era totuși ca o înțelegere grăbită, de taină, la care ochii mai curând se evitau reciproc decât se căutau și nu era nici o zăbavă între întrebare și răspuns, nici între frazele amândurora, ci cuvintele cădeau grabnic, precis și șoptit, până la spusele: „Vă puteți retrage. Vă voi revedea."

Rugăciunea Sibyllei

Țara respira în voie și o viață nouă îi fusese dăruită prin a lui Grigors mână, nestrămutat de fermă în strânsoare. Acolo unde ținutul se numește Rousselare și Thorhout, către mare, înverzea iarăși pe câmpii pașnice folositorul in, și țăranii dansau iarăși, cu bucuria lor greoaie, prin taverne. Turme noi pășteau pe înălțimile bogatului în pășuni Artois, dând lână pentru postavuri bune. Libere erau orașele și cetățile, reparate de stricăciuni, curățate de mizeria dușmanului, iar Sibylla, copila lui Grimald, ținea curte la Belrapeire, acolo unde-și petrecuse copilăria și tinerețea păcătoasă. Într-acolo de unde, odinioară, dulcele frate pornise în cruciadă și de unde ea însăși, atât de rău binecuvântată, fusese nevoită să plece, ca să se ascundă în castelul înconjurat de ape al Domnului Eisengrein, într-acolo a fost atrasă irezistibil, căci în fiecare dintre noi este întipărită dorința de a se întoarce în trecut și de a-l repeta, încât, dacă a fost nefericit, acum să fie fericit.

Grigors, salvatorul, era seneșalul ei. Nu se auzea nici o cârtire împotriva ascensiunii sale, iar că, egal în rang cu Domnul Feirefitz, majordomul, mergea la masă alături de ea, găseau toți că-i cu drept. Căci mai animată părea de-acum viața principesei, nu mai era atât de aspru limitată la priveghiuri și rugăciuni, atât de neînduplecat și

temător potrivnică bucuriilor curții, cântecului și viersului pe strune, și conversației libere în sala mare și în grădina cu verdeață. Asta se datora sigur sfârșitului fericit al războiului din amor și ușurării sufletului ei după o restriște atât de lungă. Dar fie că veneau de aici sau de aiurea – oricum, curtea și țara nutreau speranțe ce multă vreme nu se putuseră clinti din loc din pricina împotrivirii aspre a Stăpânei și nu putuseră deveni prilej de discuție. Acum însă, cei mai buni și mai înțelepți ai împărăției se adunară și începură să dezbată cu stăruință ceea ce era de dorit, și, în orice caz, de sperat: fiecare avu cuvântul și fiecare spuse răspicat același lucru spus de cel de dinainte.

La Arras, în înalta sală, se sfătuiră castelanii, baronii și căpeteniile orașelor și hotărâră după cum urmează. Iată dar, ziseră, această țară, încă atât de plină de nevoi, și-a biruit suferința și înflorește pașnic, ca pe vremuri, astfel că îngrijitorilor le rămâne grija și-i încearcă îndoiala, că s-ar mai putea preabine, să se întâmple la fel încă o dată și din nou un neobrăzat puternic să se năpustească cu lăcomie asupra scumpului meleag și să-l pângărească. O țară atât de mare ar fi rău apărată de către o femeie, de trufia nelegiuită, fie ea și preavrednică de tot respectul, iar dac-ar avea un Domn și duce, care de mult lipsește, deci dacă Doamna ar avea un Domn, a cărui simplă existență chiar ar preîntâmpina un nou război din amor și care, cu sprâncenele încruntate, și-ar atinge sabia la amenințarea celei mai mărunte necuviințe, cu totul altfel, zău, ar merge atunci treburile în țară. Ce-i drept, se știe și se ține seama cu respect că femeia și-a pus în gând, cu voia Domnului, să nu-și ia niciodată bărbat. Ei, însă, aleșii între aleși ai țării, cu tot respectul, sunt de părere, într-un singur glas, că face o nedreptate și tâlcuiește greșit voința Celui Atotputernic. Rău i-ar fi întocmită viața dacă ar lăsa o țară atât

de bogată să se ducă de râpă, fără urmași; mult mai plăcută i-ar fi purtarea în fața Domnului și a lumii dacă și-ar alege un soț și prin el ar dărui țării moștenitori. Pe lângă asta, căsătoria bine rânduită este cea mai bună viață ce i-a fost dată de Dumnezeu omului, dar mai ales și cu osebire în cazul ei. Acestea să se pună în fața Doamnei, ca hotărâre și rugăminte arzătoare a întregii țări și a fruntașilor ei și să se intervină pentru aprobarea cererii, adoptată fără opuneri, nici abțineri, prin aclamații, adăugându-se că Doamna are toată libertatea și rămâne la propria-i voie, fără condiții, pe cine vrea să ia ca Domn al ei și Duce.

Așa s-a exprimat voința obștească și, dac-o cercetez, mă surprinde mai ales ultimul ei adaos, ce te-ar putea face să crezi că ar exista obiceiul ca o principesă să nu se lase pețită, ci ea însăși să pețească și, împotriva felului pudic al femeilor, să îl indice ea pe cel ce vrea să-l aibă de soț și astfel nu pot să-mi alung bănuiala că atunci când au făcut propunerea, gândurile fruntașilor țării mergeau într-o anumită direcție, că doreau să-i clădească Stăpânei un pod de aur și că Sibylla nici n-ar fi putut să nu-l nimerească. Potrivit cutumei, fu încunoștințată dinainte despre ceea ce, cu sinceritate, se dorea să i se prezinte și ar fi stat deci în puterea ei să refuze audiența. Ea o aprobă totuși, cu însuflețirea ei, firește, sub rezerva dreptului de a adopta orice hotărâre. Dar cât de bine-venită era această aprobare ca să dea viață speranței!

În fața scaunului Stăpânei se-adunară fruntașii țării și unul dintre ei citi petiția, aproape cuvânt cu cuvânt, așa cum am scris-o mai sus. Apoi lăsă pergamentul să cadă și privi în pământ. Toți priveau în jos, și Sibylla, iar în liniștea lăsată urechea mea fină îi aude inima bătând – și fruntașii, cred, o auzeau, căci toți ridicară un pic ochii privind pieziș și ciulind urechea la bătaia ei. Urmă a

Doamnei voce, cu maturitatea ei plăcută și plină, așa cum se-auzea de-obicei. Nu tăgăduiește, spuse ea, seriozitatea și însemnătatea propunerii și mai puțin încă grija plină de credință pentru bunăstarea țării și pentru soarta casei sale, din care ea se trage. Spre chibzuință și supunere o îndeamnă povața, până în punctul pe care îl socotește demn de a fi cumpănit. Căci prea mult contrazice imaginea vieții ei și hotărârea de a o trăi ca slujitoare a Domnului, fără bărbat, și cu prea multă ușurință trece peste greutatea ce i-o pregătește, anume aceea de a găsi pentru ea, în toată creștinătatea, un soț cu adevărat de același rang, astfel încât răspunsul ei să poată veni pe dată. Trebuie să ceară din partea țării timp de gândire – șapte săptămâni ar cere, dacă cererea lor n-ar purta atât de apăsat pecetea grabei. Deci se va mulțumi cu șapte zile. Într-a opta, binevoiască nobilii și preacinstiții dregători să vină din nou în fața ei, ca să audă cum a hotărât, pregătiți atât pentru nu, cât și pentru da. Căci multă înțelegere ea arată, chiar numai cumpănind.

Astfel puși la cale, petiționarii se retraseră din fața Stăpânei. Dar și după plecarea lor, inima ei încă mai bătea tare, de bucurie temătoare. Surâse, se sperie de surâsul ei, îl alungă de pe chip necruțătoare, în ochi i se iviră lacrimi și, fiindcă una se rostogoli pe obraz, îi veni să surâdă iar. Atât de mare tulburare îi adusese cererea ce-i fusese adresată. În capela din cetate intră în grabă, acolo nimeni n-o vedea, acolo putea să-și descarce inima în rugăciune; nu către partea bărbătească a divinității, ci către Mamă, augusta Mireasă Cerească, către ea se-nvolbura toată-ncrederea ei, întrucât cu Dumnezeu însuși nu stătea prea bine, întâi din cauza păcatului și apoi a îndârjirii ei. În fața scăunelului de rugăciune unde îngenunchea, era desfășurată o frumoasă icoană a Binecuvântatei, de școală bună: o arăta

tocmai când afla și cu dulce smerenie primea de la mesagerul înaripat înfricoșătoarea vestire. Ședea într-o odaie cu pereți de lemn, în rochie cu falduri largi, deasupra căpșorului pieptănat cu cărare lucea un cerc al slavei și între mânuțele ridicate ținea o carte, din care citise cu toată nevinovăția și de la care întorcea căpșorul, cam fără voie, parcă ar fi dorit mai mult să se întoarcă la îndeletnicirea ei tăcută decât să ia în seamă îngerul cârlionțat, care, la ușă, în cămașă albă înfoiată și cu mantie albastră, plutea ghemuit, arătând în sus cu degetul mâinii stângi, iar în dreapta avea un înscris: pe un hrisov derulat sta scris cu litere mari ceea ce gura lui mică și roșie îi deslușea fecioarei. Însă ea privea pe sub pleoape coborâte undeva între el și carte, în jos, către pardoseala în carouri, cu ifos sfânt, ca și cum ar fi vrut să spună: „Eu? Cum așa? Nu se poate. Tu, ce-i drept, ai aripi și ai un înscris și-ai venit fără să atingi ușa, eu însă ședeam fără urmă de gând de mărire, aici, cu cartea mea, iar pentru o astfel de vestire nu eram nici pe departe pregătită".

Spre această icoană dragă se uita Sibylla, de pe scăunelul ei, și se ruga: „Marie, Regină îndurătoare, ajută-mă acum, Fecioară Sfântă, a Domnului dulce soție luminoasă, dă-i povață și-ajut-o pe păcătoasă, ca și tine femeie gingașă și cu totul uluită de propunerea ce feminității ei i-a fost făcută și către mila-Ți se precipită și se roagă cu ardoare, să ai și pentru ea îngăduință, cu toată șubrezenia și nepriceperea ei, Tu, mângâiere a creștinătății, ales potir al Duhului Sfânt, cu deosebire chemat de-al Lui har, întru cinstire minunată, să fie rodul pântecelui tău chiar cel mai bun bărbat ce s-a născut pe lume vreodat', adică Dumnezeu însuși, care să-i fii mamă te-a ales, dar asta-i greu de tot de înțeles!

Sancta Maria, gratia plena, curtea preasfântă slava toată îți cântă, te slăvește heruvimul, te mărește serafimul, toate

oștile-ngerești ce stau în fața Domnului de la începutul-începutului, profeți și-apostoli și toți ai Domnului sfinți se bucură să-ți aducă laudă-ntruna, preacurată Fecioară, doar una, ce Domnului i-ai născut Fiu, ce El însuși era, știu, și-n pântecul tău a intrat, o, preamărit lucru minunat!

Blândă Marie, îndurătoare Marie, dulce Marie, *benedictus fructus ventri tui*! Stella maris ești numită, după steaua ce spre țărm nava o-ndreaptă, obosită, așa i-ai pregătit sosirea cu bine, sosirea la mine, celui atât de plăcut băiat, ce-n amintire trebuie să-l port zi și noapte necurmat, căci cu mâna lui puternică-n strânsoare pe mine m-a scăpat și țării i-a adus salvare. Abia de-ți pot mărturisi cât de plăcut îmi poate fi! Cu plăcere, cu drag, Doamnă-ntr-adevăr, săruta-l-aș lin pe păr. Semn de-ar da de bucurie, chiar pe gură o să fie!

Blândă Marie, femeie preasfântă, ce-ai aflat ceva atât de extraordinar, cum că dintre toate femeile din lume Domnul te-a ales anume, acum biata de mine îți cere un sfat, o, înțelege cum s-a-ntâmplat, când ei întrebarea mi-au pus, și-n taină inima mea a surâs, căci cât de tare mi-ar plăcea să-l înalț pe băiat și el să-mi fie Domn! Ca Domn al Doamnei ce bine i-ar sta! Dar vai! Păcatu-ntre mine și el s-ar afla, păcatu-nfăptuit cu cel pe care Domnul pe veci mi l-a răpit. Atunci să-i fiu lui Dumnezeu femeie deloc n-am mai vrut, și nicicând, dar căința mă cuprinde acum în adânc, în gând, prin voia amorului ce băiatului i-l port cu toată tăria. Dar, spune tu, Sancta Maria: oare mi-e hărăzit să fiu fericită iar, să mă bucur de feminitatea-mi ca de-un dar și să-l leg așa pe cel curat, de marele meu păcat?

Mi-e sufletul plin de-ndoială și, dacă mi-e mie permis, mă-întreb cu sfială. Deci rogu-te despovărează-mi-l, doar îl știi umil, în spaime cufundat, și mă ajută ca îndurarea de la Domn să-mi vină, făr-a lua seama la a mea vină! Ești

a Celui Preaînalt copilă, ca orice ființă, oricât de fragilă, și totuși mamă Lui îi ești, cu temei, de-asta face tot ce dorești și-i dai să înțeleagă că vrei. În parte tot mi-ești datoare un pic, îți zic, cu șiretenie de femeie, să m-ajuți pe lângă Dumnezeu, căci pentru-a omului scăpare la greu, din păcat, în pântece neprihănit a venit, și ca mamă pe tine te-a luat. De nimeni n-ar fi săvârșit păcate, n-ar mai fi fost întâmplate nici cele ce Dumnezeu cu tine-a făcut și slavă veșnică n-ai fi avut.

Doamnă, mă iartă că glumesc când de durere mă sfârșesc! Că și de băiat mult mă doare, când foarte tânăr îmi apare, iar eu sunt vârstnică de-acum, femeie ce știe și-amor, și durere, dar cu voia Domnului, în putere, și iată, Stăpână peste țara toată. Favoarea mea-l va măguli, vai mie, păcatul meu el n-are cum să-l știe. Dar oare o putea să mă iubească, cu inima și cu simțirea-i bărbătească? De ce pentru simțirea lui mi-e teamă? Cunosc, de bună seamă, a sângelui tânăr chemare către-a femeii trupească floare. Îl vor desfăta cu-adevărat și vor fi doriți, sânii mei doar un pic obosiți, căci vrednic îl socot doar pe el de-al meu pat și pe măsura mea doar el îmi e dat! De pielea lui să mă-ncânt mi-e dor, iar cucuveaua să nu uguie-nfricoșător, umărul lui să-l am la gura mea, și Hanegiff nici un temei n-ar mai avea, nesupus, să urle-ntre timp, cu botul în sus.

În ajutorul meu acum ești chemată, Maria, tu, fecioară-adevărată! Pe lângă Domn pune vorbă bună pentru mine și pentru băiatul ce mi-a trezit simțire duioasă, Tu, a Prea-Naltului fiică și mamă: mireasă!“

Fu rugăciunea Sibyllei către icoană. Cred că la sfârșit prinse să i se pară, pe când cobora cu smerenie privirea, că pe gurița Celei Alese mijise un mic și gingaș crâmpei de zâmbet de-ncuviințare. Fiindcă atunci când, peste șapte zile, fruntașii se aflau din nou în fața scaunului ei ca să

primească răspunsul la propunere, le spuse: și-a însușit dorința și voința țării și recunoaște că trebuie să capete un Domn și Duce. De aceea, cu supunere, a hotărât să spună *Valet!* vieții de slujitoare a Domnului și să fie slujitoarea prin căsătorie a unui bărbat. Aceasta este hotărârea ei. Ceea ce urmează îndată vine de la sine și nu mai depinde de părerea ei, nici de vreo alegere oarecare. Căci dacă țara trebuie să aibă un Duce, atunci el poate fi numai cel ce cu mână nestrămutat de fermă în strânsoare a scăpat-o de balaur și a luptat în duel pentru ea și onoarea ei. Acesta-i Domnul Grigors, astăzi seneșalul ei, cavalerul de departe, coborât aici, pe uscat, prin grația lui Dumnezeu și a Maicii Sale. Lui îi oferă mâna, și el, dacă-i e pe plac, să urce treptele la ea, să-i stea alături ca stăpân al casei și soț princiar, pentru împlinirea dorinței celei mai fierbinți a țării izbăvite.

Acestea le spuse emisarilor, înconjurată de întreaga ei curte, și către mâna ei frumoasă Grigors urcă sub baldachin și își îndreptă fața tineresc-serioasă lângă a ei, spre sală și spre întreaga creștinătate. Asta n-ar fi trebuit s-o facă, ci mult mai bine, spre blândă pocăință, în mănăstire să rămână, la tatăl său adoptiv, prietenul meu, abatele. Căci urma să se prăbușească cu mult mai adânc decât era înălțimea celor câteva trepte cu covor. Dar pe loc, în fața lui săbiile ieșiră din teacă, genunchii se-ndoiră, și grinzile se cutremurară de strigăt:

— Trăiască Gregor, biruitorul războiului din amor, apărătorul țării, al nostru Domn și Duce!

Nunta

Spiritul povestirii este un spirit comunicativ, care-și conduce amabil cititorii și ascultătorii pretutindeni, chiar și-n singurătatea personajelor sale țesute din cuvinte, și în rugăciunile lor. Cu toate acestea știe și să tacă și, grijuliu, să ocolească ce i se pare din cale-afară de stânjenitor, să țină unele întâmplări în umbra tăcerii, chiar dacă acestea nu lasă nici o îndoială că s-au petrecut reunind cuvânt, prezență și scenă. Treburi politice, precum cea încheiată cu depunerea jurământului de credință pentru Ducele Gregor, nu sunt evenimente ce ar fi putut decurge și altfel decât sunt pe cale să aibă loc în povestire; adică nu fără pregătire sau la voia întâmplării, înțelepciunea lumii o știe, ci totul este pus la cale și asigurat dinainte, iar Sibylla n-ar fi putut să-i ofere oficial mâna și coroana salvatorului ei, dacă exista pericolul ca el să le refuze pe amândouă. Între rugăciunea ei către Fecioară și răspunsul dat la rugămintea țării, trebuia să intervină o convorbire secretă, între patru ochi, tinerețea și maturitatea au purtat-o în cuvinte concise și pân-la urmă – Doamne, iartă-i – nu numai în vorbe, în care problema gramaticală dacă „pentru“ sau „de dragul“ și-a mai jucat încă o dată rolul, nu fără ca în favoarea lui „de dragul“ să se ajungă la o fierbinte mărturisire.

Unii se vor supăra pe mine că izgonesc această scenă-n beznă și nu-i îngădui prezentarea, căci, fără-ndoială, din ea s-ar fi putut afla multă jenantă blândețe reciprocă și sfioasă conversație de la inimă la inimă. Dar, în primul rând, redarea scenelor de dragoste nu se potrivește cu veșmântul și crezământul meu, în al doilea rând, urmăresc cu mult mai mare plăcere ochii lui Grigors pe fața-i tânără, severă, pândind cu extraordinară concentrare mișcările adversarului, decât tânjind dornici de dulce și moleșitoare iubire, însă, în al treilea rând, tot ce s-a șoptit, suspinat, mărturisit și săvârșit cu gingășie se sprijinea pe o atât de groaznică necunoaștere și pervertire ce îi atrăgea pe unul către celălalt, pusă la cale de însuși dracul, la care eu, unul, nu vreau să iau parte și pe care și voi puteți s-o vedeți numai ca printr-un văl de lacrimi de rușine și de teamă, cum ea îi ținea capul între mâini, cu gura foarte apropiată de a ei și cum el îi respira pentru prima oară numele, așa cum și ea îl respira pe-al lui, în respirația ei, și se desfăta:

— Deci mă iubești, iubitule de departe, viteazule, scumpule, atât de aprope de mine chiar de când te-am zărit –, iar buzele lor se contopeau, întru lungă amuțire și lipsă de noimă voluptuoasă.

Acestea deci le ocolesc și le las în beznă, nepovestite; să mă ocup cu ele nici nu m-aș pricepe. Era logodna lor – și hei! nunta urmă îndată. Ei, o să fie, hei, veselie: cornetii vesteau fericita noutate în întreaga țară: Flandra-Artois are acum iară Domn și Duce; dezmăț, dans pe străzi, focuri de bucurie și praznice erau prea destule în orașe și-n sate, iar vinul curgea din cepuri ore-ntregi. La Chastel Belrapeire însă, căsătoria fu sărbătorită cu tot fastul: oaspeți, mai mult de cinci sute, în parte adăpostiți în corturi la picioarele cetății-nalte, invitați de-aproape și de departe, benchetuiau la cincizeci de mese, încărcate neîncetat de

scutieri și paji, cu bucate de vită, cerb, porc gras, precum și cu cârnați, gâște, găini îndopate, știuci, mrene, păstrăvi, mihalți și raci. Îngreunați de vin, conduseră, cu torțele-nainte, cortegiul nupțial prin toate sălile. Apoi Grigors pătrunse în iatacul Sibyllei și jăraticul care trosnea le lumină încăperea, iar atunci deveniră soț și soție.

De ce nu? Întreb eu disperat. El era un bărbat, ea era o femeie, așadar puteau deveni soți, căci de mai mult naturii nici că-i pasă. Spiritul meu nu vrea să se regăsească în natură, el i se împotrivește. Ea este a diavolului, căci nepăsarea-i n-are margini. Aș vrea să-i cer socoteală naturii, întrebând-o cum a fost în stare și s-a-nduplecat să ducă la capăt lucrurile, cum a făcut și-a dres în cazul ăsta întocmai ca de-obicei, de-a lăsat un tânăr onorabil să se bucure ca un nebun de sânii ce l-au alăptat și i-a dat puteri depline să viziteze din nou pântecele ce l-a născut? La o astfel de mustrare, natura, pe care unii o numesc mamă și zeiță, ar putea răspunde că neștiința i-a dat tânărului puterea și nu ea. Dar doamna zeiță minte, deoarece tocmai ea este cea care a făcut ce-a făcut aici, sub protecția și la adăpostul ignoranței, și dacă în ea ar mocni măcar o singură scânteie de bună-cuviință ar trebui să se revolte împotriva ignoranței, în loc să facă cu ea corp comun, și prin ea să-i dea putere tânărului. Dintr-o nepăsare o face, atât de nemăsurată, încât nu aparține doar ignoranței, ci și ei înseși. Da, natura își este indiferentă sieși, căci altfel cum ar putea îngădui ca sensul, timpul și drumul ei să se întoarcă pe dos, și ca un ins născut din femeie să nu procreeze înainte, în timp, ci înapoi, în pântecele mamei lui și să trezească urmași cărora, așa zicând, le stă fața la ceafă.

Ptiu, rușine naturii și nepăsării ei! Firește, trebuie recunoscut că, și fără astea, dacă natura s-ar fi împotrivit ignoranței, Grigors tot ar fi fost pus într-o situație penibilă și

necavalerească, ceea ce iarăși nu i se poate dori. Nu știu și nu vreau să știu de ce Sibylla, în rugăciunea ei tăcută, fusese îngrijorată de simțurile lui. Ele, oricum, erau foarte sănătoase și el se bucura de maturitatea iubitei sale la fel cum și ea se desfăta, din toată inima, de tinerețea lui. Într-un cuvânt, erau foarte fericiți, altfel nu se poate spune și povesti, foarte și pe deplin fericiți trupește și sufletește în noaptea *aceea* și încă multe nopți și zile, o pereche ducală în culmea fericirii, ce prea bine și *Joydelacurt* – bucuria curții se putea numi, precum odinioară drăgălașii copii ai lui Grimald și ai Baduhennei. Căci fericirea lor, o spun precum a fost, lumina tot ce o înconjura, se răsfrângea surâzând pe toate fețele, adăsta ca soarele peste toată țara și pentru ceea ce, după dreapta cale și rânduială, se cheamă binecuvântarea cu copii și urmași, și de asta se-ngrijea natura în nepăsarea ei. Doamna Sibylla prinse neîntârziat nădejde, trupul ei, pus la păstrare de tot atâția ani câți avea soțul și stăpânul ei, se rotunji mai mult și mai mult, și taman la nouă luni după ce li se luminase celor doi drumul spre camera nupțială născu, în dureri obișnuite și deci naturale, o fetișoară ce fu numită Herrad, dar care se cam abătea de la boiul știut: nu arăta brună și pală, în felul valon, ci semăna străbunei sale din partea mamei, răposatei Doamne Baduhenna: era albă și roșie ca mărul precum aceea, în felul ei de-a dreptul drăgălașă. Că pruncul avea fața la ceafă, nimeni nu vedea.

Cu siguranță că bucuria ar fi fost mai mare, dacă i s-ar fi dăruit îndată un moștenitor bărbat, apărător al viitorului țării. Totuși tatăl era încă atât de tânăr și cu viitorul înainte încât el ținea, cum s-ar spune, locul moștenitorului pentru care soarta rămânea încă datoare; și dacă Sibylla, ce îl preceda cu ani, se dovedea o soție viguroasă și izvor de viață, atunci soțul ei era un Duce pentru care țara putea

fi invidiată de întreaga creștinătate. El participa adesea la judecăți dacă era vorba să împace pricini și zavistii interne și pentru că la mănăstire studiase *legibus*, cu care niciodată vreun domnitor nu socotise că trebuie să se ostenească, era un judecător mai bun decât fusese cineva vreodată în punerea termenelor și ținerea adunărilor, prieten intim al dreptului, în același timp blând și chibzuind cu-nțelepciune să-i mulțumească pe toți și pe fiecare-n parte. Brațul său, ce-l biruise pe pretendentul sălbatic, era pretutindenea temut: nimeni nu mai făcea război cu o țară apărată de un domn având o mână atât de nestrămutat de fermă-n strânsoare, iar ca dinspre partea lui să se strice pacea, care lui îi era datorată, nici prin gând nu-i trecea Ducelui Grigors. Ar fi putut, prea bine, fălindu-se cu darul de a-și concentra forțele peste măsura obișnuită, să încline către cuceriri și să fie ispitit a-și supune mai multe țări decât cele ce-i aparțineau. Cu voia Domnului însă, nu făcu asta, păstră măsura și nu dori mai mult decât să se slujească de ce era al său.

Astfel trecură trei ani. Într-al treilea, ca semn al fericirii de care se bucura dinspre partea tânărului ei soț, Doamna Sibylla începu iar să nădăjduiască.

Jeschuta

ândesc că-ndeajuns am lăudat, deși cu tăcută disperare, bunăstarea și bucuria soților. A sosit însă momentul să-ntregesc adevărul, îngrădind preamărirea. O umbră căzu peste fericirea lor, venind din amândouă părțile, din partea lui și dintr-a ei, nevăzută de lume, zărită și știută numai de ei înșiși, de fiecare, pentru sine, deoarece fiecare credea că umbra cade din partea lui. Împărțeau un secret al vinei și păcatului pe care fiecare le socotea doar ale lui și pe care, cu toată dulcea intimitate, și le ascundeau unul celuilalt. Asta era umbra și era întunecarea.

Sibylla îi ascundea iubitului, cu teamă mută, că înainte, odinioară, împărtășise plăceri vinovate cu mândrul ei frate și că îi născuse celui dispărut un copil pentru care nu fusese loc pe pământ. Un trup al păcatului îi oferea celui pur la fiecare-mbrățișare, cu voluptate, ce-i drept, și totuși torturată de rușine și mustrări de conștiință. Voluptatea, ea era speranța păcatului de a se însănătoși scăldându-se în puritate, era râvna lui de a se purifica prin puritate. Nevoia și rușinea erau frica bietului păcat în fața Domnului, cum că murdărește și pângărește puritatea, amestecându-se cu ea. Adesea, în singurătate, Sibylla plângea de rușine pentru puritatea pe care o legase de păcatul ei, își

ascundea însă cu grijă lacrimile de toată lumea, dar mai cu seamă de iubitul ei, unicul pe care îl putea iubi după dispariția fratelui atât de scump. El nu vedea deci urmele de lacrimi, nici mâhnirea ce-o făcea să i se dea cu și mai multă ardoare.

El avea propria-i grijă, deși era aceeași cu a ei, și tot Tristan îngrijoratul rămase, în ciuda domniei norocoase și a fericirii conjugale. Oare nu plecase el în pribegie să-și găsească părinții păcătoși, să le cadă la picioare și să le ierte existența lui, ca Dumnezeu să-i ierte pe toți trei? În loc de asta ajunsese Duce în prima țară întâlnită-n cale, unde-l purtase călătoria prin ceață și, firește, cucerise o femeie de-o dulce maturitate, pe care o găsise din prima clipă atât de apropiată firii lui, Sibylla, icoana Reginei Cerului –, în același timp făcută și pentru bucurie pământească, astfel că, în brațele ei, respectul copilăresc se împletea ciudat cu voluptatea bărbătească. În brațele ei, la sânu-i gingaș, gusta fericirea desăvârșită, dulcea mulțumire a sugarului, în același timp cu plăcerea puternică a bărbăției.

Astfel, din grozăvie poate înflori desăvârșirea, cumpănesc eu în pacea mănăstirească. Ce-i drept, în bucuriile matrimoniale ale lui Grigors călugăria mea se poate transpune numai prin curaj spiritual și de dragul suferinței ce sălășluia în ei, în el ca și în ea, precum viermele în trandafir. Căci, vai, el o înșela pe cea nobilă și curată, la care fusese înălțat, și-i ascundea cine era cel pe care-l cucerise și căruia cu încredere i se oferise: adică o bine făcută lepădătură. Era un șarlatan ce-i ascundea că era un copil găsit, adus de valuri și crescut din milă creștinească, un fiu al păcatului al cărui trup aparent bine făcut ea n-ar fi trebuit să-l dezmierde, întrucât într-adevăr era alcătuit doar din păcat. Ce-i drept, el își pusese în joc acest trup al păcatului în luptă cu balaurul; dar, în același timp știuse

că va învinge datorită darului său extraordinar de a se concentra și își câștigase în duel soția care-i năștea acum niște micuțe Herrad, fără să-i dea prin gând că, din partea tatălui, sunt vlăstare ale păcatului, sămânța vinei moștenite, nepoate ale stricăciunii. Cum a putut să se semețească a zămisli micuțe Herrad, cu trupul său, și să le strecoare pe furiș într-o casă princiară al cărei tânăr cap era acum chiar el –, biete mici bastarde din puritate și din rău? Așa că era îngrijorat până la lacrimi.

Le ascundea de toți, mai ales de soția lui, ce-l credea mai fericit decât ea însăși, își ascundea amărăciunea așa cum ascundea tăblița pe care o ținea mereu aproape și o recitea iar și iar. Am spus doar mai-nainte că nicicând vreo tăbliță n-a mai fost atât de mult citită. În odaia lui, unde rămânea singur, se afla ascunzătoarea ei secretă, sus, într-o scobitură a zidului de pe care se putea împinge într-o parte căptușeala de lemn: ajungea tocmai bine până acolo cu brațul întins, ridicat pe vârfuri, ca să deschidă capacul abia vizibil și să ia din nișă trista-i comoară, zestrea din butoiaș, lucrul împodobit pe care stătea scrisă situația lui neîngăduită. Se așeza sau îngenunchea pe băncuță, cu tăblița pe pupitru și își ținea în fața ochilor propria-i existență, cum că el, ce-i drept, ar fi de spiță nobilă, dar îngrozitoare, că tatăl îi este unchi și prin urmare mama îi este mătușă, așa citea și iar citea, își bătea pieptul și deplângea originea jalnică a cărnii sale. Se ruga pentru părinții lui pe care și-i închipuia înduioșători și neasemuit de frumoși de vreme ce păcătuiseră astfel împreună și pe care nu-i mai căutase, ci își folosise darurile ca să elibereze țara asta și s-o cucerească pentru el, cu fermecătoarea Doamnă pe deasupra –, mai degrabă pe Doamnă, și țara pe deasupra. Se ruga și pentru el însuși, înălțând către cer o privire plină de remușcări, îl ruga pe Dumnezeu să-l

ierte pentru viața lui și pentru că își ascundea taina, se culca cu cea pură și făcea pe Ducele în țară – unul foarte bun, ce-i drept, după cum spuneau toți, dar negreșit atât de bun numai pentru că avea atâta nevoie să fie așa. Pentru mica Herrad se ruga de asemenea, neîndrăznind să o sărute, pentru că o făcuse să moștenească sângele lui păcătos și, cu același chin, pentru noul, micuțul rod din pântecele primitor al Sibyllei.

Aproape în fiecare dimineață, devreme de tot, după ce pleca de lângă Doamna lui și era foarte sigur că nu-l mai tulbură nimeni, împlinea lectura și canonul în odaia lui, intra în ea drept, un tânăr mândru și bine făcut, așa cum era, și ieșea de acolo totdeauna cu-nfățișarea unui penitent ce părăsește camera de flagelare. Lucrul nu trecea neobservat.

Acum ascultați! Printre slugile din cetate era o servitoare, pe nume Jeschuta, bună numai la făcut paturi, măturat și presărat nisip, și altceva nimic, dar o muiere cu ochi iuți, cu limbă slobodă și curioasă peste măsură, vreau să zic lacomă și, din fire, făcută să dea de urmă lucrurilor bătătoare la ochi pe care ceilalți nu le văd, dar, dacă le-ar fi văzut, ar fi fost îndemnați să zică „Măi-măi!“ și „Cum așa?“ și „Trebuie să urmărim asta pe ascuns, atunci inimioara ar descoperi ceva gingaș, bine-venit pentru ațâțarea ei și ar putea să-l scoată la lumină, cu mult folos“. Asemenea lucruri pândea cu foc mocnit în ochi, în timp ce limba nu-i stătea locului, în gura-ntredeschisă.

Cu Doamna putea uneori să flecărească, atunci când scutura așternutul din patul conjugal sau făcea focul, turuia toate prostiile și josniciile din viața obișnuită, pentru care era răsplătită cu un hohot de râs, dezvăluia lucruri cărora le luase urma pe furiș, fără să se aleagă cu prea multă recunoștință, mai mult ca să distreze și poate încă din plăcerea de a iniția nobila ignoranță în cele josnice și

de-a o mânji nițeluș cu ele. Clătinatul din cap și îmbujorarea Doamnei, pe jumătate râzând, dar cu sprâncene-ncruntate, îi gâdilau inima; căci dacă nobila Doamnă nu-i închidea pliscul, asta însemna că împotrivirea e doar prefăcătorie și n-are nimic împotrivă să se lase un pic mânjită.

Curiozitatea mocnită a Jeschutei firește că avusese motive s-o spioneze puțin chiar și pe stăpână și viața ei secretă, urmele de lacrimi, amărăciunea pe care le observa uneori la ea. Dar libidinoasa nu le dădea atenție sau, cel mult în legătură cu alte observații asemănătoare care îl priveau pe dulcele Domn Grigors, tânărul iubit: curiozitatea și atracția pofticioasă către ciudățenii cărora dorea să le dea de urmă o frământau cu totul altfel când era vorba de el. Se învârtea în jurul lui cu pași pisicești, ocolindu-l la distanță, în curbe largi, cu pămătuful de pene-n mână, și-l urmărea bănuitoare cu coada ochiului, sau se mocăia în spatele lui, cu fruntea plecată, atât de lacom pierdută în pânda ei, că nici limba nu-i mai juca în gură, ci rămânea nemișcată într-un colț, țeapănă și-ncremenită. Îi plăcea când îl vedea fără ca el s-o vadă. Căci dorința și speranța să-i atragă privirea erau departe de ea, șleampătă cum era, mai curând urâtă decât drăguță, neînsemnată, însuflețită și răscolită mai ales de o poftă de a-și băga nasul peste tot –, el însă un Domn în extaz, dăruit noapte de noapte cu cea mai frumoasă femeie. Și totuși, când îl urmărea neobservată, în jurul inimii ei plutea un vis dulce de amor, deoarece era cât se poate de sigură că, în sufletul frumosului Domn-soț cu chip de tânăr viril și juvenil, nu totul este limpede ca lumina zilei, curat și bun de mărturisit și că, aici, ar exista o taină dureroasă de pe care ar fi fost pur și simplu-ncântător să dea deoparte vălul, într-o zi.

Ce să mai înșir atâtea vorbe? Jeschuta îi urmărea căința și rugăciunile. Văzu, mai întâi din întâmplare, apoi

din nou, pândindu-l, și încă o dată, cum de dimineață intra în camera lui ca un Domn și peste o oră ieșea de acolo cu ochii roșii, ca unul ce s-a flagelat. Așa că a sărit fără zgomot la ușă când Grigors intră din nou, și și-a lipit cu lăcomie ochiul de-o crăpătură dintre scânduri, mai de mult descoperită și puțin lărgită, pe furiș; prin ea nu se vedea prea limpede, totuși se deslușea câte ceva – putu să vadă cum scotea un lucru din perete și se căia și se bătea cu pumnu-n piept citind ceva secret de pe lucrul ascuns, amăgindu-se că nu-l vede nimeni.

Ce pândă-ncântător de dulce, ca amorul! Sări de-acolo, alergă prin săli și ganguri, își domoli pasul ca să nu-și piardă suflarea și intră în iatacul înalților soți, acolo Doamna ședea împletindu-și părul și fredona un cântec, fără să dea atenție slujnicei. Jeschuta se apucă să facă patul. Scutura harnică pernele și vorbea:

— Da, da, perinițelor, mătăsoase *cuissins*, domnești de moi! Eu vă scutur și vă înfoi strașnic la loc după apăsare, dar voi nu-i trădați Jeschutei nimic din ceea ce sigur c-ați avea de povestit: de lacrimi tăinuite ce v-au udat, de suspine din piept nobil ce noaptea-năbușiți ca să n-audă nimic cea dragă…

Apoi se uită cu coada ochiului către stăpână, dac-a înghițit nada. Dar n-o făcuse, își netezea părul și n-o lua-n seamă. Atunci muierea începu din nou să le vorbească pernelor, cu jumătate de glas:

— Păi da, ba nu! Nimic nu-i dezvăluiți slujnicei, nobile *cuissins* de căpătâi, pe care vă scutur și vă înfoi, nimic despre tainele voastre, despre lacrimile amare pe care, cum trebuie să bănuiesc, le-ați sorbit în liniștea nopții, despre suspinele adânci pe care o fermecătoare gură tânără le-a înăbușit în voi, când draga sa dormea, ferindu-se, pitindu-se…

De data asta, totuși, Sibylla ciulise urechea și-ntrebă:

— Ce tot dondănești acolo la trebăluit, gură spartă?

Dar Jeschuta scutură din umeri, de parcă ar fi tresărit cu frică mare și răspunse bâlbâit:

— Nimic, nimic, dulce stăpână! Pentru numele lui Dumnezeu, n-am vrut să spun nimic. Vorbeam cu pernuțele gingaș domnești, aici, în mâinile mele, și nicidecum cu Voi, Doamnă. Cum să fi-ndrăznit? Sunt speriată și de-aia tresar. Ați tras cu urechea pe neașteptate, când eu mă credeam singură cu flecăreala mea. Nu trebuie să tragi niciodată cu urechea la ce spun oamenii-n taina lor, dai numai de necaz. Dar, firește, dacă Dumnezeu le potrivește dinadins și face cunoscută taina noastră celor ce ne ascultă, atunci El trebuie că vrea s-aflăm necazul.

— Despre ce necaz tot sporovăiești, femeie?

— Despre unul de taină, Doamnă, ascuns de lume și, într-adevăr, așa-i trebuie lumii proaste. Dar ascuns chiar și de Voi? Nu-i drept ce vi se-ntâmplă și Dumnezeu sigur că nu vrea.

— Ascultă, Jeschuta, de flecară te știu bine, dar acu' cred că ți-ai cam pierdut mințile.

— Se prea poate, scumpă Majestate. Sunt doar o biată făptură slabă și când dă de urma unui necaz, din voia Domnului, o astfel de făptură poate să-și scrântească mintea.

— Al cui e necazul?

— Ah, Doamne, mă-ntrebați, binecuvântată Stăpână, pentru că mi-ați dat atenție pe neașteptate! Ce n-ar da slujnica să nu-i fi dat atenție. Și totuși, de aici, din piept, vrea neapărat să iasă un strigăt către Voi: luați seama!

— La ce?

— La ce? Mai bine întrebați: la cine? Nu, nu-ntrebați!

— La cine, zăbăuco?

— Ați întrebat de-adevăratelea: la cine? Și eu trebuie s-o spun! Niciodată n-o s-o spun, niciodată! Și trebuie s-o

fac, în numele fericirii Voastre! La dulcele Domn Duce, soțul Vostru!

— La Ducele Gregor! Nu zău, nu-i dau respect și atenție destulă ca soție, nu-i citesc destul în ochi, după mintea ta?

— O, stăpână, pe drept o batjocoriți pe proasta de servitoare. Batjocură și palme peste față merit, să-mi ardă obrajii că m-am apucat să-mi dau cu părerea! E limpede: împărțiți cu el secretul, știți de nenorocirea pentru care se căiește cu atâta amărăciune, când nu-l vede nimeni, știți totul și nu lăsați nimic să se vadă.

Buzele Sibyllei erau cam crispate, și obrazul îi pălise când întrebă:

— Despre ce secret trăncănești, nelegiuito, despre ce nenorocire și eu ce să știu? Vorbești aiurea!

— Din păcate asta nu, scumpă Doamnă. Cu ochii ăștia l-am văzut cufundat în amărăciunea asta, de mi s-a rupt inima.

— Să fie cu putință? întrebă Sibylla și obrazul îi tresări ciudat. Ce nenorocire să-l fi lovit pe Stăpân, de când a plecat de lângă mine? Abia de-un cesuleț a plecat de lângă mine ca un erou bucuros!

— Chiar așa, preadulce Doamnă. Ca un erou intră-n odaia lui și ca un păcătos, frânt de căință, iese de-acolo.

— Auzi, Jeschuta, e de-ajuns, oprește-te! Te cunosc, femeie, ăsta ți-e năravul și ți-a fost mereu, să mă murdărești cu scârna gurii tale și m-ai mai supărat și altă dată, chiar dac-am râs. Niciodată n-aduci vești bune, corb croncănitor ce ești, ci doar necuviincioase și neplăcute, asta te bucură. Mai bine-ai face să taci decât să-mi povestești asemenea minciuni aducătoare de rău. Așa că să taci, îți poruncesc!

— Da, preanobilă stăpână, spuse Jeschuta, chiar așa. Tac.

Trecu o bună bucată de vreme. Sibylla tot își mai gătea pieptănătura, deși terminase, iar slujnica își vedea de treabă prin odaie. Apoi Doamna spuse:

— Jeschuta, ai un fel foarte necuviincios de-a tăcea. Ți-am poruncit: taci! și tu ai ascultat. Dar felul în care-mi îndeplinești porunca este necuviincios. Dac-ai început să vorbești, fă-o pân-la capăt! Ce-ai văzut și-ai auzit?

— Binecuvântată Doamnă, pe credința mea vă jur, o știu de mult, Domnul e trist. Stăpână, vă rog fierbinte spuneți-mi, ce poate să-nsemne asta ce chiar și de Voi ascunde, când mereu sunteți plini de-ncredere și-apropiați? Aleaso, din orice ar fi făcută, trebuie să fie o mare supărare. Nu numai o dată am văzut și pân-la urmă am ajuns la gândul că poartă-n el un necaz atât de mare, că nu l-a destăinuit încă nimănui. Azi, a dat Dumnezeu să mai fiu încă o dată-n odaia lui, la măturat și șters praful, când a intrat, văzându-mă la fel de mult ca pe-un scaun sau un dulap. Asta-i voia Domnului, mi-am zis eu, m-am chircit și ghemuit și-am văzut tot ce făcea. Și-a luat un lucru și a-ngenuncheat în fața lui: din el părea că-și citește suferința bătându-se cu pumnu-n piept, ridicând uneori ochii, printre rugăciuni și lacrimi amare. Nicicând n-am mai văzut un om să plângă-așa. Din asta am recunoscut, așa ghemuită cum stăteam, că inima, fără-ndoială, i-e plină de-o suferință ascunsă. Căci, mi-am spus, dacă un Domn, așa de inimos, e silit să plângă așa, trebuie că-l macină o mare mâhnire sufletească.

— Vai! șopti Ducesa cu buze tremurânde. Spui adevărul? Da, da, așa se pare. O, vai, Domnul meu drag! Ce l-ar putea mâhni? Căci, îți mărturisesc, Jeschuta: nu știu! Suferința lui mi-e necunoscută și de neînțeles. E tânăr, sănătos, bogat, cum se și cuvine – ce i-ar putea lipsi? Căci Dumnezeu mi-e martor că nu las să-i lipsească nimic și totdeauna-i fac pe plac, cum se cere.

Și plânse.

— Sunt puțin mai în vârstă decât el, suspină, cam prea vârstnică pentru el. Totuși mă iubește pătimaș, am sute de dovezi și-i țin zălog rodul pentru a doua oară. El însă trăiește lângă mine ascunzându-și taina și mă ține departe de suferința lui! Vai, vai mie, biată femeie! Niciodată în viață nu mi-a mers mai bine, și nici n-o să-mi meargă bine niciodată fără tinerețea și virtutea lui. Ascultă-mă, nu s-a născut vreodată un om mai bun! Dar ce s-a putut întâmpla în tinerețea lui și ce-o fi avut de pătimit odinioară, de trebuie să se căiască așa și să plângă pe ascuns, cum te aud povestind? Sfătuiește-mă, căci n-am pe nimeni care să mă sfătuiască, cum să iau urma suferinței și tainei sale, fără primejdia de a ne nimici fericirea?

— Dacă l-ați întreba?

— Nu, nu! strigă Sibylla îngrozită. Fără întrebări! În întrebare simt că pândește primejdia și moartea. Durerea lui, atâta văd, este de nespus, căci, dacă s-ar putea spune, nu mi-ar fi încredințat-o oare el, de mult? Se vede că este în așa fel făcută încât nu ne este-ngăduit s-o știm amândoi și, oricât aș dori s-o-mpărtășesc cu el, nu trebuie să știe c-o fac. S-o ducem împreună, dar fiecare aparte. Poate că atunci iubirea mea știutoare îl va ajuta și îi voi putea fi înger în astă suferință.

— Asta s-ar putea aranja, răspunse Jeschuta. Am văzut foarte bine ascunzătoarea din care a luat lucrul de pe care-și citea jalea și-n fața căruia se căia. Era în perete, deasupra lui. Acolo-l pune la loc, după ce jelește. Am reținut întocmai locul. De vreți, vă duc acolo când e plecat la judecată sau la vânătoare și vă arăt capacul și borta, ca să vedeți, în loc să întrebați, și să știți fără știrea lui.

Sibylla reflectă.

— Jeschuta, măi, femeie, spuse ea, în sfârșit. Mi-e groază de lucrul din perete – mi-e nespus de groază! Și totuși,

ai dreptate: dacă vreau să-i împărtășesc suferința fără știrea lui și, poate, să-i fiu înger, trebuie să văd lucrul de care se-ntristează și pe care, se pare, stă scrisă tristețea lui. A anunțat o vânătoare cu șoimi în pădurea jilavă, de azi în cinci zile. După ce pleacă cu toții și, cu siguranță, rămân destul de mult pe-afară, mă poți duce să-mi arăți chiar și gura iadului. Îți închipui cumva că mă chinuie nerăbdarea? Mă chinuie. Și totuși, ce ți-e și cu inima omului? Mulțumesc Domnului că mai sunt cinci zile până pleacă.

Despărțirea

Zilele și nopțile trecură însă, și sosi dimineața în care ceata de cavaleri, bucuroasă de vânătoare, ieși pe cai din cetate, cu șoimari, ca să țină la iaz, în pădure și pe terenul mlăștinos dimprejur, o alergare cu șoimi, după bâtlani, stârci și cârstei, becațe, prepelițe și dropii. Ducele Grigors călărea în frunte, ținând pe pumn un șoim-șorecar cu scufă, foarte bun, dresat de Sibylla însăși. Spre mirarea lui, la despărțire, soția se lipise de el tare-nfricoșată și stăruise să amâne totuși cavalcada sau, cel puțin, să se întoarcă curând, ah, curând, înainte de a-i lovi vreo nenorocire, pe el sau pe ea.

— Ce nenorocire, scumpa mea? întrebase el zâmbind și îi făgădui că va fi înapoi nu mai târziu de-a treia zi. Asta, pentru dragostea ei, păru prea mult.

De-abia dac-ajunsese ceata-n vale, că Jeschuta se furișă la stăpână și spuse:

— De-aveți plăcere, Înălțime, aeru-i curat, o să vă conduc.

— Încotro, corboaico?

— La borta din zid și la lucrul din ea.

— Ptiu, tot te mai gândești la asta și nu mai termini cu blestemățiile? N-avem timp. Ducele se poate-ntoarce dintr-o clipă-n alta.

— Ba nu, până poimâine sigur nu. De două ori vor să-nnopteze la adăpostul de la marginea pădurii. Sunteți cât se poate de sigură.

— Sigură? Față de soțul meu? Cum te mai obrăznicești, muiere! S-o apuc pe căi ascunse, pe la spatele lui, cu tine?

— Spuneați totuși că vreți să știți fără știrea lui, ca să-i deveniți înger.

— Așa am spus, se învoi Sibylla. Și dacă e să fie, hai, ia-o înainte, mult înainte, ca să nu pară ca și cum te-aș urma.

Ajunseră deci la cabinetul ducelui și în camera lui particulară și Jeschuta îi arătă Doamnei, cu degetul, locul.

— Acolo-i, spuse ea. Sus. Abia se vede crăpătura-n căptușeală, de unde se deschide. N-ajungeți acolo. Să mă sui pe-un scaun și să-l scot?

— Să nu-ndrăznești! se răsti Sibylla la ea. Împinge scaunul. Îl iau singură.

Și, sprijinită de slujnică se sui pe scaun, împinse capacul, văzu ascunzătoarea, luă ce era ascuns, un lucru, înfășurat într-o năframă de mătase, o desfăcu, o lăsă să cadă pe scaun și ținu tăblița de fildeș, înrămată în aur, încrustată cu pietricele, scrisă ca o epistolă, de mâna ei.

Doar un strigăt mic îi scăpă de pe buze – nu mai mult decât dacă ar fi exprimat uimire, surpriză, emoție la amintirea unei vechi suferințe. Coborî spre el privirea plină de melancolie. Dar brusc, un fior rece porni din creștet și-i lunecă de-a lungul spinării. Buzele, golite de sânge pân-la ultima picătură, murmurară-ncet:

— Cum așa?

Repetă tare, amenințător, mâniată de neînțelegere:

— Cum așa? apoi tăcu, se uită la lucru, citi tăblița, ridică din nou ochii și privi în gol.

Gândurile i se-nvolburau în minte. „De unde are asta? I-aici și e a lui. Deci nu zace-n fundul mării, a ajuns pe

uscat. Butoiașul și barca au ajuns pe uscat. Trăiește. S-a făcut mare și frumos, ca Grigors. El i-a dat tăblița, unul celuilalt. De ce? Poate că n-o are de la copil, prietenul și aproapele lui, ci de la oamenii care au descoperit copilul, l-au ucis și au prădat butoiașul. Copilul, deși ajuns pe uscat împreună cu tăblița, e mort, iar Grigors trăiește, asta-i deosebirea dintre ei. E o deosebire uriașă, iar Grigors are tăblița, n-o are copilul. Doar se căiește în fața ei și își lovește pieptul ca și cum pe ea ar fi scrisă starea lui păcătoasă, nu a aproapelui său, a copilului. Asta micșorează bolnăvicios deosebirea dintre cei doi, dintre amândoi. Cu tăblița asta erau niște stofe. Nici ele nu zac pe fundul mării. Abia îmi amintesc, i-atât de mult de-atunci, nu pot să-mi amintesc și neg cu toată hotărârea că Grigors a purtat în fața ochilor mei o haină din așa ceva, din aceleași stofe și încă o mai păstrează. Bolnăvicios, bolnăvicios, se micșorează și cu asta, până la confuzie arzătoare, hohotitoare, deosebirea rațională dintre Grigors și copil. Unde mi-e capul? Pe copil nu-l chema Grigors – îl chema… nu-l chema deloc. Acum îl cheamă Grigors? *Este Grigors copilul?* Copilul meu din păcat îmi e soț? Nebunie, arzătoare, hohotitoare, strigătoare – și beznă, beznă.“

Căzu leșinată de pe scaun, prinsă totuși în ultima clipă de Jeschuta, așa că nu se lovi prea tare. Servitoarea alergă:

— Ajutor! Ajutor! Stăpâna ne zace ca moartă!

Veniră, o duseră-n iatac, îi dădură să aspire miros înțepător. Un mesager călare fu mânat în pădure, la duce. De el întrebase cu glas poruncitor, de-ndată ce deschisese ochii. Și auzi că e-n drum spre ea. Tăblița o ținea în mână; nu i-o putuseră smulge nici în timpul leșinului.

Mesagerul ajunse la adăpost. Vânătorii erau posomorâți. Pierdut era șoimul cel mai bun; îndopat bine, zburase în pădure fără să adulmece sălbăticiunile. Dar trebuiră să audă o solie și mai rea:

— Domnule Duce, de vreți s-o găsiți pe Doamnă încă-n viață, grăbiți-vă, să n-ajungeți prea târziu. Doamna e pe moarte!

— Omule, cum e cu putință? Era bine-sănătoasă când am pornit.

— Stăpâne, din păcate trebuie să-mi întăresc cuvintele.

Atunci nu mai zăboviră. Încălecară și goniră spre casă. Credeți-mă, nu s-au odihnit o clipă până ce n-au ajuns acolo, iar Doamna primi vestea că soțul ei sosise. Intră la ea în haina verde de vânătoare – și ce-i fu dat să vadă! O femeie ce se clătina, palidă de tot, sfârșită, cu ochi enormi pâlpâind de groază, pe fața plină de jale.

— Grigors, strigă ea, îi căzu în brațe și își ascunse fața la pieptul lui gemând acolo iar: Grigors! Așa te chem, oricine-ai fi, căci, pe Dumnezeu din cer, doar poți să-l chemi pe nume pe unul sau pe altul, nu-i nici o grozăvie-n asta. Grigors al meu – că al meu ești oricum –, vorbește, de când te cheamă așa? Cine ți-a dat numele ăsta!? Grigors, iubitul meu – că asta ești orice-ar fi –, Grigors, cine ești? Raiul și iadul sunt pe buzele tale – cine te-a născut?

El se plecă spre ea:

— Pentru Dumnezeu, Doamnă, ce-i cu voi? Dragă, curată soție, cine te-a supărat? Bănuiesc, știu. Întrebarea ta mi-o trădează. S-a furișat vreun dușman să-ți spună că sunt de origine joasă, din colibă? Ei bine, oricine ar fi cobea și ticălosul care v-a strecurat asta și v-a făcut să suferiți atât: minte. Să se ferească de mine, că de-l recunosc, s-a zis cu el. Îți spun: prin gura lui minte mișelia. Nu întru amăgire am ridicat eu ochii către voi și-am luptat pentru voi. Sunt de origine nobilă, am întărire prin hrisov că rangul meu este egal cu-al tău, preaiubito, întru totul, fii sigură de asta: și eu sunt copil de duce.

— De-același rang? repetă ea tremurând și îl privi cu ochii ei sălbatici.

Apoi ridică tăblița:

— Cine ți-a dat asta?

El o văzu și păli atât de tare, încât arăta aidoma ei. Ochii îi erau adânciți în orbite. Capul i se plecă tare.

— Fie, spuse el în cele din urmă, deci știi. Tăblița ce mi-a fost dată ca zestre când am fost lăsat în voia vânturilor și-a valurilor ți-a ajuns în mână. Rămas-bun fericirii noastre! A fost clădită pe minciună. Căci v-am mințit ascunzând că sunt copilul păcatului și din păcat făcut, în toate mădularele mele. Chiar și-acum v-am mințit spunând că nu întru amăgire am ridicat ochii către voi. Da, v-am amăgit. Necurățenie v-am pricinuit prin iubirea mea, necurățenia rodului trupului vostru, prin trupul meu. Mult L-am rugat pe Dumnezeu să nu-mi ia în seamă vina. A fost o rugăciune netrebnică. El a dat-o în vileag, și eu plec. Ar trebui să m-alungați de n-aș pleca eu însumi. Pe nemernic nu-l veți mai vedea. Mă duc să-mi caut părinții.

— Grigors, îl imploră ea, oricum te numesc așa, dar tu nu mă numi! Grigors, iubitule, spune-mi totuși că sunteți doi și deosebiți, omul tăbliței și cu tine! Nu-i așa că un altul ți-a dat tăblița, că n-a fost scrisă pentru tine! De-ar fi chiar să minți – spune-mi-o!

— Nu, Doamnă, destul cu minciuna! Moștenirea este a mea. Un om cucernic, care m-a crescut, mi-a păstrat-o până m-am făcut mare. Pruncul ce i-a stat alături sunt eu!

— Grigors, atunci suntem pierduți. Atunci casa ne e fundul iadului. Grigors, dacă spui adevărul în loc să te înduri să mă minți, atunci nu-i nici o deosebire între soțul meu și copil, doar că acum copilul e bărbat. Grigors, *eu* i-am scris tăblița copilului.

Se uitau unul la altul cu ochii goi. Să gândească asta până la capăt, amândoi, cerea timp. Pe urmă se depărtară

unul de celălalt mergând spre pereți opuși, își lipiră frunțile de ei, și valuri fierbinți, unul după altul, se revărsară peste paloarea lor, se izbiră de inimă și urcară iar, arzând, pe fețe. Multă vreme n-a fost în odaie altceva decât geamăt.

Apoi își părăsiră fiecare zidul, tânărul mai întâi. Îi căzu înainte, se plecă peste picioarele ei.

— Mamă, iartă-l pe nelegiuit.

Ea vru să-i mângâie părul, dar își trase mâna, ca de lângă fierul roșu.

— Fiu și Domn, spuse ea, iartă-mă tu pe mine. Văzusem veșmântul tău din stofele acelea.

El întrebă:

— Unde mi-e tatăl?

— A murit pe calea ispășirii, răspunse ea cu buze fără vlagă, dulcele tău tată. L-am regăsit în tine.

— Îi semăn oare?

Ea încuviință din cap. Apoi vrură să se ducă iarăși spre pereții lor, dar se răzgândiră și rămaseră locului. Ea spuse:

— De ce oare am mai venit pe lume? Blestemat de gura Domnului a fost ceasul în care m-am născut. Cerule, de-asta am visat că nășteam un balaur ce-a zburat, dar s-a-ntors și s-a-nghesuit în pântecele sfâșiat al mamei! Grigors, erai chiar tu! Nenorocul m-a luat zălog și-și ține promisiunea, căci inima mi-a fost străpunsă înmiit în schimbul *unei* plăceri. Tânjeam după fericire în puritate. Însă iadul îmi aduce copilul păcatului meu, să mă culc cu el în chip de soț.

El se cutremură și-și întinse mâinile.

— Mamă pângărită, nu vorbi cu atâta exactitate. Ba fă-o! Înțeleg de ce-o faci. Trebuie să vorbim exact și să spunem lucrurilor pe nume, ca să ne biciuim. Căci a spune adevărul este o biciuire. Auzi-ne Tu, Doamne, cum ne biciuim și ne rostim urâciunea în cuvinte! Deci asta este

ceea ce Te-am rugat, să mă duci la locul unde să-mi fie bine și să-mi văd cu bucurie scumpa mamă? Altceva mi-ai dat, o, Dumnezeule preabun și bogat, decât mi-a fost ruga. Dă-mi putere, putere mare, să-mi înăbuș mânia ce vrea să se înalțe împotriva Ta! Ce zici, n-ar fi fost mai bine să n-o văd niciodată decât să trăiesc cu ea trei ani ca bărbat, urmaș al tatălui meu și în așternut, să-i fac copii pentru care nu-i loc pe pământ, mult mai puțin chiar decât pentru mine, și care nu pot fi cuprinși nici în gândire – nimeni nu știe ce să gândească despre ei. Acesta este sfârșitul gândirii, e sfârșitul lumii! Doamnă, îmi puteți spune Grigors, firește, mie însă nu-mi este îngăduit nici să vă spun pe nume, dar nici mamă, căci amândouă înseamnă nebunie, și cât de rău îmi pare mai ales de vorba mamă, pe care am pierdut-o, pângărind-o! Mai potrivit și cruțător ar fi să vă numesc dragă mătușă, căci să fii în dragoste cu o astfel de rudă este mai puțin rău. Dar cum mă-nrudesc cu copiii mei, cu Herrad și cu cel ce va să vină, încă nu știu, n-am putut s-o pătrund. Dacă nu voi face asemenea lui Iuda, care s-a spânzurat de scârbă și căință pentru fapta lui, o să am tot timpul să mă gândesc la asta.

— Grigors, copilul și Domnul meu, eu trebuie să mă căiesc că v-am dat pildă punând lucrurilor nume de căință, căci voi o faceți mult mai înfricoșător. Iar groaza mea crește cu fiecare clipă și cu ea uimirea că mânia aprinsă n-a lovit-o încă pe cea blestemată, că mă mai rabdă încă pământul după tot ce-a săvârșit trupul meu. Eu, eu sunt vinovata principală, o știu prea bine și mă cuprinde o spaimă nesfârșită de focul iadului ce mă amenință, ce-mi este hărăzit, cu siguranță, pentru nelegiuirea cea mai mare. Domn și copil iubit, îmi puteți spune – căci multe cărți ați citit – dacă se poate închipui o pedeapsă pentru atâta viciu și sacrilegiu? Nu există povață – sigur nu există –

dacă mie, biată femeie care trebuie să locuiască în iad, îmi va fi poate ceva mai ușor decât altor osândiți?

Ea, ea nu îndrăznise să-i atingă părul, el însă, fiindcă al ei era acoperit cu năframă și bentiță, îi mângâia capul cu blândețe, așa cum stătea, plină de jale, în brațele lui.

— Doamnă, spuse el, nu vorbiți așa și nu vă lăsați pradă deznădejdii – este împotriva poruncii. Căci omul poate deznădăjdui față de sine, dar nu și față de Dumnezeu și de mare mila Sa. Noi amândoi suntem cufundați până la gât în mlaștina păcatelor și dacă voi credeți că sunteți cufundată mai adânc – este trufie. Nu adăugați acest păcat celorlalte, căci altfel mlaștina vă va trece peste gură și nas. Mâna lui Dumnezeu este întinsă ca să nu se întâmple asta: mângâierea am luat-o din cărți. Nu degeaba m-am îndeletnicit sârguincios cu *divinitates* la mănăstirea Patimile Domnului. Am învățat că El primește căința din inimă ca ispășire pentru toate păcatele. Oricât v-ar fi sufletul de bolnav, dacă ochiul vostru va fi ud de căință din toată inima, sunteți izbăvită.

Știu, continuă el, ce trebuie să se întâmple și hotărăsc. Fiindcă, vedeți, copilul a devenit bărbat, pe când voi rămâneți femeie. Eu sunt bărbatul aici și soțul vostru, chiar dacă într-un fel absurd – și deci eu hotărăsc. Partea cea mare a ispășirii este a mea, nu din trufie, ci pentru că sunt bărbat. Dar și vouă vă mai rămâne multă, multă pocăință, după ce plec. Și după ce plec e cu neputință să cârmuiți mai departe țara, ca ducesă. Chemați stările voastre, cereți să fie ales un nou duce. Wittich, unchiul vostru, sau Werinbald, vărul vostru de departe, e totuna. Apoi coborâți din scaun și umiliți-vă, așa cum ați făcut-o când l-ați plâns pe fratele vostru, scumpul meu tată. De asemenea coborâți și din cetate. Puneți, la picioarele ei, din moștenirea de văduvă săracă, să se clădească un azil la drumul

mare, pentru cei fără de adăpost, bătrâni, nevoiași, bolnavi și schilozi. Acolo veți lucra, în straie cenușii, veți spăla rănile celor suferinzi, îi veți scălda și-nveli și veți da pomană cerșetorilor drumeți cărora le spălați picioarele. Nu am nimic împotrivă să primiți voi înșivă leproși, cred chiar că este drept. Herrad, copila noastră, despre care încă nu știu bine ce fel de rudă ne este, îmi pare totuși că ar fi nepoata voastră, pentru că eu sunt fiul vostru, vă poate ajuta să beți apa umilinței, când va fi mare. A fost botezată din greșeală. Copilul următor, pe care tu, iubito, îl porți, să nu fie botezat, așa hotărăsc. Dați-i un nume umilitor ca Stultitia sau Humilitas, sau micul Miserabilis, asta rămâne în grija voastră. Trăiți așa, până vă cheamă Domnul!

Eu însă plec și mă înfățișez Lui pentru ispășire, și anume una nemaiîntâlnită. Căci un om cufundat atât de adânc în păcat nu a mai fost niciodată pe pământ sau foarte rar – o spun fără trufie. Urmez drumul bietului meu tată. Nu în peregrinare cavalerească, cum credeam eu, fantele, că trebuie să fac, când mi-am aflat nașterea, ci în pelerinaj de penitență, ca simplu cerșetor, asemenea celor cărora le veți spăla picioarele. Astfel îmi voi găsi locul, așa cum, prin ceață, l-am găsit pe acesta: locul ce i se potrivește cerșetorului și îi este de ajuns. Sunt ultimele cuvinte pe care vi le spun, aici, pe pământ. Rămâneți cu bine!

— Grigors, spuse ea cu privirea stinsă și buzele ei încercară un surâs dulce, dar care ieși oribil. Grigors, copil iubit, n-am putea lăsa, în fața lumii, lucrurile cum au fost și, fără să ne mai apropiem vreodată unul de celălalt, să ne purtăm taina împreună? Acum iubirea mea pentru tine este pe de-a-ntregul maternă, tot ce ne-a unit ca soți a dispărut, ca și într-a ta. Dar poate că, totuși, penitența-i mai profundă dacă, amintindu-ne de păcatul nostru, rămânem împreună, și nu departe unul de altul, în lume. Cu toate astea azilul l-aș putea clădi și i-aș spăla pe suferinzi.

— Vorbiți femeiește, răspunse el, căci ați rămas femeie, pe când eu am devenit bărbat. Spre rușinea voastră am devenit. Acum vreau să fiu pentru izbăvirea voastră. Cum a hotărât soțul, așa rămâne. Rămas-bun, încă o dată! Nu, fără sărutare, la despărțire. Nici măcar pe frunte – nici a mâinii. Cu mâna a-nceput. Dumnezeu cu voi!

Și plecă. Ea întinse brațele în urma lui, îndurerată.

— Wiligis! strigă din adâncul inimii și se dezmetici. Cruță-te, copile, strigă după el, ai grijă de tine și nu exagera cu penitența!

Dar el nu mai auzea.

Piatra

Îmbrăcă strai de cerșetor, o cămașă din păr de capră, încinsă cu sfoară, nu luă cu el decât un toiag noduros, nici traistă de pâine, nici taler de cerșetor. Tăblița, ce-i drept, scrisă de mama lui și-a copiilor lui, pe asta o luase cu el și o purta lipită de piele. Așa plecă, la asfințit, din cetatea nenorocitului său noroc, de-acolo și departe, hotărât să nu se crute decât pentru a-și duce greul cu dragă inimă. Dorința lui era ca Dumnezeu să-l îndrepte către o pustietate unde să poată ispăși pân-la moarte.

Noaptea dormi sub un copac ce-și scutură primele frunze asupra peregrinului – dormi aici ca și odinioară, pe insulă, când își aflase nașterea și de aceea nici colibă, nici mănăstire nu-l mai putuseră adăposti, ci numai cerul îi mai rămânea de acoperiș. Ocoli oamenii și drumurile lor în călătoria-i spre mai departe, sub un soare nou. Prin tufărișuri roșii, pădure și hățiș neumblat își purtă toiagul, trecu apa pe lângă pod și călcă miriștile cu tălpile goale. În prima zi nu mâncă nimic, în a doua cărbunarii din pădurice îi dădură o rămășiță din cina lor. Într-a treia, către seară, era deja departe și n-avea habar unde: o burniță întuneca văzduhul și, în lumina slabă, ce cobora de pe dealurile peste care trecuse, o potecă de pădure, cotită,

năpădită de iarbă și nu mai largă decât o lance de cavaler pusă de-a curmezișul, ducea în jos, spre ținutul din jurul unui lac mare. Penitentul urmă cărarea și acolo, în vale, văzu, nu departe de malul stufos, o căsuță-nsingurată care-l atrăgea nespus, căci sufletul lui era tare dornic de popas și-adăpost, și merse către ea.

Plase întinse la cârpit în fața casei îl lămuriră că acolo stătea un pescar. Bărbatul era în fața ușii cu nevasta și se uita bănuitor către pribeagul cu obrajii întunecați de barbă și părul lipit de țeastă. Gregorius îi spuse bună seara cu umilință și, cu mâinile împreunate îl rugă, de dragul Domnului, să-l găzduiască peste noapte, sperând însă, în inima lui, că rugămintea va da greș și că omul, de-a dreptul grosolan și batjocoritor dacă se poate, va refuza să-i dea adăpost. Căci asta nu i se întâmplase încă și năzuința lui către ispășire și-adâncă umilință era mai puternică decât dorința de odihnă.

De asta avu și parte. Pescarul începu să ocărască și ocărî minute-n șir, cu toate că-n spatele lui, cu un șșșt! domol, nevastă-sa căuta mereu să-l potolească.

— Păi da, vagabondule, pehlivan și golan ce-mi ești! ocărî el. Taman la țanc îmi veniși în fața casii, țângău fălos în cămășuță, mă trântore, haimana cheflie, ș-ai vrea să trăiești de pe urma oamenilor cinstiți ce-și câștigă pâinea cu ajutorul lui Dumnezeu, de-abia cât să le-ajungă. Femeie, nu-mi mai sâsâi în spate să mă-mbunezi, vorbele mele-s drepte și blajine! Cum ai crescut tu, mă, hoțomanule, și ce fel de brațe-ți atârnă aici, din umeri, de nu vrei să le miști la muncă cinstită? Pentru ele ar fi bun un ogor mare și-o sapă, o țepușă de-mboldit boii ți s-ar potrivi în mână, în loc să umbli creanga! Auăleu, rea lume mai e ș-asta de rabdă așa un nevrednic și-i un netrebnic ca ăsta de la care Dumnezeu n-a dobândit nicicând cinstire și

trăiește numa' pe spinarea altora! Femeie, lasă sâsâiala ta neghioabă! Cine-ți spune că pungașu' ăsta, dacă-l primesc, când dormim, nu ne face felul și-o șterge cu avutu' nostru? Să-ți fie rușine, derbedeule, de puterea ta, că vrei să ți-o hrănească alții și tu s-o folosești doar la blestemății! Cară-te de-aci chiar acu', sau te fac io s-o iei la goană!

— Chiar așa, prietene, răspunse Gregor cu blândețe, chiar așa am dorit să îmi vorbiți. Asta trebuie s-aud și asta v-a șoptit Dumnezeu. Dacă-mi dădeați și-o palmă, ar fi fost mai de folos, ca să mi se mai ușureze puțin povara păcatelor. Aveți dreptate: nu-mi e îngăduit să mă rog pentru un adăpost, cerul îmi e sălaș și temniță. Rămas-bun! Și se depărtă prin ploaia ce începuse să cadă.

În odaie însă, unde intraseră din cauza ploii, nevasta pescarului spuse, la lumina opaițului:

— Bărbate, bărbate, nu mi se pare bună, nu-mi pare chiar deloc bună purtarea ta față de călător. L-ai ponegrit și l-ai ocărât atâta, că poate să te coste sufletul. Așa trebuie întâmpinat un cerșetor, fie el creștin, turc ori păgân? Era om bun, sigur, i-am citit-o-n ochi, tu însă n-ai avut pentru el decât batjocuri și ocări cumplite, așteaptă numai și-o să vezi cum te răsplătește Domnul! Când cineva o duce greu, de azi pe mâine, așa cum ți-este dat ție cu pescuitul la noroc, ăla treb'e să-l aibă mereu în fața ochilor pe Dumnezeu, nu să se sumețească în fața Lui uitând de milă, căci prea ușor El te poate lăsa fără pește, și-atunci n-o să mai ai ce duce la piață. Am face bine să-l chemăm pe sărman înapoi.

— Prostii! zise pescarul. Nu cumva ți-au căzut cu tronc mădularele lui zvelte de sub straiul de cerșetor, pierde-vară ăsta frumușel și tânăr, și-ai chef să te destrăbălezi cu el, desfrânato, făptură pofticioasă?

— Nu, bărbate, replică nevasta. Am avut, firește, un simțământ ciudat când l-am văzut, dar nu cred că-i porni-

rea spre desfrâu cea care mi-a umezit ochii. Cămașa lui de cerșetor, ce-i drept, parcă era un văl și nu mă pot împăca cu gândul că l-am alungat. În cel sărac, se zice, îl hrănești pe Domnul Cristos și cu atât mai multă cinstire trebuie să-l întâmpini, cu cât știi mai puțin cine-ți stă-n față și cine se-ascunde sub cămașă, ca să te pună la-ncercare. Când a pomenit de pălmuire mi-a părut deja cu totul altul. Zău, ar trebui să mă lași să-l chem îndărăt!

— Păi du-te și adă-l atunci, să-nnopteze la noi, spuse bărbatul care începuse și el să se cam teamă. Să-l mănânce lupii în pădure, vreau, la urma urmei, tot așa de puțin ca și tine.

Așa că ea alergă, cu haina peste cap, prin ploaie, îl ajunse pe străin, făcu o plecăciune și spuse:

— Cerșetorule, bărbatul meu, pescarul, și-a schimbat gândul și se căiește pentru vorbele lui urâcioase. El socotește că vremea e prea rea pentru tine, mai crede și că-s lupi pe-aici și vrea să te adăpostești noaptea asta în casa noastră.

— Cum trebuie să fie – fie, răspunse Gregorius. Nu te urmez ca să-mi fie mie mai ușor, ci pentru că bărbatul dumitale s-ar putea să-mi dea o povață.

Când se întoarseră-n odaie, pescarul le arătă spatele, morocănos, pentru că între timp impresia făcută de vorbele prevestitoare ale nevestei slăbise în sufletul lui. Femeia însă făcu focul ca să se usuce cel ud și spuse că vrea să coacă o gogoașă destul de mare pentru toți trei, ca s-o mănânce cu lapte. Gregor o opri.

— Acest trup, spuse el, nu merită defel mâncare. N-am de gând să-l hrănesc din tavă, ci o coajă de pâine de ovăz și o sorbitură din fântână să-mi fie toată cina.

Așa rămase, cu toate că femeia stărui îndeajuns pe lângă el să-și îngăduie ceva mai mult. Și când se-așezară să mănânce, oamenii cu gogoașa lor și străinul cu o coajă de

pâine veche și apă, pescarul se mânie amarnic, nu-și mai putu stăpâni vorbele și zise:

— Ptiu, ia te uită cum te grozăvești în fața noastră, cerșetorule, cu înfrânarea ta, și totu-i doar prefăcătorie. Nu trebuia să mă uit io la un terchea-berchea. Pân'acu nu te-ai ținut tu cu mâncare din asta, mă jur pe toți sfinții. E de tot râsul: n-a văzut nimeni, bărbat sau femeie, vreodat' un trup mai bine făcut, mai chipeș și mai înfloritor, nu-l ai tu pe ăsta din pâine și apă. Pulpe drepte, picioare arcuite, doar le-am văzut, cu degetele potrivit de lungi și curate. Picioarele ar fi trebuit să-ți fie plate și pline de cruste, ca ale unui pribeag adevărat, da-s murdărite numa' pe deasupra. Picioarele și brațele pe care le ai nu-s dezgolite de mult, să nu-mi spui mie asta, ele au fost bine păzite de vânt și vreme rea, iar pielea – să-ți spun eu ce fel de piele-i: de mâncău îndopat. Ia uite ce dungă deschisă-ți înconjoară degetu'! Pe locul ăsta a stat un inel. Am ochi în cap și mai degrabă *știu* decât bănuiesc că le folosești altfel, mâinile tale gingașe, când ești departe de-aici, decât așa cum te prefaci în fața noastră. Poți găsi tu găzduire mai bună și nu-mi fac griji că mâine chiar o să-ți râzi de coaja de pâine, băutul la fântână și de noi, oamenii cei sărmani.

— Aș face mult mai bine, îi spuse Gregor femeii, să ies afară, în noapte.

— Nu, ai face bine, strigă pescarul, să răspunzi și să le spui gazdelor tale mărinimoase ce fel de om ești!

— Asta și vreau, răspunse Gregor, și pe lângă asta, pe de lături, iau seama că mă bucur și că este bine și potrivit când dumnevoastră îmi spuneți tu, în schimb eu, din partea mea, dumnevoastră. Sunt un bărbat, nu numai păcătos, ca toată lumea, ci a cărui carne și ale cărui oase sunt pe de-a-ntregul făcute din păcat și, pe lângă asta, cufundat din nou într-un astfel de păcat, încât este sfârșitul gândirii și sfârșitul lumii. Ceea ce caut în pribegia mea este un loc

cât mai neprimitor unde, până la moarte, cu suferința trupului meu, să-mi pot ispăși păcatele, întru slava voinței Domnului. Astăzi este a treia zi de când am renunțat la lume și am pornit în călătoria de penitență. În pădure am văzut, pe lângă cărbunari și porcari, și pustnici. Eu socot însă că ei o duc prea bine. Pentru că astăzi drumul m-a adus la dumnevoastră, stăpâne, îngăduiți-mi să vă cer milă și îndrumare! De știți pe-aici, pe undeva, un loc care pe drept mi se cuvine, o piatră pustie sau o peșteră izolată, pe cât cu putință mai neprimitoare, de tot incomodă, vă rog din suflet, aratați-mi-o! Faceți un bine.

Pescarul chibzui cu furie și râse-n sinea lui la ce-i trecu prin gând. „Îi dau eu lui, își zise. Îl pun eu în încurcătură de-o să-l apuce groaza la propunerile mele, și-o s-o ia la sănătoasa. Atunci se va da-n vileag toată înșelătoria." Și spuse:

— De-ai pornit după așa ceva, prietene, bucură-te. Înseamnă că poți fi ajutat, și io vreau să fiu ăla care te-ajută. Pe lac, în larg, știu o stâncă cu totul singuratică, bătută de valuri, un locșor numai bun pentru tine, destul de râpos, acolo te poți chirci și-ți poți jeli necazul după pofta inimii. De vrei, te duc acolo și-ți ajut să te cațări. Căci în sus se mai poate, la nevoie, dar în jos e belea mare, așa-i făcută stânculița asta. Dar o să facem în așa fel ca să fie foarte sigur că nu-ți schimbi gândul de căință, chiar dacă te căiești că l-ai avut. De ani de zile păstrez un lănțug de fier, cu cătușă pentru picior, unul zdravăn, care se-ncuie. Îl luăm cu noi și ți-l pun eu. Dacă petrecerea asta ți se pare anevoioasă și te simți ispitit să cobori, n-ai ce-i face, trebuie să rabzi pân-la sfârșit, fie că-ți place ori nu, și să-ți duci viața acolo, cât te-o ține. Cum ți se pare propunerea mea?

— E foarte bună, răspunse Gregorius. Dumnezeu v-a dat-o. Îi mulțumesc Lui și dumnevoastră și vă rog, ajutați-mă să ajung la piatră.

La asta, pescarul dădu drumul unui hohot răsunător și strigă:

— Păi, cerșetorule, asta-i înțelept! Dacă o vrei cu tot dinadinsul, eu mă duc acu' să mă culc, căci înainte de a se crăpa de ziuă pornesc la pescuit și dacă vrei să vii și tu, scoală-te devreme! Numai de dragul tău, fără să iau seama la pierderea de timp, merg la locșorul ăla, ți-ajut să te cocoți și te pun frumos în cătușa de fier pe care-o scot de-aci, din ladă. Apoi poți să-ți faci cuib acolo sus, în pisc, ca șoimul pelerinului, să-mbătrânești acolo cât poți și chiar că n-o să mai fii povară pentru nimeni pe pământ. Pe mâine!

— Unde vreți să dorm? întrebă Gregorius.

— Nu aici, spuse pescarul. Nu mă-ncred defel în tine. Afară, în șopron, te poți culcuși. Șandramaua nu mai e în stare prea bună, da' pe lângă piatra ta, ești ca-n palat.

Șopronul era dărăpănat și murdar și dacă femeia pescarului n-ar fi fost destul de cuvioasă și prevăzătoare să-i întindă celui alungat niște stuf drept așternut, atunci cel ce fusese Ducele Grigors ar fi trebuit să doarmă pe țărâna goală. Ultimul lui cenușar de-acasă o ducea mai bine. Dar el gândea: „E foarte bine așa, numai că prea-i ca-n palat. Stânca, mâine, va fi cum se cuvine. Se-ntinse pe stuf și așeză tăblița lângă el. Multă vreme rămase treaz, în rugăciune. Apoi, tinerețea lui voi să-l facă să cadă în somn, unul zdravăn de tot și când, cu puțin înainte de a se crăpa de ziuă, pescarul voi să plece la îndeletnicirea lui, el era încă cufundat în somn adânc și nu auzi când gazda îi strigă:

— Hei, cerșetorule!

De două ori strigă, nu și a treia oară, ci spuse:

— Mă fac de râs și-mi sparg pieptul pentru șarlatan. Am știut doar că nu-i era cu dinadins, și-o să dea-napoi. Îmi văd de drum.

Și porni, ca-n fiecare dimineață, în jos, spre lac. Femeia însă, văzând asta, se duse-n grabă la șopron, îl scutură pe adormit, îndemnându-l binevoitoare:

— Om bun, de vrei să mergi și tu, nu mai zăbovi. Pescarul e deja în drum spre lac.

Atunci Gregorius se ridică, privi buimac în jur, dezmeticindu-se cu greu, într-atât de adânc îi fusese somnul.

— Nu mi-e plăcut să te trezesc, spuse ea, obositul meu, cu barba fină, crescută de câteva zile, și fără voie te trimit la piatră. Căci jind adevărat îmi pare după ea că ai nutri și cine știe dacă nu cumva ești un sfânt.

La vorbele acestea Gregorius se-nfioră. Sărind în picioare strigă:

— Cum de-am putut să dorm, netrebnicul de mine! Pentru Dumnezeu, hai după el!

Și se năpusti afară din șopron.

— Nu-ți uita cătușa! strigă femeia și i-o puse-n mână. Poate că-ți trebuie pentru izbăvire, chiar dacă pescarul și-a amintit de ea din răutate. Ia și scara asta cu cârlige, de-aci, e nevoie de ea și bărbatu-mio n-a luat cu el nimic. Poart-o cum și-a purtat crucea Domnul Cristos. Te du cu bine! strigă ea după el. Eu rămân aici cu toate bănuielile mele despre tine.

Apoi se-ntoarse și plânse.

Gregorius însă, împovărat de cătușă și de scară, alergă în urma gazdei, de-l trecură apele, strigând întruna:

— Prietene, pescarule, îngerul meu, așteaptă-mă și nu mă părăsi, sosesc, sosesc!

Tăblița totuși o uitase-n grabă în așternutul de stuf și asta îl durea foarte tare. Abia la podețul putred, jos, unde se afla barca, îl ajunse, cu sufletul la gură, pe bărbat, care ridică din umeri, și după ce se urcară în barcă lângă unelte, pescarul îl duse tăcând, printre valuri mici, timp de un

ceas sau două, în larg, pe lacul întins: acolo se-nălța piatra sălbatică, roșiatic-cenușie și de formă conică, ieșită din ape, uitată de Dumnezeu și fără urmă de țărm; se apropiară și pescarul agăță scara de un colț de stâncă, zicând:

— Urcă tu primul! Nu-mi place să te am în spate.

Astfel se urcară, unul după altul, la început pe scară, apoi anevoie încă o bucată, pe piatra golașă, cu ajutorul crăpăturilor și pragurilor și, după ce ajunseră sus, pe micul platou al conului, pescarul făcu, rânjind sinistru, ceea ce făgăduise: îi prinse lui Grigors cătușa de picior, încuie broasca și grăi:

— Acum ești sigur de locul pe stâncă. Aci trebe să-mbătrânești că, dacă nu te ajută chiar diavolu' cu toate vicleniile lui, nu mai cobori de-aci în veci de veci. Aci să-mi stai! Ți-ai căzut singur în plasă!

Astea fiind zise, aruncă cheia cătușei de fier departe, arcuit, în larg, și adăugă:

— Dac-oi mai scoate-o io vreodat' din adâncu' apei și-oi mai vedea-o, atunci îți cer iertare, sfântule. Urlă bine și scrâșnește-ți dinții!

Acesta fu salutul lui de despărțire. Coborî povârnișul pân-la barcă, trase scara-n ea și dus a fost.

Penitența

Cititorule creștin! Ascultă și crede-mă! Am să-ți comunic fapte mari și neobișnuite, lucruri care cer îndrăzneală spre a fi povestite. Însă dacă eu găsesc curajul să le spun, tu ar trebui să te rușinezi să nu găsești măcar atâta curaj cât să le crezi. Nu vreau să mă pripesc certându-l în tine pe sceptic, ci mai degrabă pun temei pe credința ta, cum pun temei și pe priceperea mea de a-mpărtăși cât mai credibil cele ce mi-au fost lăsate moștenire. Pe această pricepere pun foarte mult temei, precum și, așadar, pe credința ta. Spusa mea adevărată este:

Pe spațiul restrâns al platoului acestei sălbatice pietre conice din lac, Gregorius, fiul lui Wiligis și al Sibyllei și soțul celei din urmă, singur cuc și lipsit de orice milostenie, petrecu tot atâția ani câți împlinise când, într-un mod regretabil, își părăsise insulița din largul mării și mănăstirea Patimile Domnului – șaptesprezece ani împliniți petrecu acolo, fără alt acoperiș decât bolta cerului de deasupra lui, fără a fi fost apărat nici de brumă, nici de zăpadă, nici de ploaie sau vânt, nici de arșița soarelui, îmbrăcat doar – dar cât de mult putea să țină! – cu cămașa din păr de capră, cu brațele și picioarele goale.

Nu credeți? Vă voi convinge, și nu găsindu-mi pur și simplu refugiu în atuul că, în fața Domnului, nici un

lucru nu este cu neputință și nici o minune nu înseamnă prea mult. Asta ar fi, ce-i drept, hotărâtor, însă prea lesne. Aparent îndoiala voastră ar trebui să amuțească, dar s-ar putea să roadă mai departe, pe-ascuns. Asta nu trebuie să se întâmple și de-aceea nu vreau să iau drept mărturie atotputernicia Domnului. Fără predică, cu judecată și răbdare, deși eu însumi profund emoționat de ceea ce spun, vreau să răspund la întrebările pe care, frângându-vă mâinile și adăugând o mulțime de „Dar spune-ne odată, pentru Dumnezeu“ și „Călugăre, chibzuiește, totuși, cum oare...“, s-ar putea să mi le puneți și dintre care, firește, prima duce către cum s-a hrănit penitentul, pe stânca goală, chiar și pentru scurt timp, ca să nu mai pomenim de șaptesprezece ani. Veneau să-l hrănească corbii-n zbor? Cădea mană din cer numai de dragul lui? Nu, a fost cu totul altfel.

În prima zi, după ce pescarul îl părăsise batjocorindu-l, iar Gregor rămăsese în completă singurătate, nu se mișcă din loc, șezu cuprinzându-și genunchii cu brațele sau îngenunche cu mâinile împreunate în fața Domnului și se rugă pentru bieții, fermecătorii lui părinți, pentru dispărutul Wiligis, pentru Sibylla, soția lui, care acum poate că îmbăia bolnavi de podagră sau se pregătea s-o facă, și încă pentru el însuși, punându-se total și necondiționat la dispoziția Domnului și a voinței Sale, așa cum, de fapt, se și afla. A doua zi însă, de la primele ore, când foamea și setea nu-i mai dădură pace și aproape fără să-și dea seama și s-o vrea, în patru labe, pentru că nu putea face nici măcar un pas cu picioarele legate în fiare, începu să caute târându-se de colo-colo pe platou.

În mijloc, chiar, era în piatră o mică scobitură, plină până la margine cu o sevă tulbure-alburie, de la ploaia din ajun, după cum își închipui, însă chiar și-așa, izbitor de tulbure și lăptoasă – bine-venită pentru el s-o bea, ori-

cât de necurată și de oriunde ar fi fost –, era ultimul care să fi avut pretenții. De aceea se aplecă asupra bazinașului și sorbi cu buzele și cu limba ceea ce era înăuntru, goli puținul ce era acolo, vreo câteva linguri, ba mai linse încă de-a dreptul și fundul gropiței, după ce se golise. Băutura avea gust dulceag-lipicios, ceva de scrobeală, ceva de aromă de anason, și, în plus, metalic, de fier. Gregorius avu imediat senzația că datorită ei nu numai setea, ci și foamea i se astâmpără și, într-adevăr, surprinzător de temeinic. Era sătul. Îi veni chiar un pic înapoi ceea ce băuse și îi curse din gură, ca și cum puținul ar fi fost deja prea mult. Își simți fața ușor umflată, căldura și roșeața i se urcară în obraji și după ce se-ntoarse târâș la locul dintâi, de la marginea pietrei, își puse capul pe o ieșitură joasă de stâncă și adormi ca un copil.

După câteva ceasuri se trezi din pricina unei ușoare dureri de burtă care, de neplăcere, îl făcea să-și miște picioarele legate și din pricina căreia prea bine ar fi putut să geamă. Dar îi trecu repede și nu-i era deloc foame. Numai din curiozitate se duse încă o dată la scobitura din mijlocul platoului. Pe fundul ei se adunase din nou ceva din lichidul acela: nu mai mult decât să-i acopere cu strat subțire fundul. Dar foarte bine se putea presupune că, dacă reînnoirea, picătură cu picătură, continua în aceeași proporție, peste noapte adâncitura s-ar fi umplut din nou.

Chiar așa se întâmplă, și în noua zi Gregor se întremă din nou cu licoarea, linse totul până ce se încălzi și i se făcu somn, căci peste noapte suferise foarte rău de frig, nemaiștiind cum să-și tragă cămașa de cerșetor și cum să-și găsească adăpost în ea, astfel că sucul pietrei îi fusese de folos mai multe ore, săturându-l, și de aceea singuraticul se nutri și seara când se ivise iar un strop, ca să-i fie mai puțin frig.

Sunt în stare să vă spun ce tâlc avea asta pentru că i-am citit pe cei vechi, pentru care, pe bună dreptate, pământul și-a cucerit numele de mare Mamă și *magna parens* din care s-a ivit și-a crescut tot ce-i viu, înălțându-se parcă spre Dumnezeu, într-un cuvânt, toate s-au născut din trupul mumei. La fel și omul, care nu întâmplător se numește *homo* și *humanus* ca semn anume că din străfund matern de humus ieșit-a la lumină. Tot ce dă naștere însă are și hrana necesară pentru copiii săi și tocmai după asta se cunoaște că o femeie a născut într-adevăr și nu dă drept al ei un copil străin, dacă dispune sau nu dispune de izvoarele hranei pentru cel născut. De aceea, autorii pe care îi respect afirmă că la-nceput țărâna își hrănea copiii cu propriu-i lapte, după naștere. Căci asemenea unor tuburi din *uteri* ei ajungeau rădăcinile în adânc și într-acolo natura ar fi dirijat de la sine canalele țărânii lăsând să curgă sucul asemănător laptelui din deschizătura venelor, așa cum și astăzi laptele dulceag se revarsă în pieptul femeilor care au născut, pentru că într-acolo este trimis întregul flux al sucurilor corpului matern, sau mai degrabă o esență hrănitoare din ele.

Mic, neisprăvit și imatur, spun ei, încă incapabil de a se dedica obținerii unei hrane mai bune, culturii cerealelor, omul s-ar fi cuibărit pe-atunci la pieptul mumei și s-ar fi bucurat de hrana sugarului. Ce multă dreptate au însă oamenii mei de încredere, anticii, susținând asta, o arată povestea lui Gregor. În câteva locuri de pe pământ, să tot fie două sau trei cu totul și, pe lângă asta, așezate în ținuturi ascunse și nelocuite, există astfel de izvoare de sevă hrănitoare din vremuri străvechi, ce ajung adânc de tot în organismul matern, parcă dintr-o veche obișnuință, fie și în activitate redusă, iar pe unul dintre acestea, în care hrana primitivă mai urca încă, și în douăzeci și patru de ore umplea un bazinaș, îl găsise penitentul pe piatra lui.

Era o mare milostenie și vreau să las deoparte dacă era vorba de un hazard milostiv, iar izvorul matern cursese tot timpul sau milostenia mergea atât de departe, încât Dumnezeu îl redeschisese anume pentru păcătosul Gregorius. În orice caz, prin această descoperire, cu toată nesfârșita lui singurătate, îl cuprinse pentru prima oară presimțirea plină de speranță, și chiar binecuvântată că Dumnezeu nu numai că-i primește penitența, ci chiar că nu vrea să-l lase să piară, ba mai mult, că, după ce el își va fi izbăvit părinții și pe el însuși prin căința cea mai aspră, mai are cine-știe cum și alte intenții pline de milostenie.

De această presimțire ce-l străbătea cu blândețe avea tot atâta nevoie ca și de băutura maternă care-l încălzea, și acestea două trebuiau să conlucreze ca el să îndure tot ce-și luase asupra lui și ceea ce, ca tot ce-i greu când începe, adică înainte ca natura, maleabilă și tenace, să i se adapteze, era de fapt cel mai greu. Fiindcă închipuiți-vă și încercați să vedeți cât mai bine cum a venit iarna, cu întuneric, zăpadă, ploaie și furtuni, cum omul, pe piatra golașă, doar în cămașa lui de pocăință, era dat pradă fără îndurare vitregiei vremii –, dacă vorba asta este cumva la locul ei, în prezența laptelui terestru și cu presimțirea îndurării care-l încălzeau. Oricum, este la locul ei în bună măsură, mai ales dacă ne gândim că zăpada și ploaia erau foarte rele pentru limfa hrănitoare, deoarece o diluau. Și totuși, chiar subțiată, ea își păstra încă în bună măsură puterea îndestulătoare. Răgâind ușurel și mânjit cu ea, omul stătea chircit în el, cu genunchii la gură, sub vremea rea, iar pielea i se adunase tot mai mult în starea grunjoasă de pavăză, zisă piele de găină, care-o schimbase foarte mult. Dacă soarele se-ntâmpla să încălzească, putea, aburind, să se usuce împreună cu cămașa lui de pocăință, care însă putrezi curând și în cea mai mare parte se rupse ca

iasca. Însă ce mai rămăsese din ea îi acoperea trupul mai mult decât s-ar putea crede, căci de la apărarea asta ghemuită devenise vădit mai mic.

În plus, trebuie și se poate adăuga că pentru el iarna trecu neobișnuit de repede și i se păru extrem de scurtă ca durată, din simplul motiv că dormea mult și sărea peste timp, uitând de el. Luă parte la el din nou, ceva mai mult, când lumina crescu, vânturile adiară mai lin, și primăvara – care, firește, nu schimba nimic din goliciunea lipsită de copaci și iarbă a sălașului său de pe stâncă, ci era în stare doar să încălzească blând piatra – făcu trecerea la vara cu zile lungi, când soarele descria arcul cel mai înalt pe cer, deasupra lacului și, dacă nu-l acopereau norii, dogorea puternic asupra stâncii și omului, adesea încingându-l atât de tare, că nici n-ar fi putut să-ndure dacă pielea care-l apăra n-ar fi fost deja foarte schimbată, asprită și bătătorită. Împotriva razelor fierbinți, capul îi era învelit în păr mare, des și încâlcit, iar barba îi masca fața și astfel primea ce-i era dat, până ce noaptea înstelată, cu luna descrescând bolnăvicioasă, fie tăiată în formă de seceră, fie luminoasă și oglindindu-se plină-n ape, aducea răcoare naturii și făpturii bărbătești împuținate, ce devenea tot mai mult una cu ea.

După aceea zilele se scurtară din nou, negurile toamnei coborâră și, de când omul fusese lepădat aici, se împlini un an. Unul! spuneți voi. Însă tu zici că ar fi petrecut în locul ăsta șaptesprezece. Da, asta zic. Dar deosebirea nu-i chiar atât de mare cum gândiți și dac-a apucat să treacă unul, atunci ceilalți trec în goană în urma lui, fără să se sinchisească nici ei, nici făptura bărbătească care viețuiește fără de-adăpost în ei. În primul rând, din numărul lor, luat ca timp perceput, trebuie scăzut un sfertuleț bun, căci ființa penitentă își petrecea iernile în hibernare atemporală,

și pe durata lor nu se târa nici măcar să se hrănească, deoarece viața ei materială era diminuată până la suspendare, ca să pornească iar, când arcul soarelui era din nou în creștere. În al doilea rând însă, timpul, când nu este nimic altceva decât timp și nu are alt subiect decât succesiunea anotimpurilor și toanele vremii, fără un conținut de evenimente care, abia ele, îl fac să fie timp – atunci timpul, zic eu, prea puțin vrea să spună, își pierde dimensiunea și se micșorează, așa cum a făcut-o cu sugarul pământului ghemuit pe piatra din lac, care, cu timpul a devenit atât de pitic cum, după acei autori vechi, era neisprăvitul și netrebnicul om primitiv, ce nu se bucura încă de hrana omenească.

În cele din urmă, după vreo cincisprezece ani, nu era cu mult mai răsărit decât un arici, un lucru al naturii, zbârcit și zbârlit, acoperit de mușchi, căruia nici un fel de vreme nu-i putea dăuna și la care membrele pipernicite, brațele micuțe și piciorușele, ochișorii și tăietura gurii erau greu de distins. N-avea habar de timp. Luna se schimba. Constelațiile se deplasau, dispăreau de pe cer și reveneau. Nopțile, cu lumină de lună sau întunecate și umede, reci și furtunoase sau pline de zăduf, scădeau sau se lungeau. Ziua albea devreme sau târziu, se-nroșea, ardea în vâlvătăi și pierea din nou în carminul strident, ce iar se oglindea în lumina răsăritului. Norii negri-sinilii, de pucioasă, în care licăreau lumini, se apropiau șovăind înfricoșător, se descărcau bubuind peste apele răsunătoare împroșcându-le cu grindină, iar fulgerele se înfigeau în valurile agitate care țâșneau în sus asaltând piciorul neclintit al stâncii. Apoi totul era iar bine, pacea, la fel de măreață și de neînțeles ca furia de mai-nainte, umplea întreaga fire cu ploaie blândă, traversată sus de soare și, de la o nețărmurire la alta, se-ntindea, în frumusețea-i umedă, arcul cu șapte culori.

Sub toate astea însă, ființa acoperită de mușchi, de nu dormea, își făcea târâș drumul la sânul matern și se întorcea sătulă, un pic mânjită, la marginea unde fusese părăsit odinioară penitentul. Dacă, din întâmplare, vreo corabie de pe lac s-ar fi apropiat de stânca izolată, echipajul n-ar fi observat nimic bătător la ochi. Dacă pescarului singuratic i-ar fi venit toana să facă din nou călătoria și să se uite după nepoftitul pe care l-a urcat acolo cu ani în urmă, aparențele i-ar fi întărit certitudinea că a pierit de mult, a putrezit și rămășițele lui trebuie să se fi uscat, evaporat și să fi fost spălate de ape. Din oasele lui s-ar fi așteptat, în orice caz, să zărească o lucire albă acolo, sus, și ar fi fost dezamăgit în așteptarea lui. Dar el n-a venit deloc.

Revelația

După tot atâția ani, așa cum am citit, în Roma cea vestită și bogată în ruine, muri cel ce domnise acolo ca urmaș al principelui apostolilor și ca vicar al lui Cristos, cel ce purtase tripla coroană și păscuse popoarele cu cârja încovoiată. Moartea lui însă și întrebarea arzătoare cine ar trebui să preia Sfântul scaun și puterea de a lega și dezlega au iscat mari și sângeroase dispute pe care Dumnezeu parcă nu voia să le potolească. Căci spiritul Lui nu cobora unificator peste curia de clerici, peste nobili și burghezi, ci o schismă despărțea poporul, și două facțiuni ostile, fiecare proclamându-l pe candidatul ei ca fiind singurul demn de tronul lumii, se înfruntau cu mare violență. Unii îl voiau papă pe un anume prezbiter de origine nobilă numit Symachus, ceilalți pe foarte corpolentul arhidiacon Eulalius, care, la fel cu Symachus, tremura tot de dorința măririi.

Sfântul Spirit n-avea nici o participare la înălțarea vreunuia dintre cei doi, asta era o simplă uneltire omenească și cu rușine trebuie să spun că aurul corupător și năzuința partinică spre putere erau resorturile ce puneau totul în mișcare. De aceea divinitatea nici nu se coborî să-i lumineze și să-i hotărască pe alegători, ci ei se dispersară în furia disputei, partidele se înarmară și izbucni un crunt

război citadin, purtat în piețe, pe străzi și din păcate chiar în biserici, război la care turnurile podurilor precum și monumentele înălțate și desăvârșite de antici serveau ca forturi și redute. Vă spun, era de toată rușinea. Dintr-un conclav se făcură două și fiecare dintre ele își alese omul și îl puse ca episcop roman și papă. Symachus fu numit în Laterano, Eulalius în Sfântul Petru, și deci unul stătea în palat, celălalt în rotunda criptă funerară a împăratului Hadrian, cântau mise, redactau bule și decrete anatemizându-se reciproc, în timp ce pe străzi zăngăneau armele. Numele cu care se onorau unul pe altul erau multe și neîncetat scorneau altele noi. „Pustiitorul Bisericii", „Rădăcina păcatului", „Vestitorul diavolului", „Apostolul lui Anticrist", „Săgeată din arcul Satanei", „Nuiaua lui Assur", „Naufragiul castității lumii", „Scârnăvia veacului", „Vierme hidos și cocârjat", așa se bălăcăreau unul pe altul, cu spume la gură. Eulalius, cum am spus, foarte gras și pletoric, se întrecu pe sine în ocări până-l lovi damblaua și muri. Dar și Symachus îi împărtăși soarta, căci trupele lui fură atacate de eulalieni, ca să-l răzbune pe-al lor papă, și se dezlănțui o bătălie mare, în care îl învinseră pe adversar, atacară palatul Laterano, iar Symachus fu nevoit să-și ia tălpășița pe-o ușă dosnică. Urmărit, sări în Tibru și se înecă.

Așa că, în loc de doi papi, nu mai exista nici unul, ceea ce aduse mare ușurare romanilor. S-a înțeles că treaba fusese pornită greșit și fără nici un Dumnezeu, și o dispoziție favorabilă căinței se răspândi subit printre cetățeni. Hotărârea lor, luată în adunare generală, recomanda ca, de acum înainte, alegerea să fie lăsată cu totul și cu totul în seama Domnului și în toate bisericile se orânduiră săptămâni de post, zile de milostenie și mari rugăciuni pentru ca El, îndurător, să-și facă cunoscută porunca, adică pe cine socotește demn de locțiitor și purtător al coroanei lumii.

Pe-atunci, trăia la Roma un om cucernic, dintr-o veche familie, care trecuse la creștinism înaintea celor mai mulți: Sextus Anicius Probus, deja vârstnic, trecut de cincizeci de ani, bogat atât în moșii cât și-n onoruri publice. Împreună cu soția lui, Faltonia Proba, locuia în palatul străbunilor săi, ce fuseseră toți consuli, prefecți și senatori: o proprietate imensă, acoperind mai multe *milii*, în regiunea a cincea, pe Via Lata, cuprinzând trei sute șaizeci de camere și săli, un hipodrom, precum și terme de marmură, și înconjurată de grădini întinse. Băile nu mai erau alimentate cu apă de multă vreme, nici hipodromul nu mai era folosit, iar majoritatea celor trei sute șaizeci de încăperi erau goale și-n stare precară –, nu pentru că proprietarului i-ar fi lipsit mijloacele și servitorii ca să le țină-n stare bună, ci fiindcă-n ochii lui ruinarea, zdruncinarea și prăbușirea lucrurilor mari sub propria lor măreție i se păreau justificate de epocă, necesare și voite de Dumnezeu. Ce-i drept, în cele câteva încăperi pe care le locuia împreună cu soția lui nu lipsea tihna aleasă, nici diverse locuri de odihnă acoperite cu stofe scumpe din Orient, nici obiecte aurite, fotolii cu linie antică, candelabre de bronz și scrinuri pline de vaze scumpe, pocaluri și scoici rozalii în chip de pahare. Dar această suită de camere era o insulă de confort înconjurată de o vastă pustietate, de curți cu colonade în parte prăbușite, de fântâni ale căror podoabe sculptate zăceau în fărâme, la pământ, și de săli părăsite, cu pardoseli de mozaic crăpat, unde tapetele aurite atârnau de pe pereți rupte și căptușelile lor din tablă subțire argintie se jupuiau, curbate. Așa erau obișnuiți Probus și Proba, așa socoteau că este drept să fie.

Și grădinile în care era așezat palatul se sălbăticiseră și se-ndesiseră, ajungând de nepătruns, dar cu atât mai mult existau în ele locuri liniștite către care puteai să-ți croiești

drum prin tufărișuri crescute în neștire și printre copaci pe jumătate sufocați de plante agățătoare, și lui Anicius îi plăcea îndeosebi o bancă de marmură cu capete de Pan, ascunsă într-un desiș de dafin, de pe care puteai privi, dincolo de un Amor căzut de pe soclu, cu trup încântător, arc, săgeată și fără cap, către un mic luminiș năpădit de buruieni pestriț colorate. Acolo ședea venerabilul bărbat, mâhnit cum era de biserica rămasă orfană și de dezorientarea generală, într-o zi de aprilie deja văratic-caldă, după dejun. Dimineața luase parte cu devoțiune, în bazilica apostolilor Philippus și Jacobus din apropierea palatului său, la rugăciunile obștești. Acum, poate că ațipise în mireasma dafinului încălzit de soare; căci avea o vedenie, ce nu-l răpea de pe locul în care era, ci, tocmai unde ședea, acolo vedea și auzea ceva ce-l emoționă cât se poate de adânc, încât ești nevoit să vorbești mai degrabă de viziune și revelație decât de vis.

În fața lui, în trifoiul poienii, stătea un miel însângerat și îi vorbea. Sângera din coastă, își deschidea botul impresionant de miel și vorbea, cu o voce tremurată, dar nespus de dulce, care-ți mergea la suflet:

— Probe, Probe, ascultă-mă! Îți dau o veste mare.

Lui Probus îi dădură lacrimile auzind glasul mielului și inima i se umplu de iubire, gata să se reverse.

— Miel al Domnului, spuse el, desigur, te ascult! Cu tot sufletul te ascult, dar sângerezi, sângele-ți colorează lâna moale și picură-n trifoi. Nu pot să fac ceva pentru tine, să-ți spăl rana și s-o ung cu balsam? Din adâncul dragostei mele simt nevoia să-ți fac un bine.

— Lasă, așa e bine, grăi mielul. Este foarte necesar ca eu să sângerez. Ascultă ce am să-ți vestesc! *Habetis Papam.* V-a fost ales un Papă.

— Miel scump, răspunse Probus în vis sau în extaz, cum se poate? Symachus și Eulalius sunt morți amândoi,

biserica nu are un cap, omenirii îi lipsește judecătorul și tronul lumii stă gol. Cum să-ți înțeleg vorbele preaiubite?

— Așa cum sună, spuse mielul. Rugăciunea voastră a fost ascultată și alegerea s-a făcut. Tu însă ești ales s-o afli cel dintâi și-apoi să iei măsuri. Numai să crezi! Alesul trebuie să și creadă, oricât de greu i-ar veni. Căci orice alegere este greu de priceput și nu e accesibilă rațiunii.

— Te implor, spuse Probus plângând din cauza dulceții mișcătoare a vocii mielului și căzu de pe bancă în genunchi, fă-mă să aflu: cum se numește?

— Gregorius, răspunse mielul.

— Gregorius, repetă copleșit bătrânul. Auzind, îmi pare că nici nu s-ar putea numi altfel, miel iubit. Vrei să mă faci să știu, în bunătatea ta, și unde este?

— Departe de aici, răspunse mielul. Iar tu ești ales să-l aduci. Scoală, Probe! Caută-l din țară-n țară, prin toată creștinătatea, și nu te teme de osteneala călătoriei, chiar dacă duce sus, prin trecători pustii de munte sau peste râuri învolburate. Pe o piatră sălbatică șade alesul, singur de tot, de șaptesprezece ani împliniți. Caută-l și adu-l, căci scaunul este al lui.

— Îl voi căuta din toate puterile mele, promise Probus. Dar, miel înduioșător, creștinătatea este atât de mare și de întinsă. Trebuie s-o cercetez pe toată până dau peste stânca pe care e alesul? În slăbiciunea mea omenească șovăi în fața sarcinii.

— Cine caută, acela va găsi, spuse mielul cu un glas ce-ți pătrundea drept în inimă și, brusc, în parfumul amar al dafinului, ce-l învăluise pe roman, se amestecă parfum de roze, atât de puternic și de plăcut, încât numai el se mai simțea. Căci fiecare picătură de sânge din rana mielului și de pe blana lui cârlionțată, căzând pe pământ, se prefăcea într-o roză roșie, deschisă, iar curând erau o mulțime.

— Treci curajos Alpii, continuă să vorbească mielul stând printre roze. Treci prin Țara Alemană fără să te lași ispitit de vestita mănăstire Sankt Gallen, ca nu cumva să te lași ispitit a zăbovi acolo, și îndreaptă-te mai departe, către soare-apune și miazănoapte, spre Marea Nordului. Dacă ajungi într-o țară ce se mărginește cu aceasta și-a fost bântuită cinci ani de război, din care a scăpat-o o mână cu strânsoare fermă și nestrămutată, atunci ești pe drumul cel bun. Îndreaptă-te către dealuri și munți, păduri, hățișuri și pustietăți. Poposește într-una din ele, în casa unui pescar, pe malul unui lac. La el vei găsi îndrumare. Ai auzit. Crede și supune-te!

Cu asta mielul dispăru, odată cu rozele sângelui său; Probus însă se mai afla încă, cu mâinile împreunate, îngenuncheat în fața băncii cu capete de Pan, cu obrajii uzi de lacrimile smulse de glasul dulce al mielului și de emoționantele mișcări ale botului său în timp ce vorbea. Adulmecă aerul căutând să regăsească un rest din parfumul de roze și, într-adevăr, i se păru că, pentru scurt timp, mai adăsta o urmă, acoperită apoi în întregime și-nlocuită, firește, de aroma dafinului.

— Ce mi s-a întâmplat oare? se întrebă el. A fost o viziune – prima de care am avut parte, căci altminteri nu-mi stă deloc în fire. Faltonia obișnuiește să spună că sunt un bărbat de o anume uscăciune și e adevărat: ea-i de departe mai plină de spirit decât mine și-l studiază cu îndrăzneală filozofică pe Origenes, cu toate că teoriile acestea au fost anatemizate. Însă cu așa ceva cum tocmai mi s-a întâmplat mie nu s-a confruntat niciodată. Parfumul rozelor a dispărut acum de tot, dar inima încă-mi mai freamătă de iubire pentru miel și nu mă pot îndoi că el mi-a rostit adevărul și că într-adevăr ne-a fost ales un papă, pe care trebuie să-l caut. Să-i povestesc de-ndată Faltoniei totul,

întâi ca să vadă trăirile extraordinare de care este capabil sufletul meu, și-n al doilea rând ca să-i aud părerea privind consecințele practice pe care trebuie să le trag din cele aflate.

Cu asta se ridică din genunchi și se grăbi, atât cât se poate mișca încă de repede un om de peste cincizeci de ani, spre palat, unde, într-una dintre cele zece sau douăsprezece încăperi locuite, își găsi soția dedicată preocupărilor ei îndrăznețe de a face note din Origenes. Cu uimire zări matroana marea lui tulburare și ascultă cu atenție relatarea precipitată, pe care o împăna cu o mulțime de „Gândește-te!", „Închipuie-ți" și „Fii atentă!".

— Sextus, spuse ea în cele din urmă, într-adevăr, mi se pare remarcabil. Tu ești mai degrabă un bărbat de-o anume uscăciune și, dacă ți se întâmplă brusc să ai o astfel de viziune, atunci este posibil să conțină o semnificație serioasă. Rozele sângelui sunt poetice și tu, din tine, nu poți da la iveală poezie; ea trebuie să-și aibă originea în afara personalității tale. Pe de altă parte, aș considera riscant să dai urmare, fără vorbă multă, imboldurilor singurătății tale și să te arunci, la anii tăi, în aventura unei călătorii la cimerienii care bâjbâie veșnic în noapte și-ntuneric. Ai fost îndemnat să crezi, dar este riscant să crezi singur, și acțiunile ce se întreprind pe temeiul unei credințe cu totul solitare și personale cad ușor în sminteală. Nici n-ai putea să pornești fără aprobare publică în căutarea alesului și să-l aduci aici, în caz că l-ai găsi. Vor da însă concetățenii tăi suficientă importanță la ceea ce s-ar putea numi plăsmuire unui pui de somn de după-amiază, ca să te însărcineze cu călătoria?

— Și eu mă îndoiesc, Faltonia. Dar mărturisesc că am sperat de la tine ceva mai mult decât analiza critică a situației mele, adică o povață.

— Greșești, Probus, dacă o aștepți de la mine. Este vorba de o chestiune ecleziastică, chiar cea mai înaltă, și tu știi că în biserică femeia trebuie să tacă. Întrebarea dacă pentru biserică n-ar fi mai bine ca femeile cu judecată să aibă și ele un cuvânt de spus o vom lăsa, în orice caz, nelămurită.

— Amărăciunea ta mă întristează, Faltonia. Însă, iată, se întâmplă ca obiceiul tău de a rămâne la dezmembrarea teoretică a lucrurilor să nu te lase s-ajungi la o hotărâre, și de-asta te ascunzi în spatele poruncii ca femeile să păstreze tăcerea în chestiuni bisericești.

— Foarte perspicace. Se pare, dragă Sextus, că toată ziua de astăzi o trăiești deasupra capacităților tale. Și, pe lângă asta, lași deoparte tocmai gândul la ce-i mai simplu și mai la îndemână, anume că de mult sunt gata să iau inițiativa, legând discreția ce se cere femeii cu povața bună. Discută despre cele întâmplate cu prietenul tău Liberius. El, ca înalt prelat, căruia îi recunosc caracterul și inteligența – cu toate că respinge învățăturile din Origenes și nu consideră drept creștinism o filozofie creștină – este fără doar și poate omul capabil să se pună în situația ta și să-ți spună ce-ar face el însuși în locul tău.

Această propunere i se vădi de-ndată lui Probus ca foarte bună și justă. Bărbatul despre care vorbise Faltonia, Liberius, era cardinalul-prezbiter de la Sancta Anastasia sub Palatio – un prelat de înaltă vază, făcând parte chiar din colegiul căruia îi revenea conducerea bisericii în timp ce scaunul papal era vacant – și totodată îl lega de Probus o veche prietenie. Gândul de a i se destăinui lui era binefăcător și bine-venit pentru cel vizitat.

— Faltonia, spuse el, ai vorbit admirabil. Iartă-mă că, întrerupându-te din studiu, m-am adresat în primul rând ție! În nici un caz nu pot regreta asta, căci, chiar dacă, de

fapt, te-ai abținut de la povață, mi-ai arătat totuși calea cea bună spre a o primi. Voi cere să fiu purtat de îndată la Liberius.

După aceste cuvinte lovi cu bagheta un talger de bronz și-i dădu poruncă servitorului care intrase, să-i pregătească degrabă lectica. Urcă în ea, într-una din curțile cu colonade ruinate, îndemnându-i pe purtători să meargă repede. În trap, cu genunchii ușor îndoiți, ca să zdruncine cât mai puțin lectica, îl purtară prin vestita Romă, ale cărei străduțe șerpuiau printre ruinele pe jumătate prăbușite ale unor mărețe construcții din alte timpuri și pe lângă statuile de marmură ale împăraților, zeilor și marilor cetățeni ce zăceau pretutindeni ciuntite, așteptând să fie aruncate în groapa de var, ca să se ardă din ele mortarul. Înaintea litierei acoperite și a celor patru purtători, mai alergau încă doi servitori, a căror datorie era să croiască drum lecticii patricianului, cu strigăte și gesturi, prin mulțimea străzii. Erau totuși instruiți să nu o facă într-un mod autoritar, ci mai degrabă să roage și să implore.

Casa lui Liberius era situată lângă biserica Sfintei Anastasia, în partea de jos a Colinei Palatinului, o clădire nouă din cărămidă, ornamentată cu console și frize antice și cu ferestre boltite, împărțite de pilaștri. O scară exterioară ducea către vestibulul ale cărui coloane de susținere erau luate de altundeva, iar la piciorul scării, în piața prezbiteriului, așteptau câteva lectici. Dar tocmai când Probus o părăsi pe-a lui, își văzu prietenul, ocupat încă să-și potrivească toga, ieșind din casă și coborând treptele. Surprins, când îl observă pe Probus, se opri la jumătatea drumului – un bărbat înalt și frumos, încărunțit, cu buza de sus arcuită a romanilor, ochi negri visători și o gură ce-și datora expresia aparte, dureros-evlavioasă, unui colț căzut – numai unuia. Soțul Faltoniei era cu mult mai

scund decât prietenul său prelatul, și cam rotofei, cum remarc în această împrejurare, cu ochi rotunzi, de culoarea castanei și sprâncene arcuite, a căror culoare neagră contrasta cu albul de zăpadă al părului său des.

— Tu aici, Probus? spuse prelatul cu uimire, venindu-i în întâmpinare, cu mâna-ntinsă, celui ce urca treptele. Află că tocmai voiam să vin la tine, și anume din motive importante!

— Ciudată potriveală, scumpe Liberius, răspunse Anicius. Însă fii convins că motivele care mă îndeamnă să vin la tine nu sunt cu nimic mai puțin importante!

— Nu-mi vine să cred, replică celălalt, în timp ce ochii i se întunecară, iar colțul gurii îi coborî și mai mult. Dar hai, vino-năuntru, să ne așezăm la mine, în *zetas estivalis*, a cărei răcoare și liniște vor prii discuției noastre.

Această încăpere spațioasă și plăcută se găsea în catul de sus al casei, în apropierea sălii de ospețe, și prietenii intrară acolo numai după ce stăpânul casei recomandă insistent servitorilor să nu le fie tulburată convorbirea, sub nici un motiv.

— Oricât de nerăbdător aș fi să mă destăinui ție, Probus meus – spuse el după ce se așezară pe o ladă de piatră acoperită de perne, și cred că era un splendid sarcofag din alte timpuri –, am totuși, onorând ospitalitatea, rugămintea să faci tu începutul și să-mi spui ce ai pe suflet.

— Îți mulțumesc, prietene, replică Probus, dar corectitudinea îmi dictează să te fac atent că, după ce îți voi fi împărtășit ce am de spus, n-o să mai poată fi vorba despre nimic altceva. De aceea, rogu-te pe tine să vorbești cel dintâi.

— N-o pot face, și pe bună dreptate, replică Liberius, deoarece convingerea mea este că, dimpotrivă, după ce eu voi fi vorbit, chestiunea ta nici nu va mai intra în discuție.

— Nu, vorbește tu întâi, stărui optimatul, ca să examinăm pe scurt chestiunea ta și s-o rezolvăm.

— Te înșeli asupra anvergurii, spuse Liberius, dacă vorbești de scurtime și rezolvare. Totuși, fie, cedez insistențelor tale. Află, dragul și vechiul meu prieten, că am fost învrednicit cu o viziune.

— Viziune? strigă Probus înăbușit, punându-și mâna peste a celuilalt. Ascultă, Liberius, îmi retrag propunerea și aș dori totuși, înainte de orice, să-ți...

— Prea târziu, răspunse prezbiterul. Dorința mea de a mă destăinui ție nu mai poate fi stăvilită. Prea puternic se revarsă ceea ce îmi umple inima și mă îndeamnă irezistibil să ți-o umplu și pe a ta. Încă o dată dar: cum mă vezi și cum te văd, cu mai puțin de două ore înainte, am avut parte de o revelație.

— O viziune și-o revelație! repetă Probus apăsând mâna prietenului. Te conjur, cum ți s-au întâmplat?

— În felul următor, explică Liberius. Cunoști prea bine mica terasă din fața sufrageriei mele, cu balustrada acoperită de iederă, de unde te poți bucura de priveliștea Colinei Întemeierii și a celor mai vechi sanctuare ale noastre. Acolo poruncisem să mi se așeze, după dejun, fotoliul în care mă odihneam, absorbit de gânduri și îngrijorare privind soarta bisericii, pe care, în neputința și confuzia noastră, am lăsat-o în seama Domnului. Vei spune că am adormit cu aceste gânduri, și că, în somn, am avut o viziune. Dar mai degrabă aș vrea să vorbesc despre o viziune în stare de veghe, chiar dacă admit că starea în care ai viziuni nu este cea de veghe obișnuită. În fața mea, lângă balustradă, stătea un miel înduioșător, care, spre nespusa mea tulburare, sângerând din coastă, deschise gura și cu un glas ce trezea iubirea, rosti către mine cuvintele…

— *Habetis Papam!* strigă Probus.

— Îți admir, răspunse Liberius, puterea divinației. Da, așa a spus. „Un papă“, adăugă el, „vă este ales. Pe nume Gregorius, sălășluiește departe de aici, de șaptesprezece ani pe o piatră sălbatică, și lui îi aparține Scaunul. Tu însă ești ales să afli asta primul“.

— Ți-a spus și ție asta? întrebă Anicius, nu fără o ușoară mâhnire. Îți mărturisesc că mi-am închipuit că mi-a spus-o numai mie.

— Sextus, vorbești ca și cum…

— Da, Liberius meus, și mie mi s-a arătat mielul înduioșător și mi-a adus revelația, după toate aparențele, la aceeași oră ca ție. Și, mai mult decât atât, mi-a mai vestit și că sunt cel destinat să-l caut pe ales și să-l călăuzesc la Roma, oricâte strădanii s-ar cere.

— Dar tocmai asta voiam să-ți povestesc, strigă Liberius, că mie – *și mie* deci – mi-a încredințat această sfântă misiune!

— Așa, și ție, spuse Probus. Amândurora așadar, fiecăruia dintre noi, și chiar în același timp. Prietene, ce minune! Mielul era pe terasa ta, era și în grădina mea și i-a vorbit fiecăruia dintre noi ca și cum ar fi vorbit numai pentru el. „Treci curajos Alpii “, grăia el…

— …îndreaptă-te către soare-apune și miazănoapte – interveni Liberius. Și repetară, înterupându-se unul pe altul, toate îndrumările date de miel și tot ce-i învățase despre locul aproximativ unde se afla alesul. „Ah, mielul!“ exclamau iar și iar, când separat, când în cor. Căci nu se puteau desprinde de amintirea comună, ce-ți mergea la inimă, a imaginii mielului, ochii lui nesfârșit de blânzi, cu gene lungi, mișcările înduioșătoare ale gurii când vorbea, tremurul dulce al glasului său, sângele ce picurase de pe buclele lânii sale. Se ridicară de pe sarcofag, se îmbrățișară și se sărutară, în ciuda diferenței de înălțime dintre

ei, cu lacrimi în obraji. Capul lui Probus se rezema de pieptul lui Liberius stropindu-i dalmatica cu lacrimi, iar Liberius, cu capul plecat într-o parte, cu colțul gurii atârnând smerit, privea pe deasupra lui, în depărtare.

— Ah, și rozele – își aminiti Probus, la pieptul lui – în care se prefăcea sângele scump, când am ezitat în fața misiunii mele!

— Roze? întrebă Liberius, slăbind îmbrățișarea. Despre așa ceva nu știu.

— Roze, o mulțime, la mine! îl asigură Probus. Parfumul lor l-a înlăturat cu totul pe cel al tufei de dafin din grădină.

— Pot numai să repet, răspunse Liberius și curmă îmbrățișarea, că nu mi s-au arătat în fața ochilor nici un fel de roze. Dar, prietene, să nu pângărim o întâmplare atât de minunată cercetându-ne unul pe altul cu invidie! Mi se pare posibil ca mielul, în calitatea mea de fiu și domn al bisericii, să nu fi socotit necesar a-mi sprijini credința cu o minune a rozelor.

— Sigur, scumpul meu, așa trebuie să fie, îl aprobă Anicius, deși nu se cuvine să-mi iei în nume de rău dacă admir poezia acestei apariții ce mi s-a rezervat numai mie și te invit s-o faci împreună cu mine. Dar ceea ce avem de admirat, mai presus de toate, este înțelepciunea mielului de a nu anunța alegerea făcută numai unuia dintre noi. Cu mult mai multă speranță vom porni împreună decât dacă ar fi primit poruncă numai unul! Anevoie e să crezi de unul singur și nu se poate contesta că acțiunile ce se întâmplă dintr-o credință cu totul particulară și solitară au ceva ușor smintit. Dar concetățenii noștri? Gândește-te, prietene, că pentru a acționa avem nevoie de credința lor. Ce-i drept, suntem bărbați al căror cuvânt, pentru romani, poate avea valoare de jurământ. Și totuși,

insul izolat ar putea să se mire dacă revelația ar fi interpretată ca produsul puțin semnificativ al unui pui de somn de după-amiază. Tocmai în asta constă înțelepciunea mielului care a dublat vestirea și s-a îngrijit de două voci de martori ale căror declarații, în deplin acord, cu singura excepție a rozelor, trebuie să înlăture orice îndoială. Cum am vorbit?

— Remarcabil, prietene, răspunse Liberius. Fiecare cuvânt al tău dovedește că îți datorezi funcțiile și onorurile numai în parte numelui tău antic. Da, să ne prezentăm, mână în mână, în fața adunării convocate de urgență, cu inimile pline de amintirea mielului, ca-ntr-un singur glas să depunem mărturie pentru minunea ce ni s-a întâmplat.

A doua vizită

escarul și nevastă-sa nu mai primiseră de șaptesprezece ani nici o vizită în pustietatea lor de pe malul lacului și de altfel nici mai înainte, cu la fel de mult timp. Cu atât mai viu, chiar dacă nu vorbeau despre ea, li se întipărise în memorie cea pe care o primiseră odinioară, bărbatul cu mânie și vorbe rele, femeia printre presimțiri cucernice. Țin să adaug că bărbatul nu prea voia să știe nimic de această amintire și, pe cât putea, o izgonea din minte. Căci după aceea simțea tot timpul ca și cum atunci, deși procedase întocmai după dorința și cererea străinului, ar fi săvârșit un fel de nelegiuire, pe scurt, că ar fi comis o crimă; și un astfel de gând e mai bine să-l alungi. Nici nu-i venea greu s-o facă, dacă e vorba de zonele superioare ale memoriei, pentru că, oricum, el mai vedea lume când își ducea albișoarele, linii și babuștile la piața din satul cel mai apropiat, la două ore depărtare, și asta-l distrăgea. Femeia însă nu vedea pe nimeni, trăia și se ofilea singură de tot în pustietate, alături de bărbatul morocănos și, pentru că nu avea, ca el, nici un motiv să alunge din amintire întâmplarea de atunci, o păstrase tăcută-n suflet prin toți anii și se gândea la frumosul, umilul cerșetor pe care-l întorsese înapoi din ploaie și căruia îi întinsese stuf ca așternut, se gândea la el foarte des, chiar zilnic, și atunci îi veneau lacrimi în ochi.

Asta nu spune prea mult, că ochii i se umezeau când își amintea, pentru că plângea oricum foarte ușor; adică nu chiar plângea, dar fără ca expresia feței să i se schimbe și fără vreun motiv vizibil, care să-i fie cunoscut măcar ei înseși, ochii i se revărsau liniștit de tot și câteva lacrimi i se rostogoleau pe obrajii trași, din care cauză bărbatul ei, pescarul, îi zicea mereu bocitoare. El, în schimb, din întâlnirile cu oamenii și tocmelile cu ei se menținuse aspru, dur și vulgar, pe când femeia, complet lipsită de această înviorare, de pe urma singurătății, era gingașă la suflet și sensibilă ca mimoza.

Și iată că veni pentru amândoi ziua – a fost într-o anumită privință o zi a minunilor, asta, prima, și-apoi următoarea! Foarte prielnic începuse căci, dis-de-dimineață, pescarul prinsese cu năvodul din lac un pește strașnic, o știucă, una cum doar rar poți vedea. Era un adevărat *exemplum* de știucă, ai fi zis un rechin, mai lungă de șase picioare, cu frumoase pete negre, și avea botul lacom întesat cu dinți de prădător. Pentru viețuitoarele mărunte din tot lacul era, fără îndoială, o binecuvântare cerească să fie izbăvite de acest tiran. Pescarul avusese de dus o adevărată luptă cu trupul sălbatic al prăzii lui, până să-i zdrobească capul de marginea bărcii. Fusese un pescuit atât de norocos cum rareori avusese parte în ocupația lui. A doua zi în zori, pescarul avea de gând să ducă gustoasa friptură la piață, și să obțină în schimb un câștig frumușel.

Asta-i era intenția; și într-adevăr, bani buni aveau să-i vină pentru friptură, dar nu a doua zi și în satul de departe, ci chiar azi, de îndată, și la el acasă. Pentru că încă în aceeași zi, pescarul și nevastă-sa urmau să primească o nouă vizită.

Stăteau împreună, către seară, în fața colibei, ca odinioară și ca adeseori, și se uitau hăt departe, spre câmp:

pescarul, care avea acum barba complet încărunțită, își amintea cu mândrie posomorâtă de peștele minunat, ca omul ce-și ține-n mâini norocul, mai mult cu-ncrâncenare decât cu bucurie, femeia cu capul aplecat pe-o parte și cu fața liniștită, plângând ușurel. Nu scoteau nici un cuvânt. Ca odinioară și adeseori, se întomna; era vreme de septembrie și lumina spălăcită-n astă-seară, de pe coline, cobora către coliba lor. Asta o făcea norul de ploaie care, la scăpătatul soarelui, întuneca o parte a cerului și se pregătea să stropească.

Atunci văzură, departe, pe poteca șerpuită din pădure, călăreți, unul după altul, venind spre vale.

Multă vreme nu ziseră nimic. Apoi bărbatul rosti cu vocea răgușită cuvântul:

— Călăreți.

— Dumnezeule mare, spuse femeia, își împreună mâinile și două lacrimi limpezi i se rostogoliră jos pe obraji.

Cu asta amuțiră iar de tot, privind țintă și neclintiți cum se apropiau străinii.

— Trei călăreți și-un patruped liber, spuse răgușit bărbatul, după un răstimp.

— Și-un patruped liber! repetă femeia strângându-și mai tare mâinile împreunate.

Le ridică mai sus, în fața obrajilor și adăugă:

— Liber și alb.

Așa era: doi călăreau înainte, unul lângă altul dacă era loc destul, lăsându-l pe al treilea în urma lor. Acesta era un servitor, catârul lui era încărcat cu desagi plini, de o parte și de alta. El ducea însă de frâu un al patrulea animal, neîncărcat, și acesta era alb, la fel șaua și frâul lui. Domnii din față călăreau pe catâri înalți, bine înhămați și înșeuați. Erau domni mai vârstnici, de staturi diferite, unul scurt, celălalt lung. Erau înfășurați în mantale de călătorie,

cu glugi. Se opriră chiar lângă soții-ncremeniți, care-i priveau cu gurile căscate, uitând să se-ncline. Cel mai scurt dintre domni le spuse bună seara și întrebă apoi, adresându-se bărbatului:

— Prietene, asta este cumva o pustietate?

— Cu voia dumneavoastră, o pustietate, se învioră acesta.

— O pustietate desăvârșită? întrebă cel lung și se uită cu luare-aminte la pescar, în timp ce un colț al gurii îi coborî greu și smerit.

— Nu pot zice nu, Domnule. Coliba asta stă cât se poate de stingheră, aci, lângă lac.

— Care ți-e îndeletnicirea? întrebă scurtul.

— Sunt un pescar, sună răspunsul.

Atunci cei doi se priviră încuviințând din cap. Unul ridică sprâncenele negre și dese, celuilalt colțul gurii îi coborî și mai smerit.

— Ascultă, barbă-sură, spuse iarăși scurtul, nu care cumva să ne ascunzi ceva: este posibil ca pe-aici, în cuprinsul pustietății tale, să se găsească o piatră, una sălbatică, un sălaș stâncos, străin de lume, sau cum vrei să numești acel loc de ședere?

— Nu, Domnule, nu cunosc așa ceva, răspunse cel întrebat și scutură din cap o dată pentru totdeauna, întărindu-și spusa.

— Nici unul de jur-împrejur? Ești pescar, deci sigur că pescuiești în lacul foarte întins care se vede-acolo?

— Da, Domnule, chiar acolo îmi găsesc hrana.

— Și lacul are, desigur, stânci, recifuri, dacă vrei, care ies deasupra apei, insule pustii așadar, care, fie ele una sau alta, ar putea oricum trece drept o piatră sălbatică?

— Nu, Domnule, pe sufletu' meu, doar ar trebui să cunosc lacul, n-am însă habar de nici o insulă de piatră în apele lui.

— De ce plânge femeia ta? întrebă brusc lunganul și arătă cu degetul, pe care avea un inel cu sigiliu înalt, către nevasta pescarului.

— Așa plânge ea mai mereu, răspunse răgușit pescarul. E plângăcioasă din fire.

— Fericiți cei blânzi, spuse cel cu inel. Apoi coborî, ca și cel mai scurt, de pe catâr; acela însă se apropie de pescar, îi puse mâna pe umăr și spuse:

— *Amice*, află că avem de gând să vă cădem pe cap în noaptea asta, ție și femeii tale binecuvântate cu lacrimi. Domniile noastre venim de departe, chiar și astăzi numai, fără a mai pomeni de tot drumul lung de dinainte; deoarece călătorim deja de mult. Suntem osteniți de călărit și de călătorie. Acum se lasă seara, și ploaia amenință, ba chiar plouă puțintel. Vrei să ne găzduiești în coliba ta singuratică până mâine-dimineață? Nu vei rămâne în pagubă.

Și spunând acestea, domnul cel scurt făcu cu ochiul complice, ca unul care se adresează către obiceiul pământului, către lăcomie, poftă de câștig. Pescarul era ispitit și nu prea. Întrebarea străinilor despre piatră îi împovăra sufletul și-l făcea bănuitor față de venirea lor. Dar ocheada domnului, cum că-i rost de câștig, îl făcu să-și râdă în barbă, sumbru-rușinat.

Acum devenise alt om, mai viclean ca odinioară, când ticălosul sărăntoc venise rugător în fața colibei sale. Astăzi, pe cât se părea, un chilipir se ținea după altul și ele erau de pus într-o legătură favorabilă unul cu celălalt. Cu adevărată înverșunare își apuca norocul cu amândouă mâinile.

— Preasupus, spuse pescarul, sunt rugate Înălțimile voastre neapărat să intre înăuntru, oricât de puțin pregătită și orânduită ar fi coliba asta stingheră pentru orice fel

de vizită, dar mai ales pentru o asemenea vizită. Suntem oameni sărmani. Dac-am mai fi avut măcar șopronul, magazioara care era aci, alături, am fi putut să vă adăpostim catârii, pe cei suri și pe cel bălan. Dar s-a prăbușit de mai mulți ani. Acu', după cum văd, servitorul vostru trebe să se descurce cum poate mai bine, legând dobitoacele și acoperindu-le împotriva ploii care, pe cât mă pricep io la vreme, nu va fi mai rea de-atât. Vouă însă nu vi se poate cere asta și n-o să călăriți mai departe noaptea, căci mai sunt și lupi. N-am alungat pe nimeni, fie el domn ori cerșetor, din pragul casei mele, în asemenea împrejurări. De n-ar fi însă sărăcia noastră lucie și strâmtoarea odăii la care vă uitați cu îndoială! Ale noastre sunt în primul rând îndoiala și șovăiala, căci cum să vă așternem de culcare, iar mai-nainte, cum să vă ospătăm? Despre ospătare, aș avea oricum o povață de dat, că am prins un pește – ce de bani aș fi luat pe el la târg –, un adevărat pește domnesc, și ar fi o cină pe gustul vostru dacă vi-l fierbe sau vi-l frige femeia mea. Cât despre culcat, o povața bună e mai scumpă – chiar dacă nici peștele nu-i ieftin –, și de asta mă-ndoiesc și șovăi.

— Bărbate, spuse atunci străinul mai scurt și își dădu pe spate gluga descoperindu-și părul des, alb ca zăpada, care-i venea atât de bine pe lângă sprâncenele negre ca smoala, bărbate, nu-ți face griji din cauza noastră și a felului în care ne așterni să dormim, căci e totuna. Ți se pare numai că nu-i totuna, ia aminte! Noi suntem, ce-i drept, Domni, dar ne găsim în împrejurări astfel făcute încât nimic nu este în stare să ne sperie și nici o cerință, oricât ne-ar contrazice obiceiurile, nu este în stare să ne supere, pentru că nici măcar una, de orice fel ar fi, nu merită defel discuția, în comparație cu marele și adevăratul lucru pentru care am fost trimiși și am pornit-o, la vârsta

noastră, în călătoria asta. Dacă ai cunoaște greutățile de care am avut parte luni de zile, de când am început călătoria, și pe care le-am suportat fără crâcnire, atunci nu ți-ai mai face gânduri despre găzduirea noastră peste noapte. Câteva paie, aici, pe jos, cu o cârpă peste ele, ne-ar părea o bogăție, dacă femeia ta ni le pregătește. La nevoie însă, petrecem noaptea și pe scăunele, șezând la masa de brad, căci fără însemnătate e totul pe lângă unul.

Așa grăi cel cu capul alb. Dar pentru că, în acest timp și însoțitorul lui își scosese mantia de călătorie și de sub ea ieși la iveală veșmântul preoțesc, iar o calotă mică, violetă, îi acoperea tonsura părului cărunt, pescarul și femeia îngenuncheară, rugându-se pentru binecuvântare, numaidecât, în fața lui.

— Binecuvântează, Sfinte Părinte! se rugă cu ochi uzi femeia.

Dar la această adresare cel lung se sperie și o respinse cu un gest mare.

— Cruță numele acesta, femeie, strigă el, și nu-mi spune așa, căci numai unuia i se cuvine, care nu poate fi departe! – *In nomine suo benedico vos!*

Și cu două degete făcu semnul crucii deasupra gazdelor. După ce se ridicară binecuvântați, bărbatul începu să vorbească despre casă și masă, revenind la prada lui, peștele delicios, pe care se oferi să-l vândă domnilor și să li-l servească la cină. Însă domnul mirean răspunse:

— Scoate-ți odată din minte, prietene, lucrurile astea, și nu ne duce grija! Purtăm cu noi tot ce ne e de trebuință. Avem pâine și vin; ba și o aripă rece de pasăre sau altceva de felul acesta ne va aduce servitorul nostru, după ce va hrăni animalele cu nutrețul luat, de asemenea, cu noi.

— Prea bine, prea bine, spuse pescarul. Dar aș vrea totuși să văd dacă Domniilor voastre știuca nu v-ar face poftă, ca fel principal, când v-o arăt.

Și aduse peștele, într-un hârdău, spre uimirea, deloc mică, a străinilor, care-i lăudară mult mărimea și frumusețea.

— La piață, spuse gazda, aș fi scos ușor cinci florini pe el.

— Vei primi dublu, îi promise cel cu capul alb, și pe lângă asta vei lua parte la masă, împreună cu nevasta ta, dacă știe să ni-l pregătească gustos, prăjit, împănat și cu un sos bun de capere. Te crezi în stare să faci asta, femeie?

— Ah, nobile domn, spuse ea, de capere nici n-am auzit, dar un pic de slănină pentru acul de-mpănat s-o mai găsi, și o zeamă cu verdețuri pot face, pentru care sunt sigură că lauda voastră n-o să lipsească.

Promisese mai mult decât își îngăduia să creadă c-ar fi în stare să ducă la capăt; dar îi era frică de bărbat, care ardea de nerăbdare să-și vândă peștele la un preț pipărat, să n-o bată dacă se arată neputincioasă.

— Zece florini, strigă omul avid de bani, și târgul s-a încheiat. Înălțimile voastre călătoare aveți la cină un fel domnesc, cum n-o să vă fie ușor, pe drum, să găsiți a doua oară. Lăsați-mă să-i spăl pielea numaidecât și să-i scot măruntaiele, ca apoi să-și facă treaba bucătăreasa.

Pescărița rămase lângă oaspeți, cu mâinile încrucișate pe piept, în timp ce bărbatul trebăluia în spate, lângă vatră. Servitorul le pusese în față celor doi pâine și vin, și ei se bucurau de bucate, dându-i să guste din vinul roșu și femeii, într-un pahar de călătorie. Ea bău, cu îngăduința Domniilor lor, și focul vinului va fi fost cel care i-a stârnit curiozitatea, căci spuse:

— Cu adevărat mare și însemnată trebuie să fie lucrarea ce v-a pus pe drumuri, preacinstiți Domni, făcându-vă nepăsători față de împrejurările cu care nu sunteți deprinși. Am înțeles preabine că veniți de departe și-ați străbătut drumuri lungi prin lumea mare.

— Asta am făcut, încuviință cel cu părul alb și sprâncene negre. Venim tocmai de la atâta depărtare câtă este până în țara numită Italia, unde se află Noul Ierusalim. Dar nu din trufie, ce nu s-ar cădea la vârsta noastră, am pornit la drum și cercetăm creștinătatea, ci din poruncă mai înaltă.

— Cu smerenie aud acestea, răspunse femeia, și cu smerenie se-ntâmplă, nu din curiozitate, să vă-ntreb ce binevoiți să căutați prin toată creștinătatea?

— O vei afla, spuse scurtul, împreună cu întreaga lume o vei afla, când se va împlini pentru noi cuvântul: „Căutați și veți găsi". Nu poate lipsi mult până să se împlinească și nu mai putem fi departe de ținta noastră, potrivit îndrumării. Am străbătut orașele și senioriile Italiei, călare, cu carul și în lectică și astfel ne-am apropiat de Alpii înfricoșători, în ale căror genuni apa clocotește prăbușindu-se de pe stânci cumplite, și unde, prin trecători de mult știute, am tot urcat pieptiș prin cețuri umede, spre înălțimi și coaste în fața pustietății cărora sufletul încremenește. Acolo nu crește nici copac, nici tufă, în lumina sticloasă spre care cată de departe amenințătoare piscuri înzăpezite se întinde numai grohotiș, iar puritatea cerului ce se boltește deasupra este asemenea pustietății. Respiram iute, ne simțeam inimile în gât și, din cauza unui soi de beție ce ne-a copleșit și nu se potrivea cu împrejurimile înfiorătoare, însoțitorul meu, domnul prelat de colo, se apucă să spună, cu totul împotriva firii și fizionomiei sale, vorbe glumețe, pentru care l-am mustrat, datorită apropierii Domnului.

— Nu poți spune, se apără cel lung, că vorbele mele au fost slobode.

— Numai așa se puteau numi, după potopul lor îmbelșugat, replică celălalt, și pomenesc de ele numai ca să-i dau acestei femei de treabă o idee despre imensitatea

spațiilor prin care ne-a purtat călătoria noastră. Dar și de-acolo am coborât și, cum era de așteptat, am ajuns în Țară Alemană iubitoare de lucru cu folos, unde oameni vânjoși taie pădurea prefăcând-o în pășune și ogor, furca și suveica hrănesc orașe mândre și, în pașnice mănăstiri, înflorește știința. Nicăieri n-am zăbovit mai mult decât era neapărată nevoie pentru odihnă. Însăși vestita mănăstire Sankt Gallen n-a fost în stare a ne ispiti să poposim. Misiunea noastră nu îngăduia vreo întârziere. Înserarea și miezul nopții ne îmboldeau mai departe printr-o mulțime de episcopii, palatinate și regate, până când am ajuns în țara asta, învecinată cu Marea Nordului și despre care se spune că timp de cinci ani a fost bântuită de un război pustiitor și că a fost scăpată de o mână cu strânsoare nestrămutată. Ai auzit de mâna cu strânsoare nestrămutată?

— Nu, răspunse femeia. Nu știm nimic de toate astea. Coliba noastră-i prea izolată ca să pătrundă până la noi războiul și larma lui.

— Dar tocmai prin asta își găsește rostul, spuse cap-alb, și corespunde îndreptării ce ni s-a dat. Potrivit ei, am lăsat în spate marea cu valuri plesninde și am căutat dealurile, sălbăticia și pustietățile uscatului. Hățișurile ne-au dus de la câmp către pădure, și de-acolo am rătăcit mai departe, după povața inimii, până-ntr-a treia zi. Am luat-o pe-o potecă necălcată de copită și drumul năpădit de iarbă ne-a îndreptat spre peninsula asta din lac și la coliba voastră. Iată-ne, am ajuns și ședem aici. Iar acum mai soarbe o dată, femeie, din paharul meu! Ia o-nghițitură bună în sănătatea oaspeților! Una bună și mai lungă – așa! Și-acum spune-ne cinstit: i-adevărat că nu știți de nici o piatră sălbatică ori de vreun singuratic sălaș stâncos pe-aici, prin împrejurimi, pe-undeva prin cuprinsul pustietății voastre?

Femeia însă, temându-se de bărbat, răspunse:

— Domniile voastre abia l-ați întrebat despre asta pe pescar, și el v-a răspuns. Ar îndrăzni el s-o tăinuiască, de-ar ști de asemenea locuri?

— Dar de ce tremuri și plângi? întrebă cel înalt cu glas adânc.

Fiindcă nevasta pescarului nu-și putea stăpâni lacrimile, iar mâinile încrucișate pe piept îi tremurau.

— Părinte, spuse ea, asta-i doar din pricină că doresc și eu să vă pun Domniilor voastre o-ntrebare –, încă de când ați sosit la colibă, ba încă din clipa când v-am văzut venind, de departe, biată femeie ce sunt, am simțit un imbold nespus s-o fac.

— Întreabă, spuse prelatul.

— Pentru cine, ah, pentru cine oare, întrebă femeia, o fi pregătit catârul bălan, cel fără călăreț, adus de voi?

— Acesta e, răspunse bărbatul și coborî vocea încă mai jos, pregătit pentru cel pe care, din Noul Ierusalim și din înaltă poruncă, suntem trimiși să-l căutăm. Este pentru cel ales, după care umblăm în toată creștinătatea și al cărui sălaș, cum o arată toate semnele, nu poate fi departe.

— Ah, Doamne Dumnezeule, șopti femeia, atunci o să vă spun…

Dar, tocmai în clipa când să-nceapă, un strigăt răgușit răsună din locul unde pescarul se ocupa de pește, un strigăt al spaimei și al teribilei uimiri, care-i făcu pe cei doi domni să sară-n picioare, să se uite după cel care strigă; femeia însă arătă cu brațul întins spre locul de unde venise urletul, ca și cum ar fi știut ce se dezvăluise acolo și exclamă, parcă triumfătoare:

— Na, na! Ați văzut? Ați văzut?

Rămase așa în picioare, cu mâna întinsă tare. Domnii însă se duseră în grabă dincolo, la vatră, unde se auzea pescarul spunând îngrozit:

— Chiar asta e! O văd iară și-o țin în mână, scoasă-i de pe fundul apei, Doamne, apără-mă!

Pe scândura cleioasă zăcea peștele, curățat și despicat, omul însă ținea în mâinile mânjite un obiect, o cheie, la care se holba:

— Vai de mine! Asta-i și nu alta! Scoasă din adâncul valurilor. În burta peștelui! Burta am văzut io pe loc că era ciudată și-am tăiat-o, ea era, o țin, Doamne, ajută-mă, pe mine, păcătosul!

Și se duse clătinându-se până la masă, își propti coatele pe ea și-și îngropă mâinile mânjite-n păr, împreună cu ceea ce găsise. Domnii se apropiară de el, în timp ce femeia, parcă în extaz, stătea încă cu mâna întinsă spre locul de unde bărbatul ei tocmai plecase.

— Prietene, grăi Liberius cu voce joasă și blândă, căci el era, el și Sextus Anicius Probus, ei erau acești străini, ca să le spun în sfârșit pe nume vechilor mele cunoștințe, prietene, spuse prezbiterul, vorbește-ne și ușurează-ți inima, în care lucrul din burtă se pare că a trezit recunoașterea vechii greșeli! Vezi în mine, rogu-te, pe duhovnicul tău! Ce-i cu lucrul ăsta, cu cheia din mâinile tale?

Atunci omul se ridică palid și se spovedi, iar femeia îngenunche alături de el, cu mâinile împreunate. Vorbi despre pribeagul în veșmânt de cerșetor venit în fața colibei cu mulți ani în urmă și pe care îl întâmpinase cu multă batjocură și ură, și nici nu i-ar fi dat defel adăpost fără o vorbă bună a femeii. Îl biciuise cu ocări socotindu-l șarlatan, și omul îndurase toate astea cu umilință, cu blândețe și căință, iar la sfârșit îl întrebase de un loc sălbatic unde să-și poată împlini penitența, pe măsura păcatelor sale. În dimineața următoare îl dusese în larg, pe lac, la piatra cea cumplită și-l părăsise acolo, după dorința lui, ce-i drept, dar cu răutate, ca să-i treacă cheful de prefăcătorie

și, pe deasupra, îi mai pusese la picior o cătușă cu încuietoare, cheia însă o aruncase afară, în lac, blestemându-se astfel: numai dacă ar mai revedea-o vreodată și ar scoate-o din adâncul valurilor, atunci va crede că omul este un penitent sfânt și-i va cere iertare.

— Blestemat, blestemat, gemea el. Dumnezeu m-a pedepsit și m-a bătut cu o minune, după atâta vreme. Iată aci cheia, înghițită de pește, găsită în burta peștelui, semn al Domnului, de izbăvire pentru acela, de osândire pentru mine, care l-am batjocorit pe sfânt și m-am blestemat să ard în focul iadului, căci pentru a-i cere iertare e prea târziu!

Și pescarul își propti iar coatele pe masă înfigându-și mâinile în păr. Cât de emoționați au fost atunci cei doi prieteni!

— *Anima mea laudabit te*, grăi Liberius către cer, *et indicia tua me adjuvabunt!* Pescarule, se adresă el apoi omului zdrobit, fii bucuros că ți-a fost trimisă cheia ca semn că tu l-ai găzduit pe cel căruia i se vor da în stăpânire puterea cheii și dreptul de a lega și dezlega. El te va dezlega și te va ierta că nu l-ai recunoscut și că cele întâmplate odinioară le-ai făcut, ce-i drept, după voința lui, dar cu ură. Nu-i prea târziu să-i ceri iertare. Mâine, cum se crapă de ziuă, ne vei duce la stâncă, *ad petram*, ca să-l coborâm de acolo pe cel în căutarea căruia am fost trimiși, iar al doilea drum al tău te va dezlega de primul.

— Ah, scumpi și sărmani domni! oftă pescarul. La ce ne folosește drumul ăsta? Îl voi face, și poate că va trebui să-l fac veșnic, ca osândă, du-te-vino pentru vecie. Dar cum puteți nădăjdui să-l găsiți pe sfânt acolo unde l-am părăsit acum douăzeci de ani...?

— Șaptesprezece, îl corectă Probus, șaptesprezece sunt, prietene pescar.

— Șaptesprezece ori douăzeci! se jelui el. Ce-are a face? Nu vă închipuiți că ar fi putut birui măcar unul, nici a douăsprezecea parte dintr-unul! L-am lăsat pe stânca golașă pradă tuturor nevoilor; doar una dintre acestea și-ar fi fost de-ajuns să ucidă orice nădejde. De nu l-au omorât de îndată trăsnetul și vânturile, atunci a făcut-o foamea, și asta încă mai iute decât frigul. Câteva rămășițe de oase, asta-i tot ce vom găsi pe vârful stâncii, și Domniile voastre o să le puteți duce ca relicve, la Noul Ierusalim. Eu însă nu le pot cere iertare, nici nu-mi pot afla de la ele izbăvirea, ci va trebui să vâslesc veșnic între stâncă și mal, pentru răscumpărarea păcatului meu.

Atunci domnii se uitară unul la altul surâzând, clătinară și din capete și mai și râseră puțin, cu umeri cu tot.

— Omule, vorbești după cum te taie capul, spuse prelatul, iar prietenul său mirean adăugă:

— Șovăielnicule, privește-ți soția!

Așa cum stătea îngenuncheată, cu mâinile împreunate sub bărbie, inima îi era atât de plină de credință și fericire, încât în jurul capului se deslușea limpede ceva mai multă lumină decât altminteri, în obscuritatea de opaiț a odăii.

Regăsirea

eștele n-a fost gătit, nici mâncat; presupun că toți au socotit necuviincios să-l împăneze și să-l mănânce pe purtătorul cheii și că domnii s-au mulțumit cu pâine și vin. În sărmanul suflet al pescarului nici n-ar mai fi rămas loc de supărare pentru pierderea prețului tocmit, plin cum era de înfricoșare că va trebui să plutească veșnic între mal și piatră, pentru că nu-l recunoscuse pe sfânt. Cu toate astea își primi banii, pentru că, mărinimoși, oaspeții ținură să plătească, oricum, prețul pentru cele comandate, și astfel omul își găsi liniștea în privința acestui punct secundar, oricâtă grijă îl va fi împovărat pe lângă asta.

Lumina credinței din jurul capului nevestei o socotea drept o chestiune a ei, personală, pe de-a-ntregul produs al exaltării, care n-aducea nici o dovadă împotriva convingerii că pe piatră nu se va găsi absolut nimic din cerșetor sau doar niște resturi de care îi era groază. Înfricoșat, rușinat și pedepsit prin găsirea cheii, se temea să pornească din nou spre locul nelegiuirii lui pline de răutate, se temea și de dezamăgirea domnilor, care îi aștepta după mari eforturi; căci nu era lucru de nimic să-i cocoațe pe stâncă pe nobilii încărcați de ani și apoi, după o călătorie atât de lungă, ar fi stat în fața unei ținte care era cu neputință să mai aibă ceva de oferit.

În felul meu, împărtășesc îngrijorarea omului nemilos. Căci știu, și cu mine o știți și voi, cei cărora v-am povestit totul, către ce încercare se îndreptau cei ce avuseseră împreună parte de revelație și însărcinare! Prevăzător, ca stăpân al povestirii, aș putea, ce-i drept, să mă consolez că încercarea era în fond doar o glumă și totul s-a sfârșit cu bine. Și totuși, aștept cu strângere de inimă marea nedumerire și tulburare pregătite deocamdată, acolo, la țintă, încrederii.

Femeia evlavioasă așternuse mesagerilor, în bucătărie, salteaua mare din patul conjugal și pe ea cei doi sau doar unul culcat, iar celălalt moțăind pe-un scaun apucară câteva ore de somn nerăbdător. Dar abia se crăpă de ziuă că erau deja treji, îi cerură pescarului apă pentru înviorare, luară câteva linguri de supă cu rântaș adusă de femeie și-apoi nu mai zăboviră. Drumul scurt până la mal îl parcurseră călare pe catâri, conduși de pescarul care, prost dispus, ducea scara, un târnăcop și niște funie împletită. Servitorul roman însă, cu tot clătinatul din cap al pescarului, trebuia să ducă de căpăstru catârul alb și să aștepte cu el la mal. Niște merinde, pâine și vin, precum și straie demne pentru cel ce avea trebuință de ele, mai erau încărcate pe spinarea catârului bălan. Toate acestea, precum și bucatele, băutura, împreună cu uneltele au fost puse-n barcă. Liberius însă purta, cu colțul gurii atârnând smerit, cheia.

Așa îi duse pescarul spre larg, vâslind și, în răstimpuri, oftând din greu, pe ape liniștite – o oră? Chiar două? Abia dacă luau seama. Scrutau apa în căutarea stâncii pe care le-o anunțase mielul și care, în cele din urmă, apăru în depărtarea goală, gri-roșcată și pleșuvă, un stei de formă conică, foarte înalt – „*Kepha*“, cum murmură cu evlavie clericul, „*Petra*“, cum adăugă el, cu mâinile împreunate.

Însă Probus spuse, când se mai apropiaseră:
— Încă nu văd nimic și pe nimeni acolo sus, pe piatră. Accentuă „încă“ și totuși prietenul lui îl mustră cu un aspru:
— Fii răbdător!
— Sunt, răspunse Anicius. Dar încă nu deslușesc nici o colibă ori vreun alt adăpost, și nici vreo siluetă omenească, acolo sus.
— Cu ce și din ce, grăi în barbă pescarul neconsolat, să-și fi înjghebat acolo un adăpost?
Liberius nu-i dădu atenție.
— Vâslește, porunci el, mai tare. Trage la stâncă, să ne cățărăm pe ea fără zăbavă.
— Da, să ne cățărăm, repetă apăsat prietenul lui, cu toate că, fiind cel mai corpolent, avea de ce să-și facă griji cu urcușul. De fapt era un lucru cu mult mai ușor de spus decât de făcut pentru bărbați de peste cincizeci de ani. Pescarul putea foarte bine să acosteze și să lege barca; mai putea, după încercări obositoare și nereușite, să-și agațe cumva scara cu cârlige de două ieșituri ale stâncii, până la care ajungea aceasta, în așa fel încât, puțin depărtată de peretele nu tocmai vertical, oferea un urcuș cu trepte, oscilant, dar destul de sigur. Este însă cunoscut că nu ajungea nicicum până sus, la platou, iar sarcina de a-și duce oaspeții nu numai dincolo de trepte, ci mai departe, peste bucata de stâncă goală ce mai rămânea de biruit, se dovedi de fapt, pentru pescarul și așa deznădăjduit, nu mai ușoară, ci mult mai grea decât își închipuise vreodată.

Îi legă pe toți trei cu funia și stabili urcarea pe scara în balans, în așa fel încât el venea primul, Liberius îl urma și Anicius încheia șirul. Greu îi venea bărbatului păcătos, neîntărit de credință, să-i tragă și să-i proptească chiar și pe scară, și cu atât mai mult după ce aceasta se sfârși, pe

ultima parte a stâncii, până sus, unde nu mai era loc dinainte știut, de pus pas după pas. Cu târnăcopul încerca uneori să facă, pentru cei ce se cățărau în urma lui, un biet prag, abia conturat. Ei îl foloseau cât puteau de bine, gâfâind, întâi pentru mână și-apoi pentru picior. Cu respirația întretăiată și nădușiți, în ciuda frigului, ajunseră cățărându-se, unul după altul, sus, pe platoul stâncii, se ridicară în picioare și își siliră privirile să caute-n jur –, pescarul o făcea ostenit și fără să se aștepte la nimic, domnii însă lacom, cu ochii larg deschiși.

Nu era nimic mai mult de văzut aici decât fusese de jos, de la distanță – goliciune, pe-un loc pustiu, unde ajunseseră după atâta strădanie. Decepție derutantă, rușine și profundă mâhnire îi năpădi. Vestirea și îndrumarea, primite deopotrivă, îi înșelaseră și își bătuseră joc de amândoi? Era oare cu putință ca spusele mielului, confirmate până în acest punct, la sfârșit și la țintă, să se dovedească a fi minciună? Involuntar, Probus și Liberius se prinseră de mâini și și le strânseră.

Făcură asta înainte de a vedea, în același timp cu pescarul, mișcându-se de la mijlocul platoului spre marginea lui, un lucru, o ființă, o creatură vie, cu puțin mai mare ca un arici, pe toate cele patru membre, apoi ridicată în două, apoi lăsându-se din nou pe cele din față. Mersul ei era ca o fugă, dar oriîncotro se-ndrepta nu găsea nici o ascunzătoare. Un obiect se afla totuși, acolo, la margine de tot, pe jumătate mâncat de rugină, iar pe acesta pescarul își oprise privirea.

— Cătușa! exclamă el.

Dar de pe buzele prietenilor veni un strigăt înăbușit:

— Creatura!

Mâinile pe care și le strângeau prinseră să le tremure. Cu cele libere își făceau cruce.

— Vă este cunoscută, îl întrebă Liberius pe pescar, după soiul ei, această creatură care fuge?

— Nu, Domnule, răspunse el. Văd ceva de felul ăsta pentru prima oară. Nu era nici urmă de asta pe piatră, când l-am adus aici pe sfânt.

— Și ce-nseamnă, vru să știe Probus, strigătul pe care l-ai scos, legat de obiectul de-acolo?

— E cătușa de fier, exclamă pescarul, mâncată de vreme, pe care eu i-am prins-o odinioară sfântului de picior și a cărui cheie am aruncat-o blestemând, în largul lacului – de unde a-nghițit-o peștele. Voi, domnilor, o țineți acuma aci, și-acolo-i fieru', încuiat, dar nu mai e nimeni prins de cătușă. Sfântul a lepădat-o. Poate s-a-nălțat la cer.

— Nu într-acolo a fost îndrumarea noastră, răspunse trist prezbiterul. S-a înălțat acolo numai El, cel ce și-a întemeiat biserica pe piatră. Simt destulă amărăciune că găsim stânca goală, în ciuda celei mai dulci vestiri. De prea puțin folos ne este să ne amorțim durerea cu conjecturi nepermise.

— Goală, zici tu, interveni Probus, dar vorba asta nu-i cu totul pe măsura adevărului. Cu totul și cu totul goală, și fără vreo urmă a celui pe care am fost trimiși să-l căutăm, nu este stânca. Acolo zace cătușa de fier pe care a purtat-o. El însuși e nevăzut. Dar se cuvine oare ca noi, creștini fiind, să punem nevăzutul pe aceeași treaptă cu neființa? Să ne arătăm șovăielnici în credință și să nu ne menținem convingerea că în spatele golului, al nimicului aparent, trebuie să fie ascunsă confirmarea? Într-adevăr: numai cu acea creatură fugară a Domnului de-acolo, de lângă fiare, este însuflețit locul indicat de miel. Nu era aici când alesul și-a început șederea pe stâncă, dar acum este aici. Să ne apropiem de ea.

— Este foarte zbârlită, spuse Liberius cu silă.

— Este, întări Probus. Dar comportarea ei vădește mai mult sfiala decât soiul rău. N-avem de ce să ne temem de ea –, cine știe dacă n-am avea cumva ceva de sperat de la ea? Să ne apropiem!

Și pentru că își ținea încă de mână prietenul, îl trase după el pe cel ce se împotrivea, spre marginea platoului, către fiarele ruginite și ființa ce ședea alături. Dar cât de mare le fu amândurora uimirea, și a pescarului, cum li se tăie suflarea și rămaseră împietriți, când creatura își întinse unul dintre scurtele ei membre din față ca pavăză împotriva apropierii lor, și o voce neîndoielnic omenească, venind de pe buzele acoperite cu păr zburlit, le izbi urechea:

— Plecați de lângă mine! Duceți-vă cu bine! Nu tulburați penitența celui mai mare păcătos al Domnului!

Consternați se uitară domnii unul la altul. Mâinile de care se țineau se strânseră și mai tare. Prelatul bătu o cruce cu cheia. Grăi:

— Vorbești, creatură. Se poate oare deduce din asta că faci parte din omenire?

— Sunt în afara ei, veni răspunsul. Plecați din locul care mi-a fost dat, ca prin nemărginită penitență să ajung, poate, totuși, la Dumnezeu!

— Creatură dragă, interveni și Probus, nu vrem să-ți disputăm locul. Află însă că și noi am fost îndrumați către acesta prin cea mai dulce viziune dublă, și că ni s-a făgăduit să-l găsim aici pe cel ales de Dumnezeu.

— Aici nu-l găsiți decât pe cel ales de Dumnezeu să-i fie cel mai josnic, cel mai groaznic păcătos.

— Și asta, răspunse cu politețe urbană Anicius, este o întâlnire interesantă. Însă cel pe care-l căutăm și suntem trimiși să-l întâmpinăm, pe acesta L-a ales El drept vicar al Lui, episcop al episcopilor, păstor al popoarelor, Papă la Roma. Află: noi suntem romani, fii ai Noului Ierusalim,

unde tronul lumii stă gol, pentru că mintea oamenilor s-a tulburat la încercarea de a-l ocupa. Noi însă, Sfinția sa și cu mine, am fost făcuți să aflăm, de către un miel foarte înduioșător, în viziune dublă, că însuși Dumnezeu a făcut alegerea cui să-i fie dat să lege și să dezlege, și că Alesul s-ar găsi într-o țară îndepărtată, pe o piatră, pe acea piatră pe care, așa spunea mielul lui Dumnezeu, o locuiește de șaptesprezece ani. Noi nu-l găsim, găsim numai cătușa aceasta de fier, a cărei cheie a înapoiat-o lacul printr-un pește și în locul Alesului te găsim pe tine. Te conjurăm, ne poți da vreo veste despre el?

— Oprește-te! strigă Liberius copleșit brusc de frică, luându-l de braț pe cel ce vorbea. Dar în același timp se întâmplă că din ochii creaturii, peste chipu-i păcătos, pocit, văzură rostogolindu-se două lacrimi.

— Tu plângi, scumpă creatură, spuse Probus, care nu-și putea nici el stăpâni lacrimile în fața acestei priveliști. Mai mult decât darul vorbirii, plânsul tău dovedește că faci parte din omenire. Pe sângele Mielului, ai fost oare un om, înainte de a avea parte de înfățișarea prezentă?!

— Un om, chiar dacă în afara omenirii, veni răspunsul.

— Și ai primit botezul?

— Un abate cucernic mi l-a dat și m-a botezat cu numele lui.

— Cu ce nume?

— Nu întreba! strigă Liberius în culmea spaimei și căută să se pună, cât era de lung, între prieten și făptură. Aceasta însă răspunse:

— Gregorius.

— Înfiorător! exclamă clericul și căzu în genunchi, acoperindu-și fața cu amândouă mâinile.

Spre el se aplecă însoțitorul său, care, cu toate că avea statura mult mai scundă, acum îl domina.

— Să ne ținem firea, *amice*! spuse el. Este o mare, recunosc, ciudată, dar emoționantă minune, în fața căreia minții noastre nu-i rămâne decât să abdice.

— Este batjocura diavolului și nălucirea iadului! izbucni celălalt cu palmele acoperindu-i încă fața. *Fugamus!* Suntem bufonii diavolului! Dumnezeu n-a ales un animal zbârlit ca episcop al Lui, chiar dacă își atribuie de-o sută de ori numele alesului! Să fugim de-aici, să fugim din locul farsei infernale!

Sări în picioare și vru s-o ia la goană. Probus îl ținu bine de haină. În spatele lor însă auziră spunându-se cu modestie:

— Odinioară am studiat *grammaticam*, *divinitatem* și *legem*.

— Auzi? întrebă Probus. Nu numai că vorbește și plânge, dar este și pe deplin pregătit științificește să lege și să dezlege. Ai face bine să-i dai cheia.

— *Nunquam!* strigă celălalt scos din fire.

— Liberius, insistă însoțitorul cu blândețe, amintește-ți de femeia din colibă, care l-a recunoscut pe sfânt sub straiul de cerșetor și în jurul creștetului căreia am văzut licărind lumina credinței! Să ne facem de rușine în fața ei și să ne încăpățânăm nerecunoscându-l pe Ales într-o formă micșorată? Să ne pierdem încrederea în făgăduiala precisă a mielului?

— De la început, replică Liberius, a fost ceva neconcordant în viziunile noastre, deoarece tu afirmi că ai văzut sângele mielului prefăcându-se în roze, în timp ce mie această manifestare mi-a fost refuzată.

— Ai explicat, răspunse Probus, că în calitate de fiu și domn al bisericii, nu ai nevoie de asemenea cârje pentru credință.

— Asta sunt, strigă Liberius. Un slujitor al bisericii, un păzitor al sacrei sale demnități. Tu însă ești un laic și, ca

atare, incapabil să-mi împărtășești sentimentele. Îți vine ușor să te desfeți întru credință, în timp ce simțul meu de reprezentare se zvârcolește de rușine. Sunt trimis, cu tine, să-l întâmpin pe Episcopul episcopilor, Părintele prinților și regilor, Cârmuitorul pământului, ales de Dumnezeu. Să mă întorc strângând la piept o arătare abia un pic mai mare ca un arici, să o încoronez cu tiara, să o așez în *sedia gestatoria* și să pretind orașului și lumii să o venereze ca Papă? Turcii și păgânii și-ar bate joc de biserică. Biserica…

Se opri. În spatele lui se spunea:

— Să nu vă indigneze statura mea. Hrana de copii și chircirea în fața furtunilor cerului au micșorat-o astfel. Înălțimea îmi va reveni.

— Auzi? Auzi? triumfă Probus. Aspectul lui este în stare de îmbunătățiri. Tu însă, prietene, scoți în evidență mult prea unilateral simțul de noblețe al bisericii și uiți de popularitatea ei, pentru care Dumnezeu, după cum se pare, dă aici un exemplu puternic. La alegerea capului ei nu are importanță nimic din ceea ce ne rânduiește după rang în lumea asta, nici sângele, nici neamul, nici originea, nici măcar dacă cineva a fost sfințit preot. Cel mai mărunt și mai neînsemnat, numai să fie botezat creștinește și nu eretic, schismatic sau bănuit de simonie, poate ajunge Papă, doar știi… Iar tu, făptură penitentă, îl cunoști pe omul de colo, cu barbă încărunțită?

— El m-a adus în acest loc.

— Și tu ai purtat cătușa asta de fier?

— Am purtat-o până mi-a căzut, din pricina micșorării mele. Nu era nevoie de nici un fier ca să mă țină la penitența mea. Eu însumi țineam de ea, cu mână fermă și nestrămutată. Vinovăției mele i-a fost dat să se concentreze în orice luptă peste limitele obișnuite.

— Te crezi pregătit să dai curs alegerii?

— Pentru mine n-a fost loc printre oameni. Dacă nemărginita îndurare a lui Dumnezeu îmi hotărăște locul deasupra lor, atunci vreau să-l iau, plin de recunoștință că pot lega și dezlega.

— Cardinalule-Prezbiter de la Sancta Anastasia sub Palatio, spuse Probus cu respect, și se înălță cât putu lângă mult mai lungul său prieten, dă cheia acestei făpturi a Domnului!

Acum Liberius nu se mai împotrivi.

— *Et tibi dabo claves regni coelorum*, șopti el, lăsându-se în genunchi și oferind penitentului ceea ce adusese peștele în colibă. Cu brațele pipernicite, primitorul strânse cheia la pieptul lui grunjos.

— Iubiți părinți, spuse el, vă dezleg.

Transformarea

Hotărârǎ ca acela care îl adusese aici, sus, pescuitorul, să-l coboare din nou în brațele lui, pe ales, până la barcă. Foarte greu era coborâșul, aproape încă și mai greu decât suișul, dar ajunseră cu bine toți patru, peste stânca golașă, la scara de frânghie, și pe ea în jos, la luntre, pe a cărei banchetă circulară purtătorul cheii fu așezat cu grijă, și-apoi pescarul, îmbărbătat de speranța că nu va mai rătăci veșnic între stâncă și mal, prinse să vâslească din răsputeri către casă.

Chinuit de grijă, Liberius îl observa pe penitentul de pe stâncă și tare mă-ndoiesc că șovăiala lui Probus la vederea papei, acolo, pe banchetă, rămânea cu mult în urma celei a prietenului său, clericul. Și sufletul lui era plin de teamă ascunsă din cauza reprezentării, cu atât mai mult cu cât își luase o mare răspundere și trebuia să se întrebe, cercetându-și creștinește conștiința, dacă nu cumva îndrăzneala comportării sale fusese determinată de trufie, adică de mândria pentru miracolul rozelor, de care numai el avusese parte. De altfel, văd bine că strângerea de inimă a celor din barcă se reflectă și pe fața celor ce ascultă această poveste. Numai eu, ca povestitor ce știe totul dinainte, sunt tare vesel și fără grijă, pentru că îmi este cunoscut cât de ușor și de firesc dilema – contradicția asta dintre slutenia pipernicită a lui Gregorius și înălțimea slujbei la care

era chemat – s-a rezolvat pe drum și cum, spre satisfacția și liniștea domnilor romani, după ce trecuseră abia două ore, împreună cu ei, în barcă, nu mai ședea acel lucru al naturii zbârlit, grunjos și zbârcit, ci un bărbat respectabil, pe la patruzeci de ani, ce-i drept cu păr lung, negru și obraz năpădit de barbă neagră, fără ca asta să-i poată întuneca cu totul noblețea trăsăturilor.

Cum s-a produs refacerea? În realitate nimic nu putea fi mai simplu și mai ușor de înțeles. După șaptesprezece ani de supt la bătrânul sân matern al pământului, era suficient să-i atingă din nou buzele o hrană superioară ca să-l readucă pe sugarul pietrei în rândul omenirii adulte. Foarte credibil că naturii lui îi era cunoscut acest lucru.

— Mi-e foame și sete, spuse el după câteva bătăi de vâslă ale luntrașului și, rușinați că în descumpănirea lor nu se gândiseră ei înșiși să-l ospăteze, îi dădură vinul și pâinea albă aflate-n barcă. El mâncă din pâine, bău din vin și chiar din acea clipă, începu liniștit și domol, vreau să spun: fără să facă mare vâlvă și, vă asigur, fără ca martorii oculari să se mire sau să se înfricoșeze, să se-mplinească transformarea care ni-l restituie pe Grigors, învățăcelul abatelui de la Agonia Dei, biruitor în luptă cu balaurul, ajuns între timp bărbat matur, încât nu ne mai rămâne decât să dorim ca foarfeca și briciul să-nlăture părul mare ce-i învăluie capul, ca să putem vedea din nou, cu toată claritatea, fața cunoscută, reproducerea plină de gravitate a trăsăturilor pline de farmec ale lui Wiligis și ale Sibyllei.

Pentru că era gol, îi oferiră, cu gingașă grijă, haină de postav alb adusă cu ei, cu pelerină scurtă, alături de calota bisericească. Așa era îmbrăcat când au ajuns la mal, și așa a-ncălecat catârul bălan, cu frâu alb, ce așteptase acolo împreună cu catârii domnilor, păziți de servitorul roman. Și tot astfel a călărit peste ostrov, împreună cu cei

ce-l regăsiseră, până la coliba pescarului, unde femeia lui ofilită l-a primit în genunchi și, după ce a descălecat, i-a udat picioarele cu lacrimile ei.

— Ai fost bună cu mine, femeie, spuse el aplecându-se către ea, când am vizitat coliba, data trecută. N-am uitat cum m-ai adus îndărăt din ploaie și m-ai trezit de dimineață, ca să nu pierd plecarea spre locul destinat mie.

— Ah, sfinte domn, suspină ea, nu merit amintirea și laudele voastre, căci Dumnezeu îmi știe păcatul. Când v-am apărat, în zilele acelea, de vorbele nedrepte ale pescarului, el m-a învinuit că sunt atrasă trupește de voi într-un fel destrăbălat, dar eu am tăgăduit învinuirea, cu fățărnicie, cum mărturisesc azi. Căci, într-adevăr, ochii mei își făceau de lucru cu mădularele voastre de sub straiul de cerșetor și cu chipul vostru nobil și desfrânarea era motivul binelui ce v-am arătat, eu, ticăloasa.

— Este un lucru neînsemnat, răspunse Gregorius, și nu merită discuția. Rareori se întâmplă să nu aibă dreptate cel ce scoate la iveală păcătoșenia din fapta bună, dar Dumnezeu privește cu îndurare fapta bună, chiar dacă își are rădăcina în porniri trupești. *Absolvo te.*

Așa grăit-a. Era primul exemplu al extraordinarei indulgențe pe care avea s-o arate ca papă, atât de consolatoare pentru toți oamenii și revoltându-i numai pe rigoriști.

Femeia era fericită. Cred că din iertarea lui ea desprindea permisiunea să-l mai iubească și azi, oarecum trupește. Pe el însă, îl apăsa *o singură* grijă, care, în șaptesprezece ani de vitregii de pe stâncă, îl părăsise numai în somn și pe care o punea mai presus de toate, chiar și de continuarea călătoriei spre Roma, dorită fără întârziere de cei doi domni, chiar și de tunsul părului și al bărbii, treabă potrivită pentru feciorul lor de casă. Era supărarea pentru tăblița pe care, în dimineața când a fugit după pescar,

o uitase pe patul de stuf din șopronul unde înnoptase; și întrebă stăruitor unde a rămas. Era cineva în stare să-l liniștească?

— Ah, sfinte domn, spuse pescarul, v-am adăpostit în noaptea aceea pe măsura vorbelor mele grosolane. Șopronul unde v-am trimis în orbirea mea era o dărăpănătură. Doar douăsprezece săptămâni după ce-ați mers cu mine s-a mai ținut, dar într-o zi l-a bătut vântul și s-a dărâmat. Acoperișul și pereții i-am ars în foc, și locul unde era cocmelia – vedeți doar –, e părăginit și gol, nu cresc decât urzici și buruieni pe-aici. Cum am putea găsi, după atâția ani, măcar un ciobuleț din lucrul pe care l-ați uitat aci, odinioară? O, vai, la ce bun să-l mai căutăm? A putrezit de mult și l-a-nghițit pământul, lăsați orice nădejde c-ar putea să fie altfel.

— Ia aminte, omule, interveni Liberius cu asprime, că ai vorbit foarte asemănător când ți-am cerut să mergi cu noi la piatră! Pe nimeni și nimic, așa ziceai văicărindu-te, nu putem nădăjdui să mai găsim acolo. Și cu câtă putere ți-a dat Dumnezeu în vileag necredința!

— Sfântul Părinte, adăugă Probus, a pierdut un giuvaer. Aduceți târnăcopul și lopata. Să ne apucăm chiar acum să săpăm după el.

Dar Gregor se opuse:

— Numai mie, uneltele! porunci el. Apoi duceți-vă în colibă! Voi săpa singur și nu doresc nici un martor la ce fac.

— Cer îngăduința să atrag atenția Sanctității Voastre, se amestecă Liberius, că n-ar corespunde demnității Bisericii dacă ați mânui aici lopata și ați răscoli pământul cu sudoarea frunții Voastre. Nici chiar a noastră, a trimișilor, nu este această muncă, ci a pescarului și a servitorului nostru.

— Am spus, replică Grigors, și s-a întâmplat după voia lui.

Cu mânecile suflecate împlânta hârlețul în pământ, ba ici, ba colo, unde dormise odinioară și scormonea îngenuncheat, cu mâinile-n țărână, încât s-ar putea spune că niciodată un om nu și-a căutat cu o râvnă mai fierbinte dovada și înscrisul stării sale păcătoase. Urzicile îi mușcau mâinile dar el nici nu băga de seamă și Dumnezeu îi răsplăti strădania, arsurile și sudoarea, căci iată, din gunoi și putregai, îi sclipi în față și scoase afară, atât de strălucitoare și curată de parcă tocmai atunci ar fi ieșit din mâna meșterului, cu cerneala deloc decolorată, zestrea copilului, scrisoarea îndurerată a vinovăției mamei lui, pe care pământul o păstrase tot atât de mult, cât o făcuse, mai înainte, credinciosul abate – timp de șaptesprezece ani.

Acum o ținea într-o mână, și-n cealaltă cheia, iar în sinea lui spuse stihul:

Din a vieții mele groază,
Azi zăresc senina-Ți rază –
Doamne! cât de mult mă-ncântă,
Alchimia Ta cea sfântă
Ce din carne-ndurerată
Știe spiritul să scoată.
Însoțirea-ntru păcat
În cinstire s-a schimbat,
Nevoinței pământești,
Să-i deschidă porți cerești!

Foarte marele Papă

Dangăt de clopote, susur de clopote, *supra urbem*, peste-orașul tot, în văzduhu-i de sunet umplut! Cine trage clopotele? Nimeni altul decât spiritul povestirii, care vestește totodată că ele, cu trei zile înainte de intrarea celui ales, au început să sune toate de la sine și n-au încetat s-o facă până ce, la Sfântu Petru, s-a încheiat încoronarea lui. Acesta este un fapt istoric – și, cu toată frumusețea lui miraculoasă, nu chiar pură plăcere pentru *populatio urbis*. Trei zile și trei nopți n-au putut fi oprite clopotele Romei, ele au sunat toate, fără excepție, cu toată puterea, în toate locurile, iar să aibă tot timpul în urechi aceste colosale bubuituri și clinchete nu era o încercare mică pentru oameni, asta-i limpede pentru spiritul povestirii. Era un soi de nenorocire sfântă și calamitate, pentru a căror încetare sufletele mai slabe înălțau rugi către cer. Acesta însă era, după cum îmi dau seama bine, într-o dispoziție prea festivă ca să dea ascultare unor rugi atât de mărunte; căci el îl conducea pe copilul rușinii, soțul mamei sale, ginerele bunicului său, cumnatul tatălui său, fratele îngrozitor al copiilor lui, la scaunul Sfântului Petru și era, asta o înțeleg, atât de mișcat de neînțelesul propriu, încât acest zbucium se transforma în puternică pendulare și bătaie spontană a tuturor clopotelor celor șapte dioceze. Dar din această sublimă

năpastă, care-a făcut să crească cererea de bumbac și, cum se-ntâmplă, a dus la dosirea mărfii de către negustori, pentru creșterea prețurilor, populația putea să-nțeleagă că era pe drum un papă de-o sfințenie extraordinară.

El străbătea creștinătatea pe un catâr alb, acoperit cu purpură, cu chipul curățat de barbă, în toată frumusețea-i masculină, și zilnic creșteau ca număr cei ce-l însoțeau în călătorie; căci mulți capi ai bisericii, conți, sau pur și simplu cei doritori de plăcerea pelerinajului, voiau să participe la încoronare și omagiere, alăturându-se pe drum cortegiului. Faima de mare penitent, ce-și petrecuse șaptesprezece ani pe o piatră și acum fusese înălțat de Dumnezeu pe tronul-tronurilor, i-o lua-nainte pretutindeni, pe străzi zăceau bolnavi și schilozi sperând în vindecare printr-o atingere sau măcar printr-un cuvânt ori o privire a lui. Istoria știe că mulți fură izbăviți astfel de suferința lor – unii, printr-o moarte fericită, dacă, cu toată starea de infirmitate avansată, se târâseră din paturile lor și se culcaseră pe stradă. Alții însă, care se atinseseră de poala veșmântului său, ori aveau parte chiar și de la distanță de binecuvântarea pastorală, aruncau cârjele și bandajele și anunțau proslăvind că niciodată nu se simțiseră mai bine.

Vestita Romă îl primi cu ovații – în parte, cum este omenește, pentru că, odată ajuns, era de așteptat ca nestăpânitele clopote să se potolească-n curând. El se apropia, așa sunt informat, împreună cu admiratorii săi, pe Calea Nomentană, unde la a paisprezecea bornă se află localitatea Nomentum, o reședință episcopală. Până acolo îi fuseseră scoase deja în întâmpinare crucile, precum și prapurii bazilicilor Romei, și toate straturile poporului, clerul, nobilimea, breslele orășenești cu flamurile lor, cetele rezerviștilor, coloanele de copii, în mâini cu ramuri de palmier și de măslin, le găsi înșirate ca să-i ureze bun-venit.

Cu a lor *laudem* se amesteca îndepărtatul glas de aramă cu care clopotul lăcașului din Nomentum lua parte la întâmpinare, fără intervenție omenească. I se aduse la cunoștință miracolul și el se bucură din inimă pentru această cinstire. Deoarece se întunecase, petrecu noaptea în casa episcopului și abia a doua zi de dimineață, în fruntea unei procesiuni pline de cântări, șerpuind până departe, își făcu intrarea în oraș. Nu prin Poarta Nomentană intră, așa citim, ci trecu de-a lungul zidurilor și apoi peste Ponte Milvius, ca să ajungă astfel la Domul Apostolic. Spre cer, în sus, se avânta aici, din multe mii de guri larg căscate, cântecul de slavă:

> Popoare, bucurați-vă-mpreună,
> Iudeea, Roma și Grecia,
> Egipteni, traci, persani, sciți,
> Un rege domnește asupra tuturor!

Acesta era el, copilul găsit al abatelui, sugarul pietrei, numit rege peste toată această pestriță nevoință pământească și pe care, în timp ce urca treptele largi de marmură către atriumul bisericii funerare, iar o mulțime nesfârșită de oameni umplea piața cu fântână din fața sanctuarului, îl întâmpină cântarea preoților: „*Benedictus qui venit in nomine Domini*". În fața întregului popor, pe lespezile din fața intrării către paradisul împrejmuit de coloane, primi pe creștet, din mâinile arhidiaconului, coroana triplă a tiarei, *pallium*-ul pe umeri, cârja de arhiereu în mână și inelul pescarului pe deget. Se zice că în acest timp sau chiar în timp ce intra în oraș, statuile de bronz ale apostolilor Pavel și Petru, pe soclurile lor, ar fi ridicat cu bucurie, sus de tot, însemnele lor, unul sabia pământului, celălalt cheia raiului. Asta rămâne nelămurit. Nici n-o

tăgăduiesc, nici nu fac o datorie din această credință. Gregorius însă fu-mbrăcat în straie multe: *falda* de mătase de un alb strălucitor, *alba* din pânză și dantele, cu șnur auriu la șold, *humerale* brodate cu auriu și roșu, pe deasupra cu trei veșminte liturgice, unul peste altul, fără a mai pune la socoteală *stola*, *manipulus*-ul și brâul lat, toate de mătase albă și brodate cu auriu. Îi traseră pe el ciorapii papali din postav foarte gros și încărcați cu broderii de aur, grei ca niște cizme, îi atârnară la gât, de șnurul auriu, scânteietoarea cruce pontificală, îi puseră în deget inelul pescarului peste mănușa de mătase, și-n încheiere, peste toate cele nouă veșminte îi întinseră pe cel mai greu, mantia cu trenă, luminoasă ca purpura aurorii și aurul amurgului și care, de prea multă broderie scumpă, nu putea să fluture. Așa fu așezat în scaunul aurit, cu mânere, iar tineri în straie de mătase stacojie îl purtară de jur-împrejur, prin bazilica plină de credincioși până la ultima lespede din marmură păgână a pardoselii; când acolo unde, sub acoperișul înalt, se-ntinde lungă și largă nava centrală și din depărtarea absidei orbește strălucirea mozaicului, când dincolo, unde sub aceeași greutate a acoperișurilor își deschide brațele transeptul cu coloane duble.

La altarul principal îl purtară, deasupra mormântului, și Grigors celebră misa încoronării sale, pentru că știa foarte bine tot ritualul învățat pe furiș, de timpuriu, de la tatăl său adoptiv, la mănăstirea Patimile Domnului. Mulți episcopi și arhiepiscopi ședeau în jurul lui și străluceau ca stelele; mai erau și destui alți domni abați și judecători. Cântul și bucuria erau mari și felurite. După aceea, în timp ce torentul de clopote încă mai dura, fu purtat de jur-împrejurul Pieței Sfântu Petru, și-apoi pe drumul tradițional, peste coline-n sus și-n jos, prin arcele de triumf ale împăraților Teodosie, Valentinian, Grațian, Titus și

Vespasian și prin Regio Parionis unde, la palatul prefectului Cromatius se adunaseră evreii și îl slăveau clătinând capetele, și-apoi pe Sancta Via, pe lângă Colosseum, ajunseră la casa lui, Lateranul.

Acum vă spun cum a fost. Abia apucase, în tăcerea binefăcătoare ce a urmat întoarcerii la liniște a clopotelor, să dezbrace cele mai multe dintre veșmintele de sărbătoare, că și-ncepu să pască turma popoarelor și să dăruiască binecuvântarea sa pestrițelor nevoințe pământești. Gregorius al Pietrei se dovedi, după scurt timp, un foarte mare papă, săvârși fapte mărețe, după cum arată inscripțiile atribuite semizeului Hercules, gravate pe soclurile anumitor coloane luate din altă parte, ale bisericilor romane. Nu știu ce să-i laud mai întâi: că s-a-ngrijit de întărirea, atât de necesară, a zidurilor aureliene și că a fortificat din nou orașe ca Radicofani și cel numit Orte, că a clădit biserici, poduri, piețe, mănăstiri, spitale, un azil pentru copii găsiți, că a pardosit atriul de la Sfântul Petru cu lespezi de marmură și a împodobit fântâna de-acolo cu un edicul de coloane din porfir. Asta era puțin lucru. Căci nu știa numai să apere și să întemeieze, cu mână nestrămutată patrimoniul Sfântului Scaun, chiar și-n Sardinia, în Alpii Cotici, Calabria și Sicilia, ci adusese la ascultare și pe suveranii și baronii îndărătnici de la șes, convingându-i, fie cu vorba bună, fie cu mijloace mai tari, să-și predea castelele ca să le recapete imediat ca feude ale bisericii, astfel că gentilomii liberi deveniră oameni de rând și *homines Petri*.

Și cam asta să fie totul? Nici pe departe! Gândirea lui era atât de fermă încât, cu asprime necruțătoare i-a învins pe maniheiști, priscilieni și pelagieni; pe lângă asta a înfrânt și monofizismul eretic, i-a supus primatului Sfântului Petru pe încăpățânații episcopi ai Iliriei și Galiei, iar împotriva celor ce se lăsau plătiți pentru a sfinți preoți pro-

cedă în așa fel, încât această ticăloșie dispăru pentru câtva timp de pe pământ, aproape fără urmă.

Aici vorbesc despre puterea lui, și totuși nu ea a fost cea din care i-a înflorit faima, ci blândețea și smerenia lui. El a fost primul care a separat onoarea și sfințenia serviciului divin de demnitatea sau nevrednicia celui ce îl administrează și a afurisit *ex cathedra* severitatea excesivă a donatiștilor africani, care, ca și cumplitul Tertulian, voiau să considere serviciul divin eficace numai în mâini de o curățenie nepătată. Căci el spunea: nimeni nu este demn, iar el însuși, din pricina cărnii sale, este cel mai nevrednic de demnitatea sa și a fost înălțat la ea printr-o alegere ce se învecinează cu arbitrariul. Afirmația putea fi pe placul vreunui hâtru sau căpos din grădina lui Dumnezeu, firește, ea se dovedi însă extrem de bine-venită pentru biserică, apărând anticipat serviciul divin de orice desconsiderare, care i s-ar fi putut trage oricând de la slăbiciunea omenească.

Răbdarea și îndurarea lui erau pe măsura fermității sale, de care dădea dovadă când era nevoie; iar îndrăzneala de a cere mila dumnezeirii, în cazuri când cu greu s-ar fi ajuns la asta de la sine, stârnea vâlvă în toată creștinătatea. El și nimeni altul a fost cel care l-a salvat din iad prin rugăciune pe Împăratul Traian, pentru că odată făcuse pe loc dreptate unei văduve disperate căreia îi fusese ucis unicul fiu. Asta a stârnit, pe de-o parte, chiar nemulțumire, și umbla zvonul că Dumnezeu l-ar fi înștiințat să nu se mai încumete a cere a doua oară ceva asemănător cu ceea ce s-a întâmplat o dată, când păgânul a fost mutat printre preafericiți.

Fie cum o fi: înclinarea lui Gregor de a dezlega a depășit-o de-a lungul vieții sale pe aceea de a lega, și din această dispoziție au izvorât hotărârile și sentințele emise de pe scaunul de judecată care, la început, au stârnit

îndoială și uimire, atât în sânul bisericii, cât și în popor, până la urmă însă au dus întotdeauna la admirație. Astfel, el acordă libertate multă metodelor de iluminare din țările depărtate, înapoiate. Acolo unde se mai aflau temple păgâne ele nu trebuiau distruse, ci numai idolii îndepărtați și zidurile stropite cu agheasmă, ca înapoiații să se poată închina acolo unde se închinaseră și până atunci, dar acum s-o facă în spiritul iluminării. Sfântul Petru, lămuri el, după cum bine se știe, fusese construit de sus până jos din materialul circului groaznicului împărat Caligula și deci, este făcut, așa-zicând, cu totul și cu totul din ocară și rușine –, sfințit numai prin mormânt și prin spiritul întru care se închină oamenii acolo. Despre spirit e vorba. Dacă în simplitatea lor, oamenii tăiaseră tauri pentru demoni, să fie lăsați să-i taie și să-i mănânce mai departe, numai că, de data asta, în cinstea unicului Dumnezeu.

Ce de întrebări de tot soiul nu i se puneau! – și la toate dădea răspunsuri memorabile. Îl întrebau dacă bolnavilor le este îngăduit să mănânce carne în post fără să facă pomeni. Le era îngăduit, dădu el lămurire, uneori necesitatea trece înaintea legii. Îl întrebară dacă un bastard poate deveni episcop. Poate, da, răspunse el. Dreptul tradițional, într-adevăr, o interzice, este ușor de știut dacă ai studiat *legem*, dar dacă cel nelegitim este om drept, evlavios și cu mână nestrămutată, dacă împrejurările sunt stringente și alegătorii toți de acord, atunci dreptul nu are decât de câștigat, suportând o excepție. Un călugăr din Geneva se îndeletnicea cu chirurgia și tăia pe unde putea. Unei țărănci îi scosese gușa și îi recomandase să stea la pat. În loc de asta ea muncise și murise. Mai putea acesta să-și îndeplinească funcția bisericească? Da, spuse Gregor. Ce-i drept, nu era chiar recomandabil ca un cleric să exercite un astfel de meșteșug, dar el nu acționase din lăcomie de

bani, ci din omenie, dragoste pentru artă și oroare față de gușă și, pe lângă asta, dăduse prescripții de prudență medicală față de a căror nerespectare nu putea face nimic. De aceea, după ce va ispăși o ușoară penitență, va putea să citească din nou misa.

Extrem de tulburătoare era chestiunea convertiților musulmani din Canaan care, cu toată naivitatea, veniseră să se boteze împreună cu cele patru neveste ale lor, fiecare cu câte patru, pe lângă liota de copii. Puteau aceștia, pentru Dumnezeu!, să devină creștini? Asta îi pricinui papei, așa spunea feciorul lui de casă, o noapte albă. Dar apoi își aminti de Abraham și de ceilalți părinți care, sub ochii lui Iahve, nu trăiseră altfel decât turcii. Se ridică deci din pat și dictă secretarului răspunsul: Evanghelia însăși, fără a mai pomeni de cărțile Vechiului Testament, nu cuprinde nici un cuvânt care să interzică neîndoielnic poligamia. Deoarece păgânilor, după legile cultului lor, li se cuvin mai multe soții legitime, le vor putea păstra și după creștinare, având pilda patriarhilor. Nu ar fi înțelept să se îngreuneze fără să fie nevoie convertirea, și conflictele omenești ar fi inevitabile dacă li s-ar impune s-o ia cu ei numai pe una dintre soții, dar pe celelalte și pe copiii lor nevinovați i-ar izgoni înapoi în beznă, făcând astfel biserica să piardă o mulțime de suflete. Misiunea este îndemnată să procedeze din acest punct de vedere. Dat la Roma, în zori, în Lateran. Gregorius P.M.m.p.

Câtă vâlvă n-a stârnit edictul acesta! A ajuns până la traci și sciți. Dacă n-ar fi existat asprimea lui necruțătoare față de simoniști, eretici și încăpățânați tăgăduitori ai primatului papei ar fi fost acuzat de nepăsare. Pe de altă parte însă, el favoriza invocarea acestei acuze, declarând valabil o dată pentru totdeauna botezul cuiva ce trece de la erezie la biserică, pentru că, totuși, fusese dat în numele

lui Cristos și respingea rebotezarea, ceea ce i-a amărât rău pe mai mulți episcopi din Asia și Africa. O delegație din Cartagina care venise la el ca să-l mustre pentru folosirea abuzivă a omnipotenței sale, o trimise îndărăt, ba îmblânzi chiar excomunicarea Primatului în cazul acesta foarte recalcitrant, al Africii. Din această cauză aproape că s-ar fi ajuns la schismă, dacă Gregor n-ar fi dovedit tocmai atunci, printr-un preasfânt truc miraculos, așa cum prezentase Moise unul în fața faraonului, că Dumnezeu este de partea lui. Prin simplă atingere, a unit într-un singur tot lanțurile purtate de Petru, partea ierusalimică și pe cea romană, astfel că formară un singur lanț cu treizeci și opt de inele. De aci se trage sărbătoarea lanțurilor Sfântului Petru, care nu poate fi lipsită de rădăcină și origine, și, prin urmare, confirmă ritualul acestei fapte.

Cu asta reduse la tăcere unele cârteli privind nepăsarea lui sau le-o luă înainte. Și totuși, mai erau încă unii dintre aceia care susțineau că el vrea să ierte păcate de neiertat, ca adulterul și desfrâul. Nu era așa. Le prescrise păcătoșilor penitențe destul de grele, dar nu dintre cele mai grele; acestea îi displăceau și era împotriva lor. El însuși trecuse prin penitența extremă și fusese coborât de Dumnezeu la acea făptură grunjoasă, zbârcită și mică, sugar al pământului, totuși părerea lui era – și îi sfătuia pe toți duhovnicii și judecătorii bisericești să o împărtășească – să micșoreze povara păcătosului printr-o penitență blândă, astfel încât căința să-i fie dulce. Justiția are mâna aspră și bătătorită, însă lumea cărnii cere o mână, ce-i drept, nestrămutată, și totuși blândă. Cel care-l prigonește pe păcătos cu prea mult zel poate obține, cu ușurință, mai multă pagubă decât folos. Căci dacă celui ce caută îndurare i se dă o penitență prea violentă, el se va descuraja, n-o va putea îndura și se va depărta din nou de Dumnezeu, răsfățat

cum este de diavol, pe care, din căință întoarsă pe dos, îl va sluji în continuare. De-aceea este o înaltă politică ca îndurarea să meargă înaintea justiției; căci ea creează în lumea spirituală măsura dreaptă prin care păcătosul este salvat, iar cel bun menținut statornic, și prin asta slava lui Dumnezeu să sporească tot mai mult în Imperiul Roman.

Cine nu s-ar fi bucurat de asemenea învățături? Ele aduceau mulțumire tuturor, cu excepția câtorva rigoriști, pe care însă îi ținea în șah autoritatea lui neobișnuită. Era și foarte plăcut la vedere, așa cum sunt adesea, din orice motive or fi, copiii păcatului: un bărbat splendid.

„Ascultat cu plăcere“, spune proverbul, „este cel iubit“. Și el era iubit până hăt departe-n Persia și Tracia, pentru că era ascultat cu plăcere. Datorită edictelor sale uimitoare era numit „Oracolul apostolic“; dar de dragul blajinătății fu numit *doctor mellifluus*, adică: „învățătorul care picură miere“.

Penkhart

Mama lui, mătușa lui, soția lui aveau doar *un* trup și acesta era acum împovărat de ani grei, puterile și culorile îi slăbiseră, căci tare mult se-nveșmântase, în tot acest timp, în trudă și căință, bând fără contenire din apa umilinței. Ceea ce îi impusese amantul-fiu, înainte de a părăsi țara și a pleca în călătoria de penitență, ea împlinise-n întregime cu trup, avere și suflet răbdător, timp de mulți ani, peste douăzeci la număr, or, totuși, la plecarea lui, avea deja treizeci și opt.

El fusese pe-atunci încă foarte tânăr, și la o vârstă mai matură s-ar fi purtat mult mai blând, mai ales dacă ar fi putut prevedea că Werimbald, vărul ei de departe, ce după dispariția lui ajunsese Duce de Flandra-Artois, va profita grosolan de retragerea ei din cele pământești și de dorința ei de a bea apa umilinței, reducându-i pe toate căile averea de văduvă, astfel că azilul pe care mai fu în stare să-l ridice la piciorul cetății, la drumul mare, era dintre cele mai sărăcăcioase, nu mai mult decât o baracă, neoferindu-i nici măcar o încăpere unde să doarmă separat. Ci dormea printre schilozii și bolnavii strânși de pe drumuri sau care-i bătuseră la ușa din scânduri; pentru ei era un înger cenușiu, care le-așternea să doarmă și-i hrănea cu păsat și lapte covăsit.

Aici o născuse pe-a doua fetiță, pe o mână de paie, un copil care, ca și Herrad, putea fi numit nepoata ei. O femeie, și ea cu sarcină înaintată dobândită în păcat de la un măscărici hoinar cu care o prinsese bărbatul, o moșise, și, doar după trei zile, când cea izgonită cu furca de gunoi născu la rândul ei, Sibylla se sculă din patul de lehuză și-o ajută s-aducă pe lume un băiat. Gudula, această păcătoasă, rămase cu ea și-o ajută să-i aline pe suferinzi, să le spele rănile, să-i scalde și să-i învelească. Crescând, o ajutară și fiicele ei, tot în straie cenușii: Herrad, albă și rumenă ca mărul, se numea acum Stultitia, pentru că numele ei fusese prea mândru și o botezaseră numai din greșeală; apoi și a doua, numită Humilitas fără botez, din nou smeadă ca welșii, avea ochii negri cu licăriri albastre, semănând foarte mult unchiului-bunic Wiligis și deci și fratelui-tată, din care motiv Sibylla era mult mai severă cu ea decât cu Stultitia, ce cădea, ca aspect, în afara acestei înrudiri.

Fiul femeii Gudula și al măscăriciului primi la botez numele Penkhart și îl purtă cu cinste. Căci el deveni foarte destoinic, servitorul cel mai evlavios și vrednic al azilului, încă din adolescență, cu atât mai mult mai târziu, foarte priceput în multe meșteșuguri: tâmplar de paturi, lumânărar, cizmar și sobar, și încă prisăcar, grădinar și dulgher atât de bun, că adăugă cabanei multe încăperi noi și șoproane cu paturi, pentru ca stăpâna să poată primi mai mulți nevoiași, să-i izoleze pe leproși și ea însăși să poată dormi separat, numai împreună cu fiicele ei. Și nu numai atât, ci lui Penkhart îi era dat să împodobească, cât se poate de ciudat, pereții interiori ai azilului. Căci, de timpuriu, asta fusese plăcerea lui, dar nu una deosebită, ci doar la fel cu celelalte dibăcii, să deseneze cu cărbune, ardezie, mină de plumb, chipuri, oriunde îl ispitea o

suprafață goală, apoi să frece vopselele, pe care le amesteca cu apă, albuș și miere, iar cu ajutorul lor să aducă în fața ochilor viețuitoare și cuvântătoare, ba chiar și ființe mai înalte cum ar fi apostoli și îngeri, foarte credibil și în coloritul cel mai natural. Cu asta avansase necontenit și, după ce-mplini șaptesprezece ani și înjghebă noile barăci –, el, un flăcău bondoc, negricios, cu fața îngustă și părul atârnându-i pe-o parte și pe alta așa de lung, încât semăna cu niște favoriți – acoperi pereții cu tencuială de var și pictă pe ei, cu pămătuful cu coadă, în culori de apă, lucrurile cele mai uimitoare: un episcop cu aureolă de sfânt sângerând martirizat de mercenari, pe David, cu o expresie de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, ducând acasă, de păr, capul lui Goliat, pe Domnul Isus cum este botezat în Iordan și cum îl ispitește Satana cel cu coadă să sară de pe acoperișul bisericii, și încă altele asemenea. După ce isprăvi, sădi iar varză și făcu pe cizmarul, fără să se sinchisească de domnii și doamnele din oraș care, în ciuda repulsiei față de puroi și boală, coborau la azil să-i vadă zugrăvelile. Ducele Werimbald însă nu venea, întrucât auzise că Penkhart împrumutase comandantului mercenarilor, sub a cărui supraveghere era martirizat sfântul episcop, trăsături de o izbitoare asemănare cu ale lui.

Pe Sibylla curioșii nu reușeau s-o vadă, cu toate că iscodeau cu privirea după ea și asta pe bună dreptate: fiica lui Grimald, care nu se socotise egală decât cu fratele ei la fel de nobil, era încă, chiar și acum, bătrână și în haina de penitentă, de o frumusețe princiară, deși întristată. Într-adevăr obrajii îi erau trași și două cute permanente i se adânciseră între sprâncene, însă nici anii, nici păcatele de moarte pe care le purta, nici aplecatul permanent peste paturile de suferință și hârdăul de baie nu fuseseră în stare să-i încovoaie statura. Era dreaptă și cu ținută de

domniță, la fel ca pe vremea când Grigors se apropiase de ea în domul orașului plin de restriște Bruges, și avea pas mândru, căci noblețea trupului se împotrivea ciudat încovoierii sufletului prin conștiința creștinească a păcatului. Cât de cărunt sau alb îi era părul nu se vedea de sub năframa cu bentiță care-i acoperea fruntea. Dar lacrimile amare de teamă și căință ale atâtor ani, vărsate în numele păcatelor ei de moarte, nu-i putuseră distruge frumusețea neobișnuită a chipului de culoarea fildeșului, farmecul acesta însemnat cu secera pală de sub năframă, pe care nu vreau să-ncerc a-l mai descrie, pentru că nu-s deloc un Penkhart și nu pot să-l zugrăvesc, dar pentru care, din păcate, toate laolaltă, frate și soră, fiu și mamă, avuseseră atât de mult înțeles reciproc și exclusiv.

Numai Doamna Sibylla, penitenta, îl mai vădea încă și la bătrânețe, într-o formă mai tristă; căci Wiligis plecase și nu mai era, Grigors îl urmase și poate că nu mai era nici el, chiar dacă nu i se adusese trupul lui neînsuflețit. Dar dacă Wiligis, iubitul, se prăpădise și ajunsese în mormânt din fragilitate, atunci, cu siguranță că Grigors, cel de-al doilea soț al ei, căzuse pradă mândrei sale bărbății tinerești, căci, desigur, copilul se-ntrecuse-n penitență și nu se-ngrijise pe sine, ci își lăsase frumosul trup, cu care ea împărtășise plăcerea conjugală, măcelărit de iatagane, în Țara Sfântă. Oare sufletul lui scăpase prin asta de focul iadului? Dar al lui Wiligis? Cine-i putea da Sybillei răspuns la asta? Și cine măcar la întrebarea cum stăteau lucrurile cu propriu-i suflet încărcat cu păcate de moarte ca rănile supurânde și dacă, pentru ea, cu toate că băuse atât de mult timp apa umilinței, era vreo urmă de nădejde să-l vadă vreodată pe Dumnezeu? Plângea, când nu-i spăla pe infirmi, mult de tot, și-ngenunchea pe piatră rugându-se plină de teamă pentru toți trei și pentru legătura lor îngrozitor de încâlcită.

Și auzi acum, când împlinise șaizeci de ani, că la Roma a apărut un foarte mare papă, cu numele bisericesc Gregorius, un consolator al păcătoșilor și un tămăduitor al rănilor sufletești, ca nimeni altul de bun, care, de când deține cheia, este mai curând înclinat să dezlege decât să lege. Cum să nu fi auzit și ea de el? O lume-ntreagă auzise de el, toată *orbis terrarum christianus*, iar mie îmi pare chiar că tocmai asta avusese și el de gând, ca odată cu *orbis* să audă și ea de el. Nu devenise el un atât de mare papă tocmai ca faima lui să pătrundă pretutindeni, așadar și la ea? În orice caz, odinioară fusese un duce atât de bun, pentru că de dragul ei, al celei pe care o înșela, avea nevoie să fie. Trebuie doar să ai mai multă nevoie decât alții, și atunci îți faci în lumea oamenilor un nume.

Și astfel se copsese-n sufletul femeii hotărârea ca acum, la bătrânețe, să meargă în pelerinaj la Roma și să aducă la urechile Sfântului Pontif, pe care ar fi trebuit să-l intereseze, măcar, acest caz de vinovăție extremă și-ncâlcită al cărei miez era ea, ca, în orice caz, să primească îndrumare și mângâiere. Îi împărtăși asta și Gudulei, ajutoarea ei.

— Gudula, spuse ea, mi-a venit gândul, iar rugăciunile mi l-au copt, să mă duc la acest mare papă și vreau să mă spovedesc la urechea lui cu povestea mea nemaiauzită. O asemenea nemăsurată vinovăție sunt sigură că n-a mai întâlnit și se cuvine să afle despre ea. Numai el poate compara și măsura această lipsă de măsură, cu nemărginita îndurare dumnezeiască, să vadă dacă prima e mai mare, sau dacă îndurarea, fiind de asemenea nemăsurată, poate ține-n cumpănă păcatul meu. Nu se poate ști. Poate că va ridica mâinile, mă va afurisi, izgonindu-mă din creștinătate, și mă va da pradă flăcărilor iadului. Atunci totul e sfârșit și sunt lămurită. Dar poate că îmi găsesc liniștea prin această spovedanie – liniștea aici, și un pic de fericire acolo, fie

și una limitată –, pentru mine și pentru cei pe care i-am iubit.

Gudula asculta încuviințând din cap, cu mâinile ascunse în mânecile rochiei cenușii.

— Vreau să le iau cu mine și pe Stultitia și Humilitas, continuă Sibylla, și să-i pun în fața ochilor vlăstarele nenorocit-nevinovate ale păcatului meu de moarte și poate să capăt de la el botezul creștinesc pentru Humilitas, în ciuda opreliștii bărbătești a tatălui ei, Grigors. Papa Gregorius trebuie să fie foarte mărinimos în privința botezului dacă l-a îngăduit chiar și musulmanilor cu mai multe neveste și tuturor copiilor lor, cum pretutindenea s-a auzit. Pe tine însă, așa am chibzuit, vreau să te pun deocamdată aici, să conduci azilul, ca să le ai pe toate-n grija și-n puterea ta până mă-ntorc, osândită sau izbăvită.

— Doamnă dragă, răspunse Gudula, mai bine luați-mă și pe mine ca să mă spovedesc Domnului Papă de vechiul meu păcat cu măscăriciul și să-i pună în cumpănă greutatea față de mila Domnului!

— Ah, Gudula, îi răspunse Sibylla, Papa ar zâmbi la auzul spovedaniei tale și s-ar înveseli aflând că pentru asta ai venit la scaunul lui Petru! Povestea cu măscăriciul a fost doar un fleac, după părerea mea ea este de multă vreme ispășită, iar fiul tău Penkhart e un tânăr admirabil. El să-mi fie mesagerul, dacă mă apuc să scriu la Roma. Nu mai sunt principesă și nu se cade să-i scriu personal Domnului Papă. Dar am fost principesă și cunosc mersul lucrurilor. Voi scrie nomenculatorului Sfinției Sale, acesta, trebuie să știi, este *conseillerul* său în chestiuni de milostenie, patronul orfanilor, al văduvelor și al tuturor celor strâmtorați, căruia te adresezi când vrei să-l rogi ceva pe Papă. Lui îi voi scrie că mă aflu în miezul unei istorii de neobișnuită vinovăție: Bătrâna e nobilă prin naștere, însă de multă

vreme penitentă și implora favorul de a se arunca la picioarele Părintelui Creștinătății și a se spovedi la urechea lui de grozăviile vieții ei, care, oricum, sunt greu și înspăimântător de auzit; trebuie să fii un om de o tărie nestrămutată ca să poți suporta asta și-apoi să crezi că și Dumnezeu o poate suporta. Așa voi scrie, ca să-l fac curios pe nomenculator și, poate totuși, și pe Domnul Papă. De ce am mai fi femei dacă n-am pune-n joc oarecare șiretenie în asemenea împrejurări? Pe scurt, am scrisoarea gata în minte, trebuie numai s-o aștern pe pergament și Penkhart o va duce la Roma. Chestiunea ta însă o voi strecura discret, dacă papa îmi va da ascultare. Pe asta sigur c-o va putea suporta căci, prin comparație, merită doar un zâmbet.

— Și Penkhart? spuse ea, câteva luni mai târziu, către Gudula. Unde-o fi oare? Nerăbdarea mi-e mare și face să-mi pară timpul mai lung decât este, dar socotesc că, totuși, trebuia să se fi întors, fie cu aprobare, fie cu refuz, dar îndărăt tot trebuia să fi ajuns. Nerăbdarea mea, Gudula, prinde să se prefacă-n îngrijorare, și nu mi-e de mine, ci de el și de tine. Cum aș mai putea să-ți stau în față dacă ar fi pățit ceva pe drum și n-am mai auzi nicicând de el, pentru că a fost ucis de tâlhari sau a căzut în prăpastie? Pentru mine ar fi mai cumplit decât dacă ar aduce un refuz!

— Fiți încrezătoare, doamnă, și-aveți răbdare! o consola Gudula cu mâinile ascunse-n mâneci. Penkhart al meu răzbește.

Și-ntr-adevăr, n-a fost nimic altceva decât că, la Roma, Penkhart făcuse cunoștință cu niște tineri care, asemenea lui, desenau și pictau cu vopsele. Se împrieteniseră, ei îl duseră la maestrul lor, de la care învățau să frece vopselele și să folosească pensulele, iar acesta i-a cerut să schițeze ceva, l-a lăudat și l-a povățuit, astfel că Penkhart, cu

tot devotamentul lui, a zăbovit în oraș, deși avea deja în buzunar aprobarea papei, comunicată de nomenculator. Cu părere de rău s-a despărțit de Roma, de acei ortaci și de maestrul lor și s-a bucurat foarte tare că Sibylla, când, în sfârșit, scuzându-se de zăbavă, i-a înmânat aprobarea, a zis că trebuie de îndată să meargă iarăși împreună cu ea, când va porni cu Stultitia și cu Humilitas în călătoria spre Roma, ca să le fie de ajutor pe drum, cu experiența lui. Asta și făcu el, cu mult spirit de prevedere, cu destoinicie și atenție, și le duse pe mamă și pe fiice, cu bine și fără cea mai mică poticnire, prin depărtările și încercările care lui îi erau deja cunoscute, peste înălțimi pleșuve și peste plaiuri dulci, jos, în orașul orașelor și-n fața domnului nomenculator; el o îndrumă să găsească adăpost și ospitalitate la mănăstirea de maici Sergius și Bacchus, chiar lângă Palatul Lateran, îi comunică solicitantei ziua și ora spovedaniei, și anume chiar mâine, când papa voiește să-și aplece urechea și să-i acorde o atenție exclusivă, în camera lui de lucru intimă.

Audiența

Călugărițele de la Sergius și Bacchus o primiră cu bunătate, și în ziua următoare, înainte de ora anunțată, îndată după slujba de dimineață, cubiculariusul, camerierul papei, le luă de la mănăstire pe cele trei peregrine și le conduse la palat; aici, în prima sală, le dădu în primire unui *protoscriniar*, care le dădu mai departe unui *vestiarius*, de la care le luă în primire *vicedominusul* și le transmise *primiceriusului defensorilor* și tot așa, mai departe, de la sală la sală. Trecură prin multe mâini și prin zece săli de piatră ce se găseau înaintea camerei intime, păzite de halebardieri palatini, gărzi din nobilime, ușieri și roșii purtători de lectică. În cea mai mare se afla un tron, prin ea au fost conduse de doi camerieri de onoare, care le-au predat celor doi camerieri de taină. Acum erau într-a șaptea, anticamera de taină, iar aici Stultitia și Humilitas rămaseră în paza a doi diaconi de taină. Însă Sibylla merse mai departe, condusă de un bătrân *curopalata*, căci anticamera de taină nu se afla nici pe departe lângă cea intimă. Urma încă o sală, și după ea încă una, care nu serveau la nimic, erau numai pentru a crea distanță, și după ele mai urma încă una mică, cu încă un tron, tot numai pentru distanță. Aceasta însă se deschidea însă spre o ușă de stejar, cu blazonul papal din marmură deasupra, păzită în stânga și în dreapta

de gardieni în costume stacojii. Curopalata făcu în fața lor un semn poruncitor din cap și ei deschiseră amândouă canaturile. Bătrânul se retrase, femeia păși însă înăuntru, și iat-o în camera cea mai intimă.

Părintele Creștinătății, de patruzeci și doi de ani, după cum apreciez (și aici apreciez corect, pentru că domnea de cinci ani), ședea pe un scaun roșu-auriu, la o masă mare, îmbrăcată în piele roșie, acoperită cu suluri de hârtie, împrejurul uneltelor de scris. Ședea din profil față de cea care intră și încă de la ușă făcu prima reverență adâncă, și își întoarse către ea capul acoperit cu o bonetă de catifea roșie, cu bordură de hermină, care-i ajungea pe ceafă și până la jumătatea urechilor. Este un acoperământ de cap deosebit, rezervat papilor; mult îmi place și pelerina scurtă, din același material, pe care o purta pe umeri, peste dalmatica albă, deasupra cu palliumul brodat cu cruci. Încadrat de bonetă, chipul fără barbă era sever; pomeții obrajilor, albi, se reliefau atât de puternic, încât părea că sunt împinși în afară prin strângerea maxilarelor și, din cale-afară de serioasă, buza de sus pornind de la rădăcina nasului se rezema, ieșită cam în afară, pe cea de jos. Dar în ochii negri licăriră lacrimi atunci când se uitară spre penitentă, fără ca prin asta privirea lor să se înmoaie, ceea ce este rar și frumos: să privești ferm printre lacrimi.

Ea nu văzu asta, pentru că își ținea ochii plecați cu smerenie, în timp ce se apropia făcând trei reverențe adânci, pentru ca, odată ajunsă la el, să i se arunce la picioare. Cu o mișcare apoape prea iute pentru demnitatea lui, el o ridică, oprind-o să-i sărute papucul de marochin însemnat cu o cruce și oferindu-i în loc inelul. Apoi arătă către o bancă de rugăciune acoperită cu catifea roșie, de lângă el; avea deasupra o rezemătoare de mâini, cu pernă. De aici, ea deschise ochii către reprezentantul Domnului,

privindu-i chipul cu evlavie. Bătrâna Doamnă! Uită să clipească în timp ce privea, uită de bătaia pleoapelor, neglijă, înțelegeți-mă bine, să-și coboare genele, ceea ce foarte curând face ca privirea să nu mai fie atât de fixă, ci să șovăie, să se frângă în fața obiectului și nemaicuprinzându-l, să se piardă parcă într-o depărtare nehotărâtă. Preferă atunci să-nchidă ochii, își trecu ușor vârful degetelor peste frunte și apoi se uită în jos, la mâinile din nou împreunate.

— Ați făcut, scumpă Doamnă și fiică a noastră, începu duhovnicul cu voce reținută, o călătorie lungă până la noi, din țara voastră de departe, peste care, cum auzim, ați domnit odinioară. Mare trebuie să fie dorința de a vă deschide inima către noi și de-a vă descărca, la noi, povara. Sosit-a ceasul s-o faceți. Papa ascultă.

— Da, Sfinte Părinte, răspunse ea, sosit-a ceasul mulțumită îndurării voastre, despre care prea bine știu că este numai de moment și privește doar ascultatul, căci ceea ce va hotărî, după cele auzite, îndurarea voastră și a Domnului nu îndrăznesc să îmi închipui.

— Papa ascultă, repetă el și își plecă urechea, pe jumătate acoperită de boneta de catifea, ceva mai aproape de gura ei.

— Doamne, șopti ea, ajută-mă să-ncep! Să știți, Sfinte Părinte, că pentru ispășirea păcatelor mele stau, așa cum mi s-a poruncit dintr-o anume parte, în fruntea unui azil pentru drojdia nevoiașilor de la drumul mare și pentru asta am la îndemână un ajutor credincios, o femeie pe nume Gudula, o mare păcătoasă. Căci, acum douăzeci de ani, s-a-ncurcat c-un măscărici pribeag, uitând de sine și s-a lăsat prinsă de bărbatul ei în plin păcat, astfel că, pe bună dreptate mâniat, el a gonit-o c-o unealtă agricolă. Apoi a ajuns la mine, și-a unit penitența cu a mea și m-a rugat să pun o vorbă bună pe lângă voi pentru dezlegarea

ei, ceea ce îndrăznesc, întrucât Dumnezeu pare înclinat s-o ierte. Fiindcă a binecuvântat-o cu un fiu de la măscărici, Penkhart, nemaipomenit și poate chiar mai bun decât dacă ar fi fost de la bărbatul ei. Destoinic este în toate meșteșugurile și zugrăvește cu vopsele atât de pitoresc, încât aș dori să vă întreb, Sfinte Părinte, dacă nu ar putea găsi o slujbă la curtea voastră ca să vă picteze încăperile și niște capele, întru slava lui Dumnezeu și vouă drept mulțumire pentru dezlegarea de păcat a mamei sale.

— Femeie, spuse Gregor, depărtându-și urechea de ea, ați făcut toată călătoria ca să ne depănați asemenea fleacuri? Căci, după câte i-ați scris nomenculatorului nostru, ceea ce s-a întâmplat între acea femeie și măscărici este doar un fleac față de păcatele ce v-au fost sortite.

— Asta-i cât se poate de adevărat, Sfinte Părinte, recunoscu ea. Și, pe tăcute, m-am temut că m-ați putea lăuda în mod greșit dacă, dezinteresat, pun grija pentru salvarea sufletului meu în urma celei pentru o soră păcătoasă și nu numai că mă rog pentru ea, ci mai cer și o slujbă pentru talentatul ei bastard. Interpretarea ar fi fost posibilă dar, pe drept, n-ați luat-o în considerație. Nu din altruism am vorbit mai întâi de Gudula, ci am pus doar înainte povestea ei ca să mai câștig timp, și pentru că mă tem atât de mult să o spun pe a mea și prin depănarea ei să vă umplu auzul de groază.

— Urechea asta și inima asta, răspunse el, sunt ferme. Vorbiți fără ocolișuri! Papa ascultă!

Atunci ea, frângându-și în răstimpuri pe pernă mâinile frumoase, slabe, uneori poticnindu-se, alteori cu glasul șoptit înecat de plâns, i-a spus toată povestea făr' de măsură, așa cum v-am povestit-o și eu vouă, cu excepția celor de două ori șaptesprezece ani din insulele normande și de pe piatră, de care nu avea știre. Despre dulcele ei

frate îi șopti și cum se socotiseră numai ei doi egali în gingășie, despre purtarea prea-cavalerească a lui Grimald și cum, pe când zăcea țeapăn, cucuvelele strigaseră atât de înfricoșător în jurul turnului și Hanegiff, credinciosul câine, urlase către grinzile tavanului, dar ei, cu toate acestea, tot o făcuseră, nelegiuit, în sângeroasa voluptate a rangului egal. Cum continuaseră, și trupul surorii fusese groaznic binecuvântat cu un copil al fratelui. Despre Domnul Eisengrein și de aspra blândețe a hotărârilor sale. Despre plecarea lui Wiligis și moartea lui delicată. Despre felul cum născuse, în mâinile Doamnei Eisengrein, la castelul înconjurat de ape, și cum i se luase frumosul băiețel și fusese închis într-un butoiaș, astfel că abia avusese timp să-l înzestreze un pic pentru călătoria pe valuri: cu tăblița pe care se găsea situația lui, pâinile pline cu aur și niște stofe bune, din Orient. Despre cele cinci săbii vorbi, ce-i străpunseseră inima, și despre vrajba cu Dumnezeu, căruia nu mai voise să-i fie femeie, deloc să nu mai fie, așa că îi refuzase pe toți pețitorii și astfel adusese țara în mizerie. Și visul cel vechi îl spovedi: cum visase că naște un balaur care-i sfâșiase pântecul matern și apoi plecase-n zbor, dar numai ca să revină și să se înghesuie din nou în pântecele ei. Așa se și-ntâmplase. Căci brusc, copilul devenise bărbat sau măcar un băiat cavaler, cât se poate de îndreptățit la bărbăție și, ca vasal al ei, îl biruise pe pretendentul sălbatic, cu o incredibil de nestrămutată mână. Cum atunci, șopti ea, Sfinte Părinte!, pe iubitul, unicul, pe care ar fi putut și ar fi trebuit să-l iubească, îl luase de soț și cum trăise cu el în fericire conjugală timp de trei ani; îi mai născuse și o fiică, albă și rumenă ca mărul și, mai târziu, încă una, aidoma lui și ei. Cum, prin găsirea tăbliței, suspină ea, i se dezvăluise îngrozitoarea identitate dintre copil și soț și de spaimă căzuse în leșin, dar numai

în felul comedianților: căci la suprafață sufletul se preface că suferă din pricina amăgirii diabolice de care a fost lovit, dar în adâncul adâncului, acolo unde locuiește în tăcere adevărul, nu existase nici o amăgire, ci mai degrabă identitatea îi fusese cunoscută chiar de la prima privire și, știind pe neștiute, îl luase de soț pe propriul ei copil, pentru că era, din nou, unicul de rang egal cu ea. Iată, acum știe tot, cu asta ea a mărturisit până la capătul-capătului, căci ar fi fost nedemn pentru urechea papală dacă nu i-ar măturisi fără reținere șiretlicurile sufletului ei. Acum, roșu de mânie, n-are decât să ridice mâinile, cu pumnii strânși, și s-o osândească la flăcările iadului; mai bine așa, decât să ascundă sub minciună în fața Domnului și a Papei că tainic știuse totul și că sufletul ei, la descoperire, doar se prefăcuse.

Tăcu. Urmă o tăcere. Ea mai spuse:

— Ați auzit multă vreme glasul meu, Papă Gregorius. Îl voi auzi și eu din nou pe al Vostru.

Îl auzi din nou, chiar dacă nu cu tonul lui deplin, căci vorbea înfundat, ca preotul în confesional:

— Mare și extrem vă este păcatul, Doamnă, și până la capătul-capătului i l-ați mărturisit Papei. Această temeinicie în extrem este o penitență mai mare decât atunci când, după porunca soțului vostru întru păcat, ați spălat picioarele cerșetorilor. Vă așteptați să ridic brațele și să vă osândesc. Nu v-a spus niciodată cineva care l-a studiat pe Dumnezeu că El primește căința adevărată drept penitență pentru toate păcatele și că, dacă unui om, oricât i-ar fi sufletul de bolnav, i se umezesc ochii doar un ceas, de la căință din toată inima, atunci e izbăvit?

— Ba da, am auzit, răspunse ea, și este copleșitor s-o auzi din nou, de la Papă. Dar nu vreau și nu pot să fiu izbăvită de una singură, ci numai împreună cu el, copilul meu soț. Fiți bun! Cu el ce se-ntâmplă?

— Deocamdată, spuse el, vă întreb eu ceva. N-ați mai auzit nimic de el de atunci, ce a devenit, dacă-i viu sau mort?

— Niciodată, Domnule, n-am mai auzit de el. Însă dacă-i viu sau mort, tare mă tem că-i mort. Căci, din bărbăție, cu siguranță că și-a luat asupra lui o penitență atât de grea, încât l-a învins. El socotea doar că păcatul lui îl depășește pe al meu, ceea ce nu pot admite. Deoarece, chiar dacă și carnea și oasele lui erau făcute din păcat – păcatul părinților săi – a păcătuit cu ele numai în măsura în care, fără s-o știe, s-a culcat cu mama lui. Eu însă cu fratele meu mi-am zămislit soțul.

— Măsura vinovăției voastre, ripostă el, este discutabilă în fața lui Dumnezeu, cu atât mai mult cu cât copilul tău, acolo unde sufletul nu face nazuri, știa de asemenea foarte bine că era mama lui cea pe care o iubea.

— Părinte al Creștinătății, cât de greu îl învinovățiți!

— Nu prea greu. Papa nu se va purta cu mai multă cruțare cu fantele decât v-ați purtat voi înșivă cu voi. Un tinerel care pleacă să-și caute mama și cucerește prin luptă o femeie, care, fie ea oricât de frumoasă, ar putea să-i fie mamă, trebuie să ia în considerare că cea cu care se însoară este mama sa. Atât despre mintea lui. Sângelui său însă îi era familiară identitatea dintre femeie și mamă cu mult înainte de a afla adevărul și de a se îngrozi în felul comedianților.

— Vorbește Papa. Și totuși, n-o pot crede.

— Femeie, el însuși ne-a spus-o nouă.

— Cum, cum așa? Atunci l-ați văzut înainte de a muri?

— Este cât se poate de viu.

— Nu pricep! Unde, unde e?

— Nu departe de aici. Ați fi în stare să-l recunoașteți, dacă vi l-ar arăta Dumnezeu?

— Preasfinte, de la prima privire!

— Și îngăduiți-mi să vă întreb mai departe: v-ar fi foarte penibil să-l revedeți sau bucuria ar precumpăni?

— Nu numai c-ar precumpăni, ci n-ar mai exista decât fericire pe lume. Îndurare, Doamne! Lăsați-mă să-l văd!

— Atunci uitați-vă întâi la asta.

Și de sub hârtiile de pe masă scoase la iveală un lucru, pe care i-l întinse: din fildeș, înrămată și întocmită în chip de scrisoare, tăblița. Ea o ținu în mâinile ei.

— Ce-i cu mine? spuse ea. Lucrul ăsta e cel despre care v-am spus și pe care l-am pus ca zestre copilului, în butoiaș, acum șaptesprezece, plus șaptesprezece ani și încă trei și cinci. Doamne, Dumnezeul meu, o țin din nou în mână – pentru a treia oară. Când am scris-o despre situația copilului, am ținut-o, și din nou, în ceasul îngrozitor când, îndemnată de servitoarea cea rea, am luat-o din ascunziș, în camera soțului meu. Cât s-a căznit sufletul meu păcătos să ghicească cum de ajunsese lucrul ăsta la el! Copilul și soțul – sufletul voia să-i aibă foarte depărtați, iar nu să le priceapă identitatea. Soțului, așa a voit multă vreme să creadă, i-ar fi dat copilul tăblița asta. Vouă v-a dat-o soțul meu, Domnule, preaiubite Papă?

— Este a mea dintotdeauna. Cu ea am ajuns mai întâi pe o insulă a mării, apoi în țara părinților voștri și ai mei. O nouă temă, credincioasa mea dragă, am să-i dau sufletului tău, dar una plină de-ndurare: să înțelegi tripla unitate a copilului, soțului și Papei.

— Simt că amețesc.

— Înțelegeți-o, Sibylla. Noi suntem fiul vostru.

Ea se-aplecă surâzând spre perna pe care-și ținea mâinile, în timp ce lacrimile-i alergau peste obrajii subțiați de vârstă și penitență. Vorbi printre zâmbete și lacrimi:

— O știu de mult.

— Cum? spuse el. M-ați recunoscut, sub boneta papală, după atâția ani?

— Preasfinte, de la prima privire. Vă recunosc întotdeauna.

— Și voi, femeie ușuratică, v-ați jucat doar cu noi?

— Dacă Voi ați vrut să vă jucați cu mine...

— Ne-am gândit să-i oferim astfel lui Dumnezeu un divertisment.

— La asta v-am dat cu plăcere o mână de ajutor. Și totuși, n-a fost joc. Căci chiar dacă cei trei sunt unul, totuși Papa este departe de copil și soț. Alesului Domnului m-am spovedit din tot sufletul.

— Mamă! strigă el.

— Tată! strigă ea. Tată al copiilor mei, copil iubit pe veci!

Și se îmbrățișară și plânseră-mpreună.

— Grigors, bietul de tine! spuse ea, în timp ce-i lipea capul de-al ei. Cât de necruțător trebuie că ai ispășit, dacă Dumnezeu te-a înălțat așa, peste noi, toți păcătoșii.

— Despre asta nici un cuvânt în plus, răspunse el. Sălașul meu a fost cel mai golaș, firește, dar bolta cerului și vântul și trăsnetele ofereau destulă variație și, pe lângă asta, Dumnezeu m-a făcut să mă micșorez, până la a fi cât o marmotă, acum nu se mai prea observă. Dar dragă-preadragă mamă – tu – n-ai fost chiar deloc uimită ca în Papă să-ți regăsești fiul?

— Ah, Grigors, replică ea, toată povestea asta este atât de extremă, încât cel mai uimitor din ea ajunge să nu te mai uimească. Dar trebuie să slăvim înțelepciunea Domnului până-n tării, dacă El, mulțumit de micșorarea ta, te-a mărit ca să fii Papă! Pentru că acum stă în puterea ta să ștergi grozăvia care încă mai dăinuie și să desfaci căsătoria noastră. Gândește-te că până în ziua de azi suntem cununați creștinește!

— Venerată Doamnă, spuse el, să lăsăm asta în seama Domnului și să rămână grija Lui dacă unei lucrări a diavolului, cum e căsătoria noastră, vrea sau nu să-i acorde valabilitate. Mie mi-ar conveni prea puțin să pronunț divorțul și să reduc iar legătura noastră la cea de mamă și fiu. Că doar, judecând după dreptate, nici ca fiu al vostru n-aș fi mai bun.

— Dar atunci, copile, ce ne putem fi unul altuia?

— Frate și soră, răspunse el, în iubire și suferință, și în ispășire, și-n îndurare.

Ea reflectă:

— Frate și soră. Și unde se află sufletul lui Wiligis?

— Sufletul tatălui meu? Doamnă, n-ați auzit niciodată că am izbutit, prin rugăciune, să izbăvim din iad un împărat păgân? Așadar, nu vă temeți pentru scumpul meu unchi, pe care tare m-aș fi bucurat să-l întâlnesc încă în viață, dar pe care cândva îl vom întâlni în Paradis.

— Slavă, copile, puterii cheii tale! Erai atât de tânăr când ai plecat de lângă mine și ai refuzat botezul celei de a doua fiice ale noastre. Acum, la maturitatea ta de Papă, i-l vei da?

— Fiicele noastre! strigă el.Unde sunt?

— M-a cam durut că nu m-ai întrebat încă de ele. Sunt în anticamera de taină.

— Atât de departe de noi? Să fie aduse în fața noastră, pe dată!

Așa se făcu. Stultitia și Humilitas intrară la ei, în camera cea mai intimă și li se îngădui și lor să sărute inelul, nu și papucul.

— Dragi nepoate, spuse Gregorius, noi așa vă numim, pentru că mama voastră a descoperit în Papă o rudă colaterală. Ne bucurăm din toată inima să vă cunoaștem în tot farmecul vostru de feluri diferite.

Sibyllei însă îi spuse:

— Vezi, așadar, venerată iubită, și Domnul fie lăudat pentru asta, că Satana nu este atotputernic și nu poate să meargă așa până la extrem, încât din eroare să mai intru în vreo relație și cu acestea și să am poate copii de la ele, prin care rudenia ar deveni un adevărat abis. Totul are limite. Lumea este mărginită.

Multe mai vorbiră încă între ei, ca odinioară, doar că acum în împrejurări mult mai fericite, Gregorius își dădu poruncile, căci el era bărbatul și, în plus, Papa. Deocamdată, Sibylla și nepoatele urmau să mai rămână încă la mănăstirea Sergius și Bacchus, curând însă voia să zidească o mănăstire de care ea să se ocupe ca prințesă-stareță cu mari onoruri. Așa se făcu și Stultitia rămase cu mamă-sa, ca vicestareță. Humilitas însă, după primirea botezului, se căsători cu Penkhart, pictorul-zugrav, pentru că, încă de mult, aveau înclinație unul pentru celălalt. Penkhart ajunse foarte departe cu destoinicia lui, trăi la Roma pe picior mare și putu să picteze mulți pereți, pe de-o parte datorită darurilor sale, pe de alta, pentru că soția lui era o nepoată a Papei. Asta se cheamă nepotism, dar împotriva lui nu-i nimic de obiectat, dacă meritele îl îndreptățesc.

Astfel trăiră cu toții bucuroși laolaltă și fiecare muri la sorocul lui, în ordinea venirii pe lume. Sibylla muri prima, la optzeci de ani: mai bătrână n-a ajuns, pentru că mulțimea de necazuri timpurii și anii grei de penitență îi scurtaseră totuși viața. Fiul ei și-al fratelui, Papa, i-a supraviețuit cu aproape o generație. Împlini nouăzeci și crescu tot mai mult ca păstor al popoarelor. Până la sfârșit stârni uimirea *in orbis* atât ca oracol apostolic cât și ca *doctor mellifluus*. Ceilalți au mai zăbovit un pic pe-aici, cel mai mult timp copiii lui Penkhart și Humilitas, oameni veseli, meniți să

meargă înainte în direcția bună, și așa a și fost. Dar oricât de mult ar fi trăit, până la urmă s-au veștejit și ei, ca frunzișul verii și au îngrășat pământul, pe care veneau alți muritori, înverzeau și se veștejeau. Lumea este mărginită și nesfârșită este doar gloria lui Dumnezeu.

Clemens, cel ce-a dus așa legenda până la capăt, vă mulțumește pentru atenție și primește cu plăcere mulțumirile voastre pentru osteneala ce și-a dat cu lucrarea lui. Dar fie ca nimeni dintre cei cărora povestea le-a făcut plăcere, să nu scoată din ea o morală greșită, închipuindu-și că, până la urmă, păcatul ar fi o treabă lesnicioasă. Să se ferească a-și spune: „Atunci fii și tu un nelegiuit voios! Dacă lor le-a mers atât de bine, cum ai putea tu să fii pierdut?“ Asta-i șoapta diavolului. Trăiți mai întâi șaptesprezece ani pe o piatră, reduși la starea de marmotă și scăldați bolnavi mai mult de douăzeci de ani, și-apoi să vedeți dacă-i de glumă! Dar cuminte este, firește, să întrevezi în păcătos alesul, și asta-i cuminte și pentru păcătosul însuși. Căci presimțirea alegerii sale îl poate învrednici și îi poate face rodnică păcătoșenia purtându-l către zboruri nalte.

Ca răsplată pentru avertisment și povață, aveți, rogu-vă, bunăvoința de a mă pomeni în rugăciunea voastră și astfel, cândva, noi toți, laolaltă cu cei despre care-am povestit, să ne revedem în Paradis.

VALETE

Această povestire se întemeiază, în linii mari, pe epopeea în versuri Gregorius *a poetului medieval german Hartmann von Aue, care și-a preluat* Povestea despre păcătosul bun *din franceză (*Vie de Saint-Grégoire*).*

Anexă

A

absolvo te (lat.) – te dezleg (de păcate)
abbot (engl.) – abate, stareț
adieu (fr.) – adio
ad petram (lat.) – la piatră
afeitié, bien parlant et anseignié (fr. med.) – curtenitor, elocvent și erudit
Agonia Dei (lat.) – Patimile Domnului
alba (lat.) – cămașă albă purtată de clerul catolic
allez avant (fr. med.) – plecați
amice (lat.) – prietene
Anima mea laudabit te et indicia tua me adjuvabunt (lat.) – Inima mea te va slăvi și semnele tale mă vor ajuta, (trimitere la un vers din *Psalmul 118*, „Vivet anima mea, et laudabit te, et judicia tua adjuvabunt me“), în care *judicia* („legile“) este înlocuit cu *indicia* („semnele“)
arbor vitae (lat.) – arborele vieții
Arthur (în textul german Artus) – unul dintre cele mai celebre personaje ale legendelor medievale despre cavalerii Mesei Rotunde, începând din secolul al IX-lea
Au reste… incidemment et à propos (fr.) – Și-apoi… din întâmplare și că veni vorba

B

Beati, quorum tecta sunt peccata (lat.) – Fericiți cei cărora le sunt acoperite (id est, șterse, iertate) păcatele

beau corps (fr.) – corp frumos

Belrapeire < fr. Bel repaire – „Sălașul încântător“, castel vizitat de Perceval (în Chrétien de Troyes, *Perceval ou le Conte du Graal*)

benedictus fructus ventri tui (lat.) – binecuvântat rodul pântecelui tău (vers din imnul catolic *Ave Maria*)

Benedictus qui venit in nomine Domini (lat.) – Binecuvântat [este] cel ce vine în numele Domnului – verset din Evanghelia după Matei, 21, 9, preluat în imnul *Sanctus (Trisagion)*

bien soi venu, beau Sire (fr. med.) – fiți bine-venit, alesule domn

bonne chance (fr.) – noroc

Buhurd (germ. med.) – confruntare între două cete de călăreți, de tipul turnirului, de dragul exercițiului și al jocului

C

carrière (fr. med.) – careu

celui je tiendrai ad espous qui nos redemst de son sanc precious (fr. med.) – îl voi socoti soț pe cel ce ne va mântui cu sângele său prețios

cenobit – călugăr care trăiește într-o comunitate monahală, în cenobiu

chastel (fr. med.) – castel, cetate

cherelă < fr. querelle, la Th. Mann: Quarell – păruială, ceartă

chevelier (fr. med.) – cavaler

cimerieni – vechii greci îi socotesc popoarele nopții; la Homer, în *Odiseea*, popor mitic care-și avea locul nu

departe de Sălașul morților, în țara veșnicelor neguri, unde soarele nu pătrunde niciodată
cingulum (lat.) – cingătoare
clairet (fr.) – vin franțuzesc răspândit în Evul Mediu, a cărui culoare este între roșu și *rosé*
collacie < (fr. med.) collâcie– gustare rece
comment (fr. med.) – (aici) conduită cavalerească
Cons du chatel (fr. med.) < Cons du chastel – conte, stăpân al unui castel
conseiller (fr.) – consilier
cornure de prise (fr. med.) – corn de vânătoare
corteisia (fr. med.) – curtenie
coups de vent (fr.) – rafale de vânt
credemi < crede mihi (lat.) – crede-mă
credite mi < credite mihi (lat.) – credeți-mă
cubicularis (lat.) – camerier papal
cuissins (fr. med.) – perne
curopalata (lat.) – intendent (al Palatului Papal)

D

dear me (engl.) – sărmanul de mine, bietul de mine
De laudibus sanctae crucis (lat.) – Despre proslăvirea sfintei cruci
derrière (fr.) – dos, fund
Deus dedit (lat.) – Domnul l-a dat
Deus ne volt (fr. med.) – Dumnezeu nu vrea
Deus, si forz pechiez m'appresset (fr. med.) – Dumnezeule, păcate atât de mari m-apasă!
Deu vus sal (fr. med.) – Domnul cu voi (conform notițelor lui Thomas Mann echivalentul germanului *Gott zum Gruß*)
dévotement (fr. med.) – devotament
Dianasdrun – loc fictiv în care și-ar fi avut curtea Regele Arthur

disport – cuvânt creat de Thomas Mann, cu înțelesul de lupte, întreceri în doi

diversiune (în original *Diversion*) – atac, stratagemă militară

divinitas (lat.) – conform notițelor lui Thomas Mann „arta despre dumnezeire". În textul romanului: „știința despre Dumnezeire"

divus Benedictus (lat.) – sfântul Benedict (din Nursia – San Benedetto di Norcia)

E

Ecclesia (lat.) – Biserica

Ecksachs (germ.) – nume derivat de la Ecke, colț

eloquentia (lat.) – elocință

ennuyant (fr. med.) – (aici) supărător, neplăcut

(l')espoirs des dames (sic, fr.) – speranțele femeilor [corect *les espoirs*, forma *l'espoirs* dorind să fie arhaică]. Asupra sintagmei, Thomas Mann îi cere părerea lui Samuel Singer, într-o scrisoare, în care propunea *l'espérences des dames*

Et tibi dabo claves regni coelorum (lat.) – Și îți voi da cheile Împărăției cerului (Matei, 16, 19)

ex cathedra (lat.) – de la catedră, adică de la înălțimea scaunului pontifical (expresia denumea hotărârile papilor, date fără drept de apel)

exemplum (lat.) – exemplu (în text cu înțelesul de „exemplar")

F

falda (lat.) – trenă albă din veșmântul papal

faux pas (fr.) – pas greșit, greșeală

fianze (fr. med.) – „siguranță", recunoașterea statutului de învins, în confruntarea dintre doi cavaleri

fidăl-fadăl < engl. (slang) fiddle-faddle – (minciună) gogonată

fils du comte (fr.) – fiu al contelui
fils du duc (fr.) – fiu al ducelui
fisticuf < engl. (slang) fisticuffs, la Th. Mann: Fistiköff – cotonogeală, bătaie cu pumnii
florie (fr. med.) – înflorire
fresh water in (engl.) – e apă rece înăuntru
fugamus! (lat.) – să fugim!

G

gabylot (germ. med.) – suliță scurtă
gent mignote de soris (fr. med.) – neam drăgălaș de șoricei (conform notițelor „hübsches – oder niedliches – Mäusegeschlecht“)
gentilesce (fr. med.) – (aici) ales, manierat
grammatica (lat.) – gramatică
grammaticus (lat.) – grămătic
Guvernal (germ. med.) – preceptor

H

habetis Papam (lat.) – aveți Papă
hélas (fr.) – vai
hersenier (fr. med.) – acoperământ din zale
hic et ubique (lat.) – aici și pretutindeni
homines Petri (lat). – oameni ai lui Petru
homo, humanus (lat.) – om, omenesc
humerale (lat.) – pelerină, capă
Humilitas (lat.) – Cel umil / Cea umilă; Cel josnic / Cea josnică

I

id est (lat.) – adică, (literal) „aceasta este“
incidemment (fr.) – din întâmplare, fiindcă veni vorba
in nomine Domini (lat.) – în numele Domnului

in nomine suo benedico vos (lat.) – în numele său vă binecuvântez
in orbis (lat.) – în lume
in te Domine speravi (lat.) – în Tine, Doamne, mi-e nădejdea
Ite, missa est (lat.) – Plecați, mesa a luat sfârșit

J
jamais (fr.) – niciodată
jambeler (fr. med.) – a da pinteni

K
kepha (aramaică și gr.) – piatra; trimitere la Matei 16, 18: „Și eu zic ție că tu ești Petru și pe această piatră voi clădi biserica mea“

L
laudem < laus (lat.) – laudă, elogiu, (aici) cântec de slavă
laura (lat.) – tip de mănăstire, distinct de cea cenobitică, în care călugării nu își duceau viața în comun, ci separat, ca anahoreți care datorau ascultare abatelui
légèrement (fr.) – ușurel
(de) legibus / legem (lat.) – (despre) legi / legea
littăl bit < engl. little bit – un pic
Londinium – nume roman al Londrei, pe-atunci așezare celtică, atestat de documente încă din secolul al II-lea d.Ch.

M
ma charmante (fr. med.) – frumoasa mea
magna parens (lat.) – strămoașa, mama dintâi
maire (fr.) – primar
mairie (fr.) – primărie
maisnie (fr. med.) – servitorime

maistre de corteisie (fr. med.) – maestru pentru deprinderea însușirilor curtenești
maistresse (fr. med.) – maestră a curții medievale, care se ocupa de educarea tinerelor fete nobile
manipulus (lat.) – banderolă brodată care se prinde pe mânecă la straiele preoțești catolice
mellifluus (Doctor) (lat.) – (Doctor) care picură miere, din care curge miere
meus (lat.) – al meu
milie – unitate de măsură romană, aproximativ egală cu mila
Miserabilis (lat.) – (aici) Cel Nenorocit

N

Nemo contra Deum nisi Deus ipse (lat.) – Nimeni [nu poate fi] împotriva lui Dumnezeu decât Dumnezeu însuși
n'est-ce voir? (fr. med.) – nu-i așa?
Niemalen de la vie! (germ. și fr. med.) – Nici în ruptul capului!
nommé (fr.) – numit
nomenculator – consilier papal
numquam (lat.) – niciodată

O

optimates (lat.) – „cei mai buni", nobili conservatori, membri al clasei conducătoare în Roma antică
orbis (lat.) – lume
orbis terrarum christianus (lat.) – întreaga lume creștină
ordo divi Benedicti (lat.) – ordinul Sfântului Benedict
Outremer și Outreterre (fr. med.), (în text Ukersee și Ukerland < utre) – țara de dincolo de mare, de peste mări și țări

P

pallium (lat.) – mantie lungă
parentes (lat.) – părinți
peccavi (lat.) – am păcătuit
peccavisti (lat.) – ai păcătuit
petra (lat.) – piatra, stânca (vezi *kepha*)
P.M. (abrev.) – Pontifex Maximus
poigneis (fr. med.) < puneiz < pungere – figură a turnirului care constă în a-l împunge pe adversar cu lancea și a-l ridica din șa
Ponte Milvius < Pons Milvius (azi Ponte Milvio) – Podul Șoimului, locul unei bătălii între împărații romani Constantin cel Mare și Maxentius, în anul 312. În ajunul bătăliei, Constantin cel Mare ar fi avut un vis în care i s-a spus ca înainte de a porni la luptă să înscrie pe scuturile soldaților *caeleste signum Dei* („semnul ceresc al lui Dumnezeu“)
porta Paradyses (lat.) – poarta Paradisului, poarta raiului
pourtant (fr.) – totuși
pover < fr. med. pôver – sărac
primicerius (lat.) – comandant
protoscriniar (lat.) – prim-arhivar
puneiz (fr. med.), variante: pougneis poinder, ponder, punder < lat. pungere, „a împunge“ – pe câmpul de turnir, distanța necesară asaltului înainte de a-ți împunge adversarul
pur pipăl < engl. poor people – sărmani

Q

que Deus dispose (fr. med.) – Facă-se voia Domnului
quemune (fr. med.) – comună
que plus n'i quiers veoir (fr. med.) – că altceva nu vreau să văd
qui onques ne rist (fr. med.) – care nu râde niciodată

R

refus (fr.) – refuz

Roland – personaj literar dintr-un celebru poem epic medieval francez, *La Chanson de Roland*, în care eroul dovedește credință, cutezanță, vitejie

S

Saint Esprit (fr.) – Sfântul Duh

Sancta Maria, gratia plena (lat.) – Sfântă Marie, plină de har (variantă la primul vers din *Ave Maria*: Ave Maria, gratia plena)

scenter – rasă de câini, cu nume derivat din engl. *scent* (bun), nas bun, după cum rezultă din notițele autorului

scientiae (lat.) – științe

scrambăl < engl., (slang) scrambel, (la Th. Mann: Skrambel) – papară, bătaie

sedia gestoria (lat.) – lectică (papală)

Seignurs barons (fr. med.) – Domnilor baroni

sella gestatoria (lat.) – lectică

serjant (fr. med.) – pedestraș

seurement (fr. med.) – desigur, cu siguranță

siguranță – în textul german *Sicherheit*, traducerea cuvântului *fiance* (fr. med.). În codul duelului, cuvânt prin care cel învins se declară prizonier și cere crutare

sinopel – sirop amestecat cu vin

smoothly (engl.) – lin, șnur

sparring (engl.) – metodă de antrenare în box

stola (lat.) – robă

Stultitia (lat.) – Prostia / Nebunia

Sublacus – oraș din Italia, azi Subiaco

subsidia (lat.) – ajutoare bănești, bani de rezervă

substantia (lat.) – substanță, materie, (în text) corp

Summa Astesana (lat.) – lucrare de cazuistică în 8 volume, din preajma anului 1317, scrisă de călugărul franciscan

și teologul Astesanus <de Ast>, mai cunoscută sub numele de *Summa de casibus conscientiae.* Aici călugărul Clemens, naratorul, introduce un anacronism, deoarece povestea relatată e dinaintea acestei date

supra urbem (lat.) – peste oraș

sursangle (fr. med.) – chingă de șa

systema (lat.) – alcătuirea, sistemul, ordinea

Ș

Șturmi < germ. *Sturm* – furtună (aici diminutivat); în original *Sturmi*

T

tjost < (fr. med.) *joster* – confruntare călare, cu lancea (de obicei în deschiderea unui turnir)

tout de même (fr.) – totuși

Tristan le preux, lequel fut né en tristesse (fr.) – Tristan cutezătorul, care fu născut în tristețe

tu es mult de pute foi (fr. med.) – tare ești de rea-credință

V

valet(e) < lat. valēre – rămas-bun, rămâneți cu bine

vere (lat.) – adevărat

vestiarius (lat.) – garderobier

vicedominus (lat.) – viceierarh (din Palatul Papal)

(la) vive (fr.) – cea vie (aici cu înțelesul „plină de viață“)

Z

zetas estivalis (lat.) – încăpere răcoroasă folosită vara, una dintre cele 12 părți în care era împărțit un palat italian în Evul Mediu

Notă

În alcătuirea acestei anexe mi-a fost de folos consultarea lucrării de doctorat *Thomas Manns Roman „Der Erwählte". Eine Untersuchung zum poetischen Stellenwert von Sprache, Zitat und Wortbildung* de Carsten Bronsema de la Universitatea din Osanabrück. Se cuvin, de asemenea, mulțumiri Ancăi Crivăț și lui Andrei Cornea de la Universitatea din București, care au avut bunăvoința să verifice acuratețea explicațiilor. (I.P.)

Cuprins